ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. III.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРИЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ I ЛЕҐЕНДИ І НОВЕЛЇ.

У ЛЬВОВІ, 1897.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Високоповажаним Панам

Проф. МИХАЙЛОВИ ГРУШЕВСЬКОМУ і Д-рови ІВАНОВИ ФРАНКОВИ

подвижникам українсько-руської науки, приятелям
і учителям молодіжи

своюпрацю присьвячує

Ученик.

Зміст.

II. Новелї.

Сторона.

Як видно з надрукованих текстів, на Угорській Руси панує величезна дилектольоґічна ріжнородність. З них пробиває ся ту три головні диялекти, котрих засаднича ріжниця лежить в переміні староруського корінного **о** на другі самозвуки. В першім диялєкті перейшло тото **о** в **і**; пр. піп, стіл, діл; в другім диялєкті перейшло первістне **о** в самозвук **і**, котрий однакож не вимовлює ся як наше **і**, але як нїмецьке **ü** або мадярське **ü**; на означенє того самозвуку приняв я букву **ö**; тож вирази попередні в сїй транскрипциї виглядають: пöп, стöл, дöл; в третім диялєктї перейшло первістне **о** в самозвук **у**; тому попередні вирази вимовлюють ся в ньому: пуп, стул, дул. Се є головна цїха диялєктів. Надто має кождий диялєкт свої специяльні слова — хоть що правда не много — які в других диялєктах не подибують ся; має також деякі специяльні форми. Всї три отсї диялєкти занимають собою значну просторонь, бо всї східні столицї до Землина, а й послїднього східну частину. Говорять отже ними: в Марамороши, Уґочи, Берегу, Унґу і Східнім Землинї. Диялєкти сї розположені суть в слїдуючий спосіб — о скілько я до тепер міг пізнати: 1) Диялєкт з чистим **і** занимає північну полосу, що дотикає границь Галичини та Буковини. 2) Диялєкт з чистим **у** дотикає до околиць заселених Румунами і Мадярами, отже до великої Угорської низини; занимає проте полудневу полосу. 3) Диялєкт з незнаним у нас самозвуком **ö** лежить по серединї між першим і другим диялєктом. Докладних границь диялєктів тих я не годен подати з тої простої причини, що я не був у всїх місцевостях, в котрих сї диялєкти істнують, а спускати ся на вказівки усяких інтелїґентних Угорських Русинів я і не міг і не хотів, уважаючи їх за некомпетентних в подібній справі особливо при теперішнім знаню українсько-руської мови у них.

Крім сих трьох істнують ще — о скілько я міг дізнати ся — на Угорській Руси отсї диялєкти: 1) Диялєкт, в котрім первістне **о** перейшло в тверде **и**, котре для ріжницї з звичайною нашою буквою **и** можнаби означувати буквою **ы**; говорють отже там: кынь, стыл, пып. Диялєкт сей істнує в столици Сепешській. 2) Диялєкт, в котрім первістне **о** заховало ся до тепер; попередні вирази вимовлюють отже в тім диялєктї: конь, стол, поп. Сим диялєктом мають говорити на Спіжу. Близшого не можу нїчого подати тепер про сї говори; що они однакож істнують, на те вказують деякі старі рукописи, які менї попадали ся під руки і в яких місцями виступали подібні диялєктичні прикмети. Про перший з них сказав надто дещо Евм. Сабов в своїй: „Русской Грамматикѣ и Читанкѣ“ (ст. 5–11). Велику просторонь занимає вкінци диялєкт,

дуже пословачений, але словацьким такой не можна його назвати, як се зробив той же Евм. Сабов в своїй „Христоматіи церковно-славянскихъ и Угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ“ на ст. 231. Приводить він там іменно одну новелю в згаданім диялєкті, а в наголовку її пише: „Нарѣчіе Земплинскихъ словяковъ!“ З диялєктом сим мав я нагоду літом сьогож 1897 р. добре познайомити ся, вправді не в Земплині, лишень в руських оселях полудневої Угорщини, але ті оселї вийшли власне з Земплина і Шароша; мушу отже з цілою рішучостию заявити, що він не є диялєктом словацьким, лиш руським, але пословаченим[1]). Говорють ним Русини в західній части Земплина, Шароша, Абауй, Бігар — а мабуть і других сусїдних комітатах західних, заселених Русинами — та як я сказав вже, в руських оселях в Бачці та Сримі. Диялєкт сей стане доступним нашим фільольоґам та ученим, коли оголошу матеріяли записані мною в Бачці в досить значнім числї. Таке богаство говорів повинно звернути близшу увагу наших фільольоґів на Угорську Русь, та заохотити їх до робленя відповідних студий, розуміє ся там на місци.

В наслїдок многоти говорів на невеликім відповідно етноґрафічнім просторі дїє ся се, що чистий говор, хоть котрий, можна подибати лиш в деяких селах, що лежуть в центрі говору і то від людий, що з свойого села рідко виходять де, рідко стикають ся з другими людьми. В противнім разї до говору одного залїтають примішки другого. Хто не обізнаний з тою річию, думав би, що я не вірно записував, коли навіть від одного оповідача записав: імйа́ і імньа́; ґиречки́ньа і ко́фа (сї́духа, Kaufeгin); утьу́к і утьі́к; іззі́ли і ззьі́ли; ву́платити, уддáти і войти; сиправут і знайут; порцьіа і по́рційа; ви́зір і ру́мно; аби́ і оби́; аж і ож; розбу́йники і розбо̂́йники; устро́ка і остро́ка; цесьа́ і сисе́; жива́нуў і шанде́ріў. Тимчасом се звичайна річ на Угорській Руси, що дає ся пояснити стиранями говорів одних з другими.

Перейду тепер до таких ознак угорсько-руських говорів, яких в наших або зовсїм не подибуємо, або подибуємо лиш рідко і лишень в деяких околицях. Про самозвук **ô** я вже говорив. — Про самозвук **е** треба се запримітити, що він майже всюди переходить коли не в чистий, то бодай в дуже близький звук **и**; через те я віддавав його майже всюди звуком **и**, а полишив чистий звук **е** лишень там, де його зовсїм виразно було чути. Акцентоване

---

[1]) Він повставав так, що Русини, стикаючи ся з Словаками, прибирали від них слова, звороти і т. д. а не що Словаки прибирали те саме від Русинів.

е не підлягає подібній зміні, хоть не все. — В многих говорах, хоть не у всїх, істнує на Угорській Руси тверде **и**. Оно виговорює ся так сильно, що тому, хто не чув подібного твердого звука, дуже тяжко наломити ся до його виговору. Часом переходить оно навіть в самозвук **о**, пр. во́йти, намість вы́йти, наше ви́йти; во́зір намість вы́зір, наше вікно і т. д. В яких випадках оно виступає, того я не міг дослїдити вповнї, тому і не зважив ся його писати, але заступив всюди знаком **и**, звертаю однакож на нього увагу. Дуже виразно виступає тверде **и** по горлових г, к, х, а надто в скороченім шестім падежи числа многого у іменників мужеського роду; пр. быкы і з быкы (нам. з биками); з горшкы (нам. з горшками); гріхы, гускы, богы (ба навіть хыжа!) і т. д. Уживаня того твердого **и** тому особливо тяжко усталити, що воно не все приходить там, де в старославянській мові стояло **ы** — хоть так думав Л. Чопей в своїм „Русько-мадярськім словарі“ а за ним і згадуваний вже Ев. Сабов в своїй „Граматицї“ та „Христоматиї“ — а знов і не всюди там, де тепер пише ся **ы** в нашій так званій етимольоґічній правописи. Надто в наслїдок стираня сусїдних говорів чути раз тверде **и** там, де другий раз не чути. Щоби отже його докладно прослїдити, треба побути довший час на Угорській Руси. — Часто досить можна почути в виговорі Угорських Русинів останки самозвука **ъ**, хоть треба запримітити, що звук сей тепер на повнім вимертю і не задовго не лишить ся з нього слїду, як то стало ся і в нас. Коли записував я казки від М. Фотула в Стройнї і сказав йому, що Н. не був нинї в церкві (а то було сьвято), то він відповів менї з здивованєм: Ныт-и? (Себ то: Не був?) По тім „ныт“ було чути зовсїм виразно коротенький звук **и**; колиб його трошки оповідач був продовжив, було би вийшло з слова „ныт“ слово „ны-ти“. Так само чув я і по иньших словах сей звук пр. дяк-и, так-и, дух-и; найчастїйшеж приходив він в дієсловах минулого часу, пр. буў-и, робиў-и, чита́ў-и і т. д. — Що до звука **ь**, то він також далеко частїйше уживає ся на Угорській Руси, нїж у нас, бо навіть по таких звуках, як **ш**, **ч**, **ж**, **дж**, **р**; пр. чьас, шьуга́й, дожьджь, царь; по перших чотирох звуках чути його особливо тодї виразно, коли по нїм слїдують самозвуки **а** або **у**; коли по нїм слїдує **е**, **о** або **и** то раз чути його, другий раз нї. З тої причини я писав його консеквентно перед **а**, **у**, а перед другими лишень спорадично. По **р** чути всюди **ь**, а наше тверде **р** незнане нїде на Угорській Руси. Що більше: спорадично появлює ся оно як звук **і** і тодї намість двоскладового слова: „царьство“ дістаємо слово трискладове: ца́ріство. — Звук ў, що виговорює ся напів **у**, панує по цїлій Угорській Руси в повній силї.

Тому що звук сей знаний у нас, не буду про нього ту більше говорити. — Замітною ще буквою в угорсько-руській азбуцї є знак „л". Він виговорює ся по серединї між нашим твердим **л**, а мягким **ль**. Виговору його ґрафічно представити не можна, а хто не почує його на місци, той нїяк не зможе його нїколи вимовити. Тому, що він всюди уживає ся на Угорській Руси, противнож наше тверде **л** там не знане, тож я не заступав його другим знаком ґрафічним. Мягке **ль** угорсько-руське виговорює ся як наше.

Записуючи свої материяли я тримав ся тої засади, щоби записати всьо, слово в слово, а не пропустити нїчого, „нїже тієї коми". Вправдї не зискали через те материяли на красї і стали може за тяжкі пересїчному осьвіченому чоловікови до читаня, але за те задержали свою фільольоґічну вартість; а про се й найбільше розходило ся менї. У нас диялєктольоґія не тілько що не оброблена, але майже не тикана: найже отсї материяли дадуть підставу до такого обробленя і то так що до фоно- і морфольоґії як і лєксики. Думаю, що й зазначуваня наголосу не буде злишним особливож тому, що в многих разах наголос на Угорській Руси є иньший, як у нас, на тім самім слові[1]). З оглядуж на те, що диялєкти на Угорській Руси не були під впливом анї російської, анї польської мови, а східні жадної славянської навіть, то по моїй думцї отсї материяли будуть також добрим судиєю в справі, чи яке наше слово лїтературне до тепер підозріване яко чуже, є нашим старим словом, чи зайшлим до нас з сусїдних славянських мов.

Не можу ту також не сказати кількох слів про своїх оповідачів. Найлїпшим оповідачем, якого я здибав в часї всїх трьох подорожий по Угорській Руси, є безперечно Михайло Пустай в Збую. Він оповідав менї цїлих шість днїв, від рана до вечера, а коли я шестого дня, примушений обставинами, мусїв покинути Збуй і попрощати ся з ним, він заявив менї, що потрафив би ще пару днїв говорити... Очевидно, що се не мала шкода, що я не міг з його пропозициї користати. Другим по нїм оповідачем був в Стройнї Михайло Фотул. І від нього не удало ся менї, з незалежних від мене причин, записати всього того, що він знав, особливож прекрасних леґенд. Про обидвох сих оповідачів залучую понизше оповіданя, записані про них з їх же уст. Між иньшими оповідачами визначували ся красним стилем і многотою материялів Андрій Бряник в Голятинї, Пилип Опаленик в Ворочові і Микола Проць в Дусинї.

---

[1]) На деяких словах можна чути подвійний наголос; я старав ся його зазначувати.

Від них не лиш не записав я всього, що знали, але не міг навіть записати яких будь відомостий про них самих. Иньші оповідачі були зовсїм підрядні. Замічу ще, що кілька оповідань записав я від дяко-учителя Репая і сьвященника о. Грибовського. Оповіданя ті можна від разу пізнати по примішцї церковних слів, які в них приходять.

I.

Ма́ўйим тринáцать рóкуў, там вала́льську худóбу пас, бýўйим пасти́рь. За ти́м-им пак у ґазди служи́ў у йинного і дрýгого. У тóго ми на́йльіпши служи́ти бýло. На́йперше у йидного ґазди йак йим служи́ў, закли́кали леґіньі́ ньа, жéби йа прийшóў з ни́ма на бал. Йа буў прихýтчий[1]), а ўни та́кой тутéшньі ўши́ткі. Йа са тóму ра́доваў жи ньа закли́кали, купи́ў йим йім ўши́ткім па́линки леґіньýм, шчóби са напи́ли, дьіўка́м ви́на два льíтри, жéби ньа прийали́ мéжи сéби до порьйа́тку. Ма́лом з ни́ме таньцова́ў: за мóйі грóші, за мой ви́но і па́линку, лем ма́ло ньа ни заби́ли. Йак ньа ўла́пили двайи́, а йа буў трéтьій, йа упа́ў на спут, а уни́ на йидну́ грома́ду ўши́ткі на верьх, хотьíли ньа заби́ти. Даў Бог, би са тéмно бýло, то ў вéчур; йіх са збíгло де с сім до тóйі грома́ди; йа са спóдом ра́цьки ви́сунуў, схóпиў са, та утьýк, та місто мéни дрýгого ма́ло ни заби́ли.

А раз ўже йакйим са ужени́ў, йинну́ вóсьінь ходи́ли за порці́йоў, а йа жа́ловаў заплати́ти, жи кóзи туньí, та ми мнóго трéба продати́, шчо миньí нич ни зуста́ни — на пýўдиўйата золотýўки — а́ли за йинну́ козу ни буў хто дати́ три золотýўки. Йа чкодова́ў продати́ три кóзи на пода́ту, бом каза́ў: кузльа́та ми опста́нуть, молокó будé і на дрýгий рук пода́ту заплачу́. Прийшóў нота́руш сéквест продава́ти за порці́йу. Крича́ў, жи ту суть кóзи секвестóваньі. А йа маў скóри з дрýгих куз на подьí. І прийшлó де с пйатна́цать хлóпуў, жиди́ і хлóпи. Повідать нота́руш: Де суть кóзи? Йа отповíў: Поздиха́ли. Ука́ш скóро. Йа пушóў і вер мéжи ньі скóри, а́ли ни с тих, шчо секвестóваньі. І уни́ пушли́ гет. На дрýгий рук йа ни попрóдаў кóзи дóрого, лем ішчи́ ви́зимоваў і так кóзи поздиха́ли. Маў йа йидну́ йа́лоўку, жи́дови прода́ў і так пода́ти пйатна́цать златýвок покла́ў. — А тотó льíто тепéрь мóйа сестра́ прийшла́ добива́ти ча́стку пóльа свóйу. Нам столи́ца по мóйуй жоньí зада́рьмо вéце пóльа присуди́ла. Ми са бойа́ли, шчо хосну́йиме, жи од нас видбéруть, а Бох так даў, жи шчем вéце дуста́ў, два рас тýлько.

---

[1]) Зайда.

Фаме́льа мо́йа бога́та бу́ла, а оте́ць ду́жи худо́бний, шчо лем льу́цьку ма́ргу пас. Даў Бох, шчо ми трой дьітйи опстали́. Брат приста́ў на до́брой по́ли, шчо ни пу́длий ґазда. Даў Бог і миньі́, шчо йа дуста́ў по сво́йуй жоньі́ до́брой по́ли. І де са систра́ виддала́, сам фу́ндуш[1]) сту́ўку сто́йіть.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

2.

...Но, йа жи́ву так, шчо за гора́зд ни зна́у. Живу́ ізза рук. Та киб сам живу́ ізза рук, на́й би бу́ло. Йи че́тверо дьіти́ ў ме́ни. Ізза рук упла́чьуу ўсьа́ку дань. Вадь коби́ за́робок ўсе буў, на́йби бу́ло й о́то́. Айбо ни йи за́ропку ўсе, а ў зимі́ ни́ґда ни йи його́ туй, хіба́ тко сво́йі воли́ ма́йи... а́йбо то́му ни йи біди́. Зе́мльі то̂лько ни мау, шчо ньі́ґди у́йти с хи́жи вон. Йинну́м коро́вицьу маў і на уту́ плачьу́ три сріб́е́рньі ў льі́то пасово́го. Но, киб лем ото́, за ото́ ўже'м ни каза́ў, а́йбо плати́ за бо̂ку по золото́му на ко́ждойи льі́то. Ай то́го ни до́ста: варме́тьщину плати́ і іди́ роби́ шпитальньі́! Типе́рь прода́ўйим й тоту́ коро́вицьу, бо му́сьіўим. . І за оту́ коро́вицьу ку́пиўйим хль'о́а, бо ньі з у́тки... Типе́рь сьа на дру́гу і ни надьі́у, бо ньі зашчо купи́ти і ни ку́пльу! Ни маў мо̂й ньа́ньо нич і йа ни ма́у!... Іде́ йарь, о́дники ўже ве́сна... Та миньі́ йинно́, йак йарь, так зима́, бо ньі́ґди йарова́ти. Истинна пра́ўда. То̂лько ми ни йинно́, льі́шши, шчо типло́, та йи за́робок: а ў зимі́ ни за́ропку, ничо́го ни йи, ни ньі́шчого жи́ти. Че́рез льі́то то̂лько би чоловік заро́би́ў, шчо бу́ло би да́ґде на зи́му перебу́ти йакі ти́жньі — а́йбо прийде́ о́сьінь, тай би й ду́шу ўзьали́ ш чоловіка!... Ўши́тко биру́ть, киби́ лем найшли́ і ни звідауть, ож йак йа буду́ з дьітьми́, іж жоно́ў... І на йиде́н обід ни ли́шать! І то ни хо́чи слу́хати, шчо йа ка́жу, ож бо̂йте сьа Бо́га, шчо йа з дьітьми́ ўчи́ньу? Сміи́ сьа й слу́хати ни хо́чи! Ци миньі́ лехко́ було́ коро́ву продава́ти типе́рь? Читве́ро дьіти́, ў зимі́ молока́ ни бу́ло, типе́рь була́ би сьа отели́ла, а́йбо му́сьіўим прода́ти, бо до́ўжен бу́ўим, та на хльіб. Ле́дво̂м то̂лько оптьа́х, шчо купи́ўим ко́блик киндири́цьі. Тай ото́ хотьі́ли ўзьати́, ай йа ка́жу: Ни дам, йа з дьітьми́ з го̂лоду ни поўмира́у!... Ка́жи: Зароби́ўись на паньсько̂м, ў ґро́ўфа, ду́тки, шчось дрова різаў! — Зароби́ўим! Плачьу́ ўсе, ко̂льком го́ден, ай нира́з им ни го́ден. Бо йде вили́ґдень, шчо оби́х собі́ хоть па́ску купи́ў, тай на дьіти сорочини́! — Прийшо́ў биро́ў з нота́рушом. Було́ дві віка кин-

---

[1]) Город.

дири́цьі, отó засеквеструва́ли у ме́ни, ож кидь ни дам до 14 ньныу̑ три срібе́рних, то продаду́ть. Лиши́у̑им бу̑у̑ собі́ на козу́ на йинну́; пйа́тку бу̑у̑нм лиши́у̑; тай прийшóу̑ нота́руш, тай узьа́у̑ у ньа і киндири́цьу!... Таки́й ту сьвіт, йак пра́у̑да и́стинна.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Подававши паралелї до материялів, уважаю відповідним навести також ті жерела, з яких я черпав ті паралелї безпосередно:

I. Казки зôбравъ Игнатій зъ Никловичь. Накладомъ Якова Савчиньского. Львôвъ. 1861. Ст 96. 8°.

II. Малорусскія народныя преданія и разсказы. Сводъ Михаила Драгоманова. Изданіе Юго-Западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. Кіевъ. 1876.

III. Труды Этнографическо-статистической экспедиціи въ западнорусскій край снаряженной императорскимъ русскимъ географическимъ обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй. Петербургъ. 1878.

IV. Матеріалы по этнографіи новороссійскаго края, собранные въ елисаветградскомъ и александрійскомъ уѣздахъ херсонской губерніи В. Н. Ястребовымъ. I. Суевѣрія и обряды. II. Легенды, сказки и разсказы. Одесса. 1894.

V. Этнографическіе Матеріалы собранные въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ. Б. Д. Гринченко. Черниговъ. Выпускъ I. 1895. Выпускъ II. 1896.

VI. Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských. Vydal Karel Jar. Erben. V Praze. 1869.

VII. Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm: Vollständige Ausgabe. Leipzig. Три томи. (Universal-Bibliothek, чч. 3191–3196, 3446–3450).

VIII. Lud Ukraiński przez Antoniego Nowosielskiego. Wilno. 1857: T. I–II.

IX. Народныя русскія сказки А. Н. Аѳанасьева. Т. I–IV. Москва. 1880.

X. Prostonárodnie slovenské povesti. Usporiadal a vydava Pavol Dobšinsky. Sošit I–VIII. Turč. Sv. Martin. 1880.

XI. Stanisław Ciszewski. Krakowiacy. Monografia etnograficzna. T. I. Kraków. 1894.

XII. Sicilianische Märchen. Aus dem Volksmund gesammelt von Laura Gonzenbach. Leipzig. 1870.

XIII. Dänische Volksmärchen. Nach bisher ungedruckten Quellen erzählt v. Svend Grundtvig. Übersetzt v. Willibald Leo. Leipzig. 1878-9. T. I—II.

XIV. Lud Nadrabski (od Gdowa po Bochnię). Obraz etnograficzny skreślił Jan Świętek. Kraków. 1893.

XV. Твори Стефана Руданського. Львів. Т. І. 1895. Т. II. 1896. Т. III—IV. 1897.

XVI. Етноґрафічний Збірник видає Наукове Товариство імени Шевченка під редакциєю М. Грушевського. Львів. Т. І. 1895. Т. II. 1896.

XVII. Griechische und albanesische Märchen. Gesammelt, übersezt und erläutert von J. G. v. Hahn. Leipzig. 1864. T. I-II.

XVIII. Житє і Слово. Вістник літератури, істориї і фолькльору. Видає Ольга Франко. Львів. Р. 1894—1895. Т. I—IV.

XIX. Wisła — Miesięcznik Geograficzno-etnograficzny. Warszawa. P. 1887—1896. T. I—X.

XX. Klechdy, starożytne podania i powieści ludowe zebrał i napisał K. W. Wójcicki. Warszawa, 1876.

XXI. Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i Pieśni na Rusi zebrał i wydał X. Sadok Barącz. S. T. D. Z. K. Tarnopol. 1866.

XXII. Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza zebrał Stan. Chełchowski. Warszawa. Część I, 1889. Część II. 1890. (Bibljoteka „Wisły", tom III i VI).

XXIII. Z powieści i pieśni Górali beskidowych. Do druku przygotował Roman Zawiliński. Warszawa. 1889. (Bibljoteka „Wisły", tom V).

XXIV. Gesta Romanorum von Hermann Oesterley. Berlin. 1872.

XXV. Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen. Neueste, vollständigste, correcte und billigste Taschen-Ausgabe. Wien. 1854. T. I—VI.

XXVI. Памятки українсько-руської мови і літератури, видає комісия археоґрафічна Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. І. Апокріфи старозавітні, зібрані з рукописів українсько-руських. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Львів. 1896.

XXVII. Лѣтописи русской литературы и древности издаваемыя Николаемъ Тихонравовымъ. Томъ IV. Москва. 1862.

XXVIII. Das Volksbuch von Till Eulenspiegel. Nach der ältesten Ausgabe von 1519 erneuert, mit Einleitung u. Anmerk. versehen von Karl Pannier. Ph. Reclam's Universal-Bibliothek N. 1687—1688.

XXIX. Schimpf und Ernst von Bruder Iohannes Pauli. Ausgewählt

u. sprachlich erneuert von H. A. Junghaus. Ph. Reclam's Universal-Bibliothek N. 945—946.

XXX. Памятники старинной русской литературы, издаваемые графомъ Григоріемъ Кушелевымъ-Безбородко. Выпускъ третій. Ложныя и отреченныя книги русской старины собранныя А. И. Пыпинымъ. С. Петербургъ. 1862.

XXXI. Записки о Южной Руси. Издалъ П. Кулишъ. Томъ I—II. С. Петербургъ. 1856—7.

XXXII. Lud, organ towarzystwa ludoznawczego we Lwowie, pod redakcyą dra Antoniego Kaliny. T. I—II. Рік 1895—1896.

XXXIII. Народныя южнорусскія сказки. Издалъ И. Рудченко. Кіевъ. 1869—70. Т. I—II.

XXXIV. Апокрифическія сказанія о новозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки. И. Я. Порфирьева. [Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ. Томъ LII, N. I. Санктпетербургъ. 1890].

XXXV. Ludwig Aurbacher, Ein Volksbüchlein. Herausgeg. von Jos Sarreiter. Ph. Reclams Universal-Bibliothek I. ч.: 1161—1162. II. ч. 1291—1292.

XXXVI. Lettische Märchen. Nacherzählt v. Victor von Andrejanoff. Ph. Reclams Universal-Bibliothek. Ч. 3518.

XXXVII. Памятники отреченной русской литературы собраны и изданы Николаемъ Тихонравовымъ. (Приложеніе къ сочиненію: Отреченныя книги древной Россіи) Т. I. Санктпетербургъ. Т. II. Москва. 1863.

XXXVIII. Die deutschen Volksbücher für Jung und Alt wieder erzählt von Gustav Schwab. Ph. Reclams Universal. Bibliothek. T. I. Ч. 1424. Т. II. Ч. 1447. Т. III. Ч. 1464. Т. IV. Ч. 1484. Т. V. Ч. 1498. Т. VI. Ч. 1503. Т. VII. Ч. 1515. Т. VIII. Ч. 1526.

XXXIX. Sagen und Märchen der Südslaven. Zum grossen Teil aus ungedruckten Quellen von dr. Friedrich S. Kraus. Leipzig. 1883—1884. T. I—II.

XL. Národní báchorky a pověsti od Boženy Němcové. Páté illustrované vydání. V Praze, 1886—1887. Díl I—II.

XLI. Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки И. Я. Порфирьева. [Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности императорской академіи наукъ. Томъ XVII. N. I. Санктпетербургъ. 1877].

XLII. Сказки, пословицы и т. п. записанныя въ Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурою. [Второй выпускъ II. тома Сборника Харьковскаго Историко-филологическаго Общества]. Харьковъ. 1890.

В часї друку отсих материялів, увзгляднив я ще отсї збірники, з котрих паралелї будуть однакож подані по більшій части вже в другому томови:

XLIII. Изъ исторіи литературнаго общенія востока и запада. Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ и западныя легенды о Морольфѣ и Мерлинѣ. А. Весселовскаго. СПетербургъ. 1872.

XLIV. Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Изслѣдованіе И. Порфирьева. Казань. 1872.

XLV. Walachische Maerchen herausgegeben von Art. und Albert Schott. Mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Mährchen. Stuttgart und Tübingen. 1845.

XLVI. Српске народне приповиjетке, понаjвише кратке и шаливе, скупио Вук Врчевич. На свиjет издало „Српско учено друштво". У државноj штампариjи у Биограду. 1868.

XLVII. Српске народне приповиjетке и загонетке. Скупио их и на свиjет издао Вук Стеф. Караджич. (Државно изданьe). Биоград. 1897.

XLVIII. Tuti-Nameh. Das Papagaienbuch. Eine Sammlung orientalischer Erzählungen. Nach der türkischen Bearbeitung zum ersten male übersetzt von Georg Rosen. Leipzig. 1858.

XLIX. Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣверо-западнаго края. Собранные и приведенные въ порядокъ П. В. Шейномъ. Томъ II. Санктпетербургъ. 1893.

L. Смоленскій этнографическій сборникъ. Составилъ В. Н. Добровольскій. Часть I. С. Петербургъ. 1891. [Записки императорскаго русскаго географическаго Общества по отдѣленію этнографіи. Т. XX].

LI. И. А. Худякова. Великорусскія сказки. Выпускъ 3. С. Петербургъ. 1862.

LII. Е. Р. Романовъ. Бѣлорусскій Сборникъ. Витебскъ. Вып. III. 1887. Вып. IV і V. 1891.

LIII. Христоматія церковно-славянскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ съ прибавленіемъ угро-русскихъ народныхъ сказокъ на подлинныхъ нарѣчіяхъ — составилъ Евменій Сабовъ. Въ Унгварѣ. 1893.

LIV. В. А. Клоустон. Народні казки та вигадки, йіх вандрівки та переміни. Переложив А. Кримський. Львів. 1896.

LV. Рицарь и смерть. Коломыя. 1894. Второе изданіе.

LVI. И. Онишкевича Руска библіотека. Томъ III-ій выданый „Акад. Братствомъ“. У Львовѣ, 1884.

Многих збірників, мимо моїх старань, не міг я у Львові дістати; томуж за всякий причинок, за всяку вказівку, що відносила би ся до паралель, буду кождому незвичайно вдячний.

Випускаючи отсю свою книжку в сьвіт, складаю ще щиру подяку всїм тим особам, що чим будь спомогли мене в часї моїх подорожий, особливож о. Юр. Жатковичови в Стройнї, о. Ем. Еґрешію в Голятинї, о. Ол. Митракови в Ворочові, о. Матяцкови в Дусинї, о. Мустяновичови в Кушници, о. Грибовському в Заднї і п. Репайови в Убли. Дякую також дрови Іванови Франкови так за те, що до деяких нумерів подавав паралелї, зазначені буквами І. Ф. як і за те, що дозволив менї користувати ся своїми численними збірниками етноґрафічними. Нарештї висказую своє бажанє, щоби отся книжка попавши в руки Угорських Русинів в 100-лїтний ювилей відродженя нашої лїтератури, дала початок до відродженя лїтератури в народній мові і на Угорській Руси. Се й буде найбільше щастє для мене, яке коли могло би мене подибати!

У Львові, 7. падолиста, 1897.

Володимир Гнатюк.

I.

ЛЄҐЕНДИ.

1. Про початок сьвіта і перших людий.

Перший день Бох шчо сотвориў? Нéбо Бох сотвориў. Другий день Бох сотвориў сóнце і зьвізди. Третий день Бох сотвориў місьаць і украсиў нéбо сóньцьом і місьацьом і зьвіздáми. Четвéртий день Бог зéмльу сотвориў. Йак Бог зéмльу сотвориў?

Загнáў Бог дийáвола на прийспонне: Іди, кáжи, і зимлы́і ўниси во імйá бóжийи.

Дийáвол ци послухаў Бóга? Ныт: і во імйá, кáжи, мóйи бирў зéмльу! — Ци ўныс дийáвол зéмльу іс прийспоннього? Ныт. — Іди, сатанó, і ўниси во імйá бóжийи! — І дийáвол ўныс зимлы́і тóлько за нóхтáми: Іди, кáжи, во імйá бóжийи, йа тобі казáў! І кáжи му Бö: Во імньá Отца і сина і сьатáго Духа. Амінь! І ут тóго крéста дийáвол росипаў сьа. Тоди Бог утвердиў ўселéннуйу, йажи ни подвижит сьа — кáжи ў руськöм письмі.

І нинесь суть такі ўчéнники вилúкі, шчо кáжуть, ош сьвіт сьа обéртать. Айно, обéртать йім сьа ў голові; бо Бог утвердиў ўселéннуйу, йажи ни подвижит сьа. То Бö кáжи!

І дийаволи імили ў аду ревáти. За шчо оний імили ревáти? За отó, бо Бог йіх укриў кóжоў, так йак би заденьчіў гордóў. І так іміў ревáти дийáвол, шчо кáмінь іміў рости. І тот кáмінь бууби рöс до нéба, ай Бох тот кáмінь закльáў. Но, даў Бö зéмльу, сушу.

Пйáтий день Бог розлучиў вóду ут суші. Шéстий день даў чоловіка Бог. Сéмий день Бö усьатиў, нидыльу, сам собóў. І чоловіка даў Бог із глини, пéршого Адáма нá-світьі. І даў ў нього душу, дихнуў ў нього дух свöй і Адáм óжиў на рóсказ на бóжий. — Йаку Бог Адáмови одéжу даў? Даў му одéжу кожану. Йакá то кожанá одéжа на Адáмі

бу́ла? Сьака́ йак на ныхта́х на па́льцьох, та на нога́х; то на знак нам опста́ло.

Ада́м ци буў сам ў рай? Ныт. Бог Ада́мови сотвори́ў жону́ Йиву. Йак сотвори́ў Бог жону́ Ада́мови? Спльа́чому Ада́мови Бог ўньаў льіви ребро́ і: Ти буде́ш дружи́на Ада́мови, това́риш. І множа́ть сьа і з вас на́роди — Бох каза́ў Ада́мови й Йи́ві — і россі́йуть сьа з вас. Но, йак Бох поста́виў Ада́ма і Йиву ў рай? Шчо йіх Бог заказа́ў, Ада́ма і Йи́ву, ў райи? Заказа́ў уд них чотири де́рева, обы́ ни ки́вали: Посре́ды ра́йа тоти́ де́рева чоти́ри сто́йать. Із усы́х о́воцоў мож вам йі́сти, а с тих чотирьйо́х дере́ў оби́сте ни ки́вали. Ци послу́хали они́ бо́жий ро́сказ, Ада́м і Йи́ва? Ныт. Тко Ада́ма і Йи́ву ў райи́ звіў? Дийа́вол ізвіў і Йи́ву і Ада́ма. Дийа́вол гадо́м пиривéр сьа і ўлыз на де́рево, ўрваў йинно́ йаблоко, ўкуси́ў сам: На, Йи́во, ўкуси́ іс сього йаблика; така́ буде́ш розу́мна, йак Бо і так буде́ш ўши́тко зна́ти!

Йи́ва ўзьала́, ўкуси́ла с то́го йаблика і ду́жи йіў не смак ўпа́ло ото́ йаблико і зогна́ла Ада́ма: Ада́ми, Ада́ми! Ўстань, ўкуси́ іс сього йаблика, лем йако́йи до́бройи! Ада́м ўзьаў і за́спаний ўкуси́ў йаблика. Ци зьіў Ада́м йаблико? Бог на Ада́ма заго́йкаў: Согрішы́ў йись Ада́ми! І на́раз Ада́мови йаблико опста́ло у горта́ньцы. Но й за ото́ типерь кождому чоловіку йи йаблико на горта́ньцы.

Тко найшо́ў Ада́мову го́лову по Но́йовом пото́пі? Найшли́ во́чарі. І йак найшли́ во́чарі Ада́мову го́лову? Упа́ў дошчь ду́жи вили́кий на ны, ту́ча, шчо ни зна́ли де сьа дьіти. І схова́ли сьа до ха́ші з во́цьа́ми і найшли́ оту́ ко́стку Ада́мову у ха́ши і там сьа ступи́ли пе́рет тим дождьо́м по́т тоту́ ко́стку. І йак они́ зна́ли, шчо то Ада́мова голова́? Прийшли́ домо́ і почьали́ сьа на них чьу́довати льу́ди, шчо они́ такі́ сухі́ і таки́й дождь па́даў. І почьали́ йіх звідати, де они́ бу́ли. Они́ сказа́ли: Ми найшли́ йинну ко́стку, та там ми сьа ступи́ли пе́ред дождьо́м. — І пани́ ўйшли позира́ти оту́ ко́стку. І пани́ йньчак би ни зна́ли, кидь би бу́ли ни найшли́ ў стари́х письмах, шчо Ада́мова голова́. І так они́ йаку́ би учини́ти прово́жнину на па́мньать Ада́мови? І поза́т то́го они́ собі́ ду́мали на па́мньать, бо то наш ньа́пьо ўши́тких буў Ада́м. Да́ўно ни бу́ло так цирквоў, йак типерь, а́ни попоў ни бу́ло. Но, й пу́стили письма по́-сьвіту пани́ там на Ада́мову го́лову не́сти і мета́ти, лем тко шчо ма́йи. Но і там намета́ли на́міт таки́й вили́кий, шчо гора́ сьа ўчини́ла. І тота́ гора́ ў Русали́мі. Йак тоту́ гору́ назва́ли? Тоту́ гору́ назва́ли Голго́фта. І тота́ гора́ опста́ла сьата́. І про́шчо тота́ гора́ опста́ла сьата́? За ото́, бо Христо́с хрест свой ўньіс на оту́ гору́ і там на хре́сты уме́р.

Коли́ сьа Адам крести́ў? Тко ни зна́йи? Ада́м сьа покрести́ў тоди́, коли́ Христо́с на хре́сьты ўмер, коли́ во́йін прийшо́ў і проби́ў ко́пійоў

Материяли, які тепер виходять на сьвіт в отсїй книжцї і яких друга часть незабавки також має в друку появити ся, зібрав я в часї трьох своїх подорожий по Угорській Руси, відбутих в 1895—1896 р. Першу з тих подорожий відбув я в товаристві д. О. Роздольського, дві другі сам. В подорожах звидів я слїдуючі руські села — ходячи пішо, а лишень при приїздї і від'їздї всїдаючи на желїзницю: 1) З Лавочного через Волосянку дістав ся я до першого угорсько-руського села Ляхівця; звідти через Старий і Новий Голятин, Майданку, Сейми, Волове, Вучково, Долїшню Бистру, Березово, Горінцово, Ізу прийшов до Густа, де всївши на желїзницю, через Кіральгазу, Батю, Мункач вернув до Лавочного. 2) Приїхавши з Лавочного до Сольви, пустив ся я звідти на Стройну, Дусино, Керецке, Кушницю, Броньку, Довге, Задню, Лукову, Імстичово, Великий Раковець до Севлюша, звідки через Батю-Мункач вернув назад до Лавочного. 3) З Сольви, приїхавши там желїзницию, пішов я до Стройни, звідтиж назад через Сольву, Солочин, Плоске, Оленьову, Порошків, Турю-Реміти дістав ся до Ворочова. З Ворочова поїхав я желїзницию до Унґвару, щоби звидїти се місто, а відтак просто з нього удав ся до Великої Березни, звідки почав нову пішу дорогу на Ублю, Кленову, Розтоки, Улич, Збуй, Новоселицю, Стару і Нову Стужицю, Ставну, Луг, Гусну, Буковець, Сербовець, Горішню Малу Бистру, Верецке до Волівця. З Волівця вернув я вже желїзницею до Лавочного. Таким чином перейшов я більшу просторонь землї в столици Мараморській, Берегській і Унґварській, а діткнув також Уґочанської і Земплинської. Може бути, що в будучности доведеть ся менї звидїти всї столицї, в котрих жиють Русини, хоть би навіть в малому числї, як Абауй, Спіж і другі.

Материяли зібрані в часї тих трьох подорожий, розділив я на дві части; до першої прийшли леґенди і новелї, до другої увійдуть казки, анеґдоти, байки і оповіданя історичні. Тому, що друга часть материялів має невдовзї надрукувати ся, я відложив до неї додаткові паралелї, покажчик і словарець не уживаних в нашій лїтературі виразів, отже і не знаних поза границями Угорської Руси.

льівойи ребро́ Хри́стови і Хри́стови потикла́ кроў і вода́. Тоди́ сьа Ада́м охрести́ў Христо́воў кро́ўльоў і тоди́ ду́ші засьпіва́ли ў Аду́: Йа́ко з нами Бог.

Зап. в марті 1896 від Михайла Фотула в Стройні, Березької столиці.

Паралелї: Ястребовъ, Матеріялы по этнографіи нов. кр. ст. 119-121. — Драгомановъ: Малорусскія нар. пред. и разсказы, ст. 15, ч 41. Тамже: ст 89, ч. 1. — Чубинський: Труды I, ст. 141—144 і 145—146. — Драгомановъ: Малор. нар. пред. и разсказы: ст. 91—92, ч. 3. Тамже: ст. 429—434. — Буслаевъ, Историч Очерки, I, ст. 438 і даль. — Афанасьевъ, Поэтич. возрѣнія Славянъ на природу, т. II, ст. 459 і даль. — Обштъ Трудъ (по болгарськи), 1868, т. II, ст. 73—78. — Пыпинъ, Истор. слав. литер. 71. — Српске Нар. Припов. Караджича, 114 і пісню „Цар Дуклиjан і Крститель Іованъ" і увага, Српске нар. пjесме Караджича, II, 81—85. — Чубинський, Труды II, ст. 359-360: Про сатанаїла — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár. ст. 1—3: Stvoření země. Stvoření světa. Bůh a čert. ст. 5, ч. 5 і 6. Stvoření člověka. — Твори Степана Руданського, т. II, ст. 93—126: Початок сьвіта, ст. 232-240, Земля, Чоловік, Жінка. — Nowosielski, Lud ukraiński, т. II, ст. 2—3. — Жите і Слово, т. I, ст. 144—146. Т. II, ст. 216-222. — Wisła, т. IV: Cztery podania o stworzeniu ziemi, ст. 387-389. — *В. Г.*

2. Борба св. Михайла з Люцифером.

Коли́ Го́сподь небе́сний сотвори́ў свої́ йа́гнили: пе́рший раз означми́ў на не́бі ста́ршого нат ста́ршого. Лу́ціфер сьвітлоно́сий (по письме́нному сьа писа́ў) сильни́й бу́ў над усьі йа́гнили: а ма́ў він шість крил, бу́ў шестокри́лий.

І ка́жи Бо́гу небе́сному: шчо годин би́ти ви́сший від Бо́га. І піппе́се свій пре́стол ви́же від бо́жого. І кажи сьвйатий Михайіл: Го́споди, Лу́ціфер сьвітлоно́сий ви́ше свій пре́стол піпньі́с від ва́шого.

І ка́жи сам Го́сподь Бог: Іди́, Михайіли сьвйати́й, та побіди́ го.

Йа, Го́споди, ни го́дин, бо він сильни́й май від ме́ни.

Іди́ Михайіли і іми́ іго́ пре́стол лише́ за йидну́ ла́бу.

І прийшо́ў Михайіл, і да́ў Го́сподь свої́ си́ли безпло́дны і ўпа́ў іс пре́столом Лу́ціфер близь коло мо́рьйа і побідже́ний ста́ў чо́рний, йак дру́гі чорти́ пики́льны.

І ка́жи сьвйати́й Михайіл: Го́споди, йакі ри́зи кра́сны поньі́с.

І ка́жи сам Го́сподь Бог: Іди, Михайіли, за ти́ми ри́зами і ви́нисиш йіх на́зад (із землы́, йак ўпа́ў на зе́мльу Лу́ціфер).

І прихо́дит Михайіл на зе́мльу і ста́ни коло Луці́фера сьвітлоно́сого. І ка́жи Лу́ціфер сьвітлоно́сий Михайілови:

Шчо йа таки́й побідже́ний стау̌ Михайіли? тай ми собі такі пайташі були!

І ка́жи сьвйатий Михайіл: Іди, Луціфери, у Чо́рнойи море і там сьа умийиш і не бу́деш побідже́ний, таки́й чо́рний.

І хо́чи Лу́ціфер ско́чити у̌ мо́ре у̌ золоти́х, кра́сних ри́зах.

Михайіл сьвйатий ка́жи: Звирж ри́зи, бо побі́диш (покальа́ниш) у̌ воды́. Він звер, а Михайіл сьвйатий у̌хо́пиу̌ і поньі́с на небеса́ горі́.

І вийшоу̌ Лу́ціфер іс Чо́рного мо́рьйа і поди́виу̌, но риз не йи. І стау̌ Адом пеко́льним і пу́стит сьа за Михайілом летьі́ти. І дога́ньат Михайіла під обла́ками: с писка йому́ по́ломінь ша́ркат. Ка́жи сьвйатий Михайіл: Го́споди, погиба́у! Го́сподь кажи Михайілу:

Миха́йли сьвйатий, на пра́вім бо́цьі меч ма́йиш і руба́й го. И Михайіл ви́хопиу̌ свой меч, у̌тьау̌ Луці́фира і віттьа́у̌ три кри́ла му. І у̌пау̌ Лу́ціфер на зе́мльу і у̌проло́ми́в сьа во глубину́ глубо́ку, у̌ пе́кло ві́чнойи.

І каза́у̌ Лу́ціфер Го́споду Бо́гу: Го́споди, йа йа́гнильів ни ма́йу. А Бог дау̌ йому́ прут йидно́льіток і сказа́у̌:

Ударь по Чо́рному мо́рьйу; кі́лько бри́зне цьато́к віт то́го пру́та, тілько бу́деш ма́ти йа́гнельіу̌.

Ай бо він бо́жу пра́у̌ду і тогди ни послу́хау̌, ай биу̌ 10 рас тим пру́том по мо́рьйу і кілько віт то́го пру́та цьато́к бри́знуло, тілько мау̌ йа́гнильіу̌. Тогди́ сказа́у̌: Йа го́дин бу́ти так йа́ко Бог сьвйатий.

І ка́жи му сьвйатий Михайіл: Та тко тьа, Лу́ціфери, сотвори́у̌? Та тибе́, Лу́ціфери, Бог сотвори́у̌ і недосто́йін йись бу́ти старший від Бо́га.

Али Го́сподь Бог побіди́у̌ го сво́йіми си́лами небе́сними, сьвйати́ми. І у̌пау̌ Лу́ціфер во глубину́ вили́ку до пе́кла, а його́ йа́гнили за ним па́дали за 40 нньіу̌ і за 40 но́чий так, йак дошч паде́ на зе́мльу, во віки віко́у̌, а́мінь.

Зап. в липнї 1895, від Андрія Бряника, в Голятинї, Мармороської столицї.

Паралелї: K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár., ст. 3—4. Boj archanděla s ďáblem. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przaszysza, ч. II, ст. 139—141: O Lucyperze. — Про сотворене сьвіта, про Сатанаїла, про рай, диви: Др. Іван Франко, Апокріфи Старозавітні, ст. 7–18 і 325—330 (Памятки україньско-руської мови і лїтератури, т. I, 1896. — *В. Г.*

3. Про Нойа.

Світ да́уно буў ду́жи проклья́тий, спрокльатыі́ў; і у Бо́га нибе́сного ни ві́рували, шчо йи на не́бі і бо́лваном сьа кланьа́ли і то за Бо́га почита́ли собі. І ни бу́ло ме́жи на́родом розлу́ки, лем так ходи́ли, ги ма́рга: брат систру́ браў і паску́нны і дыла́ твори́ли і Бӧ сьа за ото́ гньі́ваў; сьати́ў би сьа! Чика́ў у них Бӧ покайа́нійа за шість сто ти́сьачіў рокоӱ. Но, шчо Бӧ зроби́ў з ни́ми? Бог Но́йиви росказа́ў уже пра́вити коуче́г: Но́йи! праў коуче́г, бо буде́ пото́па.

Ной коуче́г іспра́виў. Но чим Ной коуче́г пра́виў? Да́уно ни бу́ло фе́йси, а́ни зельі́за ни бу́ло. Найшо́ў собі Ной таку́ пли́ту іс ка́мени і тим де́рево руба́ў Ной пли́тоў тоў. Хо́дить чорт ід Но́йови і звідать Но́йа: Шчо ти, Но́йи, тото́ пра́виш?

Но Ной йому́ ни хо́чи каза́ти. Но, вӧн хо́дить ід Но́йовоӱ жоны́. Бог запріти́ў у Но́йа, оби́ никому ни каза́ў, шчо бу́ди. Айбо чорт ізлади́ў напо́й, па́линку, Но́йови — до́ти па́линки ни́где ни бу́ло, ни́тко й ни знаў за ньу. — Ка́жи чорт жоны́: На сесь напо́й, тоту́ па́линку; — Бо она́ звідала чо́рта, ош шчо тото́ за напо́й? А він повіў: па́линка. По́за чо́го она́ па́линка сьа зве? Бо мины́ йи, ка́жи, мньа: Ка; а дру́ги тото́, ош пали́ть сьа, на 'гни́ вари́ть сьа. — Но, йак при́йди Ной, оби́сь йому́ дала́ сесь напо́й, оби́ пиў, бо ду́жи фаралло́ваний йи!

І Ной прийшо́ў у виче́рі домӧ і у́на йому́ дала́ оту́ па́линку пити. Ду́жи Но́йови у смак у́пала тота́ па́линка, на здоро́ульа. Но за шчо чорт тоту́ па́линку злади́ў Но́йови? За ото́, бо чоловік коли́ пйа́ний, та хоть шчо повісьть. І тоди́ Ной повіў жоны́ собі, пйа́ний. Но, шчо ти, Но́йи, пра́виш ото́? Звідать жона́ му.

Пра́ульу коуче́г.

Но і Ной тоди́ согріши́ў, бо повіў жоны́ собі. Ной пӧшо́ў пра́вити коуче́г дру́гий день і шчо до́ти уже буў спра́виў, то чорти́ ушитко рознесли. І Ной іми́ў пла́кати ду́жи. І уже увидыіў Ной, ош согріши́ў і ка́жи Ной: Го́споди! шчо мины́ чини́ти тепе́рь?

І прийшо́ў д ньому а́нгіл: Шчо ти, Но́йи пла́чиш?

Пла́чьу, Го́споди, бо согріши́уим.

Но́йи! Тибе́ Бӧ буў заказа́ў, оби́ ти ни каза́ў ни́кому. На шчо ти пиў тоту́ па́линку Но́йи? Тибе́ чорт ізвіў, Но́йи, і твоу жону́. Но, ци зна́йиш ти, Но́йи, десь пе́рше де́рево сьтьаў?

Зна́у.

Но, йди бий там у-то́го пньа пе́ршого пли́тоў тоў, шчо ру́баш. Чорти́ тьа бу́дуть звідати, шчо ти бийиш у пньа пли́тоў?

Ти кажи́: Доти́ буду́ би́ти, до́ки ми не зне́сете коуче́г у рока́ш!

І чортѝ знéсли коўчéг і Ной коўчéг доправиў. І ўзьаў ў коўчéг по пáрі із ушѝткого дихáнійа. Ўзьаў із льудѝ по пáрі на насьíньа, ўзьаў іс худóби, ўзьаў із звíрки, із усьáкоії птѝцьі. Бог му росказáў так. І шчо сьа стáло? Бö даў дошчь: за сóрок ньіў, за сóрок нóчий непрéстанно пáдаў дошчь. І вилика сьа потóпа ўчинѝла дýжи. І коўчéг так ходѝў на водьí, йак гайöў. Но шчо Ной учинѝў, йак увíдьіў, потóпа стáла і коўчéг стаў на місто, на горý? Уже Ной вѝдить, ож ўже витко зéмльу помáлу; но й пушчьáўби він вон ўшѝтко с коўчéга, áйбо вѝдить, ож вóди суть шчи ўсьáди. Загнáў Ной вóрона, обѝ му принеьіс вóрон квіт із зимльí. Айбо вóрон ни приньíс, ай опстáў сьа там на землѝ; найшöў вóрон потоплéнникöў і стаў отó йíсти. Ной закльáў вóрона. Ўпустѝў Ной гóлуба іс коўчéг, обѝ му з зимльí приньíс квíти крáсньі, ци суть ўже дáґде. Гóлуп приньíс ў пíску квíти крáсньі Нóйови і Ной сьа твéрдо зрáдуваў і ýпустѝў отў птѝцьу ўшѝтку іс коўчéга і Ной на тöў горí найшöў винó і пöшöў винó кýшати, ци дóбройи онó. І Ной сьа ўпѝў винóм і так сьа ўпѝў, шчó дýжи нидобрí сьа маў. І ýйшоў син май мéнший і ўвíдьіў вöтцьá собí. Ото буў Хам і йнѝў сьа смійáти і насьмівáти на вöтцьў собí. І прийшöў домö і повíў дрýгим свóйім двум брáтьім: Ідьíть, увѝтьте лем йакѝй пьáньо! Ньáньо такѝй, кáжи, йак свиньá пйáний! Но і отѝ два брáти пöшлѝ му і ўвѝдьіли вöтцьá собí і краснó собí вöтцьá оптéрли і ни смійали сьа на вöтцьў на свóйім і принéсли домö на рукáх вöтцьá свóго. Но, і йак сьа Ной прöспáў і прокльáў Хáма. Но ти, кáжи, прокльáтий Хáми і закльатѝй. Іс твóго плéмйа ни будé йнше нич, лем цѝгани.

І тих двох синöў благословѝў Ной: Із вас будé плéмйа дорогóйи і пéрші льýде нá-сьвітьі, Руснáки і панѝ. І йа вас благослоўльý і Бö най вас благословѝть!

Пáлинцьі йи шчи бóльши мньа. Горíўка зве сьа за отó, бо тот Ка ізгорíў ў ньіў. Дáтко кáжи оковѝтка. Пóза чóго зве сьа оковѝтка? Пóза тóго, бо варѝть сьа ў жельíзньöм гонцѝ.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Драгоманов, Малор нар. пред. и разск. ст. 17, ч. 46, Водка. — Чубинський: Труды, I 109. — Драгоманов, Малор. нар пред. и разск., ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Чубинський, Труды, I, ст. 211, Єдинорожецъ. — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nar. ст 6: Potopa světa. — Твори Степана Руданьского, т. II, ст. 127—140: Велетнї, ст. 243—254: Потоп. — Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст.

65—73 (Памятки українсько-руської мови і літератури, т. I, 1896). — И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукоп. Соловецкой библіотеки. С. Петербугъ, 1877, ст. 107—108. — Палея Толковая, Москва, 1892, ст. 100—104. — Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. Т. II, ст. 213—281. — Пыпинъ, Памятники стар. русской литературы. Т. III, ст. 9—10 — *В. Г.*

4. Лот і його жінка.

Ходи́ў Христо́с по́-зимли с Питро́м. Прийшли́ ў йиде́н ва́рош і тот ва́рош ісходи́ли цьіли́й день іс сві́чкоў гльа́дайучи чолові́ка ў день. Найшли́ йидно́го лем чолові́ка ў ва́роши Со́домі і Го́морі, Ло́та і жону́, бо́жого. Ўвили то́го чолові́ка ж жоно́ў вон з ва́роша і тоті варошí два заломи́ли сьа. І там у то̂м ва́роши ду́жи тиск буў і йойк. І Ло́това жона́ жа́лувала за побратимо́вами, за сво́йіми льубаса́ми, і она сьа поопзира́ла поза́т се́би на оти́ ва́рошí і она́ тоди́ там на́раз опста́ла сьа сто́ўпом сольани́м. Ў ночи́ звірка ізли́жи то́го сто́ўпа сольано́го, а ра́ньіцко ўрости упйа́ть стоўп таки́й. І тот там стоўп буде́ до сконча́нійа ві́ка, бо Христо́с закльа́ў.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Березької столиці.

Цікаве тут вплетене грецького мотіву про Діоґенову лїхтарню в біблійне оповідане про Лота *І. Фр.*

5. Про Содому і Гомору.

Йиде́н леґінь ни хотьі́ў са женити, лем таку́ жону́ хотьі́ў ўзьати́, шчо таку́ нату́ру ма́йи, йак і вун сам. Ни жени́ў са за много́ ро́куў. У много́ ро́куў прийшо́ў д ньо́му Бох: Чому́ ти са ни же́ниш, а ти таки́й до́брий чолові́к?

Бо са бо́йў тако́йі жони́, шчо нату́ри пудло́йі.

Дам ти а́нгила, о́би тьа поньу́с до дру́гого кра́йу, бо там буде́ днесь весельа́ йидно́йі вішчо́йі, шчо таку́ нату́ру ма́йи, йак і ви.

Прийшли́ там; приньу́с го а́нгил, коли́ йшли до при́сьаги. Отнові́ла молода́ то́му леґі́ньови, с котри́м йшла до при́сьаги: Ти не муй, а йа ни тво́йа. Мо́його ґа́зду типе́рь а́нгел приньу́с і с тим йду присьага́ти, с тим буду́ бува́ти.

Прогньіваў са отéць і мáти, жи зробúла дьіўка гáньбу, одогнáли йий гет. На рóсказ бóжий полудúў йіх áнгил на йиднý горý, де бýло шýмной місто. Ту найшли шýмной пóле: Ту будéш бувáти. Збудýй са ту. Нáйперше ту будé валáл, повíў йомý áнгил, і вáрош — будé са називáти Содóма — у мнóго рóкуў, йак са росплóдить по тóбі велúкий потóмок.

Йак бýли три сто рóкуў на тум місты, зробúў са йидéн вáрош. Йакóй йомý крáсной мньа датú? Казáли рóдичі: Сказáў наш дьідо, жи то бýди Сóдома. Дýжи почалú вáрош величáти, велúкі дóми будувáти і крáсньі. Сотворúло са мéжи нúма мнóго гáміпших льудúй, невíрникуў, шчо ни хотьіли, жебú дрýгий живў, лем унú самí, поґáни. Ходúли до них льýди із бóку тóго вáроша до вáроша на зáробок, худóбньі; поґáни са вид них бридúли і опсудúли такóй прáво, жéби тот нáрод ни пýстити, котрúй до йіх вáроша хóдить робúти, бо вун лем ту прúйде з вáроша грóші забрáти, зéрно і мукý і шáтья з бóўду, жéби буў вáрош худобньíший. Міжи нúма бýли трійи мýдрі поґáни. Учýли тотó і рáдовали са тóму прáвови. Йидéн велúкі дóми маў і мнóго пóлья. Ўшúткой продáў за грóші, бо са вáрош забудýйи, жéби там нúхто ни йшоў; йак вун будé мнóго грóший мáти, так вун будé цáрьйом. Дрýгий тáкже мýдрий спродáў ўшúткой свой майúток, оддáў от сéби ўшúткі грóші, накупúў мнóго зéрна. Ни бýди йти до вáроша нич, ни будýть склепарí купувáти нич, йак са вáрош зáмкне ма жельізньі брáни, лем будýть льýди вáроські сидьіти; йісти а пúти готóвой, у тум вáроши, на сто рóкуў, на цьілúй вáрош, шчо буў на сім миль землы; накупúў про тот льут хльíба, шчо ў тум вáроши бýли, у Сóдомі. Зáто трéтьій і тáґже мýдрий такúй, йак тамтотú двайú, накупúў сóли мнóго: хльіп і омáста крем сóли нидóбра: Йа бýду цáрьйом. Ту льýди ни будýть робúти у нáшум вáроши, у Содóмі, будýть з готóвого жúти. Хто йім будé давáти йісти, та го будýть величáти, жи вун йім цáрьйом. Та йа бýду, бо мáу мнóго сóли. Дам йім солúти; йак будé солóной і так будé дóброй. Кидь ньа ни постáўльать за цáрьйа нáші Содогомóрци, ни дам йім суль свóйу хосновáти. Тогдú са ту суль ни привéзе, йак на грáцкуй бýде зильізна брáна, шчо ни пýстить нич, áни з вáроша на вáлали, áни з валáлу принéсти дашчó до вáроша; з готóвого трéба жúти.

Тот дрýгий, шчо маў мнóго хльíба, велúкі 'сúпанцьі, де са іссúпувало зéрно, тúсьач і тúсьач 'сúпаньцуў пóўньі із зéрном, бо вун ладúть ўшúток нáрод, шчо ў Сóдомі йи, живúти на сто рóкуў. Вун хóчи бýти цáрьйом: Бо йа так дýмау, де льýди ни рóбльать, там лем тот будé цáрьйом, хто йім будé йісти давáти, а не велúть робúти, бо бýде вáрош забоўдóваний, шчó би нúкади нúхто ни вúйшоў із ньóго, анí до ньóго.

Росклаў собі третьій: Хто ту такий мудрий йи у нашум вароши, йак йа? Великім боуди маў іс сульоу, із мукоу, із зерном; том випридаў ўшиткой, зобраўйим собі золото, ни буде другий мати гроші, йак буде варош запрений, лем йа сам буду йім гроший дост давати, будуть йидны из других купувати; йа буду царьйом за свойі гроші. Кому дам свойі гроші, запишу собі, шчо маім за мойі гроші...

Доконьчили Судогоморци ўшиткой свой дыіло. Зробили йидну диййиту: ізуйшли са ўшиткі па велику ровень, там гойкали, йак майи бути, ци слобудно тим поґанам шаленим так учинити. Уни казали, жи ўни мудрі, жи ўни хотьать добрі льудьом, вариш замурувати і на три саґи шаниць наоколо вароша вибрати, на тот шаниць до неба ў гору на три саги мур. На тулько йім Бог замилиў, шчо тоти, шчо казали, шчо уни мудрі у Содогоморі поґани, а ўни шчи ушальіли!

Пуд мур не положили фудаминт, лем попри того мура з вон вароша, с того боку од валалу, дали вибрати три саговий шаниць. Радовали ся, же хто положить лазиво на тот мур, буде хотьіти пуйти вон із вароша, упади до глубокого шанцу, там му буде смерть. Гойкали льуди на туй ровени: Чесьны панови! на то пристайиме. Зробили собі запис, жеби знали, шчо коньчили. Радууть са трійи жиди, котрі найгурші поґани: йиден, шчо много золота маў, другий, шчо много зерна маў, а третьій, шчо соли. Тот казаў, шчо суль маў: Добрі ми стало, бо йа буду царьйом. Ни будуть мочи йісти ни соленой; ўшиткі ми са будуть панькати; то з нима достаўльу, же пьа постаўльать царьйом.

Повідать другий — али тот буў йиден мудрий, найльіпшу праўду, лем го поґани ни віровали: — Йак варош буде так запрений, шчо нихто ни вийди ані з нього, ані до нього, та льуди ни будуть жити, жеби ни йіли, а йа буду йім давати дост, тай пьа постаўльать царьйом.

Росклаў собі третьій, жи ун майи золото, буди льудьом давати, ўшиткому варошови, шчо йи на сім миль землы, та лем його царьйом постаўльать.

Шчо хотьіли поґани і доставили. Варош заперли і жельізны брани на ньум поставили; глубоко тоти слупи до землы жельізны закопали, шчоби ниґда брана ни ўпала, ани жильізьны стоўпи ни пудогнили. Мали наўхрест грацький орсаґ, кади льуди до Содоми ходили. Розмірьйали шанци на варошан, жеби каждий до трьйох рокуў вибраў, бо ў три роки запре са варош на сто рокуў: хотьать панови Судогоморські знати, ци добрі то буди. У три роки дуставиў тот варош, тоти льуди, шчо ў тум вароши були: варош обмуровали, шанци вибрали, на послытку у три роки заперли брани ў йидно і ни замикали, на жильізны каріки ў йидно сковали, жеби ниґда нихто ни ўтвориў. На піййац серед вароша ізойшли

са; каза́ли йидны́ дру́гим: Шчо́сьме хоты́ли, то́сьме доста́вили. Да́йме пі́сма по на́шум ва́роши, же́би са зуйшли́ у̌ші́ткі ід нам на пі́йац на сім миль зе́млы, у̌шиткі варошча́ни, же́би нам пові́ли трьйом, котри́й йисьме мудрі́шші, котри́й скорі́й мо́жи бу́ти із мі́жи нас у̌ Судого́морі ца́рьйом! Самі́ собі́ привінчова́ли, же до то́го ча́су ни кли́кау̌ са тот ва́рош, лем Содо́ма, а йім у̌же нату́ра зноси́ла, жи то Судого́мор. Ізуйшли́ са льу́ди го́йкати, хто мо́жи бу́ти за ца́рьйа. Крича́ть: Трі́йисьте царі́ і тот, шчо ма́йи гро́ші і тот, шчо зе́рно і тот, шчо суль!

Почали́ са уни́ трі́йи ва́дити. По́віу̌ йиде́н дру́гому, жи: де́би ти таки́й царь буу̌, йак йа, коли́ йа ма́у зо́лото!

Шчо с тво́його зо́лота у̌ нашум Судого́морі, коли́ ва́рош замкне́ний? Ни поне́семе гро́ші ни́ґде, самі́ йіх ни поймі́е.

Тот са ду́жи россе́рдиу̌, шчо зо́лото мау̌, жи у̌же тот са ґу́рше хвали́ть, йак вун зо́лотом.

Тот тре́тьій пові́дать йім: Йа шче лем слу́хау, шчо ви два́йи бе́сьідуйите; ни го́дньісьте бу́ти нийиден царь. Твой зо́лото ни бу́де са туй хоснова́ти, бо ту ни́хто нич ни бу́ди купува́ти, а́ні продава́ти, бо ва́рош замкне́ний і ка́ждий на ту́лько у̌же лем Бо́га про́сить, же́би сам обжи́у̌. Повіда́уть йому́ два́йи само́му: Аче́й ти хо́чиш бу́ти царь?

Вун йім отпові́у̌: Та́кой так йи пра́у̌да. Твой зо́лото ни потрі́бно, твуй хльі́б нич ни сто́йіть ни соле́ний, а йа ма́у суль, дам льу́дьом за да́рмо у тум Судого́морі суль сто ро́куу̌ хоснова́ти, на ку́лькосьме пра́во 'псуди́ли.

Дали́ дийиту на у̌ші́тких льуди́й, котрі́ бу́ли у Судого́морі. Загна́ли йім пі́сма по Судого́морі на сім миль зе́млы, шчоби́ прийшли́ на пі́йац на се́ред ва́роша, хто мо́жи бу́ти у̌ ва́роши ца́рьйом. Зуйшли́ са льу́ди, вели́ка то́у̌па, і крича́ть: Уши́ткісьте трі́йи царьйо́ви, та́кисьме 'псуди́ли; ни мож жи́ти крем гро́ший і крем хльі́ба і о́крем со́ли.

Не могли́ са трі́йи на тум пору́у̌нати; за́то у̌ни почали́ са рьйахова́ти: Йа́кби йа ни буу̌ царь, кидь йа маґази́ни із зо́лотом ма́у?

Твой зо́лото зада́рмо, ни буде́ го ни́хто йі́сти.

Пора́доваў са тот, шчо зе́рно мау̌, жи його́ до́брий камира́т присьві́тчить йому́, жи вун буде́ ца́рьйом. Тот отпові́у̌ тре́тьій: Нич іс то́го хльі́ба, котри́й ни соле́ний.

Тот са на то́го посе́рдиу̌, отпові́у̌ йому́: Йа буду́ царь. Ва́шой зо́лото за нич і ва́шой зе́рно і мука́, шчо ни соле́ной, то нидо́брой.

Оберну́ли са на ньо́го два́йи, йиде́н тот, шчо зо́лото мау̌, дру́гий шчо зе́рно: За суль-ка́меньа у̌же бись хоты́у̌ бу́ти ца́рьйом; льу́ди 'бжи́уть про зо́лото і про суль, лем ньай ма́уть хльі́ба. Іс само́йі со́ли ни́хто ни жи́йи.

Тот са розгныіваў, що суль маў, вискочиў от стола́, пушо́ў дому́, узьа́ў шва́блики, запали́ў ва́рош. Погоріло зо́лото. Ва́рош буў обмуро́ваний, ни мож вон ва́роша ўтечи́. Льўди по пўтьах пота́раўть, лем тоти́ 'пстали, котрі́ пиўни́цьі ма́ли. Ўши́ткой погоріло у Содого́морі.

Йидна́ вірна па́ньі була́ ід Бо́гу; ў не́йі буў пан і йиде́н хло́пець. Они́ трой ўши́ткого майи́тку ма́ли дўжи мно́го; ма́ли хльі́ба і по́лья і зо́лота три маґази́ни; си́на лем йидно́го. Ва́жили сво́го си́на ка́ждий день на вазьі́, ци мно́го вун приобрі́ў за до́бу. Тўлько до бўжньі зо́лота офірова́ла іс тьа́жа, кўлько син приобрі́ў, ви́руст. Йак зо́лото на троску́ ста́ло, йак згорі́ў Судого́мор на йиде́н вили́кий ка́мінь — бо са ростопи́ло зо́лото і наза́т ста́ло на йиде́н ка́мінь — Судогомур зуста́ў крем хльі́ба, ўши́тко ізгоріло і льўди й хльіб і ма́рга. Самі сибе́ йі́ли, котрі́ шчи зоста́ли. Тота́ па́ньі, шчо так красньі́ сина́ годова́ла, заколо́ла го і на фала́тьа порізала, сама́ свого́ си́на ззі́ла. Пушла́ на ва́рош позира́ти по пі́йапу, ачей даґде́ дашчо́ на ва́роши пуд мўром опстало́. Шчо йі́ла і ўна сама́ нира́з біжа́лму, із біжа́лма найшла́ кору́, лупи́ну. Ўвьала́ і почала́ йі́сти. Зави́дьіло йўй са, жи ўна́ ни рас тако́й ве́ргла; ходи́ли по ва́роши жобраки́ вушла́ві і бри́ткі; то ўни тото́ там запха́ли. І почала́ ве́кати.

З ва́роша ни мож пуйти́; жильі́зньі бра́ни ни погоріли, а́ни шанци́, а́ни мўри. Тоти́ валалі́, шчо ко́ло Судого́мору бўли на о́коло, чўли вели́кий гойк і писк і вели́кий огень ві́дьіли. Розми́слили собі́: Добива́йми са до ва́роша, шчо там за новина́. Ни мош пе́ред глубо́кима ша́нцома і мўрами.

У тум ва́роши у дну ко́ло са́мого мўру по́при Ло́товойі хи́жи прі́йшо́ў мур і ша́ниць. Увойшо́ў ангил ід ньо́му, бо вун йиде́н ни згорі́ў, а́ні його́ че́льадь; з вон ва́роша ў ки́ртьі буў його́ дум. Росказа́ў му а́нгил от сво́його сто́лика, же́би дьіру браў, та́кой у хи́жи: ни ма́ўть мўри фундаме́нти, по́пуд мур ви́йдеш, йак буде́ш копа́ти дьіру́. За ша́нцом льўди стойа́ть, так тибе́ ви́ймуть. Йак дьіру́ зро́биш до ша́нцу, о́бись сам пе́рший ни йшоў. Іди́ на ва́рош, гльа́дай льуди́й, котрі́ шчи з го́лоду ни поме́рли, заганьа́й йі́х на тоту́ дьіру́ вон до то́го ша́нцу. На дьіру́ ви́йшло сто на́рода. Прине́сли ла́зиво із вала́лу ви́пустити льуди́й іш ша́нцу. Такі́ бўли, шчо й по́за ти́ждень ни йі́ли. Йак йім льўди далі́ йі́сти тоти́ з вала́лу, йак са́ найі́ло і од ра́зу ўмира́ло. Шчо собі́ льўди додумали тоти́ з вала́лу? Ни дава́йме йім йі́сти, лем по кушьчьо́к і ма́ленько во́ди; бода́й чим квасни́м три́йме йім ши́йі і рўки, та ўни 'бжи́ўть. Ньай нам повідьа́ть, йак йи ў Содо́мі — бо ўни шчи ўсе ни зна́ли, жи проклььа́тьі жиди́ іс Со́доми учини́ли Судого́мур! Горі́ло, го́йкали на вели́кий ґвалт. Учини́ў са тогди́ Судого́мур! — Пра́ўда бўла, йак почали́ квасни́м те́рти, а́ні йи́дной вид го́лоду ни ўме́рло. Повіли, жи ў Судого́морі котрі́ ни

погоріли, та самі сибе́ йідьа́ть! Тогди́ льу́ди із вала́лу жильізньі бра́ни путкопа́ли і пиререрну́ли доло́ў. Пу́стили льудий іс Судого́мору, котрі шчи бу́ли живі. До три сто ро́куў розмножи́ў са наза́т Судого́мур. Справили са ў ньум поґа́ни ішчи́ гу́рші, йак бу́ли. Шчо доду́мали? Хто са на ва́роши 'бночу́йи із вала́лу, ці пан, ці жит, ці жобра́к, запе́рти го до аре́шту, ни пу́стити ніґда, за́кльа та́мой ни у́мре. Йидно́го чоловіка запе́рли ни жобрака́, лем шчо прийшо́ў купува́ти і до ве́чира добиў на ва́роши. Запе́рли го польіца́йти на смирть до рамга́зу. Ни дали́ му йісти, котри́й буў ў аре́штьі, нийидному, шчо́би з го́лоду у́мер; чого́ ў ва́роши почува́ў? У кльучарьи́й, у то́го, шчо до рамга́зу замика́ў, служни́ца служи́ла, нивинного чоловіка посанова́ла: с то́го, шчо йуй дали́ на вичерьйу — кльу́чарь іж жоно́ў усе ў дру́гуй хи́жі вичерьйали і йіх дьіти, служни́ца лем сама́ у ку́хни; кльуч буў од рамга́зу у ку́хни на стьіні — усе́ му оддьіли́ла іс сво́йийі вичері, до рамга́зу носи́ла. Кльуч буў у ку́хни, та сама́ видмика́ла. Годова́ла нивинного за йиде́н місьаць. Ка́ждий день до рамга́зу кльу́чарь ходи́ў позира́ти, ци уме́р, шчо го до рамга́зу запе́р, а вун жи́йи. Йакой чу́до? Аче́й вун сьати́й! Йак повіда́ў поґа́нським пану́м на су́дьі, жи за місьаць ни йіў і ни пиў а жиу́: варту́йти го, ци му дахто́ йісти ни но́сить. Кльу́чарь імиў сам сво́йу служни́цу, зйаза́ў ру́ки і но́ги, верх йий до рамга́зу до ра́на. Прийшо́ў повіда́ти поґа́ньским пану́м: Мо́йа служни́ца вид ме́ни крала, а йому́ дава́ла; шчо з ньоу учини́ти? Ру́ки, но́ги ізйаза́ти, соло́тким ме́дом намасти́ти, пе́рет пчо́ли йий покла́сти. Пчо́ли за ме́дом на ньу сіда́ли, у́се у́чу́ли, жи то тьіло, ни де́рево: ду́жи куса́ли, йуй жала́ лиша́ли. Уна пухла́; ішчи́ й во́чи йийі... До Бо́га йо́йкала го́лосом, жи проклььатий ва́рош! Погньіваў са Бог на Судого́мур, на проклььати́й ва́рош, отповіў: Ни бу́ди стойа́ти, лем двацать чоти́ри го́дин; му́сить са загну́ти, же́би лем там глуби́на на тум містьі бу́ла. Лем йидно́го чоловіка із його́ дьіўками, з його́ жоно́ў чко́да, та йі ви́пушчу. За́жену мо' а́нгила, же́би му ознаймиў, же́би ґазду́уство ли́шиў, а сам йшоў ви́ттам гет, бо за́ўтра за́гни са Судого́мур. Прийшо́ў а́нгил чоловіком пу́зно ў ве́чур. Відьіли варошча́ни, йаки́йсь там йшоў чоловік. Ду́жи Ло́та звідовали са, де йи тот чоловік, шчо прийшо́ў до нього, ци слобу́дно му на ва́роши почува́ти. Ангил са даўісхова́ти відльа бібльийі пуд кори́то і до ра́на там буў. Йак хотьіў бу́ти день, а́нгил на Ло́та закрича́ў, шчоби́ пофриштикова́ў і йшоў ви́тти гет, кидь ішчи́ ни хо́чи прійа́ти смирть затопле́ну; бо хто ту до́уше зоста́ни, ка́ждий са зато́пить. Увари́ла по́лиўку Ло́това па́ньі на фри́штик своїм двом дьіўкам і па́нови і про а́нгила с то́го дала́. Про ґа́зду, про свойо́го па́на і про дьіўки посоли́ла, а́нгилови та́кой дала́: Чко́да со́ли чьуджьо́му чоловікови! Скрича́ў а́нгил по фри́штику: збира́йме са і ступа́йме, бо ту буде́ во́да си́ньа, де тот ва́рош стойі́ть. Ни слобу́дно са

вам четверім по'бзирати, зáкльа с тóго хóтарьйа ни вийдете за границцу. Йак перейшли на дрýгий хóтарь, по'бзирала са Лóтова жонá і стáла на сýльний кáмінь за тот штроф, шчо сóли сановáла. Ангил ни хосноваў йиийі пóлиўку, áни му ни трéба бýло.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинськоі столиці.

Паралелї: Коротеньку згадку про Содому і Гомору диви: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 87, при оповіданях про Авраама. (Памятники українсько-руськоі мови і лїтератури, т. I, 1896). Про Лота тамже, ст. 86—90. Диви також: ст. 330—333.

6. Про Йосифа прекрасного.

Бýло ў Йáкова дванáцьіть синóў; Йóсиф буў нáйменший ў нього уд дрýгойі жони. Йáкоў май льíпши Йóсифа льубиў. І дрýгі братьа сéрдили сьа дýжи на ньóго, на Йóсифа, шчо ньáньо льýбить так дýжи Йóсифа, льíпши ги нас! І шчо они ýчинили з Йóсифом, брáтьа му?

Порáдили сьа му брáтьа: Ми Йосифа мýсиме скитити. Но, Йосиф ýньіс двум брáтьім йісти ід вóцьáм. Но, шчо тоти учинили з Йóсифом? Йшли кýпцьі мадийáнцькі; і продали тим кýпцьім мадийанцькім Йóсифа. Но, йак ў вéчьур повімé ньáньови, де Йóсиф йи? Та сьак ýчиниме: заріжеме йинного бараньчукá і йинну шматину ньáньови на знак принéсеме з Йóсифа? І тóго бараньчукá зарізали. За шчо зарізали? Оби плáтьа Йóсифове покирвавили крóўйоў. Прийшли домі ў вичéрі, звідать йіх Йáкоў: Де Йóсиф йи?

Іміў вóўк Йóсифа, тай зьіў го.

Та знак де йи йакий з Йóсифа?

Ге ó здика плáтьа з Йóсифа.

Ну, й плáтьа кирвáвойи. Йáкоў увíроваў, ож йстинно воўк зьіў Йóсифа. І оти кýпцьі мадийанцькі де дьіли Йóсифа? Пиридали цáреви. Но, ў цáрьйа тóго дьітий ни бýло. Царь даў Йóсифа во школу, ýчити го даў і там царь так допозираў, шчо тьáшко Йóсиф царицьу ни льýбить. Йóсиф царицьу ни льубиў, лем дрýгі учéники на ньóго набрехáли, бо сéрдили сьа на ньóго, бо йому твéрдо йшло на ум. Шчо царь із Йóсифом учиниў? Даў зáперти у решч. Приснило сьа цáреви сім кóлосóў порóжних дýжи, сім кóлосóў пóўних таких, шчо ід зéмли зéрно пригинать. Приснило сьа цáреви сім корóў дýжи худих, сім корóў дýжи тушних. Но, царь завéр зáганку: ко то йому удганé, тому подарýи свойи пирвéнство. І рештáнтóў з решту упустить, котрий з них удганé тот сон.

Но ни годин нітко удгану́ти. І ца́рьйові міньі́стри ўга́нуўть, а́йбо ни го́нни ўгану́ти. Заве́р на решта́нтоў, би ўгану́ли тот сон: ко ўгане́, ўпустить з решту́. І заве́р на Йо́сифа тото́. Но, кидь ми ўгане́ш сесь сон, ўпушчьу тьа з решту́ і пирида́м на тьа сво́йи ца́ріство. Йосиф удгану́ў му сон. Но, шчо то Йосифи, за сон, пові́ш ти миньі́?

Тот сон, присьві́тлий ца́рьйу йи, шчо сесьі́ сім ро́кӧў ду́жи бога́тьі і хльіп сьа ду́жи ро́дить.

Но дру́ге, Йосифи, шчо то йи, шчо сім ко́лосӧў ду́жи по́ўних, а сім порожних.

Типе́рь тих ко́лосӧў ду́жи по́ўних, тих сім ро́кӧў ду́жи бога́тих.

А сім ко́лосӧў поро́жних, шчо то йи?

То буде́ сім ро́кӧў ду́жи голо́нних за си́ми рока́ми.

Сім коро́ў ду́жи тушни́х, шчо тото́ йи?

До́ста молока́ йи за сих сім ро́кӧў уд усьа́кого до́йла, ут кӧз, коро́ў...

А тих сім коро́ў ду́жи худи́х, шчо то йи?

Та сім коро́ў худи́х ду́жи — так молока́ ни буде́ за сім ро́кӧў, йак хльі́ба ни буди.

Но і пра́ўду ти, Йо́сифи, ка́жиж сисе́?

Бо за тих сім ро́кӧў хльі́бови че́сти ни́кус ни бу́ло і Бӧг сьа прогньіваў за ото́ ўже; за ото́ буде́ типе́рь сім ро́кӧў голо́нних.

Но, шчо царь ўчини́ў з Йо́сифом? Пирида́ў на ньо́го ца́ріство сво́йи: Но, ти Йо́сифи, на мӧ́й пе́рстинь на свӧ́й перст. Йа тобі́ сисе́ даў і ти, Йо́сифи, заві́дуй типе́рь імі́нийом.

Но, шчо Йо́сиф ўчини́ў? За тих сім ро́кӧў бога́тих пра́вин ґлапарньі́ на зе́рно. За тих сім ро́кӧў Йо́сиф зе́рно ни обі́ придава́ў, а шчи собі́ скупо́вуваў. Но й на́рӧд на ньім чьу́дуйи сьа ду́жи, шчо Йо́сиф зе́рно скупо́вуйи, тай зе́рна до́ста йи. Но, Йо́сиф йинно́ ду́мать ўсе, ду́мать ош прийди тих сім ро́кӧў голо́нних. І шчо сьа ста́ло за тих сім ро́кӧў? Йо́сиф мно́го зе́рна іскупи́ў і при́много. Прийшло сім ро́кӧў голо́нних і тве́рдо голо́нних, шчо хльіп сьа ни зро́див ни́кда. Ішчи́ льу́де пе́ршого ро́ку біди́ тако́йі ни ві́дьіли, бо шчи ў них хльіп буў стари́й, ай пак дру́гого ро́ку, тре́тього, ду́жи біда́ була́, бо Бог йіх пока́раў, бо хльіб ни чистова́ли. І Йо́сиф на во́ду мита́ў ги́чьа. Но поза́ чого́ мита́ў тото́ Йо́сиф на во́ду? Бо такі́ роки́ ото́ були́ тьісньі́, шчо льу́де гичьа моло́ли та йі́ли. За ото́ вӧн на во́ду мита́ў, обі́ ві́дьіли льу́де, шчо десь край йи бога́тий, коли́ гичьа йде доль́і водо́ў. І ў тӧм ва́роши, ў́тки Йо́сиф йи, де оте́ць йи му Йа́коў, та ўві́дьіў стари́й, ож на водьі́ ги́чьа йде, а́йбо ни зна́йи ў́тки то ги́чьа йде на водьі́. Но і вӧн сво́йім синӧм пові́ў: Ідьі́ть, там десь ў ва́рош, йи зе́рно! І ни знаў каза́ти, ў котри́й ва́рош, Йа́коў, бо ги́чьа му ни пові́ло, ў́тки йде, лем так ду́маў собі́, там йи

богатий край, вадь варош за хльіп, шчо утти гичьа йде на водьі. Но і управиу Йакоу пйатьох синоу іс коньми на зерно і довідали сьа оні, де тото зерно йи, у котром вароши і пошли оні до Йосифа просто і Йосиф йіх іспознау, уни Йосифа ни спознауть. Звідать йіх Йосиф: Шчо ви ходити, льуде?

Прийшлисьме купувати зерно туй до царьйа.

Но, Йосиф йім продау і кождому насипау у міхи зерно і звідау йіх: Ци майити ви маму, ньаньа? Ци живуть? Живуть.

А больши братоу ци майити?

Майиме.

Колько братоу майити шчи?

Шчи майиме шість братоу.

І Йосиф йім ни кажи, ож вон йіх брат. І дау йім гостину, пак йім намірьйау зерно. Шчо з ними Йосиф учиниу? Забиу кратцьі у міх пугарь сріберний. Оні сьа зобрали йти геть домо і пошли домо; узьали зерно на коньі і пошли. Но Йосиф йіх погониу вон вароша: Стойти, бо ви украли уд мени шчось.

А ми, присьвітлий царьйу, нич ни украли.

Йа знау, шчосьти украли; укралисьти пугарь сріберний і найду у вас.

Ми сьа дайиме мотовати.

І Йосиф найшоу у них пугарь і оні сьа твердо устрашили, йак Йосиф найшоу. Йосиф йіх завернуу у варош з зерном. Оні твердо журьйать сьа, ож буде біда. Зерно Йосиф у них дома удобрау: Но, йдьіть домо типерь.

Та чого ми будеме йти домо?

Ни гроший ни вирнуу йім Йосиф, ни зерно ни дау йім: Йа вам дау прешпонт свой; айбо вон йім ни кажи, ож вон йім брат. І тогди уповіу: Йа вам брат. І то йи мой ньаньо, шчо дома, і оти мойі братьа, шчо дома шість. Но, йдьіть домо, най прийди мама сьуда; ото шчо мауть дома, най продадуть ушитко, бо сьуда прийдуть бувати.

І прийшли уни усьі. І твердо сьа Йакоу зрадовау Йосифови і мати Йосифова і твердо імили плакати з радошчьу. І з радошчьу старий Йакоу умер і у земльу тоту го Йосиф попровадиу, з утки прийшоу, йак і ниесь закон у жидоу йи: тко де сьа уродить, там най йде умирати.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. II, ст. 189—193: Die Geschichte von Joseph dem Gerechten. — Епізод про

Путифара біблїйного і його жону, що залюбила ся була в Йосифі, тут лиш легенько порушений. Докладнїйше представлений він в: Tausend und eine Nacht, T I, ст. 71—78: Geschiechte der vierzig Veziere. — Обширний текст оповідань про Йосифа надрукований у дра Ів. Франка: Апокріфи старозавітні, ст. 124 - 173 (Памятки українсько-руської мови і лїтератури, т. I. 1896). — Поодинокі епізоди подібні находять ся в оповіданях про Йосифа в: Палея Толковая. Москва, 1892. — И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописямъ Соловецкой библіотеки. 1877. — Н. С. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. — Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы. — *В. Г.*

7. Жиди і цигани за Мойсея і Фараона.

Жиди́ були́ ў Йаги́пты. Там йім царь буў Фарайо́н. Тогди́ ци́гани ма́ли сво́го ца́рьйа, бо то цига́нський царь буў Фарайо́н. І вон там іж жида́ми ду́жи робиў, скло з ни́ми робиў. І тве́рдо там жиди́ біди́ ві́дьіли. І ўни Бо́гу сьа моли́ли, оби йіх Бо утти ўпьаў. І так они́ сьа Бо́гу домоли́ли ду́жи, шчо Бо загна́ў Мойсийа́ за жида́ми. І тот Фарайо́н ни хотьіў іс пут се́би жидо́ў ўпустити. Но, шчо, з ним Мойсе́й чиниў. Твориў чьуда́ Мойсе́й з ним. Даў Бо Мойсе́йови ору́жійи, оби́ с тим ору́жійом чьуда́ твориў. Махнуў Мойсе́й на во́ду, вода́ ста́ла кро́ўльоў. І ра́но Фарайо́н царь хотьіў сьа ми́ти і ўві́дьіў, вода́ ста́ла кро́ўльоў. І царь упу́диў сьа. Махнуў Мойсе́й на по́рох тим ору́жійом, іс по́роху учини́ли сьа ўши і льі́зли ца́реви ў ми́ску. І Фарайо́н царь ни пушчьа́ў за ото́ жидо́ў із Йаги́пти і Мойсе́й ду́жи з ним твориў чьуда́ вили́кі. Махнуў с тим ору́жійом Мойсе́й на зе́мльу, із землы́ жа́би, га́дини, йашчьурки́ льі́зли ца́реви ў ми́ску. Но та́кой ни дава́ў вон жидо́ў с пут се́би. І Мойсе́й узьа́ў си́лоў жидо́ў із Йаги́пти.

Но, шчо Фарайо́н царь учиниў, йак ўві́дьіў, ож Мойсе́й жидо́ў ўзьаў? Даў ро́сказ вилики́й ў сво́йім ва́роши, ож до ла́би і жо́ни і дыўки́ і хло́пи оби́ доганьа́ли Мойсийа́. І сам доганьа́ў царь ізуньати́ жидо́ў уд Мойсийа́.

Но шчо сьа жидо́м слу́чило ў тём пути́? Зайшо́ў йіх вели́кдень. Йак паски́ печи́? Ныйа́к, бо ў пути́ суть. Шчо жиди́ чини́ли? Кача́ли кісто так на́тоненько і на пле́чох пикли́ паски́ собі ут со́ньца, бо забу́ли квас ў Йаги́пты, коли́ ўтыка́ли і пикли́ бис ква́су. І ннесь ў них ни сло́біно с ква́сом пичи́; і такі́ ў них паски́ і ннесь; и́стинна пра́ўда.

Но, шчо сьа з ни́ми ста́ло? Прийшо́ў Мойсе́й із ни́ми ід во́ды вили́коў, ід мо́ри і там почьали́ они́ на Мойсийа́ рева́ти ду́жи: На шчо ти нас, Мойсе́йу, ўтти віў? Вольі́лисьме там бу́ти. Туй мо́ри йак ни пире́йдеме, шчо учи́ниме? І йак нас Фарайо́н царь туй по́гонить туй нас по́бийи.

Ни бо̂йти сьа, Бо́гу мольі́ть сьа, та пире́йдеме мо́ри. 'Ай бо оні́ Бо́гу ни хотьа́ть сьа моли́ти, ла́уть Мойсио́ви і гріша́ть і ропта́уть про́ти Бо́га. Мойсе́й стаў, помоли́ў сьа Бо́гу на́кольінки і так махну́ў на мо́ри ору́жі́йом, мо́ри росступи́ло сьа на два бо́ки, жиди́ пирийшли́ з Мойсийо́м мо́ри.

Фарайо́н царь пого́ньать жидо̂ў і ўже йи близь ко́ло мо́рьйа. І прийшо́ў над мо́ри, йпин так пости́г, ож мо́ри шчи сьа росступи́ло. І тот Фарайо́н царь на пе́ред йшоў на кони́. Ипин ўже ходи́ў вон горі́ з мо́рьйа; но во̂н Бо́гу ни дьа́куваў за ото́, ож во̂н мо́ри пирийшо́ў, а дьа́куваў сво́му коне́ви; ка́жи: Сла́ва тобі́ мо́й ко́ньу білобо́кий, шчо ти мине́ чи́риз мо́ри пириньі́с глубо́койи! І мо́ри жжи́гнуло сьа у рока́ш і ци́гани потопи́ли сьа і царь йіх.

Но, за шчо инесь ци́гани письма́ ни ма́уть?

Бо йіх сьа пи́сьма утопи́ли там ў мо́ри.

За шчо оні́ ни ма́уть типерь ни ца́рьйа сво́го, ни па́па нийа́кого?

За ото́ оні́ ни ма́уть, бо сьа потопи́ли ў мо́ри там.

Но, шчо́го дру́гі ци́гани суть, йак тоти́ сьа потопи́ли?

Опста́ла циґа́ньчишчи хро́ма, шчо зза́ду йшла, та ни пости́гла ў мо́ри, оби́ була́ сьа она́ ўтопи́ла.

Но, йак сьа с то́йі ци́га́нки уплóдили дру́гі, коли́ она́ сама́ лем опста́ла?

Чорт йіў спра́виў дру́гих ци́ган. Прийшо́ў д ньіў чорт звіда́ть сьа йі́йі: Шчо ти туй чи́ниш?

Ка́жи: Опста́лам сама́.

Цит, ка́жи, ґазда́ твой буду́. — І чорт циґа́нку приспа́ў, і циґа́ньці че́рево спра́виў і циґа́нка тото́ носи́ла за ро̂к, ни так йак то дру́гі жо́ни но́сьать, бо то йіў чорт спра́виў. І ни́ґди була́ би ни ўро́дила тото́, бо ото́ чо́ртовойи насьі́ньа.

А за шчо типерь ци́гани чо́рньі? — Бо й чорт чо́рний. Йшоў чолові́к с пу́шкоў і ўві́дьіў, тото́ ў міхири́ реве́, бо то́го ў міхири́ то̂лько бу́ло, ги мурьашко̂ў ў купі́ньці.

Чолові́к сьа то́го напу́диў і стріли́ў ў тото́ с пу́шки, йіў ў че́рево, і тоди́ ци́гани ўсипались з міхири́ і йми́ли чоловіка доганьа́ти: Да́ду, да́ду! дай хльі́ба! І за ото́ ци́гани инесь про́сьать, тай ўсе голо́нньі.

Но, жидо̂ў де Мойсе́й пові́ў?

У пустати́ньу.

Но за шчо йіх Мойсе́й пові́ў там ў пустати́ньу?

За ото́ йіх пові́ў, бо согріши́ли про́ти Бо́га.

Та де йіх Мойсе́й віў?

Віў йіх ў зраéльську зе́мльу й за то йіх пові́ў ў пустати́ньу, бо там ни до́стойньі були́.

Ну, ци добрі йім ў пустатини було?

Добрі йім і там було.

Шчо йім там Бӧ даваў ў пустатини?

Бог йім даваў манну, шчо з неба падала, та збирали ў ракаш собі і с того жили; шчо хотьіли: кить хотьіли мньасо, мньасо було с тойі манни; кить хотьіли хльіп, хльіб буў. Ішчи вони собі того ни льубили і казали: Нам льіпши ото йи, шчо ми собі заріжеме самі, курицьу або гуску! І ўсе на Бога хулили і Бӧ на них за ото кару напустиў: гади, шчо йіх кусали і ут того мерли і потьата йім Бӧ даваў такі, шчо они собі ймали та били, а ут потьат мерли.

І ци вірували тоти жиди молодьі, шчо опстали, ішчи Богу?

Вірували, бо Мойсей із ними чьуда твориў. Ўбиў Мойсей май виликого гада і того гада завісиў Мойсей на роскоп і: тко того гада поцьільуйи, тому польівить! кажи Мойсей. І жидом страх прийшоў твердо. І обернули сьа д Богу ўже тоти, шчо опстали. І повіў жидоў Мойсей у зраельську землу. Там йіх лишиў у зраельськоў земли: Туй ви бутьте.

Йак лишиў жидоў, пошоў на гору синайську, і склаў руки наўхрест — доти шчи хреста ни було — і почьаў сьа Богу молити дужи: Господи, кажи, отпусти йім, шчо согрішили.

І Бог закликаў на Мойсийа: Іди Мойсейи і напомйани йіх; і ни будуть миньі служити, Богу, тото місто уд них сьа удойме.

Мойсей пошоў наказати йіх: — Мойсей буў жид; аж йак Христос прийшоў, тогди ўхристиў сьа -- Но, служіть Боу, бо йа вам слово Божи проповідаў!

Тогди йіх лишиў Мойсей.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Отся леґенда належить до оповідань про Мойсея; цїлий ряд таких оповідань надрукував др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 225—163. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. І. 1896]. — Огляд лїтератури поданий в: И. Я Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Ст. 289—294; тогож: Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукоп. Соловецкой библіотеки. Ст. 67—71; 184—204; 227—235; 259-260. — Weil, Biblische Legenden der Muselmänner. Ст. 126-191. — M. Grünbaum, Neue Beiträge zur semitischen Sagenkunde. Ст. 152—182, — O. Zöckler, Die Apocryphen des Alten Testaments. München. 1891. Ст. 424, 437, 438, 476.

8. Про Самсона.

Наро́диў сьа ў йидно́го чолові́ка хло̂пець, тай той наре́к му імйа́ Саксо́н. І тот хло́пець ріс, ви́ріс на леґіньа́, у свій стан человічеський прийшо́ў. І його́ оте́ць ни го́дин буў зна́ти, ож він вели́ку си́лу ма́йи. І ка́жи йиму́ оте́ць: Жени́ сьа, си́не; ідьі́м даґде́ сва́тати.

Ба, ка́жи: миньі́ ньа́ньу не йи ў усьі́ вармеди́ дьіўки, оби́м льуби́ў.

Айно де си́не йи тобі дьака?

Ідьі́ме, ньа́ньу, ў Филистийа́ньску ва́рмійу.

І тогди ізобра́ли сьа і ішли́ йидни́м дьі́лом, ха́шчоў. Вітта́к ка́жи: Йдьіт ви, ньа́ньу, йа буду пішка́ти.

І зайшо́ў ў край іс путьа́, з доро́ги, а там мидьві́дь лежи́т. І мидьві́дь со́нний пу́стит сьа т Саксо́нови і хо̂пит Саксо́на ў ру́ки. І Саксо́н ўхо́пит мидьве́дьа за ши́йу — і перекрути́ў го́лову мидьве́дьови. І тогди́ж прихо́дит ід вітцьу́ собі і ка́жи собі вітцьу́:

Тако́гом пта́ха ві́дьіў, шчо на ме́ни знима́ў сьа.

Та ка́жи оте́ць му: шчось, си́не, з ним чини́ў?

Відорва́ў йим го́лову, та положи́ў ве́р ньо́го.

'Айбо прийшли до баби, поклони́ли сьа:

Шчо ви, льу́де, хо́дите до ме́ни?

Ай то ба́ба була вішчіўни́цьа і зна́ла ўши́тко ў чім вони́ хо́дьат, лиш йіх зьві́дала так.

Ми хо́диме, ба́бо, по твойу́ дьі́ўку сва́тати.

Йа ў ва́шу ва́рмійу ни дам дьі́ўку, бо Саксо́н дужи́й чолові́к, та буде́ збиткова́ти.

Ну, кой ти, бабо, ни даш за ме́ни дьі́ўку, йа на то́бі сьа потьі́шу.

І тогди́ ви́йшоў Саксо́н у свойу́ ва́рмійу і зафі́тькаў уў одну́ дубро́ву. И прийшло́ д ньо́му 360 ли́сьіў і тогди́, йак Филистийа́ни жжа́ли ўши́тко зе́рно ў сво́йіх хі́таріх, тогди́ почини́ў такі́ сьві́чки, смольаники́ і попали́ў на ли́сах и пусти́ў ў Филистийаньску ва́рмійу. І ўши́тко тото́ ли́си попали́ли тим огньо́м, сьі́йаньа, шчо було́.

І тогди́ зьві́даут Филистийа́ни, жу́рьйат сьа, тко тото́ ўчини́ў.

Ба́ба повіла Филистийа́ньім: Тото Саксо́н ізроби́ў.

Тогди́ збе́ре сьа ти́сьача Филистийа́н на Са́ксона.

И прийшли́ ими́ти ўби́ти Саксо́на. И да́ли тій ку́рві, што з ним ку́рва жи́ла, с Саксо́ном, велйкі гро́ші: 1000 сребрьа́никоў. Тогди́ ка́жи ку́рва тота́: Буду́ му ў голові обиськати, та за́спит.

Тогди́ махну́ла на ньі, прихо́дьат Филистийа́ни по ньо́го.

І ка́жи ку́рва: Ўстава́й Саксо́ни, бо йдут по-тьа́ Филистийа́ни.

И ўстаў Саксо́н і йидно́ дреўце́ тако́йи, шчо бу́ло ку́ртойи, ўзьаў, і тим дреўцьо́м ўши́тку ти́сьачу за́биў, Филистийа́н.

Но, й тогди́ збе́ре сьа дру́га ти́сьача Филистийа́н ити́ по Саксо́на. Прихо́дит дру́га ти́сьача і ка́жи ты́ ку́рві:

Йакби́ го полапа́ў, Саксо́на?

Так го полапа́ти: Буде́ йти типерь на дру́ге село́ поме́жи два ве́ршки так, йак сесы́ го́лы, (ту показує оповід. на гори), што не йи ха́шчі. Ай ни бу́ди ма́ти нич, лиш бу́ди му піпа ў рука́х.

І там Филистийа́ни до́ўкола опступи́ли кошару Саксо́на. Саксо́н поглипаў: не йи нич, лише́ йидна́ кістка із вола́. І так ўзьаў у ру́ки Саксо́н тоту́ кістку и тоту́ ти́сьачу Филистийа́н ўши́тку за́биў тоў кісткоў осльа́чоў. [Ту оповідач вже забув, що перше говорив про кістку волову]. І ма́ло маў фарача́к: пиў би буў води́. И поди́виў ід во́стокови, та ка́жи: Го́споди, тобим води́цы сьа напи́ў! И тогди́ бльу́знула с то́йі кістки вода́ і напи́ў сьа води́цы і помоли́ў сьа Бо́гу.

И прихо́дит по нього тре́тьа ти́сьача Филистийа́н. И прихо́дьат ід ку́рві ід його́ и повіда́ут: Віт чо́го, би зьві́дала, таки́й ду́жий Саксо́н?

Не сло́бідно мины́ повісти, бо ти мине́ исчалу́йиш.

І она́ тогди́ ви́ньала па́ленку і напойі́ла його́ ду́жи: Ґа́здо мій льу́бий! шчо миныі́ ни повіш? Йа с тобо́ў жи́йу, йа тва жона́!

Віт то́гом ду́жий: В мо́йі голові сут два во́лоси йагни́льскі. Та йак би тоти́ во́лоси від ме́ни ўзьаў де́тко, тогда́ бим буў слаби́й.

Но і прихо́дит Филистийа́ньска тре́тьа ти́сьача і дасть вели́кий подару́нок ку́рві Саксо́нові. И тогди́ пйа́ного приспа́ла і відрізала тоти́, но́жицьами, во́лоси два. Тото́ бу́ли золоты́ во́лоси. І махну́ла на Филистийа́н, оби йшли по Саксо́на.

И прийшли́ Филистийа́ни і ка́жи ку́рва:

Саксо́ни, Филистийа́ни по тьа́ прийшли́.

И ўстаў Саксо́н, поки́ваў сьа, но си́ли не йи.

И влапали го ў ру́ки и пописа́ли до ца́рьйа, шчо тако́го ви́тьазьа йими́ли, шчо йидно́ў жме́ниў дві ти́сьачі ви́биў. І царь вітписа́ў пога́ний, оби́ до нього привели́, до ца́рьйа. І тогди́ царь ви́копаў му (даў викопати) обі о́чи. Тогди́ж ве́р до темни́цы, ў ари́шт. І так сидыі́ў ў темни́ци піўгода. І ў піўгода зібра́ў вели́ку гости́ну, царі́ ўши́ткі, шчо ў нього така́ сла́ва, шчо ма́йи тако́го ви́тьазьа ў рука́х, шчо ви́биў дві ти́сьачі йидно́ў жме́ниў на́рода. И йак сьа заго́стили, по гости́ны хотьі́ў чу́до в нього твори́ти, оби́ тот ца́рь сво́йу ти́тулу проказа́ў дру́гім царі́м, што він тако́го ви́тьазьа вели́кого іми́ў. І загна́ў за ним йидно́го слугу́, котри́й буў у нього, і́нош таки́й.

А Саксо́н буў бо́жий си́н і ві́шчиў, шчо з ним хотьа́т чини́ти. І ка́жи тому́, кой го віў:

Веди́ нья д цыса́рському бу́ркови, та там лиши́, а сам утыка́й далéко вітти.

И Самсо́нови відрослі́ на доло́нь тоти́ во́лоси йагнéльскі золотыі і силу́ мау́ таку́, йак і до́ты. І імпу́ сьа за тоту́ полату́ цыса́рську руками. А на тыі полатыі мур буу́ на три сьа́ги затоу́жки́, цыіментом льаний місто вапна́, што буу́ ду́же сильний. І коли́ ним потрьйа́с, та у́шитко сьа росипало на по́рох. И там побило, што бу́ло на́рода: царі у́шиткі, і його́ на́-смирть там за́било. Прийа́у смирть на віки, амінь.

Зап. в липнї 1895, від Андрія Бряника, в Голятинї, Мармороської столицї.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 1—3, Ч. 1. „О Жолобчуку“. Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 399—401. — Др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. І. 1896.]. — А. Н. Поповъ, Книга бытія неба и земли. (Палея историческая съ приложеніемъ сокращенной Палеи русской редакціи, Москва. 1881. Ст. 122—132). — Н. А. Начовъ, Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина. Т VIII. і уваги в т. X. Ст. 100—101. — Про рукописне оповіданя Копенгаґенської збірки, диви: Срезневскій, Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ. Ч. LXI. Ст. 353.

9. Коли Давид писав псалтир?

Проро́к Да́вид мау́ деу́йадесьа́ть і де́уйать жо́н. У бра́та му була́ йинна́ жона́; но хотьі́у во́н уд бра́та у́зьати́ оту́ йинну́, оби́ було́ сто йому́, а у́ бра́та оби́ ни бу́ло йинноўі. Тай во́н за ото́ согрішиу́. ’Ангіл д ньо́му прийшо́у, д Да́видови. Ка́жи му а́нгіл: Шчо Да́види хочь?

Ка́жи: Хо́чьу, оби́х мау́ сто жо́н.

Ка́жи му а́нгіл: Ко пут ким йа́му ко́пли, тот у́ ньу сам ло́пни.

Но Да́вид шчо у́чиниу́? Укопа́у колодьа́зь, таку́ йаму́ на два́цьать сьаг і тот коло́дьазь прикри́у рі́шчом із ве́рьха і глиноу́ притрьйа́с. Ото́ во́н сво́му бра́ту у́копау́ йа́му. І а́нгіл ід ньо́му прийшо́у, ід Да́виду, упйа́т: Но, Да́види! Пой за мноу́. Говори́: Поми́луй нья Бо́жи... І так а́нгіл проводи́у йому́ „Поми́луй нья Бо́жи“, до́ки ни довіу́ го до йа́ми. Йак го привіу́ у́ ночи́ і на тоту́ йа́му про́сто. І йа́нгіл по́шоу́ пове́рьх йа́ми і йа́нгіл ни у́пау у́ йа́му; Да́вид за йа́нгилом у́сту́пиу́, а́йбо забу́у́ за оту́ йа́му, шчо во́н у́копау бра́ту собі. І йа́нгіл му там повіу́ „твоўі тéлци“ і Да́вид упа́у у́ йа́му, у́ тот коло́дьазь. І Да́вит твéрдо сьа напу́диу́, йак у́пау і у́відыу у́же, ош согрішиу́.

Шчо Да́вид робиу ў тоў йамі? Писа́ў саўтирьйу там ў тоў йамі. Но ни своїм вон розу́мом писа́ў — Ду́хом сьати́м. Усе́ йинну ка́фтизму йак у́пише і па сьа́гу земльа́ у́се у́рости ви́шши. Ко́лько кафти́змоў у́писаў і на то́лько з ним тот коло́дьазь у́ріс. На два́цьать кафти́з у́писаў і земльа́ з ним у́росла на два́цьать сьаг, тота́ йа́ма і у́писа́ў ў саўти́рьйу: У́сьа́койи диха́нійи да хвали́ть Го́спода! Но жа́бу ни у́писа́ў ў саўти́рьйу і жа́ба сьа на нього твердо россе́рдила за ото́ і прийшла́ д ньо́му вили́коу жа́боу і хотьіла го зьісти. Ка́жи Да́вид: Шчо ти прийшла́ до́-мньі?

Ка́жи жа́ба: хо́чьу тьа зьісти. Чому́сь у́сьа́койи диха́нійи у́писа́ў, да хвали́ть Го́спода, а мине́ ньіт?

І тогди́ Да́вид царь у́писа́ў і жа́бу. Тоди́ сьа саўти́рьйа у́писала там ў коло́дьази.

Зап. в марті 1896 від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Драгоманов: Малор. нар. пред. и разск. Ст. 96—98, Ч. 9. — Твори Степана Руданського. Т. II. Ст. 140—149: Цар Давид Ст. 245—247: Цар Давид — Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. I. 1896]. — Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ по рукописамъ Соловецкой библіотеки. Ст. 242—243. Начовъ, Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина. Т. VIII. Також т. IX. ст. 109—112. — Лїтературу сього оповіданя подав: И. Я. Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о ветхозавѣтныхъ лицахъ и событіяхъ. Казань. 1872. Ст. 92–95.

ПРО ЦАРЯ СОЛОМОНА.

10. Соломон дитиною, парубком, царем.

Дави́да царь маў премудрого Соломо́на, мале́нького хло́пцьа. Та шчо там ішли́ на ска́ргу до Дави́да ца́рьйа, а ун са по дворі бави́ў й у́се са звідаў, чого́ йдуть. Уни́ йому́ повіли, шчо ун повіў, тай Дави́да ни мух и́ншак повісти, його́ оте́ць. Дави́да са погньіваў на свойого си́на, чого́ ўши́ткой то псу́йи.

Ішо́ў ста́рий, шчо хотьіў бра́ти молоду́ жону́ до ца́рьйа Дави́ди ра́дити са, ци мо́жи ста́ршу жону́ бра́ти, ци би льіпши молоду́. Мали́й хло́пець са по дворі бави́ў, звідать го са: Де ви йдете́ ста́рий?

Молоди́й прінц! іду́ са ра́дити, бо́ бим са хотьіў жени́ти.

— Кидь во́зьмете дьі́ўку, ни буде́ вам доганьа́ти, лем би за вас пушла́; кидь во́зьмете таку́, шчо ма́ла ў́же ґа́зду, буде́ вам доганьа́ти, буде́ каза́ти, шчо льі́пший сесь йі́йі ґазда буў. На тум са будете́ се́рдити. Типе́рь ідіте д на́йй́аснышому ца́рьйови, д мо́йому утцьо́ви, шчо вам на то дасть.

Пушо́ў тот ід ца́рьйови, ло́сньі сло́ва повіў цар йому́, шчо й ца́рьський прінц. Одбіў мало́го хло́пцьа царь од до́му сво́його: Чого́ ска́рги повідаш перши, йак йа?

Ун са забра́ў, пушо́ў у світ, полишиў утцьа́ сво́го і так повіў: Буде́ його́ оте́ць гльа́дати! Ун пушо́ў дале́ко, найа́ў са до ґа́зди йидну́ свиньу́ пасти. Пойидна́ў собі шу́мной ша́тьа, жеби́ ун свиньу́ ни пас у бриткум ша́тьу. Свиньа́ бу́ла по́росна.

Хло́пчику, йому́ ґа́зда повіў, бо то ша́тьа шу́мной та дорого́й, а ти ни бу́диш па́сти лем йидну́ свиньу́!

Йа ни бу́ду па́сти, лем за місьаць, свиньу́ йидну́; буду́ па́сти ву́сьим па́цьат, а диуйа́ту свиньу́.

Аче́й ти, си́ну, ни вішчий! Кить то буде́ пра́ўда, дам ти шу́мной ша́тьа і йидно́й па́цьа.

Ста́ла са пра́ўда мале́нького хло́пцьа. Ра́до хло́пець свиньу́ пас, бо ўже йидна́ свинка його́. Мину́ло рук, дузна́ў са дру́гий ґа́зда: Подь до ме́ни, ў ме́ни ву́ўцьі па́сти, бо йа ни ма́у дьіти́й, та тьа во́зьму за годо́ванцьа.

Ва́ша жона́ буде́ ма́ти хло́пцьа, буде́ хто ву́ўцьі па́сти.

Аче́й ти, хло́пчи, вішчий? Йа́би тобі поло́ўка тих ове́ць даў, о́би бу́ла пра́ўда.

Ста́ла са пра́ўда. Коли́ хло́пець свиньу́ пас з мале́ньками пацьа́ти перший рук, загна́ў царь сво́го си́на гльа́дати, войінських офіці́руў: де на́йдуть білого хло́пцьа, аби́ са позвідували мало́го дьітвака́, де на́йдуть на пути́, на котру́й го́рі сньіх на Пе́тра. Буў йиде́н офіці́р ста́рий, шчо ма́ў білу го́лову. Ішли́ ко́ло хло́пцьа, йак хло́пець буў с свиньо́ў, с пацьа́ти: Ци знайиш ти, си́не муй, де то на Пе́тра сньіх, на котру́й го́рі? Хло́пець са з ньо́го за́смійаў, жи ца́рськi офіці́ри ша́леньі: Вам сньіх на го́лові! — Ўса́гди ходи́ли по кра́йу, ни́где йім ни повіли, жи де йи сньіх на го́рі, лем йиде́н мали́й хло́пець, жи йім сньіх на го́лові. Прийшли́ дому́ ізложи́ти ска́ргу, кади́ уни́ ходи́ли, ко́ло сво́його ца́рьйа Дави́ди. Звідуйи са царь: Ци находи́лисьте дьіти́ну мо́йу?

Ни́где ньіт.

’Ані вам ніхто ни повіда́ў, на котру́й го́рі йи сньіх на Пе́тра?

Ньіт, лем йиде́н хло́пець гва́риў, жи на го́лові.

Йаку́ робо́ту робиў?

Ко́ло пути́ сидьіў, йидну́ свиньу́ з ву́сьим па́цьати пас.

То́го хло́пцьа бу́ло ўзвати́ бо то йи муй.

Дру́гий рук, коли́ вун пас ву́ўцьі, ішли́ його́ зась гльа́дати тоти́ ло́сьньі офіци́ри. І не́сли плух золоти́й у па́пері, та ка́ждому ўка́зовали, ку́лько варт. Та ка́ждий гва́риў, жи то нич, то лем са дьі́тьом ба́вити. Прийшли́ д ньо́му, т приму́дрому Соломо́нови. Ўказа́ли му золоти́й плуг і го са зві́довали, ци зна́йи вун, ку́лько варт тот плух?

Ора́ти нич ни варт з зо́лота плух, пові́ў йім хло́пець, а́йбо киби́ го ростопи́ў, о́би з ньо́го зроби́ў гро́ші, та ду́жи мно́го варт!

Тогди́ ву́ўцьі гна́ли войи́мські офіці́ри до то́го ґа́зди. Пові́ў хло́пець: Ци пра́ўда, коли́ йа са покла́дуваў, кидь ва́ша жона́ буде́ ма́ти хло́пцьа, та поло́ўка ове́ць мо́йіх, за туту́ пра́ўду ми подару́йите.

Вун ра́до са́ прийа́ў, ґа́зда, і йому́ поло́ўка ове́ць удмета́ў. Поча́ў за ним пла́кати, бо тот хло́пець шчасли́вий. За́кльа хло́пець ву́ўцьі пас, ву́ўцьі бу́ли тучньі́ і ні́ґда ни хворі́ли. Помогли́ хло́пцеви ву́ўцьі гна́ти його́ ньа́нька слу́зи дому́, до сво́його утца́. Зайшо́ў і до дру́гого ґа́зди за тото́, шчо му свиньу́ пас, шчо му пообіца́ў: кидь бу́ди свинья́ ма́ти ву́сьим па́цьат, та во́сьми його́ бу́ди. Даў му йидно́й па́цьа за тото́, шчо ў ньо́го служи́ў, бо то серенчли́вий хло́пець. У лони́ ма́ла свиньа́ ву́сьим па́цьат, тото́ льі́то лем трой. Йака́ бі́дна до́лья, же ў лони́ хло́пець пас, там хло́пцьови заплати́ў, а тепе́рь а́ні миньі́ ни йи. Улони́ бу́ло миньі́ симе́ро, а того́ ро́ку дру́гий пасе́, та ни йи лем трой. Йа худобньі́шший, гі ў лони́ буў, бо ме́нше свини́й мау, а плати́ти ни́йак ни йи чим! — Ду́жи банова́ў за тим хло́пцом.

Прігна́ли ву́ўцьі офіці́ри до Дави́ди ца́рьйа, шчо його́ син собі́ за два ро́ки заобрі́ў: пйадеса́ть ове́ць і пйадеса́ть йа́гньат і йидну́ свиньу́. Наколи́ прийшла́ свиньа́ там і там ма́ла ву́сьим па́цьат; сто де́ўйать худо́би пригна́ў мале́нький хло́пець.

— Хоть ти мали́й, си́не муй, та ти буде́ш ца́рьйом; ти льі́пше пра́ўду зна́йиш, йак йа, твуй оте́ць ста́рий.

Вун пові́ў сво́му отцо́ви: Кидь му пиридайи́, же́би вун ца́рьйом буў, же́би му зроби́ў йидну́ гости́ну вели́ку. — А ун сі́ў іт столо́ви, ўсили́йакими йазиками написа́ў пі́сма, загна́ў по ўши́ткі крайо́х, же́би прийшли́ д ньо́му на гости́ну, т премудрому Соломо́нови.

Прийшли́ Ньі́мцьі і Мадьа́ри і Русна́ки, ўсилийа́кі Тальйа́ни, Ту́рци: вун зу ўши́ткіма йази́к зна́ў. Уни́ йак ко́ло стола́ сидьі́ли, йидньі́ з дру́гих сміх ро́били, бо тоти́ ша́леньі, та йидньі́ дру́гих йази́к ни розумі́ли, а вун йіх розумі́ў ўши́ткіх, із ўши́ткіма говори́ў і йіх ўши́ткіх йази́к тот учи́ў, шчо́би Ньі́мець Ма́дьара спо́знаў на бесьі́дьі, же́би Ньі́мець Жи́да, Жид Ру́сина, же́би ўши́ткі зна́ли бесьі́ду. Указа́ў йім чу́да, сотвори́ў йім зґло́, шчо до хи́жи о́блака ни бу́ло зґльаного́, а́ні ў само́го ца́рьйа, а вун сотвори́ў зґло. Ду́жи го хвали́ли, жи вун му́дрий. Ун указа́ў

йім чу́до, же́би прийшли́ пта́ки із ним бесьідовати. Приле́тьіло мно́го пта́куў, по не́бо і по зе́мльу, шчо пе́рет пта́кома не ви́дно бу́ло со́нце. І ун на до́лонь йіх іма́ў і бе́сьідоваў з ни́ма, же́би му повіли, ци вели́кий світ: Ці ту́сьте ўши́ткі?

Ішчи́ ни йи когута́ велико́го.

Прийшо́ў когу́т вели́кий: Де ти са заба́виў?

У туй, у туй Амери́цьі, за морьйа́ми.

Хто там бу́вать?

Там бу́вать йидна́ христьа́ньська осо́ба, йидна́ жона́, та йи за цари́цьу, а дьа́бол за ца́рьйа; а ни схо́дьать са там хло́пи, лем раз у рук іж жона́ми. Мале́нького хло́пца ма́ти году́йи за три ро́ки, а ў три ро́ки бе́ре на пле́чі, та не́се ў свуй край.

Зроби́ў приму́дрий Соломо́н йидно́й пі́смо христийа́ньськой, а дру́гой дьаблуўськой і даў вели́кому когуто́ви, жеби́ туй кральо́ўньі хрестьа́ньскуй дати́, жеби́ прийшла́ д ньо́му на ро́сказ; а дру́гой дьа́блови, же́би там дьа́блови поло́жити, де полу́днуйи, же́би дьа́бол прийшо́ў на ро́сказ. Дуста́ла кральо́ўна пі́смо сво́йи на свуй ґа́нок: нашли́ на ґа́нку, шчо іспусти́ў птак. І почала́ чита́ти, же́би сі́ла на дамши́фу, же́би йшла премудрому Соломо́нови на ро́сказ. Ўна повіла, же ни пу́йди, лем му вели́кий дар дасть: Ти́сьач дьіво́к, а ўши́ткі з йидно́го ро́ку; а ўши́ткі дьіўки́ ў чоти́ри ро́ки ўме́рти ма́уть ў йиде́н день; так йім витсудже́но на смерть; бо тота́ кральо́ўна ві́шча, шчо уна́ ка́ждого зна́йи, наколи́ го очи́ма уви́дить, ў котри́й день умре́. Убра́ла йіх ў черве́ньі ша́ти, дала́ йім гро́ший на два ро́ки, спрова́дила йіх на мо́ри, же́би пушли́ до прему́дрого Соломо́на. І дала́ йім пі́смо, же кидь йийі на́род у його́ кра́йу ги́ни, же́би йуй до́рого заплати́ў.

Прийшли́ дьіўки́ там; ун тото́ ўви́дьіў і пі́смо прочита́ў. Даў у сабо́ва ша́ти ши́ти: ти́сьач бі́лих шат; черве́ньі ша́ти од дьіво́к одобра́ў, а йім бі́льі даў. Пого́стиў йіх красньі́, даў йім гро́ший на два ро́ки, шчоби́ шанова́ли дому́ йти, же́би ни поме́рли ў пути́, бо крестьа́ньська кральо́ўна му́дра, а́ли шчи така́ ни йи, йак приму́дрий Соломо́н: Ньай тво́йі дьіўки́ ў те́би ўмира́уть на тот день, бо йа зна́у, йак ти ві́шча, так і йа ві́шчий. Ти до ме́ни загна́ла дьіўки́ на ра́дусть, а йа йім даў бі́лой ша́тьа на жало́бу, оби́сь йіх собі́ сама́ похова́ла. Загна́ўйим ти дьіўка́ми до дьа́бла пі́смо дру́гой, жеби́ прийшо́ў на ро́сказ, бо при́йде зйаза́ний.

Ду́шло пі́смо і дру́гой. Пурва́ў дьа́бол і тото́. Ни поста́виў са на ро́скас. Прему́дрий Соломо́н доду́маў на ньо́го му́дрой дьі́ло: Даў спра́вити де́сать ла́нцуў; сім посьати́ти с по́пома; горду́ў ви́на, сво́йіх офіціруў сім. Даў йім пре́шпонт із вала́лу на вала́л і тако́й пі́смо ўсили́йакого йази́ка, на котри́й край при́йдуть, шчо́би са розумі́льі, же то йи

прéшпонт. Пришли́ на мóри, перейшли́ на дамши́фах, пришли́ до крáйу христьáньського, де бувáла жéнська за цáрьйа. І повіла йім, кади́ мáуть іти́, бо уни́ обóйи у йидну́м крáйу царьйовáли, жéньська і дьáбол. Она са повіновáла на приму́дрого Соломóна рóскас прийти́ самá із ним на бесьíдьі бу́ти, шчо вун од нéйі жáдать. Приму́дрого Соломóна офіціри пушли́ у таки́й край, де не бу́ло нийак жони́, лем самі хлóпи. Тотá крестьáн кральóуна у́шиткім роскáзовала жонáм і дьіу́кáм, дьáбол роскáзувау́ хлóпам. Указáла йім, кади́ мáуть іти́: Ун бу́вать у́ йидну́й горі, тот дьáбол, котри́й у́ тум крáйу хлóпум за цáрьйа. На йицну́й лу́цьі мáйи сту́дничку, витки му на óбід вóду сипláуть до камінного валóу́а. Кáждий день му донéсуть волá йогó йнаши; скóру ссу́нуть, сисé ззість дьáбол ни вáреной, áни ни печéной! Спровáдила крестьáньська кральóу́на, на котрóй місто мáуть іти́ приму́дрого Соломóна офіціри, вéсти віно і лáнци, дьáбла поу́йазáти, виттам го провáдити на рóскас пéрет цáрьйа, приму́дрого Соломóна. Прийшли́ до гур з віном офіціри, найшли́ тоту́ лу́ку іс прéшпонтом, зложи́ли там товáри, горлу́у́ ви́на, свóйі лáнци з бóку лу́ки і вартовáли, коли́ зажéне дьáбол йнаша свóйого на обід ізрихтовáти. Приньу́с му у пóвітру волá, у́дáрну́ волóм на сéред лу́ки, вул са роспóрс, скóру з ньóго злупи́у́ і йидéн камінни́й валу́у́ начерпау́ му вóди. Приму́дрого Соломóна офіціри у́ши́ткой тотó ви́дьіли; пуйшли́, туту́ вóду з валóу́а рукáма ви́метали, ви́ньали шпунт з гордóва, ви́пустили ви́но до камінного валóу́а, жéби дьáбол ви́пиу́ тотó ви́но, óби са у́пиу́, би йім бу́ло лéкше зйазáти го. Прийшóу́ дьáбол на óбід, ізз́іу́ волá с кустьóм, захотьíло му са ду́же вóди. Хльíпнуу́ рас, полóу́ка вóди тóйі ви́пиу́, шчо у́ кáмени бу́ла: Ішчи́м ни́ґда таку́ вóду ни пиу́. Покошту́у дру́гий рас, ци то такá дóбра вóда, ци лем ми са так ви́дить! Ішчи́ рас промкну́у́ вóди, на два крáти. Ви́пиу́ горду́у́ ви́на: Ішчи́м ні́ґда таку́ вóду ни пиу́; дру́гий раз булó ми дóста, а типéрька мáло. — Ни пушóу́ прáво дому́, бо шчи би вóду пиу́. Зайшлó у́ гóлову ви́но, ви́вернуу́ са дьáбол, почáу́ лежáти. Ві́дьать тотó офіціри, жи ун са ни ру́шать, зйазáли го на сім лáнцуу́, ру́ки і нóги і кольíна і шчи мóльать са Бóгу, йак са дьáбол пробу́дить, шчóби ни пурвáу́ лáнци. Уни́ стойáть у крайі з бóку тóйі лу́ки, позирáуть на дьáбла, йак са пропйáньчить, шчо будé роби́ти. Прийшóу́ вéчур, чóнце упочивáло, почáу́ са дьáбол перевертáти йак спуп, но ни гóдин у́стáти. Почáу́ ричáти, аш са лу́ка трьйáсла. Ни буу́ ніхто таки́й муцни́й йак вун! Напу́диу́ са, жи го порубáуть, чому́ ни послу́хау́ приму́дрого Соломóна. Вун ужé знау́, хто го поу́йазáу́; у́же на ви́дну свóйу смирть ни́ґда витти ни у́стáну! — Приму́дрий Соломóн свóйіх офіціріу́ таку́ бéсіду науч́иу́, шчо розуміли, шчо дьáбол бесьíдовау́. Прийшли́ д ньóму. Ун йім повідать: Чей ньа загу́бите?

Ой ныт, лем тьа провáдити бýдеме. Ци пýйдеш?

— Ідý рáдо, лем не бийте, áни ни загýпте. Пýсіте ми нóги. Ци ни ýмру з гóлоду у туй путú?

Ци дóста ти бýло гордýў вúна?

Дост, бо áжим пйáний буў, шчóйим ýпаў.

Дустáниш на кáждий обід гордýў вúна і йиднóго волá.

Даўнó миньí булó так чинúти, примýдрого Соломóна послýхати. Йа пиў вóду, вун ми дайй вúно. Ни ньа ни ýбйи, ни ньа загýбить. Хóче вúдьіти, йакúй йа хлоп, за муй ýкас дайй ми вúна гордóвама і вóли!

Ішóў дьáбол рáдо. Ўпéред ньóго пушлá тотá кральóўна, шчо ў тум крáйі бýла, де і дьáбол, бо йий хотьíў вúдьіти примýдрий Соломóн, ци ýна йи дьáбол, ци ýна йи христьáн. Кúдь би дьáбол, тáби волóсьа ни мáла мúжиногáми. Йáкби йуй тотó ýвідьіти? Пут свóйім бýрком примý-дрий Соломóн зробúў пиўнúцьу на сáмум свóйум ґáнку. Пóнат пúўнициў закрúў зґлом на тотó дьíло, жúби увідьíў. Йак йшла кральóўна чéрес тотó зґло, а ун сидьíў ў пиўнúци і позирáў крузь зґло вóнка. І вунá йшлá пóнад ньóго. Відьíў вун, жи йуй оброснýтой: Ни йи ýна дьáбол, унá крестьáн такúй, йак і вун.

Прийшóў дьáбол ізйазáний, пéрет цáрьйа провáджений, чомý са ни повинуваў на рóсказ цáрьський. Даў йомý царь дóбрий óбід, хльíба, варéного мньáса і вúна: Ци йа ни шáлений буў у скáльі сидьíти, сировóй мньáсо йíсти, студéну вóду пúти, а миньí ту варьйáть, сóльать, петрýшку і зéльи (додауть), попопрьйáть і квасиý ід мньáсови пóдбиўку дайýть. Миньí булó даўнó ту прийтú. Йа ўже вуд ньóго нúґда ни пýйду. Туй на чýдо буду бувáти

Звідуйи са (дáшчо) примýдрий Соломóн от свóйого дьáбла, шчо го даў припровáдити до бýрку свóйого. — Бурк полóўка муй, а полóўка отцьу, мóйого утцá Давúди. — Тогдú дьáбол го порáдиў, йак примýдрий Соломóн роскóшно царьйувáти мáйи, йак і вун царьйовáў у свóйум крáйу, би са хлóпи на жóни ни позирáли. Польубúло са тот учúнок примýдрому Соломóнови, створúў і вун тотó собí. Даў собí наклúкати по свóйум крáйу три сто жун, шість сто шандáріў: два шандáрі на пéред, а два зо зáду кóло цáрьськойі жонú. Раз у дóбу попóлудни, колú йшлú на шпáцир ў йидéн бук ўшúткі поўбéртаньі, шчóби царьськá жонá ни вú-дьіла лицé шандáрьськой, áні шандáрь йийí. Ўшúткі йшлú ў шор, ни слобýдно бýло са пообзúрати, йиднó на дрýгой. Рóскас такúй вúдаў при-мýдрий Соломóн, шчо кить са пообзúрать ўзат сéби цáрьська жонá, то йий тот шандáрь, шчо зад нéйі, та йий зрубáти мáйи. Айбó і тот шан-дáрь, котрúй йи ўперéд нéйі, кить са ўзад на ньу попозúрать, на лицé цáрьськойі жонú, зáдньі шандéри мáуть го істьатú, би са ўзад ни попо-зирáли, лем ўшúткі ўпéред. Мнóго нáрода погибáло; кáждий день по дві

і по десать царських жун вистинали шандарі; а шандеріў ішчи бульши і по пйадесать. Йидной ісполудне, коли пушли на шпацір, — примудрий Соломон на то са льубиў позирати — коли они за путьоў, хлопи і жони, маширували, ўпили са обайи, примудрий Соломон і дьабол, та собі чуда повідали, котрий йакой доставиў, котрий мудріший, ци примудрий Соломон, ци дьабол. Примудрий Соломон повіў йому: Йа мудріший, бо йа тибе поўйазати даў; али типерька ўкаж ми такой чудо, кить ти ў мойум домі зо мноў буваш, шчо йа шче такой чудо ниґде ни видыіў

Дай ти миньі, примудрий Соломони, свойі шати і тот пирстинь, шчо на ньум вашой йменo і прузвиско.

Вун пйаний буў, на тулько маў шалений розум, хоть і примудрий Соломон, і зньаў шати с себи, даў на дьабла червеньі, сам пушоў, убольік са ў сіньі; і пирстинь с свойого пальцьа зньаў, та дьаблови на палиць даў. Повідать му дьабол: Укажу ти чудо. Утворь облак у свойум бурку!

Йак го хопиў дьабол до пашчеґи і з ним пльунуў, велика тоўпа слини із ним ішла, с примудрим Соломоном, на чотири сто миль землі. Примудрий Соломон до йидного вароша ўпаў на пійацу, де хльіп продавали. Ун буў пйаний, ани добрі ни розуміў, шчо са з ним стало. Дьабол зустаў царьйовати коло три сто жун. Од йиднойі до другойі ходиў ани йіх на шпацір ни пушчаў! Дьабла ни кортьіло, шчоби жони руковали гі войаки, лем жеби са з ним наўрьйад кажда йибали. Дьабол зустаў царьйовати — примудрий Соломон на чотири сто миль землі ўпаў і пушоў по світьі жебрати. Примудрий Соломон тот перший вечур у тум вароши, де на пійац упаў, пропйанчиў са, свойі палати гльадаў і бурка, шчо ў них буваў. Ни можи ниґде спознати свуй дум. Примудрий Соломон зголодньіў, просить хльіба од ґиречкины, жеби му продала, али жи вун йуй заплатить на другий раз, бо типерь ни майи ани ґрайцарь. Звідуйи са ґиречкиньа: Виткисьте?

Йа с того вароша примудрий Соломон, ваш царь.

Уна му пльунула межи очи, повідать: Нипраўда.

Прийшли польіцайти, звідууть са кофи: Шчо тот бесьідуйи пан?

Уна йім повідать, же ун гварить, жи ун примудрий Соломон, наш царь.

Зараз уни на нього: Виткисьте пане?

Ун повідать: Йа витти, с того вароша.

Шчо за йиден?

Йа ваш царь.

Уни його почали бити, на вармецький дум провадити. Зьвідууть го са панови: Шчо ти за пан?

Ачей ви ньа ни знайите? Та йа примудрий Соломон.

Та́кой пра́ўда, же ми тебе́ ни зна́йиме, бо приму́дрий Соломо́н ви́тти би́вать чоти́ри сто миль зе́млы. Ми лем у новинко́х за приму́дрого Соломо́на чу́ли, жи ўсилийакі йази́ки зна́йи, ду́жи му́дрий. Ве́ргли го до бу́тки, би сидьі́ў до ра́на, до деўйа́тойі го́дини; так го са будеме́ пак звідати, шчо вун за йиде́н, ви́тки вун валоўшен.

На дру́гий день о деўйа́туй го́диньі прийшли́ пано́ви на ва́рмецький дум, росказа́ли його́ пу́стити, до канцала́рньі припрова́дити, же́би ун повіў, шчо вун за йиде́н. Ун повідать: Ўче́рам на по́лудни іс сво́йім дьа́блом коме́дийі стро́йіў, а дьа́бол зо мноў так ізроби́ў, шчо йа ни тьа́мльу, йак йа ту прийшо́ў.

Та то, па́ни, ни ту приму́дрий Соломо́н би́вать; то йи ви́гти дале́ко, на чоти́ри сто миль зе́млы.

Повіли му на котрі вароши́ тре́ба му йти дому́.

Ішо́ў царь, приму́дрий Соломо́н, по хи́жах, йак жобра́к, же́би му йісти дава́ли. А ўсе да́ли з вала́ла на вала́л, закльа́ дому́ ни прийшо́ў. За два ро́ки ішо́ў чоти́ри сто миль зе́млы. Знаў дьа́бол, коли́ при́йде приму́дрий Соломо́н дому́ і зверх ша́тьа і пі́рстинь, поло́жиў му на стул, й утьу́к ў верте́пи.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Епізоди про диявола і про царицю християнську треба віднести до оповідань про Соломона і Китовраса та про Соломона і Южську царицю. Паралелї до першого диви: Др Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 280—282. — Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы издаваемые гр. Гр. Кушелевымъ-Безбородко. Вип. III. Ст. 51—52. — Паралелї до другого: Др. Іван Франко, op. cit. Ст. 283 –285. — Пыпинъ, op. cit. Ст. 54—55 і 61—63. — Тихонравовп, op. cit. III. І. Ст. 271—272. — Порфирьевъ, Апокрифическія сказанія о верх. лиц. п соб. Ст. 261—263.

11. Соломон від дїтства до смерти.

Старо́го за́кону коли́ царі́ войува́ли, ни так войува́ли, йак типе́рь ново́го сьві́та. Йак ізобра́ли тру́пу, тогди́ ў дру́гого ца́рьйа о́пйать така́ стойа́ла. І висила́ли борьцьі́ў: котри́й котрого переможе, тот царь му́сит під да́ти сьа, уступа́ти. І буў оден царь Македо́ньский. І тот царь буў тако́йі віри йак і ми. Він росча́ў с погани́м царьйо́м во́йну. Коли маў ви́ладити одно́го леґі́ньа́ до борби́, сказаў: Но леґі́ньі, типе́рь висту-па́йти! Айбо ко́ждий леґі́нь бойа́ў сьа іти́ на пе́ріd. І тогда́ж йшо́ў Дави́д, що буў вівча́рь у ца́рьйа, у того Македо́нського, і ка́жи: Пресьвіт-

лий цьі́сарьйу! йакóмусь трéба пéршому бúти тай йти т тóму на вóйну.

А ў тóго цáрьйа, у погáного, буў такúй слон, на трúста на шісьдесьáть шўкіў висóкий.

І тогдúж кáжи Давúд: Та пресьві́тлий цьі́сарьйу, про бóжу вóльу йа йду д ньóму.

Ти ни мáйиш, Давúде, ньійáкойі збрóйі, йак ти будéш йти?

А Давúг собі́ ўзьаў ў свóйў тáшку три кáменьі і прихóдит іт тóму (слóнови). А тот ісклáў рýки отáк (ту оповідáч покáзує) піт плéчі, та стóйіт, та дúвит. І кáжи тот Давúдови:

Де ти йдеш?

А йа йду т тóбі на вóйну. Айбо, кажи, хóчиш із мнóйу говорúти, та схилú сьа дó-мньі, бо йа ни чўйу, шчо ти з гóри говорúш із під небесá.

І він собі́ положúў рýку ў тáшку, на свій кáмінь. І схилúў сьа слон ід Давúдови на зéмньу, гет дольі́, тай наложúў ід ньóму ухо свойú, обú говорúли. А Давúд цеп! кáменьом ў голоснúцьу, а тот тогдú задурíў і ўпаў ід землі́. А Давúд вúхопиў сáбльу, йогó зньіжньі́ў і віттьáў йимý шúйу і затóўк йогó гóлову на сáбльу і „і́йин“ загóйкаў. І ўсьа трýпа Македóнського цáрьйа і́йин загóйкала: перебирúваў Македóн.

І віттáк кáжи Макидóнський царь: Давúде, Бог тьа благословúў і йа тибé благослоўúў на цáрьйа. І настáў Давúд мíсто Макидóнського цáрьйа і царьйовáў за 200 за 60 гóдьіў.

І ўрóдила йогó царúцьа премýдрого Сельимóна сúна. І маў Сельимóн сьім гóдьіў, тай пішóў, так колú вакáцийа бýла, з дрýгими фатьóви, і фатьóва йиднóго ўкусúў гад із лóму. І тогдú ўзьаў тот фатьі́ў кричáти і дýжи попýх тот фатьі́ў. І йаў казáти дрýгий:

Ітú трéба за премýдрим Сельимóном, за хлóпцьом. Прихóдит премýдрий Сельимóн: Вітки тьа ўкусúў?

Із отóго лóму, кáжи.

Но і так де сьа дьіў?

Йа ни знáйу.

Премýдрий Сельимóн кáжи: Йа знáйу, де йи. Óнди на пни, кáжи, сидúт. Вúльіз з вéрха на пньа. І кáжи премýдрий Сельимóн: Льізь вітти! (гáдови).

А чогó йа бýду льі́сти?

Тогó будéш льі́сти: прáво туй тóбі будé стойáти, суд.

Ба, кáжи гад, йа й вітси вúслухайу суд.

Ни мóжи тотó бýти, обú ти вітти слýхау суд, бо і цьі́сарь, колú му прáво стойíт, тай с свóго коньá мýсит зльі́сти, вúслухати прáво.

Но й тогди́ злыіз. І каза́ў му прему́дрий Сельимо́н: Бери́ тото́ з ноги́, шчось положи́ў.

І тогди́ ви́ньау своийи жало́ з ноги́ то́му фатьо́вови і зосса́ў пухлинину.

І ка́жи: За шчось го куса́ў?

За тото́м го куса́ў, бо ньа приступи́ў.

Ка́жи тот хло́пець: Йа ни ви́пин, бо йа тибе́ ни ви́дьіў.

Прему́дрий Сельимо́н ка́жи: Коли́ тьа ни ви́дьіў, тобі бу́ло поенґидова́ти йиму́. Тине́рь тако́йи буде́ твоийи пра́во, шчо: хло́пцьі, бийти! Котри́й ни ма́йи біґарьйа́ ў рука́х, а но ма́йи дара́п хльі́ба ў тайстри́ньі, тот, ка́жи, й хльі́бом ўбий, йак не йи і́ншого біґарьйа́ ў рука́х.

І во́ріс прему́дрий Сельимо́н: прінц уже́ го́дний, леґінь. І ка́жи йиго́ оте́ць, Давид царь:

Учи́ниме, си́не, вели́ку гости́ну за мо́го живота́, бо йа стари́й чолові́к, та ўмру.

Йа, ка́жи, ньа́ньу і пресьві́тлий цьі́сарьйу, ни гада́йу, чиньі́м.

І пописа́ли по царьйах і по вели́кіх баро́ньіх, оби́ приходи́ли до Дави́да ца́рьйа на гости́ну. І го́стили сьа, і ка́жи Дави́д царь си́ну сво́му прему́дрому Сельимо́ну: Оби́сь, си́неку, і по мньі до́брі дьіла́ чини́ў.

Йа бу́ду, ньа́ньку мій льу́бий.

І недьійшло́ гости́ни, напо́йу; та жени́ си́неку, підьі́нтри на́ші, би донесли́ напо́йу. А ідьі́ме ми самі́ два, та доне́семе до́брого напо́йу і с шчи́рого се́рцьа пого́стиме пано́віў.

І ўзьаў на сьа прему́дрий Сельимо́н вели́кий кипень і запали́ў собі ла́мпу йасну́ пирет себе і пішо́ў дольі́ схо́дами ў пи́ўницьу і сво́му вітцьу́ заступи́ў; не витко бу́ло му йти зза́ду.

І повіда́йи йиму́ оте́ць:

Йа не ви́джу, си́не, за тобо́ў іти́.

Йак, ньа́ньку, не ви́диш за мноў іти́, так ти ни увидиш до́брі дьіла́, шчо йа буду́ за тобо́ў роби́ти. А й сам йись с пирет себи, шчо до́бре зро́биш, тоти́ до́брі дьіла́ на тім сьві́тьі на́йдеш.

І його́ оте́ць, прему́дрий Дави́д, царь, пораxува́ў ў сво́йі голові́ і потолкова́ў і: исти́нна, си́не, тото́ пра́ўда йи. І ка́жи: Тибе́, си́не, прему́дрий Сельимо́не, Бог даў му́дрого і прему́дрого. Здоро́ў жій, си́не, бо йа ўмира́йу.

І наста́ла йиго́ ма́ти за цари́цьу мі́сто сво́го ґа́зди Дави́да ца́рьйа. І прему́дрий Сельимо́н хо́че сво́йі ма́тери проказа́ти о́пйат: і ўчини́ў сьаж він дурни́й. А шче на сьві́тьі ни бу́ло тимчасо́м вагу́ ньійа́кого. І тогди́ зроби́ў собі ва́шки́ і на тоти́ ва́шки́ положи́ў білогра́д (таки́й сьа назива́ў; то бу́ло найпе́рша краса́, йак тине́рь вать срі́бло, вать шчо; пойасне́не оповідача́), а на дру́гу ва́шку положи́ў пе́сьу бале́ґу.

Ну, ни віруйити, йдьіт, панови, ў скалу, йидин ў постоли ўбутий, а другий ў чоботи, та йдьіт сьа ў скальі вобігати: котрий скорши перейдете?

Тот у постольіх перейшоў черес скалу й раз ни ўпаў, а тот ў чоботьіх повідриваў запйатки, викрутиў, тай дольі скалоў потратиў сьа.

Ну, бизьіўно тото буў премудрий Сельимон; ідьіме го гльадати.

Приходьат, ано уже шчіпкарьйом (шчо торбу носит таку) стаў. І кажут: Ци ни видьіў ти, пани, даґде премудрого Сельимона?

Йа йиго ни видьіў, ни стрічаў ниґде.

Та ви шчо там майити на продаж?

Йа майу но на продаж панґльички і ножички з новойі фабрічки і грибеньі до чисаньа і кистимени до завиваньа. І накупили собі панови нового краму і пішли гет.

А він прійшоў скрусь сьвіт і ни годни були знати, де премудрий Сельимон. І вирнуў сьа назад на охрест сьвіта і за нього забили уже, ож жійе на сьвітьі; за него гир ниґде ни чути.

І прийшоў ў тоту крайіну, де живе царицьа, Давидова царьйова жона. И наробиў собі, кой ішоў ў тот варош такі дорогі крами, шчо піт тоў царицеў не йи ў тій крайіньі. І тогдиж ізробиў такий перстьінь сухозолотний, шчо від кождого царьйа пичать на ньім йи; тай тілько на ньім деймантьіў, кілько царіў на земли.

І прийшоў іт тьій цариці, іт свойій матери у тот бурок, де она живе: Пресьвітла цьісарице, чи будете дешчо купчити?

І куповала ў нього великі речі, дорогі і дала му великі тисьачі. І ўвидит у нього тот перстьінь і кажи: Продайти ви меньі, папи, тот перстьінь.

Йа вам, пресьвітла цьісарице, не продам, бо ў мени тото много коштуйи.

Йа тобі дам за тот перстьінь великі милийони.

А шчо миньі по грошох, пресьвітла цьісарице, ў мени доста йи гроший. Йа вам за іньче не годен дати, лише хіба йидну ніч спати зо мноў будете. А она сьа тому, царицьа, твердо зрадуйи, шчо за милийони ни хочи дати, а за пустойи дайи. І кажи йі: Ни було ў теби сина, цьісарице пресьвітла?

Буў ў мени йиден син, премудрий Сельимон, айбо пішоў по сьвітох і погиб, ниґде за нього ни чути.

І прийшла ньіч, сьвітло горит і премудрий Сельимон ходит і Богу сьа молит. І тогди кажи та цьісарицьа:

Пани, льагайти спати.

Гадат собі: та за перстьінь, та не йде спати.

Ай бо сьвітло загасили і він межи ньі положиў такий ніж перецьіновий (шчо хаплет, притьагат гі маґнес іт собі) і ўчиниў сьа, ош спит.

Айбо царицьа рахуйи собі: Тот зо мноў за перстьінь спит, тай заспаў фарадний. І она хочи його покивати і верже так руку д ньому, а ніж відотне перст іс перстьіньом. І она йала йойкати помоўчейки, обй його ни збудила. І він чуў тото, айбо ни ўставаў, а йак даў Біг день, ўстаў і кажи:

Шчо ви, пресьвітла цьісарице, йойкайити?

Тото йойкайу; йа вас покивала, шчо ви заспали, а миньі перст шчось вітпалило іс перстьіньом.

І він виньаў перст із жеба і приложиў на руку і помастиў такоў мастьоў, шчо нарас приріс І тогди повідайи свойі матери царици:

Ти йись мойа мама шайитна, йа йим твій син, премудрий Сельимон. І типерь прочитайти свойу пичать на мойі голові, кой йим сьа уродиў. І типерь йим вам тото ісказаў, сьогосьвітньу праўду, зато коли йа важиў женський розум іс песьоў балеґоў. І йа сьа спокутаў, свой закон іздержаў. І ви лише такий розум мали, мамо мойа мильньійша, йак і друга білоґлова.

Но, сине, типерки прости мине.

Бог сьвйатий, мамко, і йа тьа прошчуйу і гріхи тобі вітпушчайу свойі.

І такой від разу ўмерла.

І віттак стаў премудрий Сельимон за царьйа. І стаў і наробиў собі ўсьаку птицьу, йака йи на-сьвітьі. І тоту птицьу склаў на дріть: так стойало, гейби живойи. І судиў іс того сут прошчаві (льудьом). І коли йшоў винний на суд і птицьа тогди ўсьа сьак (показує йак, оповідач) гупала, журна була, журила сьа. І казаў тому винному чоловіку: Шчось чоловічи завиниў, назат посправуй сьа, наверни вину і ни будиш грішний. А коли йшоў праведний на суд, невинний нич: і ўсьа птицьа трепешчала, весела була. І тому казаў: Не винин йись, чоловічи, со Богом жий на-сьвітьі.

І зробиў собі такий столець — тото старого закону шче сьвіта було; — і по Христовому рождеству сьвіт стойит і ни находьат сьа такі майстри мудрі, обй на тот столець одну лабу зробили.

І премудрий Сельимон сам умер йишче до вавилонського переселеньа, коли сатан Йиву счалуваў во райі і сьвйатий Михайіл вигнаў із райу на земньу і повідаў так: Ти, Адами, будеш потом хльіба йісти; а ти Йиво горко дьіти родити. І ўродила Йива с Сатаном, йак сьа докоснуў Йиви, по Кайінови і по Авельови третього хлопцьа іс пйатьма головами. І так ридаў тот хлопец — на сьім миль вадалеко. І прийшоў

Сата́н, йау́ каза́ти: Йи́во, йа учи́ньу з нього́ так йак і дру́гі хло́пцы ма́йиш; чоти́ри го́лови зрі́жу, а пйа́ту ли́шу і буде́ че́сний, лише́ да́йти миньі́ тото́, шчо за нього́ ни зна́йити. І прийшо́у Ада́м із робо́ти і ка́жи Йи́ва: Ада́ми, нахо́дит сьа таки́й чоловік, шчо учи́нит із на́шого хло́пцьа тако́го йак і дру́гі.

Ка́жи Адам: Та шчо би ми да́ли? Ни зна́йиме, шчо тото́ йи.

Йи́ва отповіда́йи йиму: Ада́ми, та шчо нам із нього́, шчо за нього ни зна́йими і тото ни хосну́йими?

І пиридасть Ада́м ко́ндрат (або контра́туш) Сата́нови за тото́, шчо за нього ни зна́йи. І пусти́у Ада́м кирви́ із мізи́льника і уда́рну на тот кондрат пича́ть і поньі́с Сатану́ на Голого́фту го́ру і закопа́у у ка́мінь, у синьа́к, на сьім локо́т зау́глупшки́. І так промо́виу:

Тогди́ сесь ко́ндрат ви́слободит тот, шчо сьа у́ро́дит, да умре́ і во тре́тий день аж воскре́сне.

І тото́ Ада́м ни зна́у, аж він запрода́у уве́сь сьвіт а́лу пеки́льному. І сам Сус Христо́с чи́рес пра́ведны ду́ші даў сибе́ на му́ки і му́сьіу умира́ти за правосла́уну ві́ру сво́йу. І йак Сус Христо́с оскре́с і пішо́у у Галаго́фту го́ру і ви́слободиу тот ко́ндрат, перечу́ли злы ду́хи спе́рет то́го трьйома́ го́ди і дали́ так пе́кло опкува́ти, йак міхи́р, са́моу мі́дьоу і спрет пе́кла ізроби́ли ко́убицьу у ти́сьача маж (сто фунтіу держи́т ма́жа, пояс. опов.) і на то 12 ла́нцыіу і скува́ли і 12 коло́диць ізроби́ли. І прийшо́у Сус Христо́с іт пе́клу іт воро́тьім іс сьвйатим Михайі́лом і ка́жи: Отворі́ти кньа́зи вра́та сво́йі, бо йдут сини небесні́йі. І ка́жи другий раз (то само́), і ка́жи третий раз. І у читве́ртий раз махне́ на о́хрест сво́йоу па́личкоу золото́у, і уши́тко лише́ хрьйа́кнуло, упа́ло. Віт-та́к прихо́дит ід а́дови пеки́льному. І ад пеки́льний ка́жи:

Ти йись ми типе́рь у рука́х. І ка́жи: Сыда́й ід ко́убици, тай убира́й сьа у ланци́.

Йа ни зна́у, йак сьа убира́ти, хіба ми ука́жиш. І убра́у сьа красно́ і позамика́у: іно́ бись ти так на сьа узьау.

А Го́сподь ка́жи: Ну, най бу́ди так! І уши́тко на ньім прирости́ тото́. І коли́ поча́у собо́у би́ти, і шче так бу́уби сьа зау́грубшки́ прого-ни́у, ка́жи:

Ни рида́й, ади пекильний! во посльі́дньа ре́мйа ти уши́тко твойи бу́де цьі́льце (шчо перший клас, оп.), а мойи по́задьи.

Він так сьа тогди́ зра́доваў, шчо сьа за́сьмійау, шчо му два зу́би с пи́ска ви́скочили і тогди́ за собо́у ду́ші пра́ведны Го́сподь уши́ткі по-ві́у до ра́йу так, йак йиди́н віўча́рь ві́уцы за собо́у.

І прему́дрий Сельимо́н ка́жи: (Сельимо́н у пи́клы уже бу́у): Го́споди, ка́жи, та мине́ туй ли́шиш?

Ти буў, Сельимо́не, му́дрий, премудрий, та ви́слободи сьа іс пе́кла.

І тогди Сельимон стаў мурува́ти манасти́рь, вили́ку ризиде́ньцьійу. І ка́жи ад пеки́льний:

Шчо ти, Сельимо́не, буду́йиш?

Йа тото́ буду́йу: туй при́йде Марі́йін син, Ісус Христо́с наза́т сьуда́. І бу́дут ізо ўсьі́ма сьвйати́ми сьпіва́ти красно́ і тимйа́ном бу́дут ду́жи красно́ кади́ти.

І тогди́ ка́жи ад пеки́льний: Бирі́те го, та нисьі́те ти́хо, би́сьте мине́ і не здро́гли. І положі́те шче пиред дру́гих, би сьа заміша́ў, би сьа на́зад ни вирну́ў.

І з Бо́гом у рай премудрий Сельимо́н пішо́ў йак дру́гі пра́ведны. І там у ра́йі ўши́тко бу́ло, а пе́кло сьа оста́ло поро́жне аж до страшно́го су́ду. А на страшньі́м су́дьі ста́нут пра́ведники на пра́вицу, а грішники на льі́вицу. І буде́ йім каза́ти Го́сподь Бог: Ви грішники іде́те до пе́кла до а́да пеки́льного, де скре́жет зу́боў во віки віко́ў, амі́нь; а ви пра́ведники до ца́рьства нибе́сного, со Бо́гом весели́те сьа.

Зап. в липнї 1895, від Андрія Бряника, в Голятинї, Мараморосьскої столицї.

Паралелї: Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353 (звідки передруковано і ту). — Твори Степана Руданського, Т. II. Ст. 149—179: Соломон. Ст. 247—256: Соломон. Ст. 259—260: Давидові дїти.

Паралелї до кінцевого епізоду про те, як Соломон висвободив ся з пекла, диви: Др. Іван Франко; Апокріфи старозавітні. Ст. 293—294. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. I. 1896]. — Миронъ, Южнорусская пасхальная драма. Кіевская Старина. 1896. Т. LIII. Ст. 387—402. — Т. LIV. Ст. 1—29.

12. Соломон і його жона. А.

Прему́дрий Соломо́н буў на́-сьвітьі ду́жи му́дрий. Но, тко сотвори́ў такі́ чьуда́, маши́ну і кульі́йу — жильізни́цьу, йак ў нас ка́жуть — млини? Соломо́н! Но і вöн хотьі́ў ізмі́рьйати висоту́, йак не́бо уд зимльі́ сто́йіть висо́ко. Но, ўже вöн на сьім сві́тьі ўши́ткі му́дрости зна́йи, лиш шчи льуби́ў би ду́жи зна́ти ото́, йак не́бо уд зимльі́ сто́йіть висо́ко. Но, вöн ізмі́рьйаў до обла́к, йак они́ уд зимльі́ суть, но не́бо ни змі́рьйаў, йак висо́ко уд зимльі́, бо ни до́стойно му ўже було́ змі́рьйати. Йак пулле́тьі́ў у маши́ньі пуд обла́ки горі́ і а́нгіл на ньо́го закли́каў: Соломо́ни! ни йди да́ле, бо ни до́стойно ти йти, бо ни до́йдиш.

Вӧн закли́каў: Го́споди, ка́жи, зна́ў се, ка́жи, йак сто́йать обла́ки уд зимлы́ висо́ко, том ўже змі́рьйаў, но йак не́бо уд обла́кӧў сто́йіть, ни зна́у.

Но, йому́ а́нгіл пові́ў сло́вом: Не́бо уд обла́к сто́йіть так висо́ко, йак обла́ки уд зимлы́. Но, Соломо́ни, обы́сь си́лу бо́жу ни толкува́ў і ни мі́рьйаў, бо ни до́стойнись змі́рьйати си́лу бо́жу, бо й ни помі́рьйаўйись, хотьа́й ти пулле́тыў ту висо́ко, лем іс сво́го розу́ма буде́ш толкова́ти да́шчо, та так буде́ш зна́ти.

Но, і Соломо́н зӧйшо́ў долы́ на зе́мльу. Хо́чи Соломо́н ізмі́рьйати глубиньу́, ўглупшки́ йак йи. І даў собі́ Соломо́н таки́й ланц спра́вити при́вилики́й, шчо йинно́ ко́льце ма́жу ва́жило. І вӧн сьа пу́стиў на прийспонне на тӧм ланцу́ і там сьа найшо́ў рак таки́й, шчо ко́льце перетьа́ў ото́. Но, йак вӧн ўйшоў ўтти, бо вӧн ўпаў на прийспонне?

Соломо́н мудри́й і примудри́й. Прийшли́ д ньо́му дийаволи́. Шчо ти Соломо́ни туй хочь?

Хо́чьу манасти́рь туй пра́вити.

Ну, манасти́рь ту ни праў, Соломо́ни, йди гет ўтци.

Но, шчо хочь ти Соломо́ни?

Та ничь ни хо́чьу, лем пові́шти ми, йак сесь світ висо́ко сто́йіть ут прийспоннього.

Так сто́йіть, йак обла́ки уд зимлы́. Но, шчи шчо хочь, Соломо́ни, шчо ни йдеш?

Шчо хо́чьу? То хо́чьу, обы́сьте ньа ўнисли горі́, та дам вам по́ки туй. Но, ўнисли Соломо́на горі́ і покла́ли на сьім сві́тьі го, бо Соломо́н бу́ў би ни ўйшоў, кидь буў би сьа ни ўмудруваў. І так Соломо́н знаў, йак глубо́ко прийспонне і йак висо́ко не́бо.

Тоди́ Соломо́н прийшо́ў до до́му, ўтти йак ўйшоў, та стаў ва́жити же́ньський ро́зум іс пе́сьим гӧмно́м. І до́ти ни́ґда вашки́ ни бу́ло. Но, ма́ти му ка́жи: Си́ни, ци ти й мӧй ро́зум так ва́жиш, йак дру́гойі жони́?

Ти, ка́жи, така́ білоґла́ва, йак йинна́-дру́га жона́.

Ма́ти му сьа на ньо́го россе́рдила ду́жи за ото́, ка́жи: Тоди́бись, си́ни, прогва́риў, коли́ стӧл прогва́рить.

Шчо Соломо́н тоди́ зроби́ў? Стаў, та стӧл полупа́ў, — бо вӧн заньімі́ў, йак ма́ти пові́ла — іс стола́ іспра́вив гу́слы і загу́ў на́раз і тоди́ прогва́риў, бо гу́слы заговори́ли, йак загули́ і вӧн прогва́риў. Ут то́го чьа́су за ца́рьйа покла́ли Соломо́на. Покла́ли го за ца́рьйа і Соломо́н ца́рьйом йи. Соломо́н по кра́йінах тоди́ мно́го хо́дить признаучи́ — а́йбо ўже жона́тий. — І тут тим чьа́сом, йак ходи́ў, ў ньо́го цари́цьа ду́жи прикра́сна була́, у Соломо́на; шчо сьа ста́ло нат Соломо́ном? Прийшо́ў до ньо́го

Пóґан царь до цари́цьі і кáжи Пóґан царь до цари́цьі, звідать: Де йи, кáжи, Соломóн, присьвітлий царь?

Цари́цьа му кáжи: Йа ни знáу, де йи примýдрий Соломóн, бо ўже три рóки, йак пöшóў з дóму, та ни знáу самá де йи,

Кáжи Пóґан царь: Цари́ци! знáйити ви шчо?

А шчо?

Ци ни пöшли́ би ви зо мноў бивати́?

Но, кáжи му цари́цьа, Соломóн мýдрий і примýдрий.

Йа, кáжи, дам напо̂й таки́й, шчо украдý вас, шчо умрете́ і жи́ти будете́, йак йа ўкрадý. Ну, лем кажíть миньí, ци пöшли́ би ви зо мноў, та йа ўкрадý вас.

Ну, кáжи, йа бих пöшлá, áйбо бóу сьа, бо Соломóн мýдрий.

Но, кидь ви пöдете́, йа вас гóдин будý ўкрáсти, кидь ви хóчити. — Но, шчо ўчини́ў Пóґан-царь іс цари́цьу? Даў йíў таки́й напо̂й, шчо вонá сьа ўпи́ла і нáрас ут тóго напóу ўмéрла. І Пóґан-царь так буў крáтцьі, шчо Соломóна міньíстри ни ви́дьіли і ни знáли за ньóго, ож вöн там йи. Та ўвíдьіли, ош цари́цьа ўмéрла, міньíстри і пýстили куренци́ за Соломóном пó-світу, обú Соломóн ішóў домо̂ скóро, бо цари́цьа дýжи нá-скоро на смерть умéрла. І Соломóн прийшóў домо̂. Звідать сьа вöн ў своїх міньíстрöў: Шчи ни буў туй дáтко?

Міньíстри йому́ кáжуть: Ни буў туй нúтко, ми ни відьíли.

Ну, вöн, Соломóн ни вíруйи цари́ци, ош цари́цьа своїоў смéртьоў справелли́воў ўмéрла. Шчо Соломóн учини́ў? Даў жильíзний рожéн у огни́ розогрíти і таки́й тотó рожéн буў дýжи горьйáчий, шчо йасни́й буў; і даў пропечи́ цари́ци льíву долóньу нáўскрöсьть. Йак пропíк, тоди́ вíроваў, ош цари́цьа ўмéрла и́стинно, бо відьíў, ож ни кинýла сьа уд горьйáчого рожнá. І даў йі спрьйáтати ў крíпту; áйбо шчи ни íмать му сьа вíра, шчо ўмéрла и́стинно. Но, кáжи, дáў бих кóло нéйі стрáжу, вáрту, но ни дóстойно ми кóло жони́ дати́ стрáжу; лем Хрúстöў грöб стрáжа вартовáла, а дрýгому ни дóстойно! Кáжи: Рáно загнáў вöн скóро іноша позирáти ў крíпту. Інош увідьíў, цари́цьі ни йи ў крíптьі. Прийшóў, повíў Соломóнови: Ни йи цари́цьі ў крíптьі, цáрьйу! — І Соломóн пöшóў, ўвідьíў і твéрдо почьýдоваў сьа. Но, ўвідьíў Соломóн, шчо фíґльі ўже над ним і дýмать, шчо чини́ти, йак цари́цьу найти́. І Соломóн скóро догадáў сьа, шчо чини́ти, бо Соломóн буў мýдрий і примýдрий дýжи. Даў закли́кати вöн чотирьйóх чíпкарöў, Соломóн, і тим чíпкáрім покупувáў дорогí рéчі чотирьйóм і такí дорогí рéчі паньськí: зáушници, пéрстиньі, рукавички́ і ўши́тко дорогóйи та готóвойи йи́нним слóвом. І такí рукавички́ даў спрáвити йи́нньі, обú ньіт нан ни́ми. І тих чотирьйóх чíпкарöў ўправúй ў світ: Ідьíть продавáти пó-сьвіту, а ўсе гаткýйте на льíву долóньу; тко буде́ у вас рукавички́ купувáти, йакá пáньйіа, обú вам кóлько гро-

ший мно́го дава́ла, при́много, то ни продава́йти, лем тӧў па́ньіїі, шчо на́йдите льі́ву доло́ньу пробі́йту, обі́й ни хотьі́ла с то́йі доло́ньі з льі́войі істьага́ти сво́йі рукавички́, та тоді́ ни прода́йти, киб вам ко́лько гро́ший мно́го дава́ла. І ўни прийшли́ ў тот ва́рош, тра́фили прийти́, де була́ ца́рьйова Соломо́нова цари́цьа. І там они́ на пйацу́ продау́ть ўши́тко: за́ушниціі, пе́рстиньі дорогі́ і ўши́тко дороге́ продау́ть. Ну, тогди́ рукавички́ они́ ўказа́ли на пйацу́, шчо май дорогі́. Ни́тко йіх ни го́дин ў тӧм ва́роши купи́ти, рукавички́. Ка́жуть йім там ґроўфки́ньі: Ку́пить уд вас цари́цьа, кидь ми ни гоньньі купи́ти. — І они́ сьа зві́дауть, де цари́цьа, де йи дӧм царьський, тоті́ чіпка́рі. Прийшли́ они́ там до царьйа, цари́цьа купу́йи ў них рукавички́ і стьі́гать с пра́войі руки́ рукави́чку, а з льі́войі ни хо́чи. Они́ тоди́ ни хотьа́ть прода́ти, до́ки із льі́войі ни здьі́йи цари́цьа. Она́ о́бирнула сьа ў дру́гий бӧк уд них, бо она́ вішчьува́ла, мо́жи они́ йакі́ шпикула́нти, мо́жи Соломо́н загна́ў; і здьі́ла на́-скоро і натьа́гла оту́ рукави́чку на льі́ву доло́ньу. 'Ай бо чіпка́рь увідьі́ў, шчо доло́ньа дьіра́ва, бо чи́рис пличе́ позира́ў і ўві́дьіў. І тогди́ ско́ро прида́ў цари́ци рукавички́ тоти́, йак уві́дьіў. І на йинньі́м сло́ві сто́книли сьа іс цари́цў і тоди́ они́ пӧшли́ домо́, тоти́ чотире́ чіпка́рі. Зві́даў йіх сьа тоди́ Соломо́н: Ци до́брисьти ходи́ли?

Ой до́бри і найшли́сьме присьві́тлу цари́цьу.

Но, Соломо́н ка́жи, сла' Бо́у, шчо́сьти найшли́. — І шчо Соломо́н тоди́ чини́ў, йак найшли́ цари́цьу Соломо́нову? Даў три реґіме́нти кату́н облечи́ у тройа́ку удьі́шчину: йиде́н реґіме́нт кату́н сама́ біла удьі́шчина і ко́ньі бі́льі, ўши́тко бі́ле; дру́гий реґі́мент са́ма черле́на удьі́шчина і ко́ньі черле́ньі, йинни́м сло́вом ўши́тко черле́не; тре́тий реґіме́нт са́ма чо́рна удьі́шчина, така́ йак жук. Би́ла ў нього пишчьа́лка, коли́ ходи́ў мали́м дьітвако́м шчи з во́цьами. І таки́й тим кату́ньім ўдаў по́роньч: йак йа буду́ ў сисьу́ пишчьа́лку ду́ти і ви оби́сте так чини́ли. Но і ви по́йти за мноў на́раз ўсьі́ три реґіме́нти. Но, Соломо́н йа́кби бу́ў зна́ў там прийти́ у тот ва́риш, де тот йи По́ґан-царь? 'Ай бо йому́ ма́пу тоти́ чіпка́рі ўробили, ўши́тко, оби́ зна́ў, куди́ йти і ў котро́м ва́риши тото́ йи; і нат тим ва́ришом йи йинна́ гора́ із дубро́воў і там вӧн прийшо́ў с сво́йіми кату́ньми ў ту дубро́ву і так іска́за́ў сво́йім кату́ньім: Туй мине́ чика́йти, бо йа йду ў сесь ва́рош; оби́сьти сьа до́ги ни́кде ни ки́вали биз ме́ни, до́ки йа ни при́йду. І вӧн у тӧў дубро́ві упозира́ў йинного́ сухого́. Но, йду́ йа типе́рь ў ва́риш! Но Соломо́н ни йшо́ў ў ва́рош ца́рьйом таки́м, ги вӧн бу́ў, но ўчини́ў вӧн сьа ко́ўдошом і дурни́м сьа ўчини́ў. Змета́ў вӧн с се́би царьську́ удьі́шчину доль́і, ўзьа́ў на се́би ко́ўдоську удьі́шчину, жибра́цьку і так вӧн прийшо́ў у тот ва́риш ко́ўдошем. Прийшо́ў вӧн до то́го ца́рьйа до По́ґана пут чьас фри́штика. Шчо йому́ тот царь каза́ў По́ґан, йак його́ ўві́дьіў? Його́ По́ґан царь йма́ў сьа

й ни ймаў, шчо то Соломо́н, бо ви́дьіў, ож ко́ўдош. Но цари́цьа ско́ро спо́знала, ош Соломо́н і ка́жи ца́реви сво́му, ўже тому́: Загуби́ го, бо то йи Соломо́н; бо Соломо́н, ка́жи цари́цьа, му́дрий і приму́дрий ца́рьйу!

Ка́жи царь цари́ци: Миньі́ ни прида́но чолові́ка загуби́ти.

Но Соломо́ни! Ци ти ото́ Соломо́н? ка́жи му По́ґан-царь.

Ой йа, ка́жи Соломо́н. Айбо Соломо́н позирать по стьіна́х, бо дурни́м сьа ўчи́ниў. Ка́жи цари́цьа: Загуби́ то, бо Соломо́н му́дрий і приму́дрий! Она́ вішчьу́йи, ош шчось бу́ди!

Ка́жи му По́ґан царь: Шчо ти Соломо́ни хо́диш?

Ка́жи: Хо́жьу за сво́йоу сме́ртьоу.

За йако́ў ти сво́йоу сме́ртьоу хо́диш Соломо́ни?

— Бо ўже й Соломо́н спо́знаў, кить прийшо́ў, ош то його́ жона́ цари́цьа. — Йаку́ ти смерть хочь?

Хо́чьу цивíльську смерть, проста́цьку.

Та йака́ то цивíльська смерть Соломо́ни?

Коли́м йшоў ў сесь ва́рош, та ў дубро́ві ві́дьіў йим ду́ба сухо́го; там хо́чьу, оби́ ньа повíсили.

Ой, ца́рьйу, ка́жи, ни дава́й му до́ўго ту́рмін, ай загуби́ го сам, бо Соломо́н му́дрий і приму́дрий.

Само́му ми ни прида́нно му смерть чини́ти, бо ў ме́ни суть міньі́стри; йак тоти́ ўсу́дьать, так бу́ди.

І тоти́ ўсуди́ли: На йаку́ сьа сам про́сить смерть, таку́ най при́йме.

Но, Соломо́ни, та йдиме́ на смерть ти.

І По́ґан царь сьіў на гиньто́ў с цари́цiў і по́роньч таки́й царь у́кликаў, ож ннесь смерть буде́ Соломо́нови; там і там на тӧм мíстьі буде́ му смерть у дубро́ві. — Но і пани́ і міньі́стри йдуть на смерть Соломо́нову позира́ти. І Соломо́н сьіў на гинто́ў на́ўперет іт ко́тьішови і ко́ньі йдуть вагом, у ступу́, пома́лу, бо царь сам ни смíйи ни́кде бес кату́н; кату́ни йдуть з го́лими сабльа́ми: йинньі́ наупе́редьі, дру́гі зза́ду і так доўко́ла ца́рьйа йдуть кату́ни. Но Соломо́н пу́стиў го́лову дольі́, та смíшно му, та смíйи сьа. Ка́жи цари́цьа царе́ви: Ца́рьйу, ану́ звíдай Соломо́на, шчо сьа смíйи?

По́ґан-царь звíдать Соломо́на: Шчо сьа Соломо́ни смíйиш?

Ка́жи Соломо́н: Смíшно ми і ни смíшно. Нат тим ми смíшно, ка́жи, шчо, ка́жи, заньі колеса́ йдуть, тай ни́тко йіх ни тьа́гни, пире́нньі йдуть, бо ко́ньі тьа́гнуть; та нат тим смíйў сьа і ни смíйў.

Но, шчо вӧн тото́ каза́ў Соломо́н, ош смíшно му й ни смíшно? Каза́ў оту́ при́шту, ош чьу́дно му, ни чьу́дно, ош пани́ йдуть позира́ти

його́ смерть — нат тим му ни чьу́дно, — а нат тим му чьу́дно, ож його́ *жона́* йде на смерть му позира́ти.

Ка́жи цари́цьа По́ґанови: Ца́рьйу! загуби́ Соломо́на.

Но, шчо ти сьа бо́йіш Соломо́на?

Соломо́н туй, сам ви́диш; ви́диш, Соломо́н дурни́й, та ти бо́й сьа Соломо́на.

Но прийшли́ там у̌ оту́ дубро́ву с Соломо́ном і хотьа́ть ві́шати Соломо́на; і там го́у̌го̄ль у̌же йи. і Соломо́н у̌же у̌льіз горі́, лем ві́шати го. Ка́жи Соломо́н на оста́тнӧу̌ годи́ны: Йи у̌ ме́ни пишчьа́лочька; ци мо́жна миньі́ поду́ги у̌ ньу на жаль? Бо шчи йа у̌ сисьу́ пишчьа́лку ду̌у, коли́м із во̄цьа́ми ходи́у̌.

Мош Соломо́ни.

І Соломо́н рас поду́у̌ у пишчьа́лку собі на жаль; с то́йі дубро́ви йиде́н реґіме́нт у̌ступить кату́н са́мих білих.

Шчо то Соломо́ни?

То а́нгили йдуть за мо́йоу̌ душо́у̌.

Поду́йи дру́гий раз у̌ пишчьа́лку Соломо́н, у̌ступить йиде́н реґіме́нт са́мих чо́рних кату́н.

Шчо ото́ Соломо́ни?

То, ца́рьйу, чорти́ за тво́йоу̌ душе́у̌.

Но, Соломо́н долы́ іш ши́бииицы, бо си́ла у̌ Соломо́на йи: а ти, ца́рьйу, горі на ши́бииицьу. І на́раз йак о́пскочили три реґіме́нти кату́н: го-то́-во! Но, шчо Соломо́н у̌чи́ни́у̌ іс сво́йоу̌ жоно́у̌? Дау̌ йі мижи ни-у́ки ко́ньі так (пок. опов.) розоп'йати́ і рука́ми йі приу̌йазау̌ ниу́кім ко́ньім сьак (оп. п.) і так цари́цьу ниу́ки ко́ны нурва́ли на́-смирть. Чому́ Соломо́н сьа́та ни ма́йи? — А во̄н буу̌ сьати́й. — Бо ни утпусти́у̌ жоньі́ гріх тот, та за ото́ сьа́та ни ма́йи.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Березької столицї.

Паралелї: Драгомановъ, Малорус. народ. преданія, НН. 10—15, ст. 98—108. — Гринченко, Этногр. Матеріалы, І, Н. 97, ст. 75—76; II, Н. 186, ст. 262—269. —

Про те, як С. міряв висоту і глубину, диви: Kollberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 103—105: O królu ciekawym. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 352—353: Як Соломон море міряв. —

13. Соломон і його жона. Б.

Буу̌ йиде́н молоди́й леґінь у̌ йидну́м кра́йу за ца́рьйа. Йме́но мау̌ кра́сний Йо́сиф. І так каза́у̌, жи са ньіґда ни бу́ди жини́ти, бо то зра́да

чоловікови. Чéрес жону́ го́дин на смерть прийти́, а вун мо́жи до́ўше жити. Ма́йи три крайіни, котрі на́йдорожі ў сві́ты, де са на́йвеце зо́лото пра́вить.

Прийшо́ў до нього мальáрь, попроси́ў од Йóсифа ца́рьйа: Наййасьнышний ца́рьйу! йа йи ма́йстир, ни ма́у фу́рми мальова́ти, шчо запи́ўйим са, застáвиўйим фу́рму за па́линку, типéрь ни хóчи ни́хто ви́мінити, йа ни ма́у ш чо́го жити!

Звідуйи са од нього царь: Йака́ фу́рма дорога́?

Кидь ўшильйи́ако го́дин мальова́ти і по сто по пйадисáть зла́тих, ку́лько потрі́мно до то́го ремéсла...

До́брий царь Йóсиф учини́ў добрі́ худо́бному чоловікови; да́ў му сто пйадисáть зла́тих, ни вильі́ў виртáти. Йому́ мальáрь у дару́нок йинну́ кісáсонку змальова́ў, шчо са Йóсифови польубила: Киби така́ даґде́ дьі́ўка у йо́го кра́йу бу́ла, така́ шу́мна, йак тот о́браз, та́би йий за жону́ узьа́ў, ці бога́та, ці худо́бна! За гро́ші росказа́ў му мальова́ти сім обра́зуў таки́х йинна́ких. Мальáрь ізмальова́ў таки́х сім обра́зуў. І узьа́ў царь тоти́ обра́зи, да́ў сво́йім тьісту́м, би йшли с ти́ма о́бразома по його́ окрайінах йому́ таку́ жону́ гльа́дати. Найшли́ йидно́йі ба́би дьі́ўку і привели́ до ца́рьйа. Бу́ла за пу́ўрока у прекра́сного Йóсифа, за́кльа прийшо́ў на сва́тьбу турéцький ба́ша, дру́гий царь. Йак са женили і таньцова́ли, турéцький ба́ша з Йóсифовоў кральо́ўноў, пошепта́ў йуй: Ці льу́биш ти минé?

Ба́бина дьі́ўка, ку́рва, пові́ла, же го льу́бить, чьуджьо́го па́на.

Он йуй отпові́ў, турéцький ба́ша, жи вун за ньоў прийдé с кла́мством, привéзе ху́стки іс сво́його кра́йу до то́го ва́роша, де прекра́сний Йóсиф царь бу́вать. — Приуйуз шва́блики, пі́пки, дога́н, ўсилийа́кі ху́стки, па́нтлички, но́жи, хто шчо хо́чи і цьверéдла, на со́рок во́зіх, жеби повіла Йóсифа кральо́ўна, же то од йийі́ ма́тери, загна́ла йуй ма́ти ў дару́нок. Уна́ дару́йи варошча́ну і войа́кум: Хто шчо хо́чи, ньай собі во́зьми, ни трéба му плати́ти за тото́, бо йа кральо́уна дару́у!

У тот день, коли́ до Йóсифого ва́роша ма́ла прийти́ баґажі́йа турéцького ба́ши і йидéн гінту́ў, котри́й ма́йи ўзьати́ од Йóсифа жону́ іс кла́мством, у тот день Йóсиф пушо́ў до сво́го льі́са на польова́чьку. Тот льіс йшо́ў по́при ва́рошу з бо́ку аж ід гра́цькуй од його́ ки́рти. Узьа́ў Йóсиф пу́шку, наказа́ў войа́кум три ґлéйди войа́куў у до́ўш од його́ бу́рку по його́ капу́ри стойа́ти: три сто хло́па, йидна́ ґлéйда сто хло́пуў, жéби його́ кральо́ўна з до́му ни пропа́ла, бо вун йде на польова́чьку.

Кральо́ўна дала́ трубі́ти, жи ннесь при́йди ту мо́йийі ма́тери баґажі́йа; миньі ма́ти дару́йи, а йа дару́у вам, сво́йім войа́кум; шчо йи на ва́роши, то бéрьти задáрмо, ни трéба плати́ти ни́вашчо, бо то мой! Рос-

казáла вáртьі, пушлá вáрта Йóсифова, тристо хлóпа на вáрош, йак прийшли́ вози́ с хýстками, ли́йками і з усилийáчиноў. Кральóуна са зобрáла, узьалá такý хýстку, шчо йуй даў Йóсиф, коли́ йшли́ на при́сьагу, золотý і пéрстинь. Пéрстинь зохаби́ла золоти́й; за ним дýжи банувáла, жи шчи таки́й пéрстинь ни́ґда ни відьіла!

Йак гінтýў утьýк до турéцького крáйу з Йóсифовоў жонóў, на то поўтьікáли і тоти́ вози́, шчо привéзли баґажíйу. Ў Йóсифовум вáроши стáло са чýдо: ўши́ткой привéзли дóброй, задáрмо ли́шили, пíпки, доўґáн і швáблики, хýстки, кáбати, ўсилийáкі поґрéйтки на клáмство Йóсифовум войáкум. Такі були́ войáки у Йóсифа, шчо ни йшли пíзачим іс пíйацу брáти; на капýрі стойáли, ни́кого ни́ґде ни спирáли, слобýдно бýло йти, де хто хотьíў. Відьіли, йак са кральóуна ви́брала із Йосифового бýрку, сіла до гінтóва, у котрýм стойáли чоти́ри кóньі і парáдний кóчіш. Войáки дали́ трубíти, капітáни і лайтнáнти, бо са пýдло стáло ў Йóсифовум дворí. Пáна ни йи дóма, най́йасньíшого цáрьйа, прекрáсного Йóсифа; кральóуна ўтеклá, ани́ ни знáйиме де; ци там, ви́тки прийшла? Почали́ назáд до ґлéйди ставáти, кральóуський бурґ вартовáти: Шчо ўже вартовáти, а кральóуни ни йи? При́йди царь Йóсиф, дасть нас ўши́тких загуби́ти, бóсьме рóсказ ни послýхали. Усуди́ли собí прáво самí: Поби́йми са пушкáми. Ми йак йидéн стрíлиме, так дéсать йидéн зáбйиме, лем ньай у льіньíйі стойáть. Зустáў йидéн капітан йіх командировáти, йак будýть до сьа стрíльáти; йак уни́ попáдауть, а ун собí до уст стрíлить і ун ўпáде!

На то Йóсиф прийшóў, шчо шче ни стрíльáли. Ўголоси́ў са капітáнови Йóсиф: Ни рóпти тотó, шчóсьти хотьíли, йа вам ўши́ткой подарýу; кýрва бýла і бýде, курви́цкоў путьóў с тóго світа пýйди і курвáш із ньоў. А йа буў цáрьйом, шче бýду бýльшим. Найшóў ми робóту прокльáтий мальáрь за мóйі грóші! Закли́каў на свóйіх вíрникуў, шчóби скóро пíсма написáли по йогó крáйу за мальарьйáми, жéби прийшли́ до Йóсифа цáрьйа. Даў Йóсиф на три реґимéнти шáтьа пофарби́ти: на йидéн реґимéнт ўши́ткой на чóрной, на дрýгий ўши́ткой червéной, на трéтьій бíлой оболоченьá, йак бокáньчі і калáпи. Киль íшчи́ чóрний хлоп, закрохмали́ли лицé, шчоби́ бýло бíлой. Котрí бýли ў тум реґиментьі, де сáмі червéньі, чóрньі áбо бíльі, на чéрвено йіх фарби́ли, йіх ли́ца, чóрно і біло: Типéрь пóйме у шчасли́ву путь на вóйну до турéцького бáши, чогó ўзьаў мóйу жонý. Узьáў Йóсиф пишчьáлку, котрá мáла шýмний гóлос, пи́скаў на ньуй на свóйіх войáкуў: Ци чýлисьте дакóли такý пишчьáлку?

Ньіт, нíґда.

Йак бýдеме у турéцькум крáйу, коли́бим так пи́скаў, йак типéрь, óбисьти бíглй́ до мньі, бо йа бýду мáти лехкó смерть.

Прийшли т туй го́рі, де бу́ла туре́цька ши́бень, гора́ми і лыса́ми, покрадме́ць: бо то йи чужи́й край, же́би нас ни зба́чили, бо йа хо́чу йидну́ пра́ўду указа́ти, же́би зна́ли, шчо то Йо́сиф кра́сний.

За горо́ў ли́шиў три реґиме́нти во́ська, на котру́й бу́ла ши́бень туре́цька. Пуйшо́ў на гости́ну до туре́цького ба́ши. Увошо́ў до туре́цького ба́ши до ку́хны, там таки́й ро́сказ буў, жи о́крем кральо́ўни ни слобу́дно ни́кому пич дати́. Так росказа́ла йидно́йі ба́би дыі́ўка, шчо йи́йі ба́ша вид Йо́сифа ви́кламаў. Пушла́ фрайци́мирка кральо́ўська повіда́ти: Па́ны кральо́ўна на́ша, ньай булу́ть такі́ до́брі, ту прийшо́ў йиде́н пан на гости́ну, ци мо́же му дешчо́ дати, а́бо ныт? Пові́дать тот пан, жи вун да́леко с сві́та.

Уна́ йому́ росказа́ла дати́. Ун тото́ йі́ло зъі́ў, на та́релы дару́нок ли́шиў, пи́рстинь тот золоти́й, за котри́м банова́ла жи забу́ла узьати́, коли́ од Йо́сифа утыка́ла. Фрайці́мирка доне́сла та́ріль і золоти́й пе́рстинь, жебі́ кральо́ўна собі́ ўзьали́ за тото́, шчо йі́сти дали́. Ско́ро ўна спо́знала і туре́цький ба́ша, жи то на пи́рстиньу кору́на Йо́сифова. Дали́ го ско́ро закли́кати до пере́нньойі хи́жи. Пові́дать туре́цький ба́ша Йо́сифови: Кить тись царь, ни праў са жобрако́м, бо йа шчи тьа пого́шчу. Буде́ш ў нья вичёрьйати, лем ни знау, ци буде́ш фриштикова́ти.

Отпові́ў му Йо́сиф: Йа бу́ду фриштикова́ти, та ни зна́у, ци ти бу́диш, туре́цький ба́шо!

Йаґ вичёрьйали ко́ло стола́ стрібе́рнима ло́шками, пові́дать: Типерь йі́ш, за́ўтра ни бу́диш а́ни з дирнуйа́ноў! то му пові́ў туре́цький ба́ша.

Йо́сиф йому́ отпові́ў, наза́д до ньо́го: Не буде́ш ти уже́ по дне́шньуй вичёрі йі́сти; пе́рше буде́ш висьі́ти.

За́то са ба́ша погныі́ваў, а́ни ни мух спа́ти, лем че́каў ра́на, Йо́сифа ві́шати. Туре́цький ба́ша ско́ро ра́но даў трубі́ти і бубнова́ти, би варошча́ни са йшли на смерть йидно́му ца́рьйови позира́ти, бо го буду́ть ві́шати. Ішли́ варошча́ни іт туре́цкуй ши́бени на вели́ку го́ру. Там буў стоўп зако́паний. Туре́цький ба́ша ішо́ў із Йо́сифовоў жоно́ў, іс проклья́тоў ку́рвоў: Жона́ присьі́гана Йо́сифова ішла́ му са на смерть позира́ти!

Йаґ ви́йшли т ши́бени, проси́ў Йо́сиф туре́цького ба́шу: Подару́й ми, бра́ти, на три кра́ти запи́скати у йидну́ пи́шчалку!

На тум росказа́ў, жи слобу́дно, туре́цький ба́ша, Йосиф запи́скаў раз, іде́ бі́лий реґиме́нт ізза го́ри, ду́жи біжа́ть до ва́роша, вели́ка то́ўпа ко́ний і на ко́ньох войа́ки, ўши́ткой бі́лой; біжу́ть на тот бук од ва́роша заста́ти. Запи́скаў дру́гий раз Йо́сиф, дру́гим бо́ком гори́, позгори, черве́ний реґиме́нт ко́ний, йак ко́ны, так і войа́ки, же то ўши́ткой черве́ной бу́ло.

Пита́ть са туре́цький ба́ша: Шчо тото́ бу́ло на́йперши, шчо пушло́ до ва́роша, ізза гори́, Йо́сифе?

Повіў Йосиф: Ангели за мо́йоу ду́шоу, шчо йа буду́ уми́рати!

Ба́ша висмі́йаў: А тото́ дру́гой, шчо йшло черве́ной позго́ри?

Отповіў му Йо́сиф: Мо́йа кроў ниви́нна з ме́ни.

Они́ собі́ бесьіду́уть, ізза гори́ у пра́во так на льіньійу іду́ть са́мі чо́рньі ко́ньі і войа́ки. Звідуйи са ба́ша: А тото́ шчо тако́й чо́рной йде?

Отповіў му Йо́сиф: Дьабли́ за тво́йоу душо́ў!

Прибі́х чо́рний реґиме́нт во́ська міжи́ туре́цький на́рот із ку́ньма, поча́ў туре́цький на́рот до ва́роша утьіка́ти. Од ва́роша во́ська ни збоже́нна си́ла: два риґиме́нти уже́ на ту́ркуў заста́ли і поіма́ли до рук ка́ждого, хто ко́ло то́йі ши́бени буў. Росказа́ў Йо́сиф: Завісьми прокльа́ту ку́рву с курвашо́м. Вун лем приста́ў іт туре́цькуй кральо́уни; то ни його́ майи́тки; а йа йи́йі ўзьаў йидно́йі ба́би дьі́ўку, ни буде́ за ньоў чко́да, шчо йий завісьать!

За́кльа прийшли́ вит ши́бени до туре́цького бу́рку, йак тих двой завісили, уже́ Йо́сиф ви́дить, шчо туре́цька кральо́уна ку́ри і гу́си ко́рмить. Звідуйи са од не́йі: Де йи туре́цького ба́ши па́ньі?

Уна́ йому́ отповіла: Тать то йа, а́ли йа ў тум дворі уже́ лем служни́ца, бо там ўже дру́га кральо́уна.

Йо́сиф йуй отповіў: Ни ма́йиш ти ўже па́на, а́ни бу́льшойі па́ньі, йа́кйись сама́. Котрі ти служи́ли, та ньай ти шчи слу́жать.

А ўна са почала́ звідувати, де са задьіў йи́йі пан? Завішений іс прокльа́тоў ку́рвоў! отповіў йуй Йо́сиф; кить хо́чиш, будь мо́йа!

Уна́ його́ ра́до прийала́ до бу́рку сво́його.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиції.

Паралелї: Основою сього оповіданя єсть звісна леґенда про Соломона. Порів: Лѣтоп. русской литер. и древн. Т. IV. Ст. 119—121, 141—147, 151—153. — Памятн. стар. рус. литер. Т. III. Ст. 60—61 і 68—70. — Намісгь імени Соломона вставлено ту імя Йосифа; в другім зпов місци леґенда ся віднесена до Матяша, короля угорського. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 152—159: Балдакъ Барисьевичъ. Т. IV. Ст. 459—462. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 35. — Рыбниковъ, Русскія народныя пѣсни. Т. II. Ст. 277—303. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 42: Једна гобеля у као, а друга из кала.

14. Соломон і чорти в бочці.

Ходи́ў ў йинну́ кирни́цьу .во́ду пи́ти Соломо́н. Айбо там і чорт хо́дить пи́ти во́ду. Ду́жи сьа Соломо́н гньі́вать на чо́рта, чому́ там хо́дить чорт во́ду пи́ти. Но, Соломо́н ду́мать, йак імúти чо́рта? Чо́рта ни мо́жи ни́тко ймúти, бо то ничи́стойи. Соломо́н му́дрий за ото́ буў, вон чо́рта йми́ў. Но йак вон чо́рта йми́ў?

Вон до́стаў собі́ по́йас сьаче́ний іс попа́. Прийшо́ў іт кирни́цьі Соломо́н. Чорт, йак сьа води́ напи́ў і там усну́ў ко́ло кирни́цьі на бе- решку́. Но, вон імúў чо́рта на тот по́йас, бо тот по́йас буў сьати́й. І чорт сьа напу́диў ду́жи: Но, шчо ти Соломо́ни хоч і́зо мноў?

Ото́ с тобо́ў хо́чьу, оби́сте сьа ўсьі ізо́йшли́ ў йиде́н гордо́ў. І так риви́ ду́жи, бо буду́ тьа ти́снути сим по́йасом!

І вон чо́рта ду́жи ти́сни і чорт риве́ ду́жи так, шчо пальіпи па- ду́ть, оге́нь. Но і чорти́ на тот го́лос ду́жи іду́ть. І ка́жуть Соломо́- нови: Пусти́ того́.

Соломо́н ка́жи: Ни пу́шчьу, до́ки ни ста́ните ўсьі ў йинну́ бо́чьку, ў гордо́ў.

І то була́ ду́жи бо́чька вили́ка. Но і вони́ сьа ўсьі зо́йшли́, бо Со- ломо́н доти ни пу́шчьать того́, до́ки ўсьі сьа ни зо́йдуть: Но ідьі́ть ў бо́чьку!

І ка́жуть они́ Соломо́нови: Ми ни ста́пеме ў бо́чьку.

Му́сите ста́ти.

І йак они́ ста́ли ў бо́чьку? Му́сьіли сьа ста́ти зе́рньатами ма- ко́вими.

Ну, ци ўсьі́сте туй? звіда́ть Соломо́н?

Ка́жуть они́: Ўсьі́.

Шчо Соломо́н з ни́ми ўчини́ў? Соломо́н йіх заде́ньчиў у тоту́ бо́чьку і наби́ў обру́чь жельі́зний мо́цно, оби́ ўтти ни́ґди ни пошли́. Соломо́н так хотьі́ў, оби́ йіх ни бу́ло на́-світьі і ду́мать собі́: Де оту́ бо́чьку дьіти, оби́ они́ ни ўйшли з бо́чьки? Ве́рбих на оге́нь, бо́чька згори́ть, а они́ ўско́чьать. Ве́рбих йіх ў во́ду, бо́чька погнийи́, а они́ ўйдуть з бо́чьки. Но, ни так собі́ Соломо́н додумаў. Доду́маў собі́ покла́сти йіх до це́ркви і замурува́ти йіх ў присто́л, там де поп слу́жбу слу́жить на при́стольі ўсе і ўтти они́ ни́ґда ни ўйдуть. Но, шчо сьа ста́ло? Соломо́н так учи- ни́ў. Замурува́ў йіх у присто́л і они́ би були́ ўтти ни́ґда ни ўйшли, а́йбо они́ пак ўйшли ўтти. А тко йіх ўпустиў ўтти? Дру́гий чорт йіх ўпустиў, бо они́ того́ йинно́го затайі́ли були́ ут Соломо́на. Ото́ буў хро́мий; да- ле́ко буў ў сві́тьі, та ни прийшо́ў на тоди́, коли́ дру́гі прийшли́ там ў бо́чьку. А Соломо́н за ньо́го ни зна́ў, ож вон сьа шчи опста́ў. Но, й тот

хро́мий прийшо́ў до попа́, найаў сьа ў попа́ за слугу́. І служи́ў вӧн ў попа́, а нийаку симбри́льу ни хотьі́ў. І ду́жи вӧн до́бри ў попа́ служи́ў за рӧк, шчо роби́ў так, йак би буў пали́ў; так роби́ў! І тве́рдо го пӧп льуби́ў, бо вӧн сьа́мньаний буў. Но, вӧн у попа́ рӧк добу́ў. Йак рӧк добу́ў, шчо вӧн ў рӧк попо́ви каза́ў? Ка́жи: Па́ни о́тчи! Ци зна́йити шчо?

А шчо хло́пи?

Ка́жи: Йи ў них ў це́ркві пут пре́столом, там гро́ші суть.

А йак ти зна́йиш, ош там гро́ші суть?

Йа зна́у.

Пӧп ка́жи: А йа́кбисьме йіх у́ньали?

Ка́жи: У́йимеме йіх ў ночи́, ў само́у пӧ́уночи, та ни́тко ни буде́ зна́ти.

Ци суть на бизо́уно? ка́жи пӧп.

Ка́жи: суть.

Но, йдьім за гро́шми.

Там то́лько гро́ший, па́ни о́тчи, шчо йім ни тре́ба попува́ти, йи ш чо́го жи́ти.

І пӧшли́ у́ни до це́ркви ў ночи́.

Но, па́ни, возьмі́ть собі́ йиде́н кӧл жельі́зний. Но, оту́й, па́ни, би́йти тим коло́м у присто́л, та зава́жити, та у́ймити гро́ші. А йа йду на ва́рту вартува́ти, оби́ да́тко ни падо́йшо́у на нас.

І пӧп у́да́риў тим коло́м ў присто́л, та у́важи́ў; гада́ў и́стинно, шчо гро́ші там; і у́да́риў ў тоту́ бо́чьку коло́м, проби́ў тоту́ бо́чьку і у́тти чорти́ сьа у́сипали і у́хо́пили попа́ іс це́ркви, дах ізньали́, лем заві́йало, та пӧшли́.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Житє і Слово. 1894. Т. I Ст. 136—140: Соломон і чорти в бочцї. (Там подана також обширна лїтература); А. Н. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Той сам: Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ. Зап. И. Ак. Наукъ L. — Тальмудичну лїтер. зіставив M. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 1877, T. XXXI) і Neue Beiträge zur vergleichenden Sagenkunde. Leyden, 1893. — Carl Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition. Leipzig. 1893. Ст. 325. — G. Weil, Biblische Legenden der Musulmänner. Ст. 229. — Tausend und eine Nacht, arabische Erzählungen Wien. 1854. T. I. Ст. 60—65 і дальше. — Про замиканє духів, хоч і без імени Соломона, є много казок. Варианти польських і руських, див. J. Karłowicz, Ze świata baśni. Tygodnik ilustrowany, 1892. T. V. Ч. 116—117. — Увязненє смерти:

Ciszewski, Zbiór wiad. do antrop. kraj. XI. 6. — Kolberg, Kujawy, II. 118. — Chełchowski, Powieści z okolic Przasnysza, 178. — Kolberg, Krakowskie. IV. 135. — Zbiór wiad. do antrop. kraj. IX. 117; XII, 16; XV. — Kolberg, Chełmskie, II. 112. — Grimm, Kinder u. Hausmärchen. Ч. 82. — Увязнене Біди: Zbiór wiad. do antrop. kraj. VII, 12; IX, 52. — Kolberg, Pokucie, IV. 198. — Увязнене Лихорадки: Kolberg, Kujawy, I, 188; Przemyskie, 240. — Увязнене Зарази: Jahn, Volkssagen aus Pommern, 1899. 36. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. III, 40—52. — Др. Іван Франко: Апокріфи старозавітні. Ст. 291—293. [Памятки українсько-руської мови і літератури. Т. I. 1896].

15. Соломон розсуджує жебраків.

Соломо́н царь ўпросиў собі му́дросьть уд Бо́га нат ўсьі́ми льудьми́ ўпраўльа́ти. Хто ў йаку́й вины́ прийшо́ў, то́го роспра́виў Соломо́н царь. Та двайи́ жибра́ки у йидно сьа іспрьйа́гли: йиде́н маў коньа́, а дру́гий тильі́ґашку, та сьа обайи́ вози́ли на во́зьі. І так тота́ коби́ла ма́ла маленькойи; та сьа покарбульа́ло пут тильі́гу. І тот жибра́к пучьа́ў каза́ти, жи то його́ тильі́га ма́ла жирибйа́. Жибраки́ сьа почьали́ ва́дити на ту́лько, жи почьали́ сьа й би́ти, іш то йіх ни́хто ни муг роспра́вити. І забра́ли сьа до Соломо́на ца́рьйа і ісказа́ли вину́, тот і тот. Царь чьуў, жи то́го га́шьа, чийа́ йи коби́ла, а сесь і ко́ло ца́рьйа проти́вить сьа, жи то його́ тильі́га ма́ла га́шьа. Ка́жи му царь: Ти дурни́й! твойа́ тильі́га ни ма́ла би була́ га́шьа, кидь бу́ла би сьа ўкоти́ла, лем мале́нькі тильі́шки́, бо йака́ ство́ра йи, тако́й ма́йи.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика, в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Отсей відривок належить до циклю оповідань, званих судами Соломоновими. Пор.: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 285—288 [Памятки українсько-руської мови і літ. Т. I. 1896]. — Пыпинъ, Памятники старинной русской литературы. Т. III. Ст. 56—57. — Найобширнїйший текст „Судів Соломонових“ находить ся у Тихонравова: Памятн. отреченной русской литературы. Т. I. Ст. 259—272.

16. Про Пророка Йону.

Буў йиде́н ва́рош таки́й, што у ньім не слу́жили Бо́гу. Та Бог пригна́ў пак тако́го чолові́ка, обй ка́йали сьа, та обй повіў йім, котро́го

дньа буде́ заломовати сьа, вода́ ўчи́нит сьа. Та ў ти́ждинь прийшо́ў пак чоловік тот, та ка́жи: Буде́ там вода́ лише́, де ва́рош. Та пак вийшоў на гору́, та позира́ў, коли́ буде́ погиба́ти тот ва́рош. А била дињьа і з диньі лист буў йиде́н, лопу́х такий. Та піт тим лопухо́м чоловік тот стойа́ў. А ни маў він воло́сьа туй на голові́ (так йак у пана; ту ўка́зуйи оповідач на т. Роздо́льського). Та прийшо́ў червачо́к, та підийіў лопу́х тот. Та каза́ў тот чоловік так: што, Го́споди, ка́жи, кількось, ка́жи, тирпіў то́му ва́рошови, а миньі́ йись не го́дин буў, Го́споди, сесь лопу́х оборони́ти від червачка́. Кілько ти терпіў йись то́му ва́рошови, тай інґеду́йиш, а миньі сесь лопу́х, Го́споди, не міг йись інґедова́ти, обі́ стойа́ў. Та согріши́ў за тоти́ слова́ тот чоловік. Та пішоў пак гет вітти (тот чоловік), йак ви́дьіў, позира́ў, а́йно ва́рош не поги́б. Та пішо́ў пак, та сьіў у гайі́. Пото́му на водьі́ віс сьа на ма́шиньі, на такі́й, гі на жильі́зници; на такім сьа віс, та там заспа́ў тот чоловік у тьі ма́шиньі. Та йа́ла вода́ ду́жи би́ти, та хотьі́ла затону́ти ма́шина. А тот машиньі́ст сказа́ў: Го́споди, што сесе́ тако́йи, што хо́чеме поги́нути? Тогди́ ста́ли мета́ти ка́рти, на ко́го ка́рта ўпа́ди. Та ўпа́ла на то́го, што спаў. Йак упа́ла на то́го, аж йа́ли каза́ти: што ме́чут во́птого там у мо́ри. Они́ ўзьа́ли пак, та верли́ ў мо́ри, та найшла́ ри́ба, та примкла́ його́. Та буў три до́бі у тьі ри́бі. Та пак Бог даў пак, вийшла ри́ба на бе́риг пак, та во́пустила го гет іс се́би, [ку́ду го ўзьа́ла, ту́ду го і во́пустила] живо́го, іс па́лицеў, іс пі́поў. Та коль стаў на бе́ризьі, та сказа́ў пак: Го́споди, ка́жи, не поги́б йим, ка́жи, трим до́би буў у ри́бі, у водьі́ і ни поги́б йим. [А ў ри́бі би́ло істи ни тре́ба]. Та тогди́ пак прийшо́ў йа́гнел, та ўзьаў го. І пішо́ў пак у хма́ру тьіле́сну.

Зап. у липни, 1895, від Йурика Михайлова у Воловім, Мараморosької столиції.

17. Про пророка Йону.

Ішо́ў Йоа́н ў зе́мльу мадийа́ньску научьа́ти христійа́н. Ішо́ў вон чириз мо́ри і сьіў собі ў гіде́ш, кора́б. І вітир вили́кий сьа зньаў і тот кора́б хо́чи пиривирну́ти ў во́ду. І Йоа́н ўві́дьіў, ош шчось тото́ йи і ка́жи тогди́ пиривөзнико́ви — і дру́гі льу́де з ним сьа ве́зли ў кора́бі: Возьміте мине́ і вержі́те ў во́ду. Чи́риз ме́ни нивинньі погину́ть ду́ші!

І Йоа́на іс кора́ба ве́рли у во́ду. Ци ўтопи́ў сьа Йоа́н? Ньіт. На бо́жнойи сло́во ни ўтопи́ў сьа. Йак його́ ве́рли ў во́ду і кит прийшо́ў і Йоа́на промо́к. Кит пирипьі́с чи́риз мо́ри Йоа́на, ўпльуну́ў Йоа́на на берега і Йоа́н тве́рдо сьа ізмордува́ў ў кито́вөм че́реві і так Йоа́н усну́ў

на бéрезы̂ дýжи і сóнци на нього пригрíло дýжи і Йоáнови над головóў ýріс лопýх, тúква, обú му хóлод бýў: Бог йогó пошкодувáў, шчо го сóнци спéче. Ід Йоáнови прийшóў áнгіл і Йоáна áнгіл ізогнáў: Йоáни, устанúши, шчо спúши?

І Йоáн устáў і прóбудиў сьа: Йой, Гóсподи, шчо сисé йи?

Согрішúў йис Йоáни. Ідú, наýчьáй христійáньську віру.

Зап. в мартї 1896 від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

18. Про Анну пророчицю.

Ішóў нáрод во Йирусалúм на прáзник. При Йирусалúмі при потóцы̂ весь нáрід чéрез бир перейшóў, а Анна прорóчицьа перебрилá потíк. Звíдали сьа од нéйі, чомý онá ни ішлá чéрез лáўку, а брелá. Онá отвітовáла: Не достóйна йа на тотó дéрево стýпити, зачúм на тім дéреві откупленійи будé родá чоловíчого.

У той час будувáў Соломóн йирусалúмську цéркоў і ремесéлники казáли, што ни гóдни докунчúти робóту, бо потрéбно йи селúтві йиднó дéрево крáснойи, вусóкойи. Зачúм Соломóн ýладыў над дийáволами, даў йім рóсказ, обú тотó дéрево принéсли хоть ýтки.

Колú Адам умирáў, пожадáў йáблоко. Йúва пушлá і принéсла дві йáблока Адамови. Накóй унá принéсла, ýже Адам умéр. І так йáблока положúли кóло йогó головú і погреблú го. У дóўгий час із Адамового грóба ýросла йáблоньа; і йак показáли сьа іс тих двох йáблок прýти верх землы̂, опкрýтили сьа йидéн окóло дрýгого і так прекрáснойи, усóкойи дéрево ýросло. У той час даў рóсказ Соломóн дийáволум, обú принéсли йиднó крáснойи дéрево ід цéрькві йирусалúмськой. Дийаволú пушлú і йáблоньу над грóбом Адамовим ýрвали іс корíньóм, із глúноў, зóўсім і принеслú ід цéрькві йирусалúмськуй. Ремесéлники перетьалú дéрево над корíньóм і пóчали тесáти. Дóти тесáли, тай притесáли, што од рáзу і тонкóйи і кýртойи бýло; перегораздúли. І сьак дéрево учинúло сьа непотрíбнойи. Поклáли го на потýк на лáўку, а пень іс корíньóм пóдале сьа опстáў от цéрькви. Вúтер навíйаў мéжи тотó корíньá і пóверх нього пісóк, пóрох, глúну і так іс тóго пньа учинúла сьа горá. Айбо ў тім корíньў, колú дийáволи ýрвали йáблонь, буў і Адамоў чéреп, луб із головú і с тóго називаáйи сьа до типéр горá тотá Голгофтá.

Колú жидú осудúли Хрúста на смерть, іт той бéсчести, шчо перетéрпіў Христóс, май остáтньойи дéрево, бир іс потóка ýзьáли і учинúли

хрест, котрий ньіс Ісу́с Христо́с на го́ру Голго́фту. Там роспйали́ його́ і закопа́ли хрест у гору́. Роспйа́тому Хри́сту во́йін ре́бро його́ пробйу́. Утекла тогди́ з ньо́го сьата́ кроу̌ і поплила́ дольі́ ним, дольі́ кре́стом і дуплила́ аж до че́репа Адамового і так усьі́ сьатійі о́тци, проро́ки, котрі́ ві́ровали о при́ходьі Месійі, ут поги́бели ві́чнойі уткупле́ньі ста́ли. І так споу̌ни́ло сьа проро́цтво Анни проро́чицьі.

Зап. в цьвітни, 1896, від О. Грибовського в Задні, Мармороської столиці.

Паралелї: Про голову Адамову, про котру ту згадує ся, диви: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 31. [Памятки українсько-руської мови і лїтератури. Т. І. 1896].

19. Богородиця і її служанка.

Коли́ Пречи́ста Дьі́ва ішчьи́ на тум сьві́тьі жи́ла, та уна́ ма́ла йиндну́ служни́чку ві́рну. Йак сьа престави́ла на не́бо і тоту́ служни́чку живу́ дала́ а́нгелом прине́сти іт со́бі. У̌ши́тко йуй дозволи́ла Богоро́дицьа, лем йиде́н студничо́к од не́йі заказа́ла, жеби́ сьа ни дотули́ла ід ньому́. Но дьі́воцьцьі чьу́дно бу́ло, чьом то од не́йі заказа́ла Богоро́дицьа сту́дничок. І прийшла́ іт сту́дничкови і мозьі́льник замочи́ла до во́ди. Али мозьі́льник до́раз зо́лотом зоста́у̌. Настра́шила сьа дьі́вочка от то́го і обви́ла мозьі́льник листко́м. Пречи́ста сьа дові́дуйи уд дьі́у̌ки: Шчо ти па́льцьови? Дьіу̌ча́ отвіту́йи: Ничь. І дру́гий і тре́тий крат пречи́ста сьа дові́дуйи ун не́йі, но дьіу̌ча у̌се отповідать: Ничь. Тогди́ Пречи́ста дала́ йуй зне́сти до йидно́го льі́са а́нгелами у̌ го́ру, котрі́ йий ли́шили у̌ льі́сьі на висо́кум ду́бі. Но уна́ ньіма́ бу́ла.

Тогди́ ходи́у̌ по льі́сьі на вада́ску йиде́н молоди́й царь і у̌видить йий на ду́бі і дові́дуйи сьа уд ней: Шчо ти за йидна́?

Уна́ йому́ отпові́сти ни го́дна була́, лем рука́ми указа́ла, же у̌на ньіма́.

Тогди́ прийшло́ на розу́м ца́рови, же аче́й писа́ти зна́йи. І так у̌зьау̌ церу́зу і па́пер і пи́ше: Шчось за йидна́? Йак ись сьа ту у̌зьала́?

Закру́тить ко́ло йидно́го копача́ і ве́рже йуй.

Она́ тото́ іми́ла і читать. Пи́ше му долу́ наза́д: Йа ни зна́у ву́тки-м, чи́йа-м, йак йа ту сьа у̌зьала́; лем ізу́йти-м не го́дна.

Прочи́тать царь і куріо́зний буу̌. При́брау̌ спо́суб і ви́льуз аж ід ньуй. У̌зьау̌ на пле́чьі, тай ізньу́с долу́. Погльа́дать на йійі тьі́лесно́йи состойа́нійи, котре́ — ду́жи прекра́сна бу́ла і на ту́лько йі польуби́у̌,

шчо собі загáдаў, шчо то його́ жона́ буде́. Ро́дичі упрекáли, áле вун постойáнний бу́ў ў свóйум мньíньíйу і присьáг йуй по христійáнськи.

По́мимо ро́ка даў Бог йім йидно́го прекрáсного хло́пцьа, котро́му царь ду́жи сьа врáдуваў. Но шчо сьа стáни? У ночи́ прийде Богоро́дицьа д ньуй і кáжи: Шчо ти пáльцьови?

Уна́ і так ни повíла.

Богоро́дицьа ўзьала́ хло́пцьа невиди́мо гет іт со́бі.

Дру́гого го́да дру́гий хло́пець сьа найшо́ў. С тим тако́жде так сьа стáло. Тре́тього ро́ку тре́тый хло́пець сьа найшо́ў. Царь хоть йак муцну́ вáрту даў, но Богоро́дицьа тáйно і то́го ўзьала́ гет.

Тогди́ міньістри гвáрьйать, же уна́ пойíла дьіти́ і так ни бу́ди насьльíдника тро́на. І осуди́ли йий на смерть. Смерть таку́йу осуди́ли, же до йидно́йі мало́йі хи́шки йі запе́рли, приўйазáли ід йидно́му стільцьо́ви, а до жельíзного пе́ца так топи́ли, жеби́ уна́ од духоти́ уме́рла.

Близь була́ сме́рти, но Пречи́ста прийшла́ ід ньуй і кáжи: Видиш, жи ўже ни дале́ко ти смерть; та ўже типе́рь лем ми повíдж, шчо ти пáльцьови?

І уна́ пророкла́: Заказáли ми до студника́ не дотульáти сьа, а йа пáлець замочи́ла, та бойáлам сьа повісти, шчо ми пáльцьови йи.

Пречи́ста тогди́ говори́ть йуй: Та ти вели́кий блáзен, бо моглáсь бу́ти тáмой на віки, десь бу́ла, ки' бу́лась ми на пе́рший во́прос повíла. Ну, áли і тепе́рь ни буй сьа ничь!

Іспрáвила ў хи́жи хо́лод і прине́сла ўсьітрьйох хло́пцьўў прекрáсних, ро́слих. Двайи́ по хи́жи ўже бíгали і бáвили сьа, а тре́тього на рукáх три́мала і до́йчила. Цьіли́й вáрош бу́ў ў зарму́тку. Чо́рньі зáстави на кáждум до́му висьíли на по́хорон цари́цьі. Прихо́дить годи́на, жи йі тре́ба погрібáти: о чьу́до! Йак ўвідьíли, жи уна́ жива́, хло́пцьі суть і уна́ бесьíду́йи, тогди́ чо́рньі зáстави до́раз позни́мали, а весельí завíсили. І царь вели́ку гости́ну даў. І жили́ шчасли́во до сме́рти.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Ре́пая в Ублі, Земплинської столоці.

Паралелї: P. Dobšinsky, Prostonar. slovenské povesti, I, ст. 8—17, Zlatovláska. — Grim. Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 15—20: Marienkind. T. III. Ст. 11—12. Тамже (порівн. другу половину): T. I. Ст. 220—226. T. III. 78—82. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. I. Ст. 124—130: V. d. Pathenkind des h. Franz v. Paula. — Haupt u. Smoler Volkslieder d. Wenden in d. Ober- u. Nieder-Lausitz. Ч. 16. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 2. — Schönwerth, Aus d. Oberpfalz. Sitten u. Sagen. T. III. 317 (311). — Waldau, Böhmisches Märchenbuch. Ст. 600. — Dasent, Ananzi Stories, Ч. 12. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст 17—20:

Zaklęta baba. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 66—70: O Matce bosce i jedny dziwuse. — *В. Гн.*

ЛЕҐЕНДИ ПРО ХРИСТА І ЙОГО УЧЕНИКІВ ПЕТРА ТА ПАВЛА.

20. Як Бог роздавав народам долю. А.

Ішо́ў Христо́с за йидно́ў путьо́ў сам. Зустрі́тиў Ру́сина, ци́би Ру́син ни пушо́ў з ним на за́робок на йидну́ нуч і на йиде́н день, та́би дуста́ў пйать золоту́вок. Прийа́ў са ра́до худо́бний Ру́син, жи уже́ буде́ ма́ти гро́ші. Наказа́ў му Го́споть ско́ро ра́но уста́ти, злади́ти са і на за́робок йти; Го́сподь го буде́ жда́ти ни́же вала́лу. Опста́ў Руси́н, Христо́с пушо́ў гет.

Найшо́ў ка́львіна, Ма́дьара. Поклони́ли са йиде́н дру́гому. Худо́бний ка́львін ни маў гро́ший. Позві́дуваў са Го́сподь, ци́би ни пуйшо́ў на за́робок за гро́ші. Прийа́ў са ра́до ка́львін: На йаку́ робо́ту? Повіў йому Го́споть: Прийди́ за́ўтра ра́но, дам ти пйа́тку, ўка́жу ти робо́ту. Опста́ў ка́львін, Христо́с пушо́ў гет.

Найшо́ў жи́да на пути́: Подь ізо мноў на за́робок, кидь хо́чиш гро́ші ма́ти. Прийа́ў са жит. Повідать: Коли́? На за́ўтра, на ра́но; зи́йдеш ни́же вала́лу, там тьа буду́ чека́ти.

Даў Буг нуч, ни мо́жи Ру́син спа́ти, бо би му йти на за́робок. Уста́ў бочько́ри пла́тати і жопу́ зогна́ў вари́ти чир, бо ма́йи на за́робок йти; аж до ра́на бочько́ри пла́таў, за́кльа со́нце зуйшло́, шчо са заба́виў. Жид до́ўго спаў; йак Бог даў день, тогди́ ўстаў, узьа́ў пла́хту, увйу го́лову, ни йшоў зарабльа́ти, піча́ў собо́ў ў пла́хтьі ма́хати. За́кльа са видма́хаў і пофрі́штиковаў, заба́виў са на ро́сказ бо́жий. Ка́львін до́ўго спаў; ўстаў, ўзьаў фа́тат хльі́ба, дру́гий фа́лат солони́ни, бо йде на за́робок. Прийшо́ў, іздьі́ў собі на па́лицу свойу таньі́стру. Прийшо́ў пе́ред Бо́га, бо ун ўже гото́вий. Поклони́ў са Бо́гу. Дай Бо́жи сча́стьа, повіў Бог: Поведу тьа, ка́лвіне, на до́бру зе́мльу; прине́се ти вода́ ри́би, усе́ буде́ш йі́сти ри́би, аче́й мньа́со і кочани́ну.

За тим прийшо́ў Ру́син ід Бо́гу на за́робок. Повіў йому Христо́с: Заба́виў йис са! Руси́н са поклони́ў: Дай Бо́жи сча́стьа! Го́сподь йому витповіў: Узьа́ў ка́львін сча́стьа. Повіў Ру́син: Та шчо за робо́та? Дам ти робо́ту, отповіў му Го́сподь. Одвіў го у ру́ський край, де пу́дла зе́мльа, шчо ўсе тре́ба роби́ти, кидь хо́чи жи́ти. Ка́львін ма́йи сча́стьа, коли́ му тре́ба роби́ти, а Ру́син сам при́йде йому помага́ти. Ка́львін ле́хко

ро́бить, Ру́син му за́видить; ка́ждий день солони́ну ай ўсилийа́койи мньа́со, ай па́линку хоснуйи.

Прийшо́ў жит, поклони́ў са: Дай Бо́жи сча́стьа. Отповiў му Го́сподь: Узьаў ка́львiн сча́стьа, бось са забави́ў. Шчо, повiдать, за робо́та? Узьа́ў Ру́син робо́ту. Шчо ґа фiґлы? Даў му Го́сподь зо готуўку, же́би собi купи́ў фiґлы: шва́блики iґли́, ўсилийа́кi па́пiрчики, ўсилийа́ку фа́рбу, па́нтльiчата i но́жи, же́би ходи́ў по вала́льi по́межи хло́пуў i по́межи жо́ни, о́би йiх чалова́ў а з ни́ма фiґльова́ў.

Зап. в серпни, 1896, вiд Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столицї.

Порiвн. Lydia Schischmanoff, Légendes religienses Bulgares, Paris, 1896, N. XCIX, стор. 284—287. Lapart de chaque nation, перекладено з збiрки болгарських нар. оповiдань Шапкарева. *I. Ф.*

21. Йак Бог роздавав народам долю. Б.

Колí Бö роздава́ў до́льу на́родови, прийшо́ў Жид до Бо́га. I ка́жи: „Ото́ фiґлы“! ка́жи.

Но, ти буде́ш iзза́т фiґльiў жи́ти! ка́жи Бог. I так типе́рь Жидí ззат фiґльiў живу́ть.

Прийшо́ў Пан. Шчо пан ка́жи? — „Добрí сисé йи“!

Та ти ото́ дöста́ниш, шчо про́сиш i буде́ш добрí ма́ти. I та йи ннесь тото́, ож добрí Па́ну.

Прийшо́ў Ма́дьар, ка́жи: „Широ́кий свiт, йи ґде жи́ти“!

Но, ти ото́ дöста́ниш, бо так i йи, ож Ма́дьарови йи ґде жи́ти, йи на чöм.

Прийшо́ў Ру́син нибожа́тко. Ка́жи Ру́син: „Ей, ка́жи, ото́, ото́ робо́та!

Та ти буде́ш зза робо́ти жи́ти, Ру́сине.

I так ото́ йи ннесь, ож Ру́син лем з робо́ти жийи́.

Прийшо́ў Циґани́н май упо́сьльiд. Но циґани́н сиґiньа́тко ни пости́г, бо ўже Бö до́льу розда́ў, йаку́ маў. „Но, ка́жи, циґини́н: тото́ би лем би́ти“.

Но, циґани́н i ннесь бйи клепачо́м ўсе.

Зап. в мартї, 1896, вiд Михайла Фотула, в Стройнї, Береської столицї.

22. Христос, Петро і Павло молотїльниками.

Коли́ ходи́у Христо́с по зе́мли со сво́йіма това́ришома і сьати́м Петро́м, та повіда́у йім, йак мош ле́хко роби́ти. Ішли́ вала́лом, жо́ни на пла́хты молоти́ли. Повіу Го́споть: Йа́би йім ле́кшу робо́ту даў, а ве́це би зароби́ли. Хло́пи на зе́рно роби́ли, жо́ни с пра́нникома зе́рно молоти́ли. Спра́виў Го́сподь Ісу́с Христо́с тро́йи цьі́пи: Йидны́ собі́, дру́гі Петро́ви, тре́ты Паўло́ви. Каза́ли жона́м: Да́йти нам полу́дновати!

Ґазди́ньа витповіла: Суть тельа́та і гу́си і коро́ви, ґа́зда пушо́ў ора́ти, йа сама́ до́ма, ни мо́жу ту́лько намолоти́ти і намоло́ти, шчоби́м сама́ си́та була!

Та ми тобі́ намоло́тиме, мі́сто те́бе, кидь нам даш йі́сти.

Намоло́тьте, йа наме́льу, повіла ґазди́ньа, зладжу́ обі́д до́брий, упечу́ хльі́ба кра́сного, же ми Бог даў до́брих робу́тникуў, бо йа само́тна, ни буде́ са за тото́ ґа́зда аче́й гньі́вати.

Поло́жили сно́пи на зе́мльу по ґазду́ўськум дворі́ де бу́ло красьны́ заме́тено, почали́ би́ти цьіпа́ми. Шви́тко почало́ зе́рно па́дати. Трі́йи хло́пи ни до́ўго са заба́вили — міх зе́рна намолоти́ти. Ґазди́ньа са зра́довала і йіх похвали́ла, жи ўна шчи тако́й ни́ґда ни ви́дьіла, шчо ціпа́ми аче́й і ува́ ве́це намолоти́ла, йак пра́йником. Злади́ла йім до́брий обі́д. Ма́ла зе́рна і муки́, шчо ўни на час молоти́ли, на йиде́н мі́сьаць; она́ ма́ла зе́рна і муки́. Йак ішли́ гет, ду́жи йім ґазди́ньа дьа́кувала. Дава́ла йім на путь хльі́ба, шчо́би ни йшли голодны́, бо ўни до́брі робу́тники. Озьнайми́ла у силы́, жи шчи ни́ґда таки́х робу́тникуў ни ві́дьіла: за йиде́н ку́р[illegible]ий час ту́лько ўни трі́йи намолоти́ли, шчо́би ни намолоти́ли а́ни сто баб. Учу́ў йиде́н бога́тий пан, шчо му стоги́ із зе́рном мо́хом приро-ста́ли, ка́ждий день по сто жун зе́рно молоти́ли; мно́го було́ робу́тникуў, ни могли́ ту́лько намолоти́ти, шчо́би ўсе си́ты були́. Ско́ро пан біх: Че-ка́йте, льу́ди, аче́й ви йи молотцы́! Та за йако́й моло́тите, зві́дуваў са пан, йаку́ мі́рку берете́, ци ни на пул?

На пул ньіт, повіу Христо́с, а́ли йидна́ко дьіли́ти бу́деме.

Йа ни зба́у, дам вам пи́ти і йі́сти: пйать раз на день па́линки, бо вас хвальа́ть, жи́сьте до́брі робу́тники.

Прийшо́ў Христо́с с сво́йіма това́ришома до па́на молоти́ти. Найали́ тре́тьой молоти́ти: Ка́жда тре́тьа мі́рка, шчо намоло́тьать, та собі во́зь-муть; дві па́нови охабльа́ть за робо́ту, шчо го сі́йаў і на ньо́го роби́ў. Зра́доваў са пан, жи ма́йи до́брих робу́тникуў. Повіу Питро́ Па́ўлови, жиби́ Христо́с ни чуў, мно́го ўни там заро́бльать зе́рна у то́го па́на іс ціпа́ми. Дали́ йім мньа́со, молотцьу́м, на полу́дне і різа́нки і пано́йу до́ста, йако́го хотьі́ли. До ве́чура молоти́ли ціпа́ми, на ве́чур, йак са

ста́ло те́мно, польіга́ли льу́ди спа́ти у тум силыі́. Го́споть, сотвори́ў шва́блики, Ісу́с Христо́с, запали́ў зе́рно. Петро́ ви́дьіў і Па́вел, шчо Го́сподь роби́ў: Го́споди, ци нас ту ни загу́бльать, кить тото́ зе́рно згори́ть?

Крем огньа́, пові́ў Го́споть Петро́ви, та ни мож роздьіли́ти ту́лькой зе́рно іс соло́моў.

Льу́ди спа́ли, ни́хто ни ви́дьіў, коли́ па́ньськой зе́рно згорі́ло. Узьа́ў Христо́с во сво́йу ру́ку по́роху, шчо горі́ў: Шчо́йись бу́ла соло́ма, будь і типе́рька гото́ва до ра́па, а зе́рно ви́луць са от соло́ми і от поло́ви на три грома́ди, же́би бу́ла соло́ма окре́ме і поло́ва, лем би опста́ло чи́стой зе́рно. Даў Бог так сво́йому си́нови, шчо вид Бо́га проси́ў, то са у́шитко ста́ло.

Ві́дьіў Петро́ і Па́вел, йак Го́сподь зе́рно пали́ў і роздьіли́ў. Даў Бог ра́но, уста́ў па́н, уві́дьіў новину́, шчо бу́ли жо́пи ні́ґда тото́ ни помолоти́ли, шчо трі́йи хло́пи ў йидну́ нуч. Мно́го ти́сьачуў ко́бликуў оге́нь намолоти́ў на роска́з бо́жий.

Сотвори́ў Бог тогди́, шчоб оге́нь молоти́ў. Оге́нь моло́тить і типе́рь, маши́нами і ўсили́йа́кима фабри́кома, а́бо льу́ди моло́тьать цьіпа́ми, йак тогди́ Бог сотвори́ў.

Даў йім пан до́брий фри́штик: шчо ў сво́йум ґазду́ўстві на́йльіпшой маў, то йім ўши́ткой дава́ў, бо йому́ зе́рна ні́ґда ни доходи́ло, за́кльа оге́нь ни молоти́ў, а типе́рь ма́йи дост сам про се́би і́шчи й продава́ти ду́жи мно́го ти́сьач ко́бликуў.

Пові́дать пан: Ну, одбе́рьте ча́стку сво́йу. Петро́ с Паўло́м ра́до хотьі́ли подьіли́ти. Отпові́ў йім Христо́с: Ни ви молоти́ли, о́бисьте дьіли́ли. Даре́мной ни мож бра́ти. Ньай дасть пан хльі́ба до мі́ха пиче́ного, бисьте́ ни йшли долу́ за путьо́ў голодныі́.

Пові́дать Петро́ і Па́вел: А ми с тобо́ў хо́диме, та де же наш за́робок?

Та ви ни роби́ли, ле́мисьте са на то попозира́ли.

Узьали́ собі́ сво́йі цьіпи Петро́ і Па́вел: Ни будеме́ с тобо́ў ве́це това́риші. Би ми ко́ло те́би за́ропку ни ма́ли? Ту́лькось зе́рна ізмолоти́ў, ўши́ткой па́нови зуста́ло. Ми тво́йі това́риші бу́ли, а нам нич.

Пушо́ў Петро́ і Па́вел от Христа́ гет. Найшли́ собі́ пана́ самі́, Петро́ і Па́вел. Накла́ли сно́пуў у па́на молоти́ти по зе́мли. Даў йім пан йі́сти і добрі́ пи́ти. На пул покла́ли са; шчо намоло́тьать і передьі́льать. До ве́чира молоти́ли, за́кльа льу́ди польіга́ли спа́ти. Ві́дьіў Петро́, йак Христо́с зе́рно пали́ў. Сотвори́ў собі́ оге́нь і розду́ў. Поло́жиў ми́жи бра́дла — шчо і ти́сьач бра́дла бу́ло. Почало́ тото́ горі́ти. Сотвори́ў са вили́кий оге́нь, поча́ў на́род бішти́ гаси́ти. Хотьі́ли там Питра́ і Па́ула забити. Погорі́ло мно́го зе́рна і хи́жі. Сотвори́ў са вели́кий йойк. Прийшо́ў на тото́ Христо́с, стаў отпро́шувати от тих льуди́й Питра́ і Па́ула:

Ни у̂пе́цьте на тум огни́ тих• льуди́й. Нау̂че́ра са так ста́ло, повіда́ть Христо́с у йидно́го па́на. Ци чу̂лисьте тото́?

Ой ми чу̂ли, то ни дале́ко бу̂ло, лем на тре́тьум вала́лы̂.

Дасть Бог так і вам. Буду̂ть хи́жи і соло́ма і зе́рно; сотвори́ть вам Бог. Іді́те, льу̂ди, спа́ти, оге́нь сам зага́сне.

Оге́нь зага́с, льу̂ди пушли́ спа́ти; охаби́ли із зе́рна, іс соло́ми, лем по́піл, коли́ йшли лы̂га́ти. До ра́на сотвори́у̂ Бог зе́рно і соло́му і поло́ву і тим льу̂дьом хи́жи, котрі́ погорі́ли. Прийшли́ на ра́но пе́рет па́на пе́рет то́го, до котро́го са найали́ молоти́ти. Повідать пан: Йа лем вас двох найа́у̂.

Пові́у̂ Петро́ і Па́вел: То ун йи наш това́риш. Шчо за йиде́н?

Син бо́жий, прозива́йиме його́, жи вун Христо́с.

Но, шчо жа́дайите од ме́ни?

Пові́у̂ Петро́: Роздылы̂ти зе́рно з ва́ми.

Ісу̂с Христо́с пові́у̂: Ни зна́йиш, йа́кись у̂ ночи́ пла́кау̂, коли́ тьа хоты̂ли уби́ти, шчо́йись па́нські ма́йитки іспали́у̂ і дру̂гих льуди́й? Киб бу̂у̂ ни Бох, та́би льу̂ди на біду̂ прийшли́ і пан черес те́би. Ту ти нака́зуу пе́рет па́ном свідьы̂тельом, би ти тото́ ни роби́у̂, шчо йа, бо ти лем Сі́мон, а йа Исус.

Повіда́ть пан: Го́споди, шчож йім за тото́ дати́?

Ніч. Йак ни заро́бить, ни тре́ба му дати́.

Пові́у̂ Петро́ і Па́вел: А Го́споди, будь до́брий, удьы̂ль ча́стку і нам.

Та сь цьы̂по́ма моло́тьте; та собі возьміте пйа́той.

У̂ни лади́ли на пул, а Го́споть пові́у̂, жи тот, шчо зара́бльать, аш пйа́той ма́йи бра́ти.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Землинської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 125—128. Богъ, святый Петръ и цыганъ. *В. Гн.* — F. M. Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne, Paris 1881, t. I, стор. 19—21, La vieille, qui vouleit faire comme le bon Dieu. *І. Ф.*

23. Христос і Петро молотїльниками.

Христо́с іс Питро́м по́шли́ до йинно́го па́на і стокми́ли жи́то молоти́ти. То́го жи́та бу̂ло ду̂жи мно́го: бу̂ло на три ста ко́бльі́у̂. Йак Бог да́у̂ но́ч, Христо́с по́шо́у̂ іс Питро́м, де бу̂ло жи́то і тоди́ ка́жи Христо́с: Да буде́т оге́нь! І тото́ сьа ізи́ло, по́чьало горі́ти: Чи́стойи жи́то на-бо́к

ішло́, соло́ма ў дру́гий бöк. І тогди́ Христо́с ка́жи: Да буде́т вода́! Жи́то загасло; соло́ма ў йинныйм ракаши́, жи́то ў дру́гöм. Ра́но пан прийшо́ў, увідыіў тото́ й ду́жи сьа зачьу́доваў, йак то го́нни бу́ли два́й льу́де зробити за йинну́ нöч.

Айбо Питро́ погада́ў собі: Ци йа сьак ни го́дин сам? Ли́шиў Хри́ста, та пöшо́ў до дру́гого па́на заваллова́ти жи́то сам собі. І стокми́ў сьа с па́ном і там було́ мно́го жи́та. Прийшла́ нöч, пöшо́ў Питро́ ід жи́ту і ў тот чьас, коли́ Христо́с каза́ў, забуде́ш оге́нь і Питро́ так ка́жи: Да буде́т оге́нь! Ни йи огньа́. Опйа́ть Питро́ ка́жи: Да буде́т оге́нь: Айно́ ни йи огньа́. Кой пöде́ Питро́, запали́ть сам жи́то. Кой по́чьало кипіти! Айбо ни так, оби́ зе́рно окре́ме, а соло́ма окре́ме; гори́ть ў йинно́ ўсьо! Ка́жи Питро́: Да буде́т вода́: Ни га́сни, ни йи води́. Опйа́ть Питро́: Да буде́т вода́! Ни йи води́. Кой пöде́ Питро́, по́чьаў ў клебану́ носи́ти во́ду. Йаки́сь раз у́ньіс, а да́ле ша́пку ў ру́ки, та ўтьік гет.

Прийде т Хри́сту, Христо́с ка́жи: Пе́три! ни чини́ тото́, бо ти ни го́дин так йак йа.

А пан ра́но у́йшоў позира́ти, ци мно́го Питро́ зе́рна намолоти́ў. Позира́йи пан, айно́ лем по́піл із його́ жи́та. Та лем голови́ сьа йми́ў!

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Бересської столицї.

Паралєлї: Етноґрафічний Збірник. Т. І. О. Шимченко. Ст. 13—16: Поденщики. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 52 53: Св. Петро і Павло молотїльники. — *В. Гн.*

24. Христос лїкар і жид.

Буў йиде́н жи́д, хотьі́ў са ўчи́ти за до́хтора. Сам собі доду́муваў, йак тото́ чу́до ўчини́ти, шчо́би го́дан спомага́ти хво́рим, жи́би бу́ла пра́ўда. Зустрі́тиў го Христо́с, шчо знаў його́ ду́мки: Пой зо мноў. Узьа́ў його́ за това́риша, жи́да. Ішли́ за пути́ о́ў това́риші, жид і Ісу́с Христо́с. Прийшли́ до йидно́го ва́роша: хво́ра була́ дьі́ўка у йидно́го бога́того прі́нца ўже три ро́ки. Пові́ў Христо́с жи́дови: Звідай сьа у тум ва́роши, де́би са найшо́ў ту́ дахто хво́рий, шчо́би до́рого заплати́ў, та́бисьме го уздорови́ли; киби́ бога́тий. Ознайми́ли, у йидно́го прі́нца дьі́ўка хво́ра: Шчо́би жа́дали, жеби́ йий уздорови́ли, жеби́ бу́ла здорова?

Пові́ў Христо́с жи́дови: Покла́ть са, а ни учалу́й са.

Жит са покла́доваў на Ісусово ме́но дьі́ўку уздорови́ти; горду́ў гро́ший тре́ба жи́дови.

Прийаў са прінц насипати за свойу контесу. Прийшли там до прінцового дому обідва дохтори, котрий старший і мудрішший.

Повідать Ісус: Ни тот мудрий, шчо токму править, тот мудрий, котрий праўди доставить.

Звідуйи са прінц: Йаку польіку мауть?

Повіў Ісус: Ніч вам до того. Особну хижу дайти і там донесьти дыўку хвору, великой корито, дві ґарґали води і йидну балту. То ушитко са стало і хвору донесли. Замкнуў Христос двері на замок, докльа здороўльать дыўку. Росказаў Христос жидови: Порубай на фалати, сиху хвору дыўку! Порубаў на фалати, помитаў до корита і перемиў жит: Складуй фалат іт фалатови, котрой витки було! Жит поскладоваў, то са ісцылило. Христос дихнуў — красша дыўка устала, йак була. Радуйи са жид, бо уже збогатьйи: гордуў гроший буде мати. Припровадили *перет прінца дыўку здорову. Дайи прінц плацу: гордуў гроший. Госпоть повідать*: Ни треба миньі гроший, бо йа ни йім, ани ни пиу, тай никому ни плачу.

Но, а йа с тобоў чому товариш?

Ки' буў ти с хворости зньаў, тай буўись, плацу узьаў! повіў Господь жидови.

Жит са погньіваў: Ни буду твуй товариш, хворих здоровити, а плацу ни брати!

Пушоў жит сам до світа хворих гльадати. Найшоў у другум вароши уў йидного ґрофа хвору дыўку. Прийаў са уздоровити. Поклаў са з ним ґроф на гордуў гроший. Просиў жид от того ґрофа особну хижу і йидну балту, грубой корито і коубицу, дві ґаґрали води. Ушиткой жидови донесли. Замкнуў жид хижу з дыўкоў і сам іс собоў. Увьаў балту, порубаў на фалати, почаў мити й йидной ід другому складовати. Фалати са роспадууть, ни хотьать са тримати. Жид на тото дихать, кулько сили майи, тото са ни тримать. Ни хочи бути живой за йидну добу. Повідать ґроф: Ни то би уздоровіла мойа дыўка, али за добу, йак ни йіла, тай такой умре!

Почали двері ламати, шчо пан дохтор робить, ци контесу гойіть. Виломили двері — фалатьа серед хижи, кроў по коубици, йакби у мйасарни! Напудиў са ґроф: Прокльатий жид мойу дыўку порубаў! Шчо з ним учинити? Дам го на шибени загубити.

Прийшоў і Христос: Шчо ту нового?

Йиден жит повіў, жи вун дохтор і лыкарь хворим спомагати, жи уздоровить контесу мойу. Порубаў на фалати, йакби у йакуй мйасарни. Казаў му дужи красьньі, та гвариў: Сьатий пани! дам жида повісити за дыўку свойу!

Просить Христо́с: Пойинґидуйте, му на йидну́ годи́ну, ачей би йа уздоровйу во імйа бо́жой!

Запе́р две́рі Христо́с на се́би: Скла́дуй, жи́ди, котро́й т котро́му приналежить! Жид іскла́у, то са сцылило доуйидно. Христо́с ди́хнуу, дыўка на но́ги ўстала. Повідать жид: Бо йа забуу, йак ти у тамту́м дру́гум ва́роши ди́хау.

Звідуйи са ґроф: Котрийисьте уздорови́ли? Повіу Ісус Христо́с: Йа!

Шчо пла́ци жа́дайите?

Ніч, бо йа ни хо́чу йісти а́ни пити, ни тре́ба ми плати́ти.

Повіу жид: А миньі шчо, а йа това́риш?

Повіу Го́сподь: Йа ту ни буу, коли́сь са покла́довау. Йа лем ту тогди́ буу, коли́ тьа хотьіли вішати. Містом те́би уздоровйу, би́сьте жи́ли обо́йи.

Повіу жид: Уже тьа ни буду лиша́ти.

Йому́ Го́сподь Христо́с так повіу: Ки' бу́уйись зо мноу ходи́у, та бу́либисьме са на спул дыли́ли. Йа бу́у би свой дарова́у, а ти' буу свой брау.

Повіу жид: О Бо́жи, ни ли́шу тьа! Де ти, там і йа.

Ішли́ за путьо́у, на йиде́н грун посыда́ли. Повідать жид: Де мо́йі гро́ші? Дві дыўки-сьме уздорови́ли, хо' лем поло́ўка могла́ бу́ти мо́йіх.

Отповіу му Го́сподь: Чому́сь ни холи́у зо мноу вірно? Гро́ші ту суть, де й ми! повіу Христо́с жидови.

Повіу жид: Ука́ж ми!

Сотвори́у му Бог моти́ку, да́у му бе́рех копа́ти. Копа́у жид кушчьо́к гли́ни, почали́ са гро́ші си́пати. Росказа́у Христо́с: До́ста ти! Зазбира́й, жи́ди, гро́ші, припе́сь йіх на гру́ник і' до́-мньі, ньай подьі́льу на три ча́сти.

Повідать жит: Та кому́ тре́тья ча́стка, а ми лем двайи?

Повіу Христо́с: Утцьо́ви мо́йому. Де йа, там ушиткой зо мноу.

Отповіу йому́ жид: Йаки́й ти му́дрий! Ти сидыу, а йа копа́у, обі́ ти дві ча́сти бра́у, шчо йа тво́го утца́ а́ни ни відыу.

Проклья́тий жи́ди! іди́ вуд ньа́. Ти ту гро́ший ни приньу́с. Кидь муй оте́ць ісхо́чи, а́ни ни попе́сеш.

Повідать му жид: Ану́, бись так зо мноу і не зробйу, йакийись ізробйу два рас, шчо йа са наробйу, а ти тамой гро́ші ли́шиу. Киби́м хо' лем тоти́ уже тре́тьі узьа́у!

Повіу му Го́споть: Сво́йу часть возьми́!

Жид його́ са звідуйи. Го́спода: А ти сво́йі де задыйиш?

Забе́рь ти сво́йі до міха, повіу жидови, на спут, а мо́йі зве́рха!

Зра́доваў са жит: Шчо ў міху, та його́, кидь не́сти бу́ди. Забра́ў йидну́ грома́тку, опста́ли на зе́мли дві: Но, йди гет, жи́ди, іс сво́йіма гру́шма, бо ту прийдуть худо́бні льу́ди за тоў путьо́ў, та йа сво́йі розда́м!

Пушо́ў жит са хвали́ти: ма́йи гро́ші, зна́йи дохтори́ти, ўже вун буде́ ка́ждому спомага́ти, бо вун ві́дыў вуд Бо́га: по́кльа хво́рой, та виттьати́, а здоро́вой загойіти. І дне́сь до́хтор хво́рой витти́нать, а здоро́вой ли́шать.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 125—128, Богъ, св. Петръ и цыганъ. Тамже Ст. 403-406. Ісус Христос, сьв. Петро і жид. — Чубинський, Труды, II, 333—335. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 353—363: Bruder Lustig. T. III. Ст. 125—126. Тамже, T. II. Ст. 232—233: Das junggeglühte Männlein. T. III. Ст. 224. — Ciszewski, Krakowiacy, T. I. Ч. 219. — Polívka, Časop. Česk. Musea. 1892, Ст. 484. — P. Dobšinsky, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 58—59: Petor lakomec. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 324-325. Ч. 8: Chciwoś zydowská. Тамже, Ст. 326—331. Ч. 10. — Житє і Слово. T. IV. Ст. 95—96. — X. Sadok Barącz, Bajki i fraszki na Rusi. Ст. 138—139. — *В. Гн.* — Подібний мотів є в другій части леґенди La fianceé de saiut Pierre у Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne I, 22—30. *І. Ф.*

25. Христос з Петром при перевозї.

Прийшо́ў Христо́с іс Питро́м ід йинно́ў во́ды. Но, брили́ би вони́ у во́ду, а́йбо ни го́дни пирибри́сти. Ка́жи Питро́ Хри́стови: О́нди йде ґазда́ із во́льми, та пириве́зи нас. Ґазда́ тот прийшо́ў, а́йбо ни хо́чи йіх ўзьати́ на вӧз бога́ч іс чотирма́ во́льми. Но прийшо́ў сиґінь лиґінь дру́гий, убо́гий, із мале́нькими двома́ бицка́ми. Ка́жи му Христо́с: Чолові́чи! озьми́ нас на вӧз і пиривизи́ нас.

Льу́де че́сьны! сыда́йти, коби́ го́нни лем пириве́сти бики́, бо слабі́, та ни биру́уть пириве́сти.

Но і ўни сы́ли на вӧз. Нагна́ў тот чолові́к бики́ у во́ду, а́йбо бики́ ни биру́уть; ста́ли ў воды́. І тот чолові́к злыі́з з во́за ў во́ду і тру́чать за бика́ми вӧз. Но, й пириве́зли бики́ Хри́ста тай Питра́. Зві́дать сьа Питро́, ка́жи: Го́споди! шчо сьому́ чолові́ку дати́, шчо нас пириві́с чи́риз во́ду?

Обй ў нього здохли й сесі два, шчо майи.

І Питро сьа дужи почьудоваў на том, шчо вон йіх пиривіс, тай обй му здохли. Кажи: Господи! а тому богачови, шчо маў чотири воли, тай ни хотьіў нас пиривести, шчо даш?

Та шчи му чотири дам.

Та чому сьому, Господи, даш чотири ішчй, тай ни хотьіў нас пиривести?

Бо сесь уже, шчо чотири майи, та шчи му чотири дам.

Та чому, Господи?

Бо сього царьство лем на сьім світьі йи.

Но, Господи, а тому шчо нас пиривіз, два чому обй здохли? Бо тому кидь бих ішчй даў два, то згордьіў би. І оти два ў нього вдохнуть, та тодй ни забуди за Бога, бо того царьство на том світьі.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник т. II. М. Дикарів, ст. 7—8 Про Ісуса Христа, та апостола Петра. — Житє і Слово, т. II, ст 353: Кого Бог любить, того навіджає. *В. Гн.*

26. Св. Петро в ґоральни.

Колй Христос іс Петром ішлй дорогоў, айбо Петро дужи зголонньіў. Кажи Петро Христови: Йой, Христе, най йа йду до гинтоїі хижі, ачей би ми далй там хльіба, бо йа дужи голоден! — Зайде Петро там до хижі оно там чортй паленку варьйать. Нальльуть Петрови бльашку паленки там, Петро ўпиў. Нальльуть другу: ўпиў. Айбо уже чьуў мало ў голові. Кажи: Ану, дайти ми шчи йиниў! — Йаў уже сам просити. Дали му й третьу, айбо Петро шчи й читверту просить. Далй й читверту. Ўже Петро ўдьан путкурений, ўже й голод лишиў. Хочи йти ўже гет домо, за хльіб забўў. Петро ў двері, а чорт кажи: Стой! Платй за паленку.

Петро кажи: Таже ви миньі самі давали.

Ай ми ти далй дві бльашки ў чесьть, айбо ти сам дві ўпросиў, та за отй майиш датй вусьім ґрейцароў. — А ў Петра й ґрейцарьйа ни йи. — А Христос то ўшитко знайи, йак Петро походиў. А старшому чортови було імньа Каў. І тот чорт мішаў ў кадй паленку і раз лем Каў ўпаде ў кадь. Другі чортй ізбігли сьа т кадй і почьали гойкати: Згоріў Каў! А Петро тимчьасом ў двері. — І вато внесь палинку зовуть зоріўка.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Береської столиці.

27. Христос і коваль.

Ходи́у Христо́с і сьвйатий Петро́ і Па́вел по земли́. Прийдуть до йинного ковачьа́, а кова́чь куйи́ ко́ньі бес путко́у, так у ла́бу бйи. Ка́жи Христо́с: Ни до́бри ти куйиш коньа́.

А йакби пьіт? Йа у́се сьак ку́у.

Но, пой, йа тьа нау́чьу.

Тоди́ Христо́с роска́же Петрі́, обй ко́ньім ла́би поуттина́у. Петро́ поуттина́у ла́би у́сьі чотйри, а ко́ньі лижа́ть биз ла́б. Ла́би забра́ли до ку́зьньі, та там ку́уть, путко́ви кладу́ть. Йак у́же покова́ли, Христо́с ко́жду ла́бу на сво́йи мі́сто покла́де і ла́би іми́ли сьа так, йак до́ти були́ здоро́ві і ко́чіш пові́у домо́ ко́ньі. А Христо́с ка́жи ковачеви: Пой геу! обись сьак ко́ньі кува́у дру́гий рас! Та й Христо́с пушо́у с Пе́тром і с Паулом да́ле.

Раз йинно́го ґро́уфа ко́чіш приве́де ко́ньі кова́ти іт то́му ковачеви, шчо гво́здьа би́у у ла́би бес путко́ви. А кова́чь ухо́пи́у фе́йсу, пушо́у, поуттина́у ко́ньім ла́би, ко́ньі позгиба́ли. А вон забра́у ла́би, та куйи́ у ку́зни.

Ка́жи ко́чіш ковачеви: Шчо ти наро́би́у? Ти ко́ньі пости́нау!

Ой ти миньі ни роска́зуй, мине́ ни такий майстир учи́у гі́ ти, йак тре́ба ко́ньі кова́ти!

Йак покова́у ла́би, по́де, прикла́дуйи ла́би, ла́би сьа ни йма́уть. Видить у́же й кова́чь, шчо похи́би́у. А ко́чіш побіг домо́, пові́у ґро́уфови, шчо кова́чь ко́ньім ла́би поуттина́у. Ґро́уф роска́за́у то́го ковачьа́ йми́ти. Йми́ли його́, так у́суди́ли, шчо ковачьа́ зави́сити.

Ка́жи Христо́с: Пе́три тай ти Па́ули! За́утра то́го ковальа́ ві́шати буду́ть.

Ай за шчо Хри́сти?

Ко́ньі кова́у, так гі ми. Поуттина́у ко́ньім ла́би, ко́ньі поздиха́ли. Айбо йдеме́ ми там; ни завісьать його́.

Прийшли там, у́же йпен ковачьа́ на ві́шильницьу тьа́гнуть горі́. Христо́с ка́жи: Пано́ви сла́уньі! Ци ни мо́же би сього́ ковачьа́ охорони́ти ут шибиницьі, обй ко́ньі такі́ бу́ли, гей бу́ли, живі́?

Удьа́чно, лем ко́ньі най буду́ть живі́.

Христо́с роска́за́у, шчоби́ тоти́ кі́стки́ внесли іс ко́ний, шчо пси ростьагли́. Кістки́ зне́сли, Христо́с ко́жду ко́стку на сво́йи мі́сто покла́у і ко́ньі о́жили. Тоди́ у́зьау ковачьа іт со́бі Христо́с: Пой сьуда, нау́чьу тьа ішчи́, йак ко́ньі кува́ти! Йак іт то́бі приведе́ ко́чіш ко́ньі, то обйсь ни уттина́у ла́би, бо ти ни го́дин так йак йа, ай коньа́ прьйажи́, а ко́чіш най де́ржить за ла́бу, а ти так коньа́ куй, па кони́ ла́бу.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегськоі столиці.

Паралелї: Жите і Слово. Т. IV. Ст. 95—96. — В. Гн. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne I, 93—99. — Jevu Bladé, Contes populaires recueillis en Agenais. — Kemcedy, Fire-side stories of Ireland і перекладена відси у Loys Brueyre, Contes populaires de la Grande Bretagne. — Carrew Harlitt, Early popular poetry, t. III. — Аѳанасьевъ Легенды, N 5: Попъ жадные глаза; N 31: Кузнецъ и демонъ, перекладено на анґлїйське Ralston, Russian Folk tales, New York, 1878, ст. 70—74 і 355—359. Пор. Melusine, t. V, N. 8, t. VII, N. 2, L' operation d' Esculape. *І. Ф.*

28. Як сьв. Петра уперед жона, а відтак пяниці у коршмі побили.

Хотьі́у Питро́ так, обий жона́ роска́зувала на сьім світьі і Христо́с даў так, обий жона́ роска́зувала чоловіку. Прийшо́ў Христо́с с Питро́м ў йинно́ сило́. Припро́шуйи сьа Христо́с с Питро́м на нӧч у тӧм сильі́. Ни хотьа́ть нигде прийати́ на нӧч. Прийшли до йинно́йі хи́жі. Там ґазда́ до́ма йи: Приміть нас, ґа́здо, на нӧч двох!

Йа бих, льу́де че́сьны, прийа́ў вас на нӧч, а́йбо жона́ ў ко́рчмі йи, прийди с ко́рчми, та ўбйи й мине́ й вас.

Но, ка́жи, Петро́: Та ми два йи, а ви йиде́н, та ми сьа ни даме́ жоньі́ три би́ти.

Тай ви, льу́де че́сьньі, ночьу́йти, та оби́сьте ни жа́лували на ме́ни, йак буде́ жона́ би́ти вас.

Опста́ли оні сьа на нӧч у то́го ґазди́. Айбо Христо́с знаў, шчо тота́ жона́ буде́ би́ти Петру́, ўпере́д знаў. Ну, льаглй собі́ ўбидва́ на по́стьіль, Христо́с і Питро́. Христо́с собі́ льіг ут стьіни́, а Питро́ собі́ льіг ут хи́жі. — Ой йде жона́ с ко́рчми сьпіва́учи ў ночи́ і ґазда́ сьа тве́рдо бо́йіть жони́, бо йде с ко́рчми пйа́на. Ўйшоў ґазда́ с хи́жі вон і поўтворьйа́ў две́рі обо́йи йіў, так йі сьа бо́йіть. І войшла́ до хи́жі ду́жи гойка́учи жона́. Ка́жи жона́ ў хи́жи: Шчо то за планьі́ти спльать там на по́стели? На ґазду́ го́йкать собі́.

Цит, жо́но, то подоро́жньі льу́де сплять, дай йім по́ки.

Вон іди́ з ни́ми! На шчось йіх прийа́ў на нӧч?

І ўзьала́ древо́ собі́ ў ру́ки і ўпере́д ґазду́ наби́ла древо́м і ґазда́ ўтьік вон; тоди́ ка́жи: Типерь тих двох буду́ би́ти! Но, пӧшла́ з древо́м, бий Петру́, бо Питро́ с кра́йу бу́ў. І ду́жи поби́ла Петру́. Но, Христо́с ка́жи Питро́ви: Пе́три, йди ти т стьіньі́, бо буде́ тьа упйа́ть би́ти, та

най мине́ бйи ўже! — Ай она́ сьа догада́ть: Ага́, ка́жи, ни би́лам шчи оттóго, шчо кóло стыний йи! Пошла́, ўзьала́ собі́ древо́ і уни́а́ть Петру́ імила би́ти на дру́гу ра́ту; гада́ла, шчо дру́гий. Христóс знаў, шчо она́ буде́ йти би́ти т стыньі і за ото́ сьа пириміньаў, та Питро́ двічи би́тку до̆ста́ў. І ра́ньіцко ўста́ли і пошли́ гет ўтти. Ка́жи Питро́ Хри́стови: Гóсподи: най ни роска́зуйи жона́ чоловíку, бо сь сьóго нич, обй жона́ роска́зувала.

Ка́жи Христóс Петрóви: Ци каза́ў йа тобі́, Пе́три, ош се нидóбре буде́?

Но, Гóсподи, най чоловíк роска́зуйи жоньі́. Кидь би чоловíк буў таки́й ги помило́, а жона́ така́ йак світ, та най роска́зуйи жоньі́, бо сь сьóго нич, Гóсподи, обй жона́ чоловíку роска́зувала.

Іде Христóс с Питрóм пи́ла кóрчми. Ка́жи Питро́ Хри́стови: Гóсподи! най йа поверну до кóрчми!

Пе́три! ни йди до кóрчми.

Йой, Гóсподи, ду́жи ньа тота́ жона́ поби́ла, та шчо бих ма́ло па́линки ўпиў.

Христóс ка́жи: Пе́три! убйуть тибе́ ў кóрчмі, бо там пйани́цьі ў кóрчмі суть, Пе́три.

І Питро́ ни ві́руваў Христа, ай по̆шо́ў до кóрчми. Айбо там пйа-ни́цьі ўві́дьіли Петра́ скóро. Шчи й Питро́ ни ўстиг йиде́н пуга́рь па́линки ўпити ў кóрчмі, бо пйани́цьі грóзьать Питру́, обй йім гуў, бо Бо̆ даў му гу́сльі мижи пличи́ма. Пйани́цьі ві́дьіли гу́сльі ў ньóго, а во̆н сам ни ві́дьіў і ни знаў за гу́сльі, ож ў ньóго суть Пйани́цьі ка́жуть: Пе́три, гуди́ нам!

Питро́ ка́жи: Йа вам густи́ ни бу́ду, бо йа ни зна́у густи́, тай ў ме́ни ни йи гусе́ль.

А пйани́цьі йми́ли Петру́ та за ото́, шчо ни хóчи густи́, ўбили́ ду́жи так, ож ле́дви с кóрчми ўйшоў. Но, звіда́ть Христóс: — Христóс чи́нить сьа, ож ни знайи, шчо Питро́ до̆ста́ў — Шчо ти сьа, Пе́три загу́рнў ў кóрчмі так до̆уго?

Ни бу́ло кочьма́рки ў дóма, та загу́рнуйим сьа.

Та шчось, Пе́три, чика́ў?

Чика́ў йим, аж ўпиў ма́ло па́линки.

Пе́три! би́ли тибе́ ў кóрчмі.

Ой, Гóсподи, ньіт, ни би́ли.

Та чому́ тобі́, Пе́три, си́ньцьі пó-плечох, а ти ка́жиш, ни би́ли тибе́?

Йа, Гóсподи, схоўс сьа, та са́мйим сьа поби́ў.

Но, Пе́три, ци каза́ў йа тобі́, оби́сь ни йшоў до кóрчми?

Бо̆льши раз, Гóсподи, ньі́гди ни бу́ду йти до кóрчми, бо мине́

пйаницы̂ ў ко́рчмі застаўльа́ли густи́, тай ни знаў ны̂ густи́, ны̂ гусе́ль ў ньа ни йи.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. кр. Н. 4. ст. 124--126. — Чубинський, Труды, II, Ст. 329 333. — Етнографічний Збірник, Т. II. М. Дикарів. Ст. 8—10: Колись жінка була старша від чоловіка і Кара сьвятому Петрови. — Чубинський, Труды. Т. I. Ст. 153—154 і 158—159. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slov. povesti. Кн. IV. Ст 57—58: Petor ako ranostaj. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 40- 41 : Dészcz. *В. Гн.*

29. Христос і сьв. Петро та Павло. Петра бє баба на нічлїгу, а відтак пяниці в коршмі. Петро збирає черешнї з пороху на дорозї, а відтак краде колач, з котрого повстають гриби. Юда. [Про кровосумішника].

1.

Пові́ў Го́сподь: Йа са родйў і ўмира́ти хо́чу і бу́ду; ни сам, лем іс това́ришома. Скли́каў сво́йіх това́ришуў, погльа́даў йіх, Петра́ і Па́ўла: Будете́ мо́йі учи́тельі, а йа ваш; йа вас наўчу, а ви бу́дете дру́гих учи́ти во імйа́ утца́ мойо́го!

Ішли́ по сві́ті жобрака́ми, пробалова́ли світ. Прийшли́ до йидно́го вала́лу. Даў Бох те́мну нуч на ве́чур. Почали́ са на нуч проси́ти. Повіда́уть льу́ди: Іди́ ти до то́йі хи́жи, де йи гру́шка у двори́; там ни йи лем ґа́зда ж жоно́ў, двой дыти́й, та вас там прийму́ть, бо ў нас мно́го че́льади.

Прийшли́ там, почали́ са на нуч проси́ти. Пові́ла йім жона́: Ни йи ґа́зди до́ма; ґа́зда ў ко́рчмі пйа́ний. Йа би вас прийала́: може́ на вас бу́ди крича́ти, а мине́ би́ти? Чого́ прийі́маш, коли́ мине́ до́ма ни йи!

Пові́ў Го́сподь: Ми ни йдеме́ до хиж; типе́рь те́пло, і пуд гру́шкоў пере́спиме.

Прийшо́ў ґа́зда пйа́ний, на жону́ са ду́жи угроми́ў серди́то, чого́ льуди́й до хиж ни пу́стила, же́би се́ред двора́ спа́ли; йа́кби ўна заспа́ла, а уни́ би йий опкра́ли. Пусть льуди́й до хи́жи. Йак собі́ льа́жиш, жиби́сь две́рі замкну́ла, ньай льу́ди ў хи́жи спльать.

Посанова́ў Петро́ тоту́ до́бру ґазди́ньу, а́йбо ґа́зда ни сапова́ў. Росказа́ў, би му дала́ вичерьйати і тим льудьом, шчо прийшли́ на нуч.

Пові́ў ґа́зда жоны́: Ци ти го́дна зна́ти, колú унú йíли? Пу́тны́ льу́ди, у́ни ни до́ма!

Уньу́с йім соло́ми, постелúў се́рет хúжи, даў йім бíлу пла́хту, переночова́ли і подьа́ковали. Петро́ про́сить Го́спода за тоту́ ґаздúньу: Йак уна́ са бойíть то́го сво́го хло́па, а уна́ до́бра; дай йуй, Бо́жи, би у́на бу́ла муцньíша, йак хлоп.

Указа́ў ука́с Христо́с Питро́ви: Прийшлú у па́ру днуў наза́т до то́го ґа́зди, шчо гру́шку у дворí маў. Про́сьать са на нуч. — Уже́ ґа́зда сла́пший, а жона́ муцньíша; ґа́зда до́ма дьíти колúши і вичéрьйу варúть, жона́ у ко́рчмі пйи, с хло́пома са бйи: даў йуй Бух сúлу. — Польíга́ли пуд гру́шку, йак і тогдú найпе́рше, жи с пуд гру́шки до хиж заклúчуть, та йім даду́ть вичéрьйати і посте́льать, та буду́ть спа́ти.

Прийшла́ жона́ пйа́на з грубúм ко́лом. Христо́с пуд гру́шкоў сидьíў, Петро́ с Па́ўлом лежа́ли.

Повíдать жона́: А ци тус са вúстер! Кого́сь са просúў, колú мине́ до́ма ни бу́ло?

У ґа́зди.

Ґа́зда й сам ни зна́йи, ци буде́ до́ма у хúжи ночова́ти, лем кидь вичéрьйа гото́ва, ай дьíти ни пла́чуть. Та пучне́ Питра́ ко́лом оклада́ти!

Увойшла́ до хиж, ду́жи з ґа́здом звойова́ла. Питро́ Бо́га про́сить: Колú пушла́ жона́ до хиш, та тьíка́йме! Йак ми но́ги ко́лом посука́ла!

Повíў Го́сподь Христо́с: Ци гва́риў йа тобí, Пéтре, ни просú за жону́? Ци та́кже ґа́зда за нас на сво́йу жону́ крича́ў, чому́ нас до хúжи ни пу́стила? А жона́ ґа́зду добрí че́рез нас свíтом ни спрова́дила! Забра́ли са, пушлú свíтом.

2.

Кортьíло Петра́ до ко́рчми зайтú: Го́споди, по́йми до ко́рчми! Там льу́ди па́линку пйуть, та чей дахто́ й миньí дасть! — Сотворúў му на пле́чох пан Буг гу́сльі, йому́ і Па́ўлови. Увойшлú трíйи до хиж, почалú пйа́ньі крича́ти, скака́ти, жи ту суть гуда́ки: Льу́ди, гра́йти! — Го́сподь гусе́ль ни маў, та йому́ нич ни гва́рили, лем Петро́ви і Паўло́ви.

Питро́ повíў: Йа гра́ти ни знаў.

Чому́ же гу́сьльі ма́йиш? Почалú го бúти і гу́сьльі на них покúршили. Утеклú с ко́рчми з мúжи пйа́них льудúй.

Гва́риў Христо́с Питро́ви і Паўло́ви: Ци повíда́ў йим вам, бúтьі бу́дете, мúжи пйа́них ни хо́тьте!

Повíў Петро́ і Па́вел: Ни буду́ть по свíтьі ваньґова́ти, же́би йіх ка́ждий биў, йак у ве́чур, так ра́но.

Зуста́ў Христо́с сам. Збира́ў собí ве́це апо́столуў, бо кидь го тотú полúшать, та же́би дру́гі булú.

3.

Пушоў Петро́ од Христа. Ни мух так ле́хко бжи́ти, йак ко́ло Христа, вирну́ў са Христа гльа́дати. Увідьіў його́ Го́сподь Христо́с, повідать му: Де йдеш Пе́тре?

Сьати́либисьте са! іду́ вас гльа́дати, бо миньі ле́кше з ва́ми жи́ти.

Но, прийму шче тьа за това́риша на третьій за́вуд.

Ішли́ обайи́ ў йидно за путьоў. Допусти́ў Христо́с го́лод на Петра́, же́би са Питро́ви хотьіло йісти. Сотвори́ў му йиде́н ґра́йцарь на пути́. Петро́ ўвідьіў, за ґрайцарьйо́м са ни схили́ў, а на пе́ред йшоў. Йшоў Христо́с позза́ду, тот ґра́йцарь зньаў, бо Питро́ са ни хотьі́ў схилья́ти за йидни́м ґрайцарьйо́м. Прийшли́ до ва́роша, там продава́ли чере́шньі. Купи́ў Христо́с за ґра́йцарь чере́шень. Ішо́ў че́рез ва́рош, та по йидну́й до по́роху пушча́ў; а Питро́ са схилья́ў, та по йидну́й збира́ў. Так собі ду́маў Питро́, жи Христо́с тра́тить чере́шньі, та ун ни зна́йи, жи чере́шньі па́дауть. А Го́споть по йидну́й пушча́ў. Йак пойі́ў Петро́ чере́шньі, повіў му Христо́с: Хто са ни ра́дуйи ґрайцарьйо́ви, тот ни бу́ди ма́ти два.

4.

Про тоти́ чере́шньі Петро́ бу́ў голоде́н. Зайшо́ў ко́ло тих, шчо колачі продава́ли, та собі йиде́н мали́й укра́ў. Повіў Петро́ Христо́ви: По́дьме ви́тти гет. А Петро́ са бойа́ў, за́то йшоў гет, бо кола́ч ўкраў. Ви́йшли вон ва́роша до йидно́го льі́са, Христо́с льух спа́ти, а Питро́ сидьі́ти. Христо́с собі закри́ў во́чи. Питро́ ўвідьіў, жи Христо́с са ни пози́рать, ви́ньаў ко́лач, поча́ў куса́ти. Христо́с гва́рить: Ци ви́диш да́шчо Пе́тре? Ун пльу́нуў до жме́ньі колачо́м, ве́р вит се́би до льі́са. Го́сподь нич йому́ ни ка́жи. Тот уку́сить колача́ зась. Го́споть са зві́дуйи: Пе́три, ци сили́ш? То́му ни ла́дно ззі́сти, бо му йази́к ми́льаў; пльу́нуў хльі́бом до жме́ньі, верх до льі́са. І кулько́ рас тот хльі́ба куса́ў, ўсе го са Го́споть позві́дуваў, а ун з ро́та ви́верг. Розмета́ў йиде́н мали́й кола́ч: і сам бу́ў голоде́н і кола́ч укра́ў. Йак колача́ ни бу́ло, Христо́с ід ньо́му ўстаў, зві́дуйи са: Ци ти Пе́три ни голоде́н? Бо ту суть ў льі́сі гри́би; кидь йис, Пе́три, голоде́н, пу́йдиш назбира́ти, та буде́ш печи́, та йі́сти.

Сьатилибисьте са, йа голоде́н.

Збира́й гри́би, бу́деме кла́сти оге́нь, та печи́.

Пушо́ў Петро́ по льі́сьі, назбира́ў колачу́ў: Сьати́либисьте са! то йакі́сь колачі на ко́рени.

Христо́с йому́ повіда́ть, Петро́ви: Ки' бу́уйись го, Пе́три, ззі́ў сам, та ни́ґда би са за те́би льу́ди Бо́гу ни моли́ли, жи ти ўчини́ў гріх, а так са буду́ть за тьа Бо́гу моли́ти. Буде́ш ма́ти ў льі́тьі пуст, коли́ буду́ть почина́ти гри́би рости́: то буде́ на па́мньать, же ти кола́ч укра́ў.

Сьати́либисьте са, тадь ви ни ві́дьіли!

Ци та́кже, Пе́тре́, ку́лькось раз укуси́ў, тась му́сьіў і ви́пльу пути?

Пра́ўду ма́йите, сьати́либисьте са.

Накла́ў Петро́ 'ге́нь, пйук гри́би і йіў.

Пе́три, ве́рниме са до ва́роша, бо йа ма́у чоти́ри ґра́йцарі, та ти дам, та собі́ ку́пиш кола́ч.

Повіў Петро́ Хри́стови, жи голоде́н.

Повіў Христо́с Петро́ви: Лем по́йме ско́ро.

5.

Прийшли́ до ва́роша, звіду́уть са, де пека́рь, же́би йім кола́ч прода́ў за чоти́ри ґра́йцарі. Загна́ў Христо́с Петра́ до пекарьйо́вої́ хи́жі. Пекарь повіў: Ни йи хльі́ба пиче́ного. Христо́с знаў, жи ни йи хльі́ба пиче́ного, лем йи квас. Ка́жи Петро́ви: Купу́й од них ква́су за чоти́ри ґра́йцарі, ньай ти посадьа́ть до пе́ца. Пові́ч то́му па́нови, жи зо мноў ту йи Христо́с і то миньі́ Христо́с хо́чи купи́ти хльі́ба за чоти́ри ґре́йцарі.

Прода́йти ми ква́су! Кидь ми продасьте́ ма́ло ква́су, ва́ша па́ньі, пека́рьйу, ни ма́йи дьити́й — буде́ ма́ти йидно́го хло́пцьа.

Пора́доваў са пека́рь то́му і роска́за́ў това́ришум на ва́ў поло́жити за чоти́ри ґре́йцарі ква́су: І поса́тьте до пе́ца то́му чолові́кови, шчо с Хри́стом хо́дить. — Тото́ ма́ло ква́су — у пе́цу, так Христо́с да́ў, шчо по́ўна пец бу́ла вид йидно́го хльі́ба, жиби́ пека́рь ві́дьіў, шчо ўни за льу́ди. Пека́рь увідьіў, тот хльіб вели́кий, повіў, же не дасть за чоти́ри ґре́йцарі.

Повіў му Христо́с на тото́: Буде́ ти тако́го си́на жона́ ма́ти, шчо тобі́ бу́ди на прокльатьа́, а миньі́ бу́ди на пропйатьа́; за тот хльіп, шчом ти указа́ў чу́до небе́сной, буде́ш ма́ти ка́ру, буде́ш ма́ти си́на Йу́ду; му́сить тьа ка́міньом заби́ти, ма́тьірь сво́йу зґвалтува́ти. Тот хльіб до́тльа с пе́ца не ви́ймиш, за́кльа пец не розва́льаш. Ки' бу́уби муй хльіп, та би ви́йшоў сам іс тво́його пе́ца.

Повіў пека́рь: Буде́ хльіб ваш за два золоту́уки.

Буде́ш ма́ти на три золоту́уки хи́бу, собі́ пец розва́льаш, кидь ни даш мо́му това́ришови! — Му́сьіў Христо́с ли́шити вели́кий хльіб. Охаби́ў Христо́с ўши́ткой, пушли́ по сві́тьі апо́столуў збира́ти, бо ўже ўши́ткі бу́ли поро́дженьі, лем Йу́да ньіт.

Уро́диў са і Йу́да, за котро́го Христо́с наказа́ў, же буде́ утцьо́ви й ма́тери на прокльатьа́, а Хри́стови на пропйатьа́. Учии́ў са гньіў йиде́н на бі́лум хльі́бі.

Йак са ўро́диў Йу́да, зра́доваў са його́ бога́тий оте́ць, жи са наро́диў хло́пець. За́раз загна́ў за йпу́ра́йами і за ра́бінами, жиби́ го охрести́ли, пові́ли йме́но. Прийшли́ ра́біни і вели́кі бі́бльийаши, шчоби́ попо-

зира́ли до бібльіїі, котро́го са дньа ӯро́диӯ, йако́й йме́но тот день маӯ. Порьйахова́ли ра́біни дни, значи́ть, тот день, же му мож дати́ йме́но Йу́да, бо на таки́й са день ӯро́диӯ. Напу́диӯ са пека́рь от то́го сло́ва; ни хо́чи ун си́на Йу́ду, бо ун буӯ па́пом і бу́ди, а погньі́ваӯ бо́ську ла́ську про йиде́н вели́кий хльіб, котри́й буӯ за чотирі́ ґре́йцарі. І росповіӯ ра́біном, от котрого́ дньа зайшла́ жона́ гру́ба: Прийшо́ӯ ту Христо́с іс сво́йум това́ришум, купи́ӯ за чоти́ри ґре́йцарі ква́су. Тот квас пова́жилисьме; уру́с вели́кий хльіп іс то́го ма́ло ква́су. Йа тот хльіб ни даӯ, проси́ӯ йим од нього́ два золоту́ӯки. Ун ми на то повіӯ: Буде́ш ма́ти си́на Йу́ду, бо то ни на тво́йу ла́ску таки́й хльіб ви́руст, то його́ Буг даӯ; і ви' дне́ська тво́йа жона́ гру́ба.

Ра́біни са запу́дили і ду́мауть: Хоть ун ни хо́чи Йу́ду, а́ли нам го ни слобу́дно и́ньшак хрести́ти, бо са на таки́й день ӯро́диӯ. Йі́ли і пи́ли ра́біни, хло́пца ни покрести́ли: оте́ць і ма́ти ни хотьі́ли Йу́ду, йім и́ньшак ни слобу́дно бу́ло похрести́ти. Розуйшли́ са ра́біни.

Ма́ла його́ ма́ти золоту́ шпи́льку. Заби́ла му до його́ мало́йі го́лови по́пут ско́ру. Купи́ла ла́дичьку іс са́шу і поне́сла, ве́рла го до рікі́, до во́ди. Потопу́ӯ хло́пець долу́ водо́ӯ: ма́йи бу́ти Йу́да, ньай ни бу́ди нич. Пушо́ӯ Йу́да двана́цать миль зе́мльі на во́дьі. Прийшо́ӯ на мельни́цьку затка́льницу. Пушо́ӯ ме́льник позира́ти, ци порьйадо́чно йде во́да на йа́рок, увідьіӯ малу́ ла́дичьку, а ӯ ньуй хло́пца. Ме́льник хло́пца ӯзьаӯ і принью́с до сво́його мли́на, указа́ӯ сво́йуй жоньі́, ме́льницьі: Йа найшо́ӯ дьіти́ну. Дьа́куйме Бо́гу, же нам Буг даӯ дьіти́ну, бо йа бездьіткинька, повіла ме́льничка. Дали́ чужу́й жоньі́ коро́ву, ме́льник, жеби́ хло́пца до́йчила, до вала́лу за три ро́ки. Пото́му ме́льник го годова́ӯ сам до пйатна́цать ро́куӯ до́ма. Ка́ждий го и́ньшак ни кли́каӯ, лем Йу́да, а́ни ни́хто ни знаӯ, йак то́му хло́пцеви ме́но, лем самі́ льу́ди вит се́би. У пйатна́цать ро́куӯ спрова́диӯ го світом: Йа твуй ни оте́ць, мо́йа жона́ ни тво́йа ма́ти; вигодова́лисьме тьа, тепе́рь йди, де хо́чиш.

Тогди́ Йу́да са верну́ӯ ӯ го́ру наза́д до то́го кра́йу, де са ро́диӯ; а́ли вун ни знаӯ, ци даґде́ ӯ ва́роши, ци на вала́льі. Прийшо́ӯ до йидно́го ва́роша ӯ йидно́й ра́но; голоде́н буӯ барс; увідьіӯ ӯ йидно́го пикарьйа́ кирть шу́мну: ӯсилийа́кі гру́шки і пла́нки. І ско́чиӯ до ки́рти, поча́ӯ пла́нки рва́ти. Уви́дьіӯ тот пан, шчо кирть його́, поча́ӯ бі́шти́ і іма́ти. Схили́ӯ са Йу́да за ка́міньом і верг до ньа́нька сво́його. Йак уда́риӯ по го́лові, заби́ӯ од ра́зу ньа́нька сво́го. Ни́хто ни знаӯ, жи то оте́ць, а́ни жи ун його́ син. Зіми́ли Йу́ду полица́йти і вели́ го на ва́роську хи́жу і пекарьйо́ву жону́, шчо́би повіла, за шчо заби́тий йийі́ пан.

Звідууть са на ва́роськуй хи́жи пано́ви от пикарьйо́вовйі па́ньі: Шчо вам наробиӯ сесь леґінь?

Заби́ӯ мо́його па́на.

Ци ма́йите дьіти?

Шесте́ро, а се́мий ни го́днам зна́ти, ци жи́йи, ци ўмер.

Про йаку́ причи́ну ва́шого па́на сей леґінь заби́ў?

Йаблока рваў тот леґінь, а муй пан його́ іма́ў.

Типе́рь пові́чте, па́ныі, ци го вам дати́ за слугу́, жеби́ вам помага́ў дьіти годува́ти, ци го ме́чом ізруба́ти, ци го заві́сити? Ци буде́ш туй па́ни служи́ти?

Ра́до слу́жу, лем ньай вит ши́бени ни ўмру́.

Пу́стили леґіньа́ іс па́ньоў з ва́роськойі хи́жи, шчо заби́ў пекарьйа́. Прийшли́ до до́му сво́його, дала́ му пека́рька йі́сти і пи́ти: На ва́роськуй хи́жи ви́міньала му́жа молодо́го за старо́го! Прийшо́ў ве́чур, полыіга́ли спа́ти до по́стелыі йидно́йі. Ўна са його́ зві́дуйи, хто йому́ оте́ць?

Ун повіў, жи ни зна́йи.

Хто тибе́ годова́ў?

Йиде́н ме́льник.

Уна́ собі́ розду́мала: Чей йий Христо́с прола́ў! — А з ним дьіло ўже учини́ла тогди́ свой. —

Даў Буг ра́но, йак переспа́ли йидну́ нуч і ўна йому́ повідать на ра́но: Ло́сно ў ме́ни так син маў бу́ти, Йу́да, йак і ти. Та́сьме ни хотьіли, ве́рглисьме го на во́ду у надо́вуй ла́доццьі, а́ли жи йа йому́ дала́ на знак пут ско́ру до го́лови золоту́ шпи́льку.

Ун йуй повіў, жи ун ма́йи на го́лові ги́рьку. Ун тогди́ ско́ро хо́пиў но́жиццьі і рас так ўрі́заў до то́йі ги́рьки. Одрі́заў ско́ру, найшо́ў шпи́льку. Його́ са ма́ти напу́дила і ун са напу́диў, жи гріх учини́ли. Пушли́ на ва́роську хи́жу на дру́гий день мельдова́ти са, шчо с то́го пра́ва ма́йи бу́ти: Син утца́ заби́ў, а ма́тьірь зґвалтува́ў! Ўши́ткі пано́ви са на ньі запо́зирали: Йаки́м дьілом вун твуй син?

Уна́ на ва́роськуй хи́жи росповіла. Столи́ца ни хотьіла прийати́ ка́ру ни́йаку, а́ни ўни та́кой ни́ґда ни чу́ли. Тогди́ пушли́ дому́ обо́йи на́зат, син і ма́ти, і бану́уть, жи гріх учини́ли. Повіла ма́ти йому́: Іди́ у Русали́м, там йи Христо́с, та ти повість, ци буде́ гріх витпушче́ний. Христо́с його́ за това́риша прийа́ў, Йу́ду, аж до то́го ча́су, за́кльа го ни продаў.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. нар. пред. и разск. Ст. 124. Ч. 22. Спасъ, св. Петръ и подкова. Тамже: Ст. 125—128, Богъ, св. Петръ и цыганъ. Тамже: Ст. 129 Спасъ, св. Петръ и злая жена Тамже: Ст. 130—131. Кровосмѣситель (Андрій Первозванний). — Кос-

томаровъ, Легенда о кровосмѣсителѣ, Монографіи I, 327. Костомаровъ, Пам. Стар. рус. литерат II. 415—442. Чубинськиӣ, Труды этногр. экспед. въ Юго-Зап. край, I, 182, Марія Єгипетская. Антоновичъ і Драгомановъ. Историч. пѣсни Малорус. народа т. I. Ст, 280 і дальші. (Подані пісні і переказы українські і західні). Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 58. Z przeznaczenia kazirodcą. — Jan Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 324. Ч. 7, — Тамже, Ст. 333. Ч. 13. Jak Pánjezus ukáráł świętego Pietra za lenistwo. — Тамже, Ч. 14. Jak się wzieny grzyby bez łakomstwo świętego Pietra. — Wisła. T. V. Ст. 624—626. — Wisła. T. VI. Ст. 54—79 і 279—299: Grabowski Bronisław, Podania o związkach między najbliższym rodzeństwem (зведена ту обширна лїтература, що трактує про кровосумішника). М. Драгомановъ, Славянскитѣ прѣправки на Єдиповата легенда (Сборникъ за нар. умотворения, наука и книжнина).

Про кровосумішника диви ще: Oosterley, Gesta Romanorum. Ст. 291—294: De amore inordinato. — Vincent. Bellovac. Spec. hist. 7, 93. — Gringore, 19, s, 1 b. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 399—409: De mirabili divina dispensatione et ortu beati Gregorii pape (оповідане вельми обширне, привязане до съв. Григоря). — Hartmann v. d. Ane ed. Greith, spicil. vatican. 1838, ст. 180—303; ed. Lachmann, 1838. — Görres, deutsche volksb. 1809, Ст. 214. — Hagen, Minnesänger, 4, 264. — Vie du pape Gregoire le grand, ed. Lazarche. Tours, 1857. — Sir Degore; Ellos, spec. I, 347; Warton, I, 180; Utterson, pop. poetry, I, 117. — Sir Eglamour of Artois. — Hor. Walpole, The mysterious moller, trag. — Reinbote v. Doren; Hagen, alt. d. ged. I. — Grässe, Lit.-Geschich. 2, 2, 953. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 641—646, Ч. 244. — Caesarius, 2, 11. — Wright, stor. 110, 112 a. — Montalvan, sucesos, la maior confusion. — Masuccio, 23. — Brevio, 4. — Bandello, 2, 35. — Medrano, Dunlop Liebr. 289. — Jubinal, Nouv. rec. 1, 42, 79. — Méon, du sénateur de Rome. — Heptameron, 30. — H. Stephanus, 12, 2. — Des Fontaines, l' inieste innocent. 1638. — Luther. Tischr. 226 b, 443. — Schumann, Nachtbüchl, 1, 17; 2, 4. — Wendunmuth. 1, 329 — Hondortt, 312. — Lyrum larum, 238. — Dunlop-Liebr, 498. — Byshop, blossoms, 11. — *В. Гн.*

30. Христос сватом.

У йиднýм вáроши буў йидéн Рýсин, шчо там вéце ни бýло Русиáку, лем тот йидéн Питрó іс свóйоў мáтьірьйоў на конéць вáроша. Ішóў сьатúй Питрó с Христом, зайшлú до Питрá на нуч. Звідуўть са Питрá: Чом са ни жéниш?

Йáкби йа са придýмаў оженúти, а йа худóбний, за мéни ни дáўби ту нúхто дьíўку у нáшум вáроши, áни ту ни йи такóйі вíри...

Повíў Христóс, ци знáйи кнúшку читáти.

Питрó отповíў, жи знáйи.

Даў му Христо́с книшку сво́йу на тот йиде́н ве́чур, же́би са пушо́ў іт туй сту́дни моли́ти, де ўсе хо́дьать на во́ду.

Пушо́ў са Питро́ моли́ти, вийшли д ньо́му три дыўки: Шчо хо́чиш леѓіньу ?

Закли́каў йіх до хи́жи до сво́йиші пе́рет Хри́ста. Повіли дыўки́: О Бо́жи, шчо жа́даш од нас?

Ўжвни́ти хо́чу сьо́го лиѓіньа́. Ти остáниш на́йстарша ту. За́то сьти ту прийшли́, о́бисьти зна́ли, де ва́ша систра́.

А йиші, тоту́ тре́тьу, присьáх с тим лиѓіньо́м, же́би жили на віки.

Дру́гий день пушо́ў Христо́с гет, а уни́ зуста́ли тро́йи: Питро́, його́ жона́ і ста́ра ма́ти. Дочу́ли са ў ва́роши, жи Питро́ са оженйў і відьіли му жону́, жи така́ кра́сна, жи ни йи тако́йі дру́гойі у тум ва́роши; шчи й ца́рьйови повіли. Ізобра́ў са царь Питро́ву жону́ позира́ти. Йак царь увідьіў Питро́ву жону́: Шчо хо́чи Питро́, то му царь дасть, лем же́би з ним на жо́ни поміньа́ў, оби́ царь Питро́ву, а Питро́ цари́цу. Питро́ ни хотьіў нич, лем кра́сну жону́. Царь залуди́ў тако́й кри́вой пра́во: ве́ржуть на Питра́ штроф, же́би го ни муг іско́ньчити; кидь ни хотьіў іс ца́рьйом міньа́ти на жо́ни, та дасть за да́рмо.

Питро́ отповіў: Миньі Бог даў, та йа кому́ дам, кидь йа собі ни́витки ни во́зьму дру́гу?

Та дайи́ ту царь, повідать столи́ца, жону́ сво́йу; бо кидь ни хо́чиш міньа́ти, та йиде́н верх із льісом ма́йиш то́йі но́чи зруба́ти; же́би льіс ізруба́ў, а гро́зна насади́ў од ве́чира до ра́на і на ра́но гро́зна надави́ў, же́би шчи царь тото́ ви́но пиў.

Прийшо́ў Питро́ с пра́ва дому́ і ду́жи са зажу́рив ко́ло стола́ сво́його, же ни го́дин тото́ ско́ньчити, шчо му росказа́ла столи́ца, же вид ньо́го видбе́руть жону́ на ра́но.

Жона́ отповіла: Ни буй ти са то́го. Повиче́рьйай, помо́ль са Бо́гу, льась собі спа́ти, а йа йду т сво́йім сестра́м, же́би попроси́ли Бо́га, же́би тото́ Бог так даў.

Даў Бог ра́но, царь а́ни ни спаў, лем ра́на ждаў, шчо ўже сво́йу жону́ ни бу́ди льуби́ти, лем Питро́ву. На ра́но тото́ са ўши́ткой ста́ло, шчо таку́ Питро́ ви́нницу ма́йи сам, шчо ўши́ток ва́рош таку́ ни ма́йи. Ўже Питро́ бога́тий, бо столи́ца присуди́ла льіс, а вун спра́вив собі ви́нницу. Прийшла́ столи́ца на ра́но от Питра́ жону́ бра́ти. Царь і хто там прийшо́ў, ўши́ткі гро́зна ў ви́нници йіли і вино́ пи́ли. Йак вино́ пи́ли, та гва́рили: Чи́йа ви́нница?

Питро́ва жона́ повіла, жи: ви́нница мо́йа.

Царь повіў: Ой так! — Присвітчиў: То ви́нница йиші. Столи́ца записа́ла. Повіли ца́рьйови: Йакийиисьми штроф Питро́ви ви́дали, таки́й доста́вив.

Суди́ло пра́во кри́вой ішчи́ йиде́н день Питро́ви пу́дло, оби Питро́ до дру́гого дньа, кить таку́ шу́мну жону́ ма́йи, же́би собі кра́шший дум зладиу́, йак царь ма́йи, бо кидь буде́ ца́рьський кра́шший вит Питро́вого, та жону́ видбе́руть о́крем жа́дного пра́ва. От Питро́войі хи́жи стрібе́рний муст пе́рет ца́рьський ґа́нок, у́ши́ткім ва́рошом і ко́ло мо́ста стрібе́рной де́рево, на стрібе́рнум де́реві стрібе́рной ли́стьа, стрібе́рныі пта́чки же́би на тум де́реві співа́ли. То же́би са ста́ло од ве́чира до ра́на. — Де і коли́ Питро́ ту́лько срі́бла набе́ре, ку́лько там ро́сказ ви́даний? На бізо́уно у́же от Питра́ жону́ про ца́рьйа видбе́руть.

Питро́ са ду́жи зажури́у, жи му Бог дау́ шу́мну жону́ і вели́ку ви́нницу, бо уд нього царь видбе́ре. Од ве́чира до ра́на дау́ Бог, шчо у́ Питра́ кра́шший бурк, йак у ца́рьйа: стрібе́рний муст от Питро́вого бу́рку аж до царьйа, ко́ло мо́ста стрібе́рныі стро́ми, де́рева і на них так ду́жи пта́чки співа́уть, шчо ни́ґда ни́ґде так шче ни співа́ли.

Уста́у царь, же буде́ вит Питра́ жону́ бра́ти. Загна́у и́наша мо́стом; лем до поли́ мо́ста дуйшо́у, та́мой ка́міньом стау́, ни дуйшо́у до Питра́. Пові́у царь дру́гому тако́му, шчо го вірно́го мау́: Іди́, та попозира́й, ци йи кра́шший бурґ у Питра́, йак у ме́ни! — І тот дуйшо́у до поли́ мо́ста, зуста́у ка́міньом. Че́кать царь, чом у́же ни йде пові́сти. Загна́у тре́тього. Пушо́у тре́тій, та у́же ни йшоу мо́стом, лем позбо́ку за путьо́у, бо вун ни йи таки́й пан. Прийшо́у до Питра́, у Питра́ му дали́ во́ди пи́ти. Йак са во́ди напи́у, прийшо́у на́зад дому́ до ца́рьйа, так пові́у, жи ни́ґда тако́й йі́дло ни йі́у, а́ни на́пуй ни пиу́, йак у Питра́ во́да, шчо лем му покоштова́ти дали́. Прийшла́ у́ши́тка столи́ца і царь позира́ти тот дум, муст і Питро́вой йі́дьіньа і питьа́, бо кидь у ца́рьйа льі́пшой, та видбе́руть жо́ну. Прийшли́ там до Питра́ у́ши́ткі; хто тоту́ во́ду покоштова́у, ка́ждий пові́у, жи до́брой йі́дьіньа і питьа́ і сам царь! Ни мош вит Питра́ жону́ видобра́ти, бо Питро́ у́же гу́рши бога́тий йак царь. У Питра́ у́же йи ви́нница вили́ка і кра́шший бурк і стрібе́рний муст, аш по ца́рьський бурк.

Ішчи́ столи́ца ни ві́ровала, жи жона́ Питро́ва, лем му́сить бу́ти ца́рьйова.

Царь пові́у Питро́ви: Так буде́ жона́ тво́йа, кидь із глини коро́ву у́льі́пиш, а дасть молока́.

Прийшо́у Питро́ іт сво́йуй жоньі́ і пові́у тото́. Пові́ла жона́: По́йме, возьмі́ме кни́шки, мо́льме са Бо́гу, ньай при́йди д нам ту!

Прийшо́у Го́сподь і д ним помочи́, же́би са ни розлучи́ли. Шчо од ньа про́сити?

Одбира́уть од ньа жону́, кри́вой пра́во.

Го́споть повіу̂: Ни одбе́ре вит те́би ни́хто жону́, ни бу́й са. Іди́, Пе́три, повіч ца́рьйови, же́би тоти́ коро́ву спра́вили, шчо піпки пра́у̂льать, жебі́ царь росказа́у̂, а не ти! А йа прийду на ра́но.

Зра́доваў са царь, шчо у̂же жона́ його́ буде́, бо тоти́, шчо піпки пра́у̂льать, ни спра́у̂льать коро́ви, же́би молока́ дала́. — Іспра́вили гончарі́ коро́ву на ро́сказ ца́рьський з велі́кима рога́ми і ціцкзми. На дру́гой ра́но прийшо́у̂ Бог до ца́рьйа на фри́штик, шчо́би іс ца́рьйом фриштикова́у̂. Повіу̂ Бог ца́рьйови: Во́зьмиш вит Питра́ жону́, а́ли кить тота́ коро́ва, шчо дне́ська гончарі́ спра́вили, молока́ дасть; а йак ни дасть, так ти ни слободе́н жону́ присьа́гану бра́ти!

Пушли́ коро́ву дойі́ти: молока́ ни надойі́ли і ціцьки полома́ли. —

Повіу̂ му Бог, ца́рьйови: Ти шчи ни мо́жиш ни́кому роска́зовати, бо на твуй ро́скас шчи са ни хо́чи у̂ши́ткой ста́ти, лем дашчо́, а на бо́ський у̂ши́ткой.

Царь Бо́гу повіу̂: Заже́нь ти, ньай ти дасть молока́!

Бох так дау̂: Заклі́чти Питро́ву жону́, ньай йде коро́ву дойі́ти тоту́ в боло́та. — Питро́ва жона́ дойі́ти, а царь і Бог вартова́ти, же́би ни принесла дру́гой молоко́, лем тото́ от то́го боло́та. — Прийшо́у̂ Бог ід коро́ві іс ца́рьйом і Йиле́на, Питро́ва жона́ коро́ву дойі́ти. Бог на коро́ву ди́хнуу̂, коро́ва о́жила. Надойі́ла ду́йник молока́. Напиу̂ са Го́сподь на́йперши свойого молока́, бо тото́ його́ було і повіу̂ ца́рьйови, жи: ти у̂ свойум до́мі про Бо́га ни ма́йиш ни йі́сти, ни пити, а́нись ни го́дин у̂зьати́ вит присьагне́ного чолові́ка жону́, кить Бог ни схо́чи, вит Питра́ худо́бного Йиле́ну.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 180—194 (деякі спільні мотиви). Подібно ж і ст. 194—203. Тамже, Ст. 400—403: Про чоловіка і його жінку аньола.

31. Христос, вдова і її сини.

Колі́ ішо́у̂ Христо́с іс Питро́м, зайшли́ до йинно́го сила́, та зайшли́ до йинно́йі у̂бо́гойі у̂дови́цьі просили сьа на но́ч. Ота́ така́ худо́бна жона́ бу́ла ни ма́ла нич, лем одну́ коро́ву, та три хло́пцьі. Ка́жи Христо́с то́у̂ жоньі: Прийміть ви нас на но́ч!

Ду́жи у̂дьа́чно йа бих вас прийа́ла, бо йа й так ду́жи ра́да, коль да́тко до ме́ни за́йди, бо до ме́ни ни́ґда ни́тко ни захо́дить; і сусьі́да ни за́йди ни́ґда до ме́ни; та аж ма́йити дьаку, та опста́ньти.

Они́ опста́ли, а́йбо дьіти ду́жи пла́чьуть; йіли би, а́йбо ньішчо і ўна сьа ганьби́ть, шчо дьіти пла́чьуть, а она́ ни ма́йи шчо дьітьом дати́. Тоди́ пöде до ста́йньі, узьме́ с ста́йньі ба́леґу, посипле по́пелом і ве́рже ў піч і ка́жи дьітьом: Ци́тьти, ни пла́чти! ви́дити, усади́лам вам кола́чь. Дьіти сьа ра́дууть: будеме́ йісти хльі́ба! Сто́йіть до́ўго тота́ ба́леґа ў печи́. Ка́жи Христо́с: Мо́жити ўже ўньати тот кола́чь.

А жона́ ка́жи: А, ка́жи, тото́ ни кола́чь; тото́, ка́жи, ба́леґа. Йа лем дьіти ду́рьйу, шчоби́ ни пла́кали.

Но, ка́жи Христо́с, ни́ч то, ўйміть, най буде́ й ба́леґа, ўже роздайте дьітьом.

Пози́рать она́ ў піч, айно́ таки́й вили́кий хльіп, шчо ни містить сьа ў піч; по́ўна піч хльі́ба. І ўна сьа зачьўдовала, шчо тото́ за бо́жий дар. Ўньала хльіб іс пе́чі, да́ла дьітьом тай Хри́стови і Питрі́, йідьа́ть ўши́ткі. І Христо́с сьа забра́ў с Питро́м гет.

Іду́ть доро́гоў, ка́жи Питро́: Йой Хри́сти! шчо́би ми тöў жоньі дали́? Така́ жона́ че́сна, а убо́га!

Та, ка́жи, Христо́с, най ў не́йі здо́хни ота́ коро́ва, шчо йи.

Ой, Хри́сти, та йак би то могло́ бу́ти?

Та так, шчо суть ў не́йі три сини́; йак у́ростуть, та бу́дуть сьа рва́ти на тöў коро́ві, ни буду́ть го́нни подьіли́ти сьа. Йиде́н буде́ каза́ти: Мо́а най буде́ коро́ва. Дру́гий буде́ каза́ти: Мо́а най буде́. Тре́тьій буде́ каза́ти: Най мо́а буде́. І так сьа ссва́дьать і ўбйуть йинно́го на смерть. А тота́ коро́ва йак здо́хни, та ни буду́ть ма́ти на чім би́ти сьа, ни буде́ голоўни́цтва.

Раз о́бизрить сьа Христо́с, а тоти́ хло́пцьі три біжа́ть за ни́ми. І хло́пцьі ка́жуть: Йой льу́де че́сьньі, чека́йти нас і ми йдеме́ з ва́ми!

Та ви по́йти.

Іду́ть і хло́пцьі з ни́ми; іду́ть йинни́м по́льом, а на тöм по́ли йинна́ ріка́ тиче́. Ка́жи йиде́н хло́пиць: Бу́ўби туй млин; ту́й би йиди́н ме́льник го́дин прожи́ти.

Та ци ти бу́ўби туй за ме́льника?

Чому́ ньіт, йа бим буў.

Ци да́ўбись ти ко́ўдошови хльі́ба, йа́кби до тьа повирну́ў?

О, йа́бим даў, ка́жи.

Но льіга́йме спа́ти. Пульига́ли спа́ти, уста́ли, а оно́ млин таки́й на двана́цьать ка́меньіў, кинди́ри́цьа з міхами, ўши́тко, шчо тре́ба ме́льникови ў ру́ки, ўши́тко йи. І тот хло́пиць опста́ў сьа там за ме́льника.

Іду́ть да́ле с ти́ми двома́. Іду́ть опйа́ть дру́гим по́льом. Ка́жи дру́гий хло́пиць: Туй би бу́ло файно йинньі́ў ко́рчьмі; ту́йби йиде́н корчьма́рь ўжи́ў.

Христо́с ка́жи: Ци да́ў би ти худо́бному пуга́рь па́линки, ки́дьби до тьа повирну́ў, за́дарь?

Ой чому́ ньiт; ўдьа́чно бим даў.

Но, льiга́йме спа́ти.

Поўстаýть, айно́ там така́ ко́рчьма, па два што́ки, а ў тöў ко́рчмi гордо́ве з вино́м, с пи́вом, с па́линкоў, ўсьа́кий напо́й; мiри ўсьакi, пуга́ри́, скльанки́, шчо тре́ба йинно́му корчьмаре́ви. Но, ти опста́нь туй, ти корчьма́рь.

Йдуть да́ле. При́йдуть опйа́ть на йинно́ по́ли, тот хло́пиць ска́жи: Но, ту йиде́н би ґазда́ го́дин ґаздова́ти на сьiм по́ли, кой би, ка́жи, бу́ли ў нього ту́йки во́ли, коро́ви, хи́жа, стайньi, плуги́, шчо тре́ба йинно́му ґаздьi ў ру́ки.

Ка́жи Христо́с: Льiга́йме спа́ти.

Польига́ли спа́ти, ўста́нуть, айно́ там ду́жи прикра́сна хи́жа, три стайньi, плуги́, во́зи, шчо тре́ба ґаздьi ў ру́ки, ўши́тко гото́ви. Но, ти опста́нь туй, тай ґазду́й.

Iде́ Христо́с iс Питро́м да́ле. Раз ў рöк про́вирнуть сьа Христо́с с Питро́м наза́т тим путьо́м. При́йшли́ iт то́му млино́ви, шчо Христо́с даў учини́ти. Ка́жи Христо́с Питрi: Ану́ йди до сього́ млина́, та проси́ дара́пчик хльiба подоро́жному чоловíкови!

За́йде Питро́ ў млин i по́чьаў проси́ти убо́гому чоловíку подоро́жньому дара́пчик хльiба оби дали́.

А ме́льник ка́жи: Йа хльiб за́дарь ньiко́му ни даў; йа ни ма́ў хльiба роздава́ти хоть кому́.

I Питро́ пушо́ў гет. При́йде т Хри́стови, ка́жи Христо́с: А што, ци дали́ тобi хльiба?

Та ни дали́ Каза́ли так, ож за́дарь хльiба нима́ дава́ти нико́му.

Но, йду́ть да́ле. Ка́жи Христо́с: А вирни́ сьа Пе́три, там йим забу́ў па́личку ко́ло млина́! Вирну́ў сьа Питро́, позира́ть, а́йно там де буў млин, заломи́ло сьа, та лем бе́зно там, крутьiль; лем па́личка обе́ртать сьа на тöм крутьiли́ ў водьi. При́йде Питро́ т Хри́стови i ка́жи: Ой Хри́сти! там лем бе́зно опста́ло, де тот млин, та па́личка се́ред крутьiльа́ обе́ртать сьа, ни мош йiйi у́ньати з води́.

Но, йдьiм гет да́ле. При́йдуть т тöў ко́рчьмi. Ка́жи Христо́с Питро́ви: Ану́ Пе́три йди до се́йi ко́рчьми, та проси́ пуга́рь па́линки худо́бному подоро́жному чоловíку.

За́йде Питро́ до ко́рчьми i про́сить пуга́рь па́линки ут корчьмарьйа́. Корчьма́рь ка́жи: Йа ни ма́ў па́линку за́дарь. Iди́ ми дроў наруба́й; йа па́линку за гро́шi купу́ў.

Пе́тро у́йшоў вон iт Христо́ви. Зьвiдать Христо́с Петру́: Ци достаў ти па́линки?

Йа ни достáў; казáў, шчо ў ньóго ни йи пáлинки задáрньойі, вôн пáлинку за грôші купýйи.

Но йдьім гет. Ідýть мáло, Христóс кáжи: Вирни́ сьа Пéтри, там йим забýў ширúночку пут кóрчьмоў, пут хи́жоў! — Вéрне сьа Питрó, позирать, áйно там де кóрчьма ни йи нич, лем бéзно опстáло. Шири́ночку ни найшóў.

Прúйде Питрó т Христóвиц, зьвідать Христóс: Де ширúночка?

Та йа ни найшóў Хрúсти, бо там де отá кóрчьма, лем бéзно опстáло.

Но, йдьім дáле. Прúйдуть там, де тот ґаздá бúвать, трéтьій хлóпиць. Зайшли́ обá до хи́жі і Христóс і Питрó. Зáйдуть до хи́жі, а ў хи́жі ни йи нич; да тóго ґазди́ жонá ў пóстили лежúть і дьітúна малá ў нéйі. І тотá жонá дýжи сьа зрáдувала, шчо до них льудé прийшли́. Хóтьай хвóра, ни льінувáла сьа ўстáти; ўстáла, найшлá колáчь, поклáла пáлинку на стôл і дýжи сúлуйи Хрúста та Пéтру, шчóби кусáли та пúли. Тай кáжи: Мôй ґаздá, кой до нас льýде прúйдуть, дýжи рат, та типéрь йогó ни йи дóма, та бýтти такí дóбрі ни йдьіть ткось, дóки ґаздá прúйди; пôшóў на дровá, вôн дóрас прúйде.

І раз лем ґаздá прúйде с слугóм з двомá возáми дроў привéзуть. І йак тот ґаздá ўвідьіў, шчо ў ньóго льýде суть, вóли ни пýшчьать із йармá, зáйде до хúжі, та кáжи: Най воли́ постóйать ткось, бо йа мáу льуди́й ў хúжі. Май пéрши ми будéме йісти, а вóльім йи кóли потóму. І дóрас тот ґаздá уклáў Хрúста і Петрý за стôл, дýжи сúлуйи пити, йісти, дýжи ўдьáчно йіх прийáў. І тоди́ йак йіли, кáжи слузьі: Іди́ воли́ ўпусти типéрь, та дай йім йісти.

Айбо Христóс так собі даў, шчо на нозьі вилúка рáна ўросла му. Тот ґаздá увідьіў тотó і кáжи: Йой чéсний чоловічи! Йакá вам вилúка рáна на нозьі! Ци ни мóжби тотó дáчим загойіти?

Христóс кáжи: Ни мош тотó, хоть чим загойіти.

А тот ґаздá кáжи: Йа два вóли ни гадáу дати́ на отó, оби́ сьа загойіло.

Кáжи Христóс: Ой двомá вóли ни загóйіть тотó.

Айно чотúри дáу.

І чотирьмá ни загóу.

Айно шісьть.

А Христóс кáжи: Аж бúсьти двáцьать пар дали́, тай шчи сьа ни загóйіть.

А у тóго ґазди́ тотá дьітúна пéрша булá, шчо йпен тоди́ нарóдила сьа. Кáжи Христóс: Ви тотó ни дасьтé, ш чим би йа сисьý рáну загойіў.

Ґаздá кáжи: Аж би шчо, йа дам.

Ну та дайти тоту́ дытину, шчо ў вас йи, накладыть огень виликий ў печи, обй піч онь йасна, та тоди веречи дытину ў піч, обй сьа спикла; та йак тоў масьтьоў помашчьў з дытини, та нога сьа загойіть.

Стаў сьа радити ґазда ж жоноў, шчо дьйати, бо бо́льши ни йи дытий, лем тото йинно, тай то лем два нии, йак сьа народило. Дорадили сьа так: прийшло му ў гатку, тому ґаздьі, йак вӧн опстаў ґаздом на тӧм місци, та пристали, шчо дадуть дытину. І Христос кажи: Кидь дайите, та мечте ў піч.

Верли дытину уд разу ў піч і піч заклали двирьйами, обй сьа дытина пикла жива. Йак дытина була гей зза три чьаси ў печи і тоди кажи Христос: Но, можиби тоту дытину уньати с печи?

Роздопруть піч, позираўть у піч, а дытина стойіть серет печи на кольінки, та іс книшки Богу сьа молить. Така вилика, йакби йіў ш шість рокіў. І ушла с печі, почьала ходити, із ньаньом тай мамоў говорити. І Христови нарас пропала рана із ноги. Тоди Христос кажи тому ґаздьі: Подержаў йись слово, шчось пообіцьаў, коль йим тьа туй наладиў; туй ґаздуй, твойі дыти, твойі унуки, праунуки і до скончанийа віка.

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Берегської столицї.

Паралелї: Драгоманов: Малор. нар. пред. и разск. Ст. 110. Ч. 18. (Лиш початок). — Чубинський, Труды II, Ст. 355—357: Три брати і Бог. — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár Ст. 21—23. Bulharské pohostinství (Дитя в печи). Конець сеї казки порівн. з кінцем казки у Ґрімма, Märchen, T. I. Ст. 34—42, Ч. 6. Der getreue Johannes. T. II. Ст. 20—23. — Кровію дїтий приводять до житя скаменїлого чоловіка в: G. Basile, Pentamerone. IV. 9. (39). Lo cuorvo. *В. Гн.* — Про печену дитину гл. М. Драгоманов: Славянскитѣ сказания за пожертвование на собственно дете (Сборникъ за нар. умотвор. I,....). де зведена лїтература предмету. Надто гл. польську редакцию Księgi o siedmiu mędrcach вид. в Міколові стор. 129—134 і не приведену у Драгоманова леґенду Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne II, 11—17: L'ermite et la bergére, а надто портуґальську романсу, звісну мінї в нїмецькім перекладї: Max Waldstein, Volkslieder der Portugiesen und Catalanen in freien Nachbildungen. München 1865, стор. 37—39. „Die Amme des Infanten". *І. Ф.*

32. Про Василия і Евладия.

Буў ў йидного пресьвітлого царьйа катуна, та він служиў за зупу, потому опстаў сьа пекарьйом. А була йинна жона удовицьа, та він до

нейі заходиў. Зьвідала сьа його, чому він сьа ни жéнит. А він утповідаў так, шчо такóйі дыўки ни йи, обú він ўзьаў йі собі за жону. Но, тотá жонá кáжи, шчо нáйде сьа такá дыўка, шчо будé йому жонá. А він кáжи, шчо такóйі ни йи. Приступúла сьа до нього, котрý хóчи узьатú, будé його. А він на тотó утповіў, шчо тото ни будé його жонá. Потóму просúла його, котрý би він хотьіў. А він так утказáў, шчо хотьіўби прінцыізну цáрьську. Кáжи йому жонá, шчо мýсит бýти. Потóму росказáла му, йак посáжан хлыб о дванáцьать гóдин, та мáйи прийтú на три роспýтьа, та мáйи там гóйкати три рáзи. Гóйкаў раз, ни йи нич. Гóйкаў другий раз, ни йи нич. Гóйкаў трéтьій рас, прийшлú д ньóму два льýде, йалú го зьвідати, шчо хóчи. Він іскасáў, шчо хóчи сьа женúти. Зьвідали сьа його, кого хóчи брáти. Овін казáў так, шчо хóчи брáти цáрьську прінцúзну. Ўзьалú його тотú льýде ис собóў, повелú го до пекла. Ўвідыли його там пропáсники, зрáдовали сьа дýже, шчо ід ним другі пропáсники занеслú чоловíка із душéў, іс тыілом. Йаў го Ад зьвідати, шчо хóдит. Сказáў він Аду, шчо хóчи сьа женúти. Мóвит Ад: Та од кóго ти хоч узьатú собі жонý?

Йа хóчу ўзьатú, от пресьвітлого цáрьйа прінцыізну; ци мóжи отó так бýти?

Кáжи йому Ад, ож булú туй ўже такі льудé, ге ти, шчо приймáут сьа, шчо онú нáші будýт, а потóму підé вúтцьі, та мóлит сьа Мáреньцыви.

Пішóў тогдú домí. Зáчаў царь звідовати прінцыізну, обú сьа оддавáла. Мóвит: Будý сьа оддавáти.

Скажú ти миньі, за кóго мáйиш дьáку íти?

Мóвит: Йа ньáньку хóчу йти за тóго пекарьйá.

Даў царь заклúкати пекарьйá до свóго дóму. Кáжи му: Майиш ти дьáку женúти сьа?

Мóвит: Маў бих дьáку женúти сьа, ни йи ни такóйі дыўки, обúх льубúў ўзьатú за жонý.

Мóвит царь: Нáйде сьа хлóпе.

Кáжи пекáрь: Ни йи.

Мóвит царь: І скажú, котрý хóчиш, тотý за сьа і вóзьмиш. — Но бóйіт то він сьа іскасáти, шчо прúйме смерть за царьськý прінцыізну. — Мóвит царь: Кажú, ни соромú сьа.

Кáжи пикáрь: Хоть умрý, хоть будý. Йа хóчу од вас дыўку ўзьатú. Кáжи царь: Мóжи бýти.

Потóму ізробúли свáдьбу іс царьськóў прінцыізноў. Даў йому царь йинну цымрьйу, даў тогó самóго там; а овін стаў, та заўдáў сьа дийаволыім ў пéклыі. А потóму стаў, даў собі зілььáти йиннó роспйатьá Христóво і йинногó гадá. Йаў сьа він іт тóму молúти; на роспйатійи

пльўйи, а га́дови мо́лит сьа. Ді́здріла тото́ дьі́ло слу́жницьа і йала́ каза́ти прінцьі́зни, шчо йійі́ сьа ґазда́ мо́лит дийа́волу, а на роспйа́тійи пльуй. Ду́же сьа прінцьі́зна угньі́вала на оту́ слу́жницьу, шчо тото́ ни мо́жи бу́ти пра́ўда. Ка́жи прінцьі́зна сво́му ньа́ньови ца́рьйу, шчо слу́жницьа ді́здріла, ож йійі́ ґазда́ гадо́ви мо́лит сьа, а на роспйа́тійи пльуй. Даў царь закли́кати слу́жницьу, шчо тото́ ві́дьіла. Мо́вит она́, шчо ві́дьіла то́йі прінце́зни ґазду́, шчо гадо́ви моли́ў сьа, а на роспйа́тійи пльува́ў. Ка́жи царь тіў слу́жници, шчо оби́ она́ його́ закли́кала, йак тото́ досоко́тит.

Уни́кат дьі́ўка у тоту́ шпару́, куда́ кльуч сьа зами́кат, та покли́че ца́рьйа, оби́ ни́каў, шчо му зьать ро́бит. Ді́здріў царь, шчо тото́ пра́ўда йи. Стаў царь, даў закли́кати іт со́бі йинно́го сьашче́нника Васи́лійа. І йаў сьа царь із ним ра́дити, шчо його́ зьать мо́лить сьа га́дови, а на роспйа́тійи пльуй. Дора́дили сьа так, сьашче́нник Васи́лий іс ца́рьйом, шчо буду́т із ним роби́ти. Закли́кали го до се́би, Васи́лий ізьві́дат його́, ци хо́чи він бу́ти християни́ном.

Мо́вит: Йа хо́чу.

Ка́жи сьашче́нник Васи́лий йому́, шчо йа тобі буду́ служи́ти слу́жбу, оби́сь сьа ід Бо́гу оберта́ў.

Пото́му зача́ў тот царськи́й зьать ду́же рева́ти. Іми́ли сьа дийа́воли до його́ тьі́ла, йали́ з ньо́го тьі́ло так обрива́ти, шчо лиш кістки́ йали́ сьа опстава́ти. Ті́лько тото́ тьі́ло на ньім опстало́ сьа, шчо сьашче́ник Васи́лий у сво́йі ри́зи обви́ў його́. Пото́му лиши́ли сьа його́ дийаволи́. Зача́ў ў Бо́га ві́ровати і справелли́вим чолові́ком опста́ў сьа. На по́сьльідок сьашче́нник Васи́лий ви́сповідаў його́ і служи́ў му слу́жбу.

Зап. в цьвітни, 1896, від Василя Мурника, в Кушници, Мараморосьокої столиці.

Паралелї: Житє і Слово. Т. III. Ст. 215-217. — C. Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition. Ст. 114. — Безсоновъ, Калѣки перехожіе. Т. I. Ст. 777—778. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 307—312. — *В. Гн.* — Ett foru svenskt Legendarium, Stokholm 1847, стор. 603—604; Jacobusa Voragine, Legenda Aurea, ed. Grässe, 122—123; Douhet, Dictionnaire des légendes du christianisme, 1855, стор. 257—260. *Ів. Фр.*

33. Про ґрафа Теофіста. А.

Во нача́льі христійа́нства жи́ў оде́н пога́нськойі ві́ри царь, котро́му оде́н ґроф барз бога́тий пушо́ў молоди́м служи́ти за войака́ і так, шчо од

молóдих лыт дáжи до стáрости царь от сéбе йогó отпустйти не хотыў — прáўда же і пéршим ґинерáльом го здылáў. Тот áле ґроф маў два вáроші свóйі. Тіштóви ўсе му писáли, же добрі му іцé господáрство, ну áле oни вáроші тільо спустóшили. На остáток остайи ґроф пильа цáрьйа. І просйў собі слободý мáло домý, бо од молóдости свóйий ни вйдыў вáроши áни свуй нáрод. Так царь отпустйў го, говорьйачи: Іди мéжи кóны, та собі вйберь, йакі хóчеш; іди до кáси, набéрь собі піньази, кýлько ти требá. Але ун цáрьйови благодарйў за піньазы, тóкмо просйў от цáрьйа, жеби му даў йогó двох вірних льудий із ним. І так царь му дозволйў.

Прийшли ўни до вáроша до ґрóфського, пóзирать ґроф по вáроши, вйдить, жи нáроду ни йи і барс сьа засмутйў. У тот час йакийсь жидóуський войімський тісьт дустáў пйсьмо од вéрхности такóй, оби йшоў по крайіны дознавáти сьа о христійáнах і жеби поймáў і ўшиткіх припровáдиў пéрет суд. Але тот тісьт служйў пут тим ґрóфом при вóську. Вйдить ґроф, же вун провáдить да с три сто хлóпуў поўйазáних з войáками і становйть го на путй. Вопрóшать сьа од ньóго: Де ти провáдиш тот нáрод?

Отвішчать му: Провáджу на суд цáрський, бо то ўшиткі христійáни.

Тогди гвáрить му ґроф, йак пéрший ґенерáль: Лйш мины тот нáрод, бо муй вáрош порóжний; йа іх одвéрну Христá.

І тот на рóсказ ґенерáльіў пýстиў ўшиткіх на слóбоду, а сам пушóў ід цáрьйови і іспові́ў, жи Тиофіст істрймаў нáрод. Прийшóў Тиофіст мéжи нáрод і говорйть йім так: Кидь бýдете ту пýдо мноў, дам вам і хйжу і пóле. Кáждий ідьіте домý і приведьіт собі жонý і дьіти, кидь мáйите і хвáльте Бóга, йакóго знáйите; йа будý ваш застýпник.

І так нáрод розуйшóў сьа кóждий до свóго дóму і з рáдостуў поприходили нáзад іт Тиофістови. Слýчило сьа Тиофістови іс свóйіма льудьми пуйтй ў льіс на вадáску. Пéред вéчером указáў сьа Тиофістови одéн прекрáсний óлень. Ун крайóм йшоў; увідьіў óленьа і на кони за óленьом почáў біштй, бо óльінь дýже не утыкáў, однáковож од свóйіх льудий оддалйў сьа, шчо льуди ни стьáмили, де сьа пан йіх задыўў. Умóрений барз на кони прибіг мéжи льісом на однý прекрáсну лýку: Пýстиў коньá пáсти, а сам сыў собі при одвýм студничкóви, іс котрóго чиста, зимна вóда чéрез лýку теклá. Напйў сьа вóди і позирать лýку с квітками. І прийде му на мисель, зáчне дýмати і сам іт сóбі говорйти: То не мóже бýти, жеби муй Буг так прекрáсну лýку ту даў і такий студнйк, бо то йа лем даў на ньóго свой зóлото; а ун ничь ни гóдин датй. Мóжи бýти, жи тот нáрод, котрим стрймаў пут собóў, жи тотй справедлйвого Бóга упознаўть, тогó, шчо тотý лýку ту даў. І так чьўйи,

жи ви́сше студника́ хтось шелести́ть. Попози́рать і ви́дить, же ўла́сний тот о́лень, котро́го вун доганьа́ў. І хо́пить фе́львер і цьільуйи до нього. Но пози́рать на о́леньа і ви́дить ме́жи рога́ми му прекра́сний хрест. І устра́шиў сьа, не стрільа́ў. Но а́ли нучь та́мой го захо́пила на туй лу́цьі. А тот на́род, шчо з ним буў, ду́жи го гльа́дайи. Ай банова́ли, де сьа задьі́ў, цьілу́ нучь. Ра́но зморе́ньі польага́ли до хо́лотку пут де́рева, тай жу́рьйать. Раз ви́дьать, же Тиофіст весели́й, здоро́вий іде́ ід ним. І ду́же сьа зра́довали і так прийшли́ дому́.

А жена́ Теофі́стова ка́же му так: О йаки́й ти чолові́к, же ти миньі́ ни пові́ў, же ти та́мой буде́ш ночува́ти, а йа цьілу́ нучь жу́рила. Спа́лам і не спа́лам, а́ле так гі́бим ви́дьіла, же прийшо́ў ід до миьі йиде́н чолові́к і гва́риў ми так, же́би ми тот ва́рош ли́шили гет, а пушли́ до тамто́го бува́ти. І йа од його́ бесьі́ди вели́ку ра́дость чуўству́у у сво́йум се́рцьу.

Так даў вун іскли́кати сво́йіх пудда́них і даў йім на зна́ность то, жи он одійде́ од них до дру́гого ва́роша, котри́й на́рас преокру́тно банова́ў і пла́каў. Але он йіх утьіша́ў, же бу́де на них позо́рствувати. І так одуйшо́ў.

Пушо́ў до дру́гого ва́роша і сво́йіх двох ві́рний льуди́ пусла́ў до ва́роша ў ве́чьур, шчо льу́ди говорьйа́ть і жеби́ гльа́дали христійа́нського бі́скупа. Хо́дьать по ва́роши і ўже ньі́ґде сьві́тла не ви́дно, лем у йидну́й пи́ўници. І пу́йдуть там, увидьать, же йиде́н ста́рий чолові́к вели́ку кни́гу пе́рет собо́ў ма́йи і чи́тать. Хо́пили кни́шку і ви́дьать, шчо то йиванге́лійи христо́вой. І вопроша́уть сьа от ста́рика: Чи ти бі́скуп христійа́ном?

І тот уче́ний одре́к (шчо) га́даў собі́, жи час прийшо́ў і йому́ мученичéський віне́ць прі́йати.

Але они́ му гва́рьйать так: Наш пан нас ту за тобо́ў загна́ў, жи при́йди ту т то́бі чого́сь.

Але ста́рик отпові́ў: Ни заслужи́ў йа то́го, жеби́ так вели́кий пан а́дде ід до миьі йшоў, до то́йі пиўни́цьі. Але поздоро́ўте го так од ме́не, же йа на сьльіду́йушчий ве́чьур сам пу́йду ід ньо́му, лем кидь дому́ буде́.

Прийшо́ў дру́гий ве́чьур, а Тиофіст даў іскли́кати на́род до сво́го двора́, просте́р черве́ний по́стаў от сво́го стульцьа́ аж ід капу́рі, а сам ждаў іс ти́ма двома́ пришéствійа ста́рца. І ви́дьать раз, же іде́ йиде́н ста́рий чолові́к у гу́ньчати, бочько́рах, холошньах за путьо́м. Тоти́ двайи́ льу́ди Тиофі́стові до́рас скрича́ли: Атту́ йи тот бі́скуп! Он а́ли іс собо́ў принью́с і йиванге́лийи і кльачу́шчого па́на за ру́ку імиў і так ви́йшоў аж на ґа́нок і ви́ттам учи́ў на́род христійа́нський і приобіцьа́ў Тиофі́стови, шчо он і бо́льше раз буде́ приходи́ти. І так до́тльа ходи́ў, по́кльа

ўшйток нárод не обернуў ід Христóви. Тогди́ Тиофíст просиў го, жéби йогó похрестиў. І так біскуп повіў му: Прийдеш с свóйіма двомá хлóпцьами і жонóў ў вéчьур, йак сьа стемныйи до нáшойі пудземнойі цéркви. Шчо Тиофíст і здылáў. У цéркві слýжбу Бóжу кóньчили, шчо і Тиофíст притóмний буў дáже до тыіх слоў: Оглашéныйі ізийдыіте. Тóгда Тиофíст тóкмо оглашéний, а ішчьи́ ни крешчéнний, принуждéн буў оддали́ти сьа вон, шчо дýже му смýтно ўпáло. Али по сьвáтуй лытýргійі окрестиў сьа і сам со женóйу і два хлóпцы. Но епи́скоп так сказáў Тиофíсту: Тибé Бог ни зáто ізбрáў собí, жеби́ ти лем сам христійáн буў, áле йак учéний чоловíк оби́сь і дрýгих научáў на вíру Христóву. І тогди́ переподáў му сьатóйи йивангéлийи. І так розойшли́ сьа.

У тот час, у вáроши пановáла йакáсь пóшесть так гі кольи́ра і поґáни ўшйткі вáроські урáдили сьа так, жи то ўшйтко йіх Бог про Тиофíста на ны заганьать, же он сьа стаў христійáном. Прийшли́ нýчньоў годи́ноў рáптом і шчо лем маў Тиофíст: зéрно, мáргу, пíньазы, ўшйтко на си́лу забрáли так, же Тиофíстови не остáло ничь. Дрýгий день пушóў до свóйого сусьíди Тиофíст, жеби́ му пози́чиў два ми́рки зéрна, а тот го ішчи́ із дворá ви́гнаў говорьйачи́: Іди́ проклыáтнику з дворá ми! Про тéбе наш Бог нас кáре!

І прийшóў домý барс смýтний. Лем с тим сьа тыішиў, же читáў у йивангéлийі то: Бог даў, Бог ўзьаў, Бог ішчé дати́ мóже. На дрýгий вéчьур загнáў опйáть Тиофíст тих двох вíрних льуди́й по вáроши дузнавáти сьа, шчо льуди за ньóго гвáрьйать, котрí пушли́ і говорьйáть Тиофíстови так: Чýлисьме у вáроши тотó, же кить ти мóўчьки дакадé ни утечéш іс свóйоў жонóў та дытьми́, то вас позабйвауть. І йак сьа привечерíло, наўйазáла ґрóфка до зáйди шáтьа позостáўшойи; а Тиофíст ісь сьлыіпого óблака з мýру забрáў остáтны дукáти іт сóбі і так пóза свóйу ки́рту іс хлóпцьами, пíшо, утекли́.

Прийшли́ ід мóрьйови, бо там недалéко бýло. Прáвиў йидéн гайўў, хотыіў йти до дрýгойі стрáни зéмлы. І довíдуйи сьа Тиофíст капітáна, чи не ўзьаў би йогó ж жонóў та дытьми́ на дрýгу стрáну мóрьйа. Котри́й рáдо прийáў, áли чьину́, ки́льчиґу мéжи собóў ни зроби́ли. Прийдуть недалéко сухóйі зéмлы, áле лем óстроў буў гóлий. Тогди́ капітáн гвáрить: Плать за перéвуз тай за кост. Тиофíст сьа упрошáйи, кýлько трéба плати́ти Но капітáн таку́ чьіну́ ви́словиў, шчо áни йогó гайўў тýлько ни стойáў. І повíдать капітáну, же ун тýлько ни мáйи. Капітáн не женáтий буў, а ґрóфка прекрáсна невíста бýла, до котрóйі сьа капітáн мýцно зальубиў. І ў тот час даў ви́веречи Тиофíста на óстроў іс хлóпцьами, а сам із ґрóфкоў отплиў мóрьйом.

Тиофíст і хлóпцы дýжи плáкали, усе утрáтили предóбру мáтырь; а ґрóфка плáкала рéўни, же утрáтила мýжа і дыіти. Но дáрмо. Типерьже

Тиофіст пушоў глы́адати во́ду ды́тьом, бо ду́же бу́либи пи́ли. Со́нце ду́же пригріва́ло, холотку́ жа́дного не бу́ло; а́ле пре́тцьай найшоў йидно́го стро́ма дале́ко, пут котри́м бу́ла йидна́ то́ўа іс студе́ноў водо́ў і хо́лод до́брий пут стро́мом. Хо́дить ко́ло то́ўи і ди́ких ка́чок йа́йцьа назбирать де с три́цьцьать. І пушо́ў по хло́пцьуў і принью́с йіх на то місто. Йа́йцьа до горьйа́чого піску́ ўложи́ў, котрі сьа попекли́. Сам іс хло́пцьами сьа погодува́ў і студе́нойі во́ди напи́ў. Іду́ть да́ле. При́йдуть на край остро́ва, ви́дьать, шчо йидна́, ни так глубо́ка во́да оддьі́льать остро́ў от сухо́йі зе́млы. І пробу́йи Тиофіст во́ду, ци го́ден би перейти́ і увідьіў, же мож, хоть йак глубо́ка. Але двох хло́пцьуў перене́сти на́раз ни го́ден буў; так одно́го ли́шиў на остро́ві, а дру́гого ньус на дру́гий бук че́рез во́ду. Ве́рне сьа на́зад за хло́пцьом і увидить, шчо при́скочить воўчи́цьа, хо́пить хлопчи́ська і ўгьіче. Біг за ньоў да́леко, но да́рмо. Так вернуў сьа, оби́ хоть тот сьа лем не перестра́шиў. Шчо ду́йде д во́ды і ви́дить, жи при́скочить ле́вицьа, хо́пить і то́го — поне́сла! До́кльа вун перебри́ў, у́же і сьльіду́ не бу́ло. І ре́ўно запла́каў. А́ли отвори́ў йиванге́лийи і чи́тать тоти́ слова́ Ісу́са Хри́ста: Хто льу́бить лы́іпше майи́ток, або́ жону́, або́ ды́ти, тот мине́ ни до́стойін. І так утьі́шиў сьа, же Бог од ньо́го ўши́тко забра́ў, та при́йме його́ на ла́ску. Не нарі́каў ничь. І тогди́ йде а йде.

І прийшо́ў до йидно́го села́ у чьужу́м кра́йі. Йак прихо́дить іт пе́ршуй хи́жі, ви́дить там йидно́го ста́рого чолові́ка із дьітьми́ сьа ба́вити при до́мі. Кла́ньать му сьа так: Сла́ва Ісу́су Хри́сту. На ві́ки, а́мінь. І станови́ў ста́рик Тиофі́ста і вопро́шать сьа од ньо́го: Та́дьже ти із дру́гойі стра́ни сьві́та; тадьже і там у́же прославульа́уть Ісу́са?

Отповіў му Тиофіст, жи у́же і у йіх кра́йу упознаўть. Хотьіў Тиофіст да́ле іти́, а́ле стари́й го не пу́стиў, гварьйачи́ му так: Ти подоро́жний, трудни́й чоловік буде́ш ту ночува́ти у ме́ни. Із ла́ски бо́жойі ни у ме́ни чим тебе́ погодова́ти! І Тиофіст зоста́ў у не́го.

Но у ночи́ Тиофіст спа́ти ни муг од жальу́, а́ле у́се ід Бо́гу ўзди-ха́ў. Ста́рик а́ле довідуйи сьа го: Шчо тобі так тьа́шко на се́рци ле-жи́ть, чолові́чи? Ізйа́ў миньі.

І Тиофіст іспові́ў сьа ста́рчикови, котри́й го потьіша́ў так: Йа зна́у, де тот капіта́н свуй га́йуў прийа́зуйи. Ни журь сьа; йа ма́у двана́цьать сину́ў; усьі́х двана́цьать заже́ну і жону́ ти удо́ймуть од капіта́на. І та́кой на ра́но усьі́ двана́цьать пушли́, гайу́ў найшли́, а́ле а́ни капіта́на, а́ни жони́ у́же там не бу́ло. Повіда́ли там, жи капіта́н хотьіў на гріх ізве́сти ґро́фку, котра́ сьа не енґедова́ла; за́то до мо́рьйа йий вер і сам ско́чиў.

Вун пра́ўда, же ско́чиў до мо́рьйа, а́ли ґро́фку прода́ли за пі́ньазы одно́му там живу́шчому качьмарьйо́ви, котра́ пйатна́цьать го́дуў то́му па́нови служи́ла, но так ві́рно, шчо ўши́тко на ньу збізува́ў пан.

А Тиофі́ста тот ста́рий не хотьі́ў отпусти́ти от се́би. Дозна́ли сьа сельа́ни, жи Тиофі́ст зна́йи йиванге́лийи чита́ти, Христо́ву нау́ку: сельа́ни так мно́го схо́дили сьа ка́ждий ве́чьур слу́хати, шчо хижньу́й че́льади барз заваджа́ли. Тогди́ старик даў у ки́ртьі пострoйі́ти про Тиофі́ста окремі́шну хи́жу. І так на́род ходи́ў обуча́ти сьа от Тиофі́ста.

По́минуть пйатна́цьать го́дуў. Отказа́ў оди́н муцни́й царь на то́го ца́рьйа во́йну, шчо Тиофі́ст пуд ним слу́жиў. Ізойшли́ сьа пано́ви і во́сько у́ йи́дно і гово́рили так: Ца́рьйу, кидь нам даш ви́найти Тиофі́ста, оби́ нам буў за ґинера́льа, так хоть нас йак ме́ньше йи от тамти́х, сьмі́ло йдеме́; а йиже́ли Тиофі́ста не бу́де, тогди́ кла́дь кору́ну долу́, бо ми ни йдеме́ на во́йну.

Царь ви́словиў ме́жи войака́ми так: Котри́й сьа побе́ре Тиофі́ста ви́найти, вели́ким па́ном зоста́не.

І ви́ступили два́йи про́стьі войа́ки і приобіцьа́ли сьа, же у́ни пуйду́ть гльа́дати Тиофі́ста. Цар йіх обдари́ў го́лосно і пуйшли́, а́ли пра́во че́рес тото́ мо́ре, куда́ Тиофі́ст пуйшо́ў. І при́йдуть пра́во до то́го села́, де Тиофі́ст буў; на́-поли плу́гом ора́ў. І тоти́ два́йи йдуть ко́ло ньо́го і гва́рьйать: Сла́ва Ісу́су Хри́сту. І он йім отповість і довіду́йи сьа од них, шчо гльа́дауть по чужу́й зе́мли. І уни́ сповіли Тиофі́стови, но ни ун йіх, ни уни́ його́ ни пузна́ли. Та говори́ть йім Тиофі́ст: Но будете́ ту ночова́ти у ме́ни; у ме́ни йи окремі́шньа хи́жа і ма́у чим вас пожи-ви́ти! Бо сьільський на́род ни́ґда ни прийшо́ў голору́чь іт Тиофі́стови, ай ка́ждий прикьу́с зо собо́ў да́йакий дару́нок, шчо тот ґа́зда ве́сьма збогатьі́ў іс то́го.

Дузна́ў сьа ста́рий, шчо ма́йи Тиофі́ст із дру́гойі стра́ни мо́рьйа го́сьтьуў, росказа́ў у сво́йум до́мі вели́ку вече́рьу зґото́вити і посла́ў і запроси́ў Туофі́ста із го́сьтьами на вече́рьйу. При вечері оди́н іс при-ху́тчих войа́к закли́че па́йташа собі вон і говори́ть: Бра́ти, то ачей Тиофі́ст тот, котри́й нас істри́маў; так ми сьа ви́дить.

Тот му отповідать: Кидь буде́ ху́сткоў утира́ти собі карк, воісти́ну тот йи, бо на во́йньі дуста́ў ра́ну на ши́йу і оттогди́ у́се во́да му тече́ с потили́цьі, та вун тото́ у́се ути́рать. Дай по́зур.

І при́йдуть на́зад до хиж, сьа́дуть іс столо́ви. Тот а́ли ча́сто у́ти-рать потили́цьу. Тогди́ тоти́ два́йи ви́ступльать вон, кльа́кнуть на ко-льі́на пе́рет Тиофі́стом і про́сьать го: Тиофі́сти, па́ни наш, ни тай сьа од нас, а́ле зроб нас, про́стих войа́куў, шчасли́вими.

І Тиофі́ст сьа призна́ў і приобіцьа́ў сьа: Ідьі́те, повішiте ца́рьйови, шчо йа пу́йду на тоту́ во́йну, кидь шче жа́дать. І даў йім письмо́ і от-клони́ў сьа от там живу́шчих льуди́й і одуйшо́ў.

Тоти́ а́ли з ра́дости ско́ро бігли́ ід ца́рьйови і повіда́ли му, жи они́ у́же найшли́ Тиофі́ста і жи у́же йде. Царь сьа ду́жи зра́дуваў і загна́ў

на пéрід нього свóйу карúту. І прийшóў. Тогдú царь гвáрить му: Мóйі тісьтóви отреклú сьа од вóйни, кить ти не бýдеш йім за вóжда. Та змúльуй сьа, возьмú на сéби тотý слýжбу нáзад.

Ун пріймаў і вийшоў мéжи вóсько і так прекрáсно бесыдоваў, шчо ўшиткі сьа з ним прийалú ітú до вóська. І побідúў неприйáтельа і гнаў го аж чéрез мóре до дрýгойі стрáни зéмльі. Стаў собí ў йиднýм вáроши; лóґир лúшиў з вон вáроша, а сам собі росказáў квáртіль ў вáроши. Тот áли качьмáрь, шчо купúў ґрóфку, та загнáў йі продавáти льоґрови нáпуй на вон вáроша. І унá продавáла. Тотú двайи, шчо Тиофіста найшлú, уже пéрші капітáни булú при ґинерáльі; одúн з йиднóго бóку йшоў, дрýгий з дрýгого при ґинерáльі і чéрез ньі рóскази видаваў. Тотú двайи при окремíшньім стольí гóстили сьа і одéн дрýгого вопрошáйи: Брáти, ми рáзом до вóська прийшлú, рáзомисьме Тиофіста найшлú, а ни низнáйиме, вúтки ти, а вúтки йа.

Тот му отповідать: Йáби ти, брáти, повіў, áли ни сьміў, жи ньа вúсьмійиш. Тадь йа нáшого ґинерáльа син. У нас імáли до вóська, та минé ґáзда місто свóго сúна оддáў.

Так і йа, брáти, за ґаздýуського сúна слýжу і воістúну Тиофіст наш отéць йи, а ми брáтьа собí.

Йáкжи то сьа могло стáти?

Ну, та тотó так: Йак нас гáйош-капітáн виметáў на острóў, та ўзьаў йиднóго, та пьус чéрез вóду на дрýгу стрáну; а минé, дóкльа сьа вернýў нáзад, воўчúцьа хóпила за шáтьа, тай неслá, утыкáла льíсом. Але там бýли йугáси із вуýцьáми, пýстили сьа на воўчúцьу і минé вéрла там воўчúцьа. Йугáси ньа ўзьалú, домý принéсли і вúгодовали за войакá.

А йак от тéбе сьа вéрнуў ід до мньі, наколú прийшóў ід вóдьі, минé левúцьа тиж так хóпила і ўтеклá зо мноў льíсом. Али там хлóпи сьáги рубáли, учьýли, жи йа вирешчьý і од левúцьі минé зодньалú. Принéсли домý, так ньа вúгодовали, йак тибé і так йа войакóм зостáў, йак ти. Так ми воістúну рýдньі брáтьа собí. Али ми ўже ту, хвáла Бóгу, і отéць нам ту; áли де нáша мáти; ци жúйи шче дáґде, ци ньіт?

Тотá áли прислýхуйи сьа і порозуміла ўшúтко. Тогдú прúйде ід ньім і прóсить йіх: Бýтьте такí дóбрі, офірýйте ньа пéред вáшим пáном, жи йáби дýжи, а дýжи рáда з ним слóво перемінúти.

Одéн йуй говорúть: Знáу, же úншого бись од ньóго ни просúла, лем свободý.

А дрýгий повідать: Тадь ньай ідé, ідé; тадь ми повімé. Кить тьа пýстить іт сóбі, та твойá дóльа.

Прúйдуть онú двайи іт Тиофістови дустáти рóсказ про вóсько — а бáба за двéрми стойáла — і говорьйáть Тиофістови: Йакáсь рапкúньа

хотьі́ла би з ни́ми йидно́ сло́во переміни́ти; киби́ так ласка́ві бу́ли і пу́стили.

Тиофі́ст говори́ть: Ну, та і́тьте вон, ньай при́йде.

Прийшла́ уна́ у дву́ і кльа́кни на кольі́на пе́рет Тиофі́стом і говори́ть: Тиофі́сти, ві́рний муй му́жу! Спамйата́й сьа, йа́кисьме утьіка́ли з на́ших варошу́у; спамйата́й сьа, йак мине́ от тибе́ капіта́н зудньа́у; сам до во́ди ско́чиу, бо йа сьа ни хотьі́ла пудда́ти му, а мине́ матро́уци продали́ йидному́ качьмарьи́ови, та йа му слу́жу у́же 15 рокуу́.

Тиофі́ст од ра́дости іспла́каў і опцьі́льова́у жону́ сво́йу і гово́рить йуй: Тать так, так; ми, хва́ла Бо́гу, ту, а́ли за на́ших хло́пцьуу ни дові́дуйиме сьа ничь.

Она́ на то отпові́сть: Йа ти на́ших хло́пцьуу до́раз ука́жу. Закли́кала хло́пцьуу у у́ну і роспові́ли у́ши́ткой состойа́нийи сво́йи. І опцьі́лова́ли сьа і ко́ждий пушо́у на сво́йи дьіло́. Тиофі́ст отписа́у тому́ качьмарьйо́ви, же на дру́гий день у ньо́го на обі́дьі хо́че бу́ти. Качьма́рь сьа чудова́у, же так вели́кий пан до ньо́го на обі́д при́йде і приготова́у обзла́чний обі́д. При обі́дьі ізьйави́ть Тиофі́ст качьмарьйо́ви, шчо тота́ рапки́ньа, шчо у ньо́го слу́жила, йи його́ у́ла́сна жона́. Качьма́рь устраше́ний ско́ренько у́пау на кольі́на пе́ред ньоу і перепро́шувау йий, кидь коли́ йуй да́шчо пудло́го рік. І до́раз із не́йі зньали́ чи́ньчері ра́пські і дали́ до ку́пельуу. Тота́ качьма́рка, йакі́ на́йкрасші ша́ти ма́ла, одарова́ти хотьі́ла йий. Но Тиофі́ст ни прийа́у, ай тоти́ пі́ньазьі му вернуу́, шчо за ньу дау качьма́рь і так вернуу сьа іс сво́йоу родино́у і іс ву́ськом дому́. У весе́лости жи́ли у́сьі читверо́, а́ли ни задо́лга. Дозна́у сьа царь о тум, жи Тиофі́ст христійа́н, усьа́ками дару́нками хотьі́у го одари́ти, аби́ сьа од Христа́ одрьйу́к. Но он ни хотьі́у. І так ве́длуґ повельі́нійа ца́рського осужде́н буу со жено́у і ча́дами на смерть. І так роспали́ли вапе́нну печь і у́сьі читверо́ там вергли́ во пла́мень. Али поло́мінь а́ни во́лоска йім ни спали́у, то́кмо души́ йіх во ви́дьі го́лубіу у́сьі чоти́ри нат пе́шчейу трепета́ли сьа і одлетьі́ли на не́бо.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Ре́пая в Убли, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 539—540: Про щасте, котре прийшло на старість. Ст. 561—563: Послушний син. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42: Psota. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki і т. д. na Rusi. Ст. 12—14.

Леґенда ся відносить ся до св. Евстахія і є дуже давна; пор. Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451: De errantium mirabili revocacione et afflictorum pia consolacione. — Aus Legenda aurea, 161,

ст. 712. — Act. et martyr. S. Eustachii ed. Combefis, Paris, 1660, 1—44. — Nicet. Paphlag. Laudat. SS. Eustachii etc. ibid. 45—87. — Surius, Act. SS. 20, Sept. ст. 209; пор. 3. Nov. ст. 13. — Steph. de Borbone; Scala celi, 147. — Vincent. Bellovac. spec. hist. 10, 58. — Sarisberiens, 1, 4, ст. 27. — Ath. Kircheri, Hist. Eustachio — Mariana, Rom. 1605. — G. B. Manziani, Vita di S. Eustach. Ven. 1653. — Légende dorée, 1842, 1, ст. 335. — B. Baro, St. Eustache, tragéd. Par. 1649. — Bibl. du théatre franç. 1768, 2, 56. — Mercure galant, 1680, ст. 27. — Mercure de France, 1725, ст. 65. — Bull. du bibliophile, 1841, 739—809. — Pierro Bello, St. Eustache, tragéd. Liége, 1632. — Nisard, Hist. de la littér. pop. 2, 209. — Lüzel, Gwersion Breiz-Izel, Le roi de Romani, ст 179. — Holland, Crestien von Troies, ст. 54—104. — Caxton, golden legend. bl. 323. — Sir Isumbras, Utterson, 1, 73; Ellis, spec. 3, 153; Swan, 1, LXXVIJ; 2, 430. — Dodvidge, life of col Gardener, ст. 45; Swan, 2, 425. — Warton, 1, CLXXIV. — Grundtwig, Gamle Folkwiser, 2, 605. — Tausend u. eine Nacht, Breslau, 14, 138. *В. Гн.*

34. Чи лїпше за молоду, чи на старість каміне гризти? Б.

Бу́ли два богачі́ та́кой у̂ йинныі́м силы́; йидéн мау̂ си́на, а дру́гий мау̂ дыі́у̂ку. У то́го ґазди́ си́на удобра́ли у̂ кату́ни. Но і твердо сьа тоти́ двойи льуби́ли, тота́ дыі́у̂ка і с тим леґі́ньо́м; і ґа́зди оти́ старі́ та́кой сьа льуби́ли. Пи́ше тот леґі́нь с кату́н дыі́у̂цыі: Оби ти сьа ни уддала́, до́ки йа ни у̂йду іс кату́н. На́дыі́й сьа на ме́ни, бо йа тибе́ во́зьму.

Старі́ на то ни бизува́ли сьа, на тото́ сло́во, а у̂чини́ли письмо́ ми́жи собо́у̂, тай ка́у̂цийу покла́ли: Йак твōй син у̂йди іс кату́н, оби́ йому́ ни сло́бōдно дру́гу узьати́ дыі́у̂ку, а́ни твōйі у̂ддани́ци ни сло́бōдно за дру́гого сьа уддати! Но й покла́ли межи собо́у̂ вели́кий безі́у̂ша́к. У̂йшоу̂ іс кату́н тот катуна́ і посва́тау̂ тоту́ молоди́цьу, шчо писа́у̂ йі. Но вōн йидина́к буу̂ собі́ у̂ вōтцьа́ і дыі́у̂ка у̂ сво́го вōтцьа́ йидини́цьа бу́ла, бōльше дыіти́ ни було́ і сва́тали сьа они́ і так на сватанка́х старі́ ме́жи собо́у̂ у̂говорили, ож йа сво́му си́нови на́йму слугу́, чим сьа у̂же́нить, а́йбо ти сво́йіу̂ дыі́у̂ныі слу́жницьу найми́, чим йі́ уддá́ш. І на́йму. Но, посвадьбува́ли і спра́вили йім хи́жу старі́, дали́ йім і слугу́ і слу́жницьу. Тако́го слугу́ дау̂ оте́ць си́нови, оби́ му ни тре́ба нич роска́зувати до ґаздо́у̂ства; і оте́ць дау̂ сво́йіу̂ дыі́у̂цыі слу́жницьу таку́, оби́ йіу̂ нич ни тре́ба роска́зувати, оби́ они́ двойи так жи́ли, молодьа́та, йак ге́йльата, йак двойи по́тьат. І тве́рдо йім при́много дали́, вилику́ чьасть і тоти́ двойи молодьа́т тве́рдо ґаздуу̂ть до́бри і так собі́ живу́ть, іншчи́ май лыі́пши, йак пани́ живу́ть, бо д ним ни́йакий урьйадни́к ни ма́йи йти проси́ти ни́йаку дань; йинни́м сло́вом, ото́ старі́ ма́у̂ть за ныі опла́чьу-

вати, обй оні́й за журу́ нийаку ни знали, лем обй собі жили, та жили по паньськи. Но, шчо йім сьа случило? Нисиреньча ходить до них. Прийди ў вичері пуд оболок і покльопкать у оболок: Ци спиш, пани ґаздо?

Ой ни спльу. Та шчо хоч ти?

Ци на старöсть хоч камінь гристи, ци замолоду?

Ей йди гет собі; йа камінька жанного ни хочьу гристи; йа кибих бирува́ў ціпово йісти, ни камінька твойи гристи.

Но та ци кажиш ми, ци ньіт?

Йди так собі гет, бо пушку возьму, та забйу тьа с пушки.

Но, й нисиреньча пöшла! Прийде другий вечьур, упйать ізвідать она, кажи: Но, кажи ми чоловічи, йак хоч: ци на старöсть камінь гристи, ци замолоду?

І вöн ізгойкаў на нисиреньчьу, кажи: Іди собі гет, ти ни майиш до мени дьіла.

Кидь ни кажиш, та ни буде ти доти супокоу, бо ни польівить ти.

Но, ци кажиш?

Кажи му жона: Ўже повіш вать сьак, вать так, най собі йде гет, бо ни можиме спати.

Но, так вöн подумаў си лем, хочи казати, та кажи: Буду замолоду камінь гристи.

Нисиреньча тоди пöшла.

Шчо сьа стало нат тим чоловіком? Почьало ў нього гинути ўшитко ўсьади, де худоба здихати, де град сьійанька збиў, де шчобудь, такой сьа хльіп ни ўродиў і сьтьісьньіў дужи, на нич прийшоў. Уже ни йи слуги, ни служницьі, бо ни треба. Но, пöшоў вöн ў йинну нидьільу до церкви. Ўйшли с церкви льуди і вöн слухать, тьісньі говорьйать, деби йти ў заробок. Айбо і вöн сьа прислуховуйи, бо й вöн би йшоў. Но вöн сьа ганьбить казати йім, шчо й вöн би йшоў ў заробок. Прийшоў вöн домо, кажи своййў жоньі: Нибогойко жоно! Ідьім і ми ў заробок! Йдуть льуди, тай ми йдьім.

Но вöн сьа ни зобраў йти тоди, коли льуди йшли, бо сьа ганьбиў, ай другий день пöшоў іж жоноў. Були у них два хлопчики. Тоти два хлопчики с собоў ўзьали; на шчо оні́й будуть дома опставати? Де ми будеме робити, там і оні́й будуть коло нас.

Но ідуть оні́й, прийшли у йинну діброву на нöч; там йіх нöч зайшла. Но, де будеме ночьувати? Та туй будеме ночьувати ў дуброві. Крузь діброву орсаґ буў, дорога, і там собі пуд дубом наклали мало огника, сидьать там коло огника, та журьйать сьа, бо ньішчо йісти. Видьать оні́й, пöтьатко скачи коло 'гне. І то пöтьатко ўбиў тот чоловік. Но, кажи, ото пöтьа спичиме осим хлопцьам малим, та з'йідьать, а ми такой будеме. Но, шчо сьа стало? Йде пан ў ночи па гиньтові і увідьіў

с то́го гиньто́ва, шчо там блиск йи, огéнь. Ка́жи ко́тьишови: Стань! Ко там йи? Йди увйдь.

І ко́тьіш стаў. Но, йди ўвидь, ко там йи.

Ко́тьіш пöшо́ў, ўвідьіў. Прийшо́ў іт па́ну, сказа́ў, ко там йи: двойи там чéльади ночьўйи пуд ду́бом, тай два ў них хло́пчики суть ду́жи кра́сьні і жона́ у ньо́го, то́го чоловíка, йи ду́жи кра́сна, па́ни. — Ў па́на ў то́го жони́ ни бу́ло. — Ка́жи ко́тьіш: Ни ма́уть шчо вичéрьйати, биз вичéрі льаглѝ.

А ци кра́сна ў ньо́го жона́, ў то́го чоловíка? звідать пан.

Ой ду́жи кра́сна.

Но, хло́пи, йди лем, та кажѝ жоньі, най прийди сьуда́ т па́ну, та там дасть вам хльіб.

Ну, ко́тьіш пöшо́ў і повíў жоньі: Пойти, пан загна́ў, даду́ть вам хльіп, та будетé йісти.

І жона́ прийшла́ т па́ну. Ка́жи пан: ге, ту йи хльіб ў гиньто́ві путь сьідако́м; досьагни́ собі, жо́но!

Айбо они́ йинну бéсьіду ма́ли с ко́тьішом: Йак тота́ жона́ прийди на хльіб, — оби ти тоди́ ско́ро ко́ньі кину́ў, та возьмéме с собо́ў жо́ну. І ко́тьіш так учини́ў. Йак жона́ прийшла́, утьíк пан іж жоно́ў. Но, тот чéкать там чоловíк ко́ло ’гне жону́ собі; но й жони́ ни йи; увідьіў, ош пан ўзьаў собі жону́: ни обѝ хльіб буў, ай жони́ ни йи! Твéрдо сьа тот чоловíк пожури́ў, шчо тьісни́й, ай шче й жона́ пöшла уд ньо́го. І так опста́ли два хло́пчики із ним. Но, даў Бö день; йак вöн пириспа́ў там, но йде він на робо́ту йиннако́во; йинного́ нисé на рука́х, а дру́гого видé за собо́ў хло́пчика. Прийшо́ў вöн ід во́дьі йинньíў, вили́ка вода́ ду́жи, отý би во́ду бри́сти, бо путь чи́риз ньу йи; жу́рить сьа, йак йі пирибри́сти. Но, сам би пирибри́ў, а́йбо оба́ хло́пчики ни го́дин пиринéсти на́раз, но по йинного́. Но, пириньíс йинного́ на дру́гий бöк чи́риз во́ду, по́клаў то́го на бéрега так, но вирну́ў сьа за дру́гим; íдé нéсти дру́гого. Йак вöн сьа вирну́ў за дру́гим, прийшо́ў на тот бöк, хло́пчика ни йи, бо за ним йшоў ривучи́, йак то́го ньіс, та ўпаў ў во́ду, тай ўтопи́ў сьа. Вéрнуў сьа вöн іт то́му, шчо го ўже пириньíс. Прийшо́ў і того́ ни йи; то́го воўк ўзьаў. Жжури́ў сьа твéрдо так, шчо пöшо́ў ў хашч — ни жони́ а́ни хло́пчикіў ни йи — і там ходи́ў за два ро́ки так, ги́би здича́ў ўже іж жури́. Но, прийшо́ў вöн цу́равий за два ро́ки ід йидньíў та́бльі, та затьа́х сьа ў тéрньа, а ў сило́ за ото́ ни йшоў, бо ганьби́ў сьа, бо цу́равий. Но, ду́маў собі, ту прийди да́тко жа́ти сисé сьі́йаньа, вадь кирийтьíў позира́ти, тай так собі у ньо́го буду́ проси́ти йако́йи пла́тьа. Но, прийшо́ў пан тот, шчо його́ сьі́йаньа було́, на во́зьі і там ўвідьіў то́го чоловíка ў тéрньу. Прийшо́ў пан іт чоловíку тот, звідать сьа чоловíка: Шчо ти йись? Ци пра́вий ти дух, ци нипра́вий? — Вöн гада́ў, шчо чорт.

Ой йа, ка́жи, пра́вий дух.

Кить ти пра́вий дух, пой сьуда́ до́ мньі.

Ни йду йа т па́ну, бо йа го́лий, бо сьа ганьбльу́.

Пан стаў, іс се́би пла́тьа зньаў, шчо с спо́ду: но на́ на се́би, пой сьуда́. Но, типе́рь кажи́, шчо ти за йиде́н?

Тот у́казаў па́ну, йак вӧн ходи́ў, а́йбо уже вӧн іс па́ном ни биру́йи і говори́ти тот чолові́к, бо го́лод го у́бий.

Пан ка́жи йому: Ци би́убись у ме́ни хоть лем із гусьми́ у дворі?

Буду́, шчо роска́жуть ми, лем оби́ ми йі́сти дава́ли.

Но, йа ка́ртку ти напи́шу, та йди до ме́ни іс сеў ка́рткоў, оби́ тьа ві́ровали, ож йа тобі́ даў пла́тьа с се́би, тай йа тибе́ загна́ў до се́би, бо йа шчи ни йду домо́ — тот пан ка́жи йому — бо йа ма́у ту робо́ту ішчи́. Но прийшо́ў тот чолові́к до па́на у двӧр, па́ньійа го звідать: Шчо ти, чолові́чи, хо́диш?

Мине́ пан загна́ў і оту́ ка́ртку даў, оби́ па́ньійа прочита́ла, оби́ ві́ровала.

Айбо па́ньійа ни ві́руйи на оту́ ка́ртку, бо спо́знайи пла́тьа паньсько́йи на чолові́ку на тӧм: Ой, ка́жи, ти собі́ сам письмо́ написа́ў; се пла́тьа паньсько́йи; ни віру́у йа тибе́. Ти па́на у́бий!

І ла́ла закли́кати сво́йі слу́ги па́ньійа і росказа́ла би́ти то́го чолові́ка: Би́йти, бо па́на за́бий вӧн, бо йа пла́тьа іспо́знала паньсько́йи! — Но, й лу́жи би́ли то́го чолові́ка. Надо́йде пан на ото́, а они́ го би́уть, його́ че́льадь двӧрна́. Шчо вӧн ка́жи роби́ти? На шчо ви сього́ чолові́ка бийте́? То йа даў йому́ пла́тьа, тай йа му ка́ртку написа́ў за ото́, оби́сьте го ві́рували.

Па́ньійка ка́жи: Йа ни ві́рувала на ка́ртку, бо йа ду́мала, шчо вӧн за́бий тибе́, па́ни.

Но вӧн опста́ў сьа та́кой у па́на у дворі́, буў за двӧрника. Звідаў його́ пан: Ци го́дин ти би́ти за ко́тьіша у ме́ни? Ци зна́йиш ти?

Ка́жи вӧн: Зна́у і буду́ за ко́тьіша.

Но пан йому́ ка́жи: Рихту́й ко́ньі та вӧз, пойдеме́ на гости́ну дале́ко.

І вӧн зрихтува́ў ко́ньі і вӧз іс па́ном, іде́ уже на гости́ну, а́йбо вӧн ни зна́йи, де йде на гости́ну, бо пан йому́ ни ка́жи, лем: Жени́ ко́ньі. Прийшли́ на гости́ну на йинно́ по́ли так у пустоти́ньу, дале́ко ут сила́ і тот ко́тьіш увідьіў там тве́рдо прикра́сньі пола́ти суть. І пан його́ ли́шиў пи́ла во́за, сам пӧшо́ў на гости́ну у тоти́ пола́ти, хижи́. Но, й ко́тьіш ни зна́йи, де вӧн йи. Іт то́му ко́тьішови прийшо́ў чорт і увідьіў чорт на ко́тьішу кітку сво́у, тоту́ нисере́ньчьу, шчо звідала пуд о́болоком пе́рший раз, коли́ повінчьа́ли сьа були́ тоті́ двойи молодьа́т. І ка́жи: Кітко, чьас би тобі́ уже польівити сьому́ чолові́ку. Ка́жи: До́стась за 12 ро́кӧў носи́ла му сьа на ши́йі. Но, пой гет уже. Но шчо тогди́ сьа опка-

вáў кóтьішови чорт? Кáжи му: Приїйди т тóбі твóй пан, та шчо ти твóй пан буде́ роскáзувати, обúсь нич ни слýхаў го, бо погинéш. Обúсь сьак чиниў, гей йа тобі буду казáти, кáжи чорт тому котьішови. Приїйди т тóбі твóй пан, буде́ тьа клúкати ў йиннý маштáльньу. Йак ти прийдиш у ту маштáльньу, а ў маштáльни сáмі сомарú. Буде́ ти пан казáти, обúсь биў тóго сомарá у чоло́, обúсь ўбиў; а ти кажú, шчо нúґда мýху ни ўбúўйим — бо тото́ ни сомарú, а чортú ўшитко. 'Бись казáў пáну, би ти ўказáў йак бúти, тодú й ти будéш.

I пан йому́ ўказáў йак бúти: Но, сьак бий. Пан дотулúў сьа, сомáр здóх нáраз; áйбо пан знáў, шчо то чорт, а кóтьіш ньіт, лем чорт пак кóтьішови іскавáў, та знаў і кóтьіш. Но, дирú типéрь сомарá! Кáжи пан кóтьішови.

Кáжи кóтьіш: Йа нúґди ни відьіў, йак тото́ дирýть; ўкажíть ми, пáни.

Пан указáў, тай обдéр на чьас, ож кóтьішови ньíшчо дрáти. — Бо тот пан — казáў чорт — 99 кóтьішóў лúшиў туй, тай тибе́ хóчи лишúти; а типéрь сам мáйи опстáти пан, завиршúти ним лáдиме сóтку, бо ўже ўзьаў 99 куф грóши, а трпéрь пан опстáни туй.

Кáжи йому тот пан, кóтьішови свому́: Ну, льізь ў тотý кóжу. Кáжи кóтьіш: Йа пáни ни знáу йак льíсти, та ўкажíть ми, пáни.

Пан ўказáў і схилúў сьа. Тодú кóтьіш ўхопúў пáна за нóги і вер ў отý кóжу і тодú поньíс чортьíм пáна свóго. Кáжуть чортú: Ми типéрь завиршиме́ пáном, обú сто рýўно було́, бо ўже вöн 99 даў ту кóтьішóў; типéрь ти, чоловíчи. за ньóго на гордóў грóши. Ото пан за тéби маў ўзьатú грóші отú, áйбо ти за пáна ўзьаў, бо ўже дóста пан даў отý льудú. Йди типéрь домó.

Та йак йа домó прийду? Пáньійа буде́ звідати, де пан.

Ідú, там йи ў пиýниці 99 гордóвóў грóши, то ўсьо твóйи, а ту йи сто. Ідú ў вáрош типéрь другий, та купú на сьа одéжу пáньську і сесьí кóньі ўміньай собí, обú пáньі ни спознавáла. Йак прийдиш домó, буде́ пáньійа казáти, шчо ти с пáном поміньáў майоршáґи, та пан туй опстáў, а ти там прийшóў. Тай кажú пáньійі, обú пáньійа сьудá йшла іт чортьíм!

Но і вöн прийшóў там, пáньійа го звíдать: Шчо ви за пан? Кáжи: Йа с пáном майораньí поміньáў, та пан там опстáў, а йа туй прийшóў; поміньáли ўшúтко, йинним слóвом. — I пáньійа пöшлá там нáраз і чортú і пáньіу ўзьалú там. Пáньійа булáби ни йшла, та ни знáла самá, де йде. Так тот сьа кóтьіш опстáў там за пáна на тöм місьтьі. Но, бúриші жýрьйать сьа, ош прокльáтий ото́ пан буў, а сей мóжи пýшчий буде́. Но вöн даў рóсказ, йак там сьа опстáў: До нне бúриші, слýги, обú на робóтьі булú! Бóжи, жýрьйать сьа твéрдо, се прокльáтий пан. I прийшóў рáньіцко пан тот на робóту дуже́-е, шчи тéмпо було, на конú.

Божи! оні так робльать, шчо никус сьа і ни принымаўть д горі зо страху і так говорьйать самі с собоў: Ни збити ў сього пана, бо прокльатий дужи! Но, вон на тот йиден день даў сьа йім на знаньа ож вон такий прокльатий. У вичері даў росказ, обі ўсі прийшлі д ньому ўписати сьа. Прийшлі оні, айбо вон ў день росказаў іношови свому йинного вола зарізати; но й за ото служаньцы ни знати нич, шчо вон ладить, лем бойали го сьа усе. Вон заклаў йім гостину вилику, йак прийшлі ўже з роботи і грошми йіх даруваў і так оні казали: Но, та ў день йисме говорили, ош пан сисе прокльатий, айно се пан божий. Но, шчо оні чинили, йак сьа попили? Іміли сьа бити пйаны. Но і пан тото ўвідыў, шчо с того нич, йак оті сьа напили ў пана, тай гріх робили і пак додумаў собі, ош так больши раз ни буди. Ўже й ни було так больши раз, бо грішили, пан йіх шкодуваў, ош тысны і слабі, та даваў гей на божи; йому Бо даў, пану, та вон йім даваў; айно відыў пан, іс того нич. Прийшоў до пана другий пан на гостину; радить сьа вон того пана, хотьіў би правити вон йинну школу сироцьку, то, рахуйи собі, на божи хоть только би було, зачим і йому Бо даў. І так вон тому пану говорить, ож ладить ў тоў дуброві школу, де пан у нього жону ўзьаў на памйать на ото місто, ош ту у ньа жона пропала. Но і даў там школу збудувати майстрім, мурникім і ўсьакі римисельники там робили, столаші ўсьакі, йакі було треба там і тко лем йшоў відыти оту школу, йак сьа робить, тим платиў грошми свойіми тот пан, шчо лем позирали. І справили оту школу, поставиў там ў оту школу професурі, обі ўчили дыти і ў тоў школьі даў ўчинити гостину привилику і пустиў письма ўсьади по-сьвіту за ўсьакоў віроў, за папами, Руснаками, обі там йшли на гостину. Но, й прийшлі там на гостину пані, Руснаки, ўсьака віра... Но, прийшоў і тот пан на гостину, шчо ў нього жону ўзьаў; айбо тот пан ни знайи, того пана ни спознайи, ож ў нього жону ўзьаў, бо йакби буў спознаваў, таби ни прийшоў буў на гостину. Тот пан, шчо школу справиў, спознаў, шчо: тот ў мени жону ўкраў на сьім містьі. Звідать сьа: Пани брати! а паньійа чому ни прийшла?

Почьаў крутити, кажи: Паньійа хвора, та за ото ни прийшла. Ну, кажи, пани брати, йа зажену свойі коньі за паньійоў, тай двох креликоў, шчо ўчьать сьа ў школьі.

Вон крутить, ни хочи: Но, йа ўправльу. І ўправиў. Прийшоў котьіш за паньійоў і подаў йіў письмо, обі йшла на гостину там до пана; пан загнаў. Но і она йшла би була тогди с паном на гостину, айбо пан йі ни браў, бо бойаў сьа, ож датко йійі спознать. І тогди нарас сьа зрихтувала, йак прийшоў воз за неў і два крелики. Сьіла на воз, іде. Сьіла собі ззаду на сьідак із йидним креликом, а другий наўперид, іс котьішом сьіў. Звідать она йіх тим путьом ідучі: Ўткі ви?

Ми самі́ ни знайиме, у́ткі ми; бо зна́йиме, типе́рь во шко́лисьме прийшли́ за па́ньiйоў, бо во шко́льi сьа ўчиме́.

Ци ма́йите ви ньа́ньа, вадь ма́му?

Ой ни йи ў ме́ни ньi ньа́ньа, ньi ма́ми.

Но та де тво́йа ма́ти?

Йа ни зна́у. Зна́у й ни зна́у; мо́йу ма́му пан ўкраў йаки́сь із дубро́ви.

Ци сьак? Уна́ ўже ўві́дьiла, ош то йiйі́ син, ай ни ка́жи, шчо она́ ма́ти його́. Ка́жи: Ци буў ў те́би брат шчи?

Ка́жи вöн: Буў ў ме́ни брат шчи ме́нший.

Та ци зна́йиш, де вöн йи?

Йа ка́жи, ни зна́у. Зна́у, ка́жи, шчо ўтопи́ў сьа.

А тот слу́хать наўпе́редьi; бо они́, два ў шко́льi ўчи́ли сьа, а ни зна́ли за се́би, ож они́ бра́тьа суть собі́. Ка́жи тот ста́рший: Ньiс мине́ ньа́нько чи́рез во́ду, та пиринньíс мине́ на тот бöк, тоди́ сьа вернуў за ме́ншим бра́том. До́ки сьа верну́ў за ме́ншим, а тот ўпаў ў во́ду, та ўтопи́ў сьа; а мине́, ка́жи, воўк ўхо́пиў.

Ка́жи ота́ па́ньiйа: Та тибе́ тко удньа́ў уд во́ўка?

Ка́жи: Мине́ з'удньали́ козарі́, шчо йшли с коза́ми.

За ме́ншого ни зна́йиш, ци йжиў да́тко, ци ўтопи́ў сьа?

Ка́жи: Ни знау.

А тот слу́хать ме́нший. Ме́нший слу́хать, ци пра́ўду вöн говори́ть, та почьа́ў пла́кати, йак почьу́ў, ош пра́ўду говори́ть, ож оті́ бра́тьа.

Ка́жи йому́ ота́ па́ньiйа з во́за. Шчо ви, ка́жи, кре́лику пла́чите?

Ка́жи: Пла́чьу, ож два́йисме бра́тьа, та ни ма́йиме ни ньа́ньа, ньi ма́ми.

Ота́ па́ньiйа слу́хать, та ни ка́жи йім, ож она́ йіх ма́ти, а слу́хать, шчо они́ два спові́ли сьа, ож они́ бра́тьа собі́. І уна́ ж жальу́, йак ўчьу́ла, ож йiйі́ хло́пцьi ото́ і́стинньi, імі́ла пла́кати. Зві́дауть йiйі́ кре́лики: Шчо па́ньi пла́чьуть?

Ка́жи: Пла́чьу ото́ з вели́койі ра́дости, шчо ви мойі́ і́стинньi сини́. Но, ка́жи, сла' Бо́у, ту йисьме́ тро́йи, а́йбо, ка́жи, за ньа́ньа ни зна́йиме, де йи. Ви нибожа́та ни тьа́мите де ньа́ньо вам? Бо́, ка́жи, то мине́ пан ўкраў з дубро́ви; ви мо́йі дьiти, йа ва́ша ма́ти.

Ўже зна́уть они́ тро́йи за се́би. Прийшли́ там до то́йі шко́ли на гости́ну і пан сам ни знаў за оти́ хло́пцьi, ож они́ ў отьíў шко́льi сьа ўчать. Рахува́ў так, ги стало́сь, йинно́го воўк ізьзьíў, а дру́гий ўтопи́ў сьа. Ну, йак они́ сьа спові́ли, ож они́ сво́йі суть, тве́рдо імі́ла па́ньiйа пла́кати. Тоди́ пан зві́дать йiйі́: Шчо ви па́ньi пла́чите:

Ото́ па́ни пла́чьу: О́дика найшли́ сьа мойі́ хло́пцьi два, та пла́чьу, ож ни бу́ло ў них ньi отцьа́, ньi ма́ти, ай самі́ си́ротами опста́ли. Та ўже йім сьа ма́ма найшла́.

Ка́жи тот пан: та йак сьа найшла́ ма́ма йіх?

Та чей, ка́жи, йа йіх ма́ма.

Та йак, шчо ўни сиротами бу́ли, тай ви ма́ма?

Так ка́жи: Мине́ сесь пан, шчо йа з ним, ўкраў ньа.

Та йак вас ўкраў?

Так, ка́жи, шчо йа за пе́ршого ґазду́ ни зна́у де йи, шчом божи́ла сьа з ним; сесьí ми хло́пцьі типе́р сказа́ли, шчо йа йіх ма́ма, та йак оте́ць з ни́ми ходи́ў, та йинного́ воўк зьзьіў, онсьо́го ста́ршого, а дру́гий ўтопи́ў сьа. Та даў Бӧ, та туй суть оба́.

Тот пан нара́с тоди́ ж жальу́, йак ўві́дьіў, ош то його́ па́ньійа і даў вили́ку там ба́нду учинити на раді́сть. Тоди́ пӧшли́ с па́ньійоў ў кирт на шпа́цір і тоти́ йіх два хло́пцьі пӧшли́ з ни́ми та́кой. Но й то́го па́на, шчо ў ньо́го па́ньійу ўкраў, даў вӧн ў тимни́цьу за́пирти. Они́ ў ки́ртьі тӧм сьіли собі пуд йинно́ де́рево обо́йи і там на́раз обо́йи ўме́рли з ра́дости. Тоти́ кре́лики два там йіх погре́били.

Ну й йа там зайшо́ў туда́ позира́ти ў ту шко́лу, кортьі́ло ньа ві́дьіти. Ну, й тра́фиўим сьа там на по́гріб, йак прьийа́тали тих поме́рших. І зайшо́ў йа там псалти́рьйу сьпіва́ти і напи́ўим сьа дужи, та успі́вуваў йим сьа з дьако́м ду́жи, бо там дава́ли ўсьа́кий напӧй, йаки́й йи на́сьвітьі. Та йа́ким сьа тоди́ напи́ў та ут тоди́ ни зна́у ньі чита́ти, ньі писа́ти.

Зап. в мартї 1896 від Михайла Фотула в Стройнї, Березької столицї.

35. Чи лїпше за молоду, чи на старість в гараздї жити? В.

Бу́ли два ґа́зди, а вили́кі бу́ли богачі́. Йиде́н маў дьі́уку, дру́гий леґіньа́. Зӧйшли́ сьа они́ ў йи́нно, та го́стьать сьа богачі́, та йиде́н дру́гому ка́жи: Бра́ти! таки́х дру́гих богачӧў ни йи гі ми, та ми́ своїі дьі́ти побирі́м! І приста́ли они́, пӧбра́ли дьі́ти собі. Йиде́н даў си́ну собі са́лаш ове́ць, фот свини́, а мі́нис ко́ни; а тот дьі́уцьі собі тӧлько даў. Раз ўме́рли дьі́ўчин оте́ць і ма́ти. Ўшитко ґаздӧўство опста́ло молодьі́м. Уме́р молодо́го оте́ць і ма́ти, опста́ло ґаздӧўство на ньі. Лем вӧсьім хло́пӧў з вӧцьа́ми у то́го ґазди́ хо́дьать, а вӧсьім конда́шӧў, а во́сьім ґульа́шӧў. Раз імі́ла сьа нисире́ньча до то́го ґазди́. Снить му сьа ко́ждий раз, а ўсе ка́жи му: Йак хоч жи́ти, ци за́молоду́ добрі́, ци на ста́рӧсть добрі́?

Айбо вӧн ка́жи ў вичӗрі: Жо́но, мины́ сьа снить ўсе, йак йа хо́чу жи́ти: ци за́молоду, ци на ста́рӧсть ў гаразды́; та ни зна́у, шчо каза́ти.

Так кажи́: ош ско́рши го́дин йим ка́мінь гри́сти, до́ки ма́у зу́би, а йак ни бу́ду ма́ти зу́би, та ни го́дин йим гри́сти.

Ка́жи нисире́ньча: До́бри, до́бри! -- йак йіў то повіў.

Раз дру́гий день прийдуть ґульа́ші: Ка́жи: Шчо ви хо́дити?

А они́ ка́жуть: Ни добрі́! й йидно́йі коро́ви ни йи.

Та де йи? ка́жи.

Увӧйшли́ ў льіс, а бу́рьйа бу́ла; льіс па́даў і побиў.

Овӧн йім ка́жи: Та йдьіть гет, мины́ ни тре́ба вас.

Прийшли́ домо́ вӧчарі́ уд ове́ць. Ка́жи вӧн: А во́цьі де суть?

Прийшли́ льу́ди, зло́дьійі, та зайали́ й йинну́ ни лиши́ли.

Та йдьіть, ка́жи, гет, миньі́ ни тре́ба вас.

Прийшли́ конда́ші ут свини́. Овӧн ка́жи йім: Шчо тото́ йи?

Та, ка́жи, й йидно́йі свини́ ни йи, пропа́ли.

Та, ка́жи, йдьіть гет, миньі́ ни тре́ба вас.

Прийшли́ коньухарі́ уд ко́ний. Шчо ви хо́дити?

Та ни добрі.

Та йак? ка́жи.

Та ўчо́ра ско́чили ко́ньі ў Ду́най та сьа ўтопи́ли.

Та йдьіть гет, ка́жи, миньі́ ни тре́ба вас.

Раз іми́ли сьа буди́нки, погоріли. Побудува́ў вӧн шчи раз. Іми́ли сьа на дру́гу ра́ту, погоріли. Ўпаў тьісни́й час, хльі́ба ни йи. Позастаўльа́ў вӧн зе́мльу ўши́тку, прийшло́, шчо лем ўме́рти з го́лоду, бо ни йи за шчо купи́ти. Ка́жи вӧн йіў: Нибо́го жо́но! йдьім ў світ. І йи у них двӧйи дьіти́й. Забра́ли сьа, йдуть. Айбо дьіти йӧйкауть тве́рдо, йіли би. І вӧн забиў по́тьа, ста́ли ў льі́сьі, накла́ў вӧн оге́нь і то по́тьа скубе́. Іде́ йиде́н пан чотирьма́ ко́ньма і там собі́ стаў і ка́жи ко́чішови: Іди́, ка́жи, спечи́ солони́ну, та будеме́ вичи́рьйати.

Ко́чіш пушо́ў і пік там солони́ну. Йак панньі́с, ка́жи пан: Тко там йи?

Йи там чоловік іж жоно́ў, а ду́жи фа́йна жона́ а двӧйи дьіти́; а́йбо ду́жи голо́нньі, так проси́ли хльі́ба, шчо... Та чому́сь, ка́жи, ни даў йім? Дати́ було́. Та, ка́жи, на́, неси́ пӧў хльі́ба йіў, та кажи́, най шчи при́йде, шчи даме́. Ота́ жона́ прийшла́ д во́зови за хльі́бом і тот пан ўзьаў жону на вӧз, тьі́кать ж жоно́ў. Ґазда́, сиди́ть, че́кать, ни йи йі́йі. Ўхопиў сьа на путь, ни йи. Но, то біда́, ўже й жони́ ни йи! Дойіли тот хльібе́ць із дьітьми́, ўзьаў сьа, тай йде з дьітьми́ ў світ. Прийшо́ў ід во́дьі, вода́ вилика́, а на тӧў во́дьі перевӧзни́к, а́йбо його́ ни хо́чи перевести, бо вӧн ни ма́йи чим плати́ти. Вӧн тве́рдо про́сить, пла́чи, обі́ го

перевести, а́йбо ни хо́чи. При́йди йиде́н чолові́к, та ка́жи йому́: Йди ти, бра́ти, там долы́і, та там ти перебриде́ш, а́йбо пла́тьа зме́чеш.

І вӧн там прийшо́ў і пла́тьа звер і йинну́ дьіти́ну ли́шиў, а дру́гу повьі́с чи́рпз во́ду. Йак переньі́с, ка́жи дьіти́ньі: Буть туй, а йа йду за дру́гоў! Йак буў сирик води́, воўк прийшо́ў, ўхо́пиў дьітину і ўтьік; а тота́ дьіти́на, шчо переньі́с, скочи́ла у во́ду і так обо́йи дьіти загибли. А вітерницьі прийшли́ і пла́тьа забра́ли уд нього. Опстаў вӧн го́лий. Ка́жи: Бо́жи мӧй, Бо́жи! шчо йа чини́ти типе́рь бу́ду, де йа сьа дьі́у?

І заль́із ў пшини́цьу, льіг там і там ўмерти хо́чи, бо ни зна́йи, шчо чини́ти. А тот ґазда́, шчо його́ пшини́цьа прийшо́ў та хо́дить по пшини́ци. На́йди його́ там го́лого і ка́жи: Шчо ти чи́ниш туй?

Тве́рдо вӧн поча́ў пла́кати, ка́жи: так і так, йа ни го́дин пуйти́ го́лий.

Тот ґазда́ сьа зми́луваў, стьагну́ў ногави́цьі і даў му ґа́тьі і со-ро́чку і ка́жи: Бра́ти! Іди́ лем до ко́ршми і ў ко́ршмі мине́ чика́й. Йа зна́у, ош ти голоде́н, та йа тобі там йісти ку́пльу.

І вӧн увӧйшо́ў до ко́ршми, а то́го ґазди́ жона́ там пйи. Рас пози́рать тота́ жона́ на нього: Йой, та та мо́го ґазди́ пла́тьа! Іми́ла йо́йкати; та, ка́жи, мо́го ґазду́ заби́ў, а пла́тьа зньаў з нього.

І там були́ пйани́цьі, імили, зйаза́ли то́го чоловіка і бйуть. Тот тве́рдо пла́чи, про́сить сьа, мо́лить сьа, йа ни заби́ў! Натхо́дить тот, шчо му пла́тьа даў: Льу́ди! ни ки́вайти го, йа му пла́тьа даў!

Айбо ўже му до́ста бу́ло, бо ўби́ли го тве́рдо. Даў му тот ґазда́ там йісти, тай ка́жи: Бра́ти! Йди з Бо́гом типе́рь! І вӧн сьа ўзьаў, іде́! Йиде́н день ни йіў нич; дру́гий день іде́ ни йість нич; іде́ тре́тий день і ни биру́йи йти; льіг на пути́, оби́ ўме́рти. Йде йиде́н чоловік, ка́жи: Дай Бо́жи! Шчо лижи́ш?

Умира́у з го́лоду.

Но, ни бо́й сьа, ўстань, пой, йа тобі дам йісти. І тот чоловік даў му йісти, со́рок ґре́йцарӧў. Но, ка́жи, йди́ з Бо́гом, мо́жи да́ґде собі шчо заро́биш, або́ заслу́жиш.

І тот прийшо́ў ў ва́рош йиде́н. Іде́, а пан на капурі́ стойі́ть, ка́жи: Вӧтки ти чолові́чи?

Та вӧтки? зо сві́та

Ци найа́ў би ти сьа? ка́жи.

Йой, йой, найа́у.

Но, та пой до ме́ни. Ци зна́йиш ко́ло ко́ний?

Зна́у, ка́жи.

Но, ни буде́ш нич роби́ти, лем ко́ло чотирьйо́х ко́ний ходи́ти; а йісти, пи́ти, шчо буде́ш лем хотьі́ти, то бу́ди, а симбри́льу, йаку́ хо́чиш, таку́ дам ти. А раз ў рӧк пуде́ш ў гости́ну. Йак накорми́ў, тогди́ ўпрьйаг, тай

йдуть ў гостину. Йдуть, йдуть, прийшли ў йинну пустотиньу, а там хлыіў йи. Тогди кажи: Слуґо, йди зганьай коршмарьйа, туй будеме вичерьйати.

І вön пушоў, айбо там ни коршма, лем там йиден сомарь лежить І тогди прийди і кажи: Пани! там ни йи ничь, лем сомарь. Но, кажи, пойме го забити.

Пöшли, забили того сомарьйа. Тогди кажи пан: Обдери скурку долы́і! — Обдерли і тогди кажи пан: Прöстри, слуго, кожу, ци вилика она! Слуга простер кожу і чорти завили слугу ў кожу і понесли ў преспонне, а тому пану насипали бреку гроший. Айбо там ў приспоннöў була того пана тыітка а того слуги сиреньча. Тота тыітка кажи диаволыім: Гой нисыіть го вон, вön туй ни майи бути, ай сам пан майи бути.

А того слуги сиреньча кажи: Іди до нього, та будеш опйат у нього служити, у того пана; а йак будете сомара бити, йак обдереш, обись ни ни киваў кожу. Йак пан ймить сьа йинним пальцьом, та там буде ў приспоннöў, а то ўшитко ґаздоўство твойи будe.

Унесли слугу дийаволи і пушоў опйат до того пана служити. Найаў сьа опйат до того пана. Дуйшоў рöк, ідуть там опйат. Прийшли ў тоту пустотиньу пут тот хлыіў і пан кажи: Стöй слуго, туй коршма, будеме пити, йісти! Рас слуга пушоў, а там ни йи нич, лем сомарь. Но, кажи, пойме го бити!

Пушли, забили. Но, кажи, слуго! дри кожу долы́і.

Слуга обдер і так кожу ссунуў ў рокаш, оби ў рокаши була. Айбо пан кажи: Прöстри кожу, слуго.

Айбо слуга кажи: Ўкажіть йак, йа прöстру.

Дужи пан сьа россердиў і схилиў сьа: Аттак простерти! А дийаволи ўзьали пана і понесли ў приспонне, а слузыі насипали фуру гроший.

Прийшоў слуга домö, ўже паном йи. Наімать тот слуга робöтникöў, та ни дайи йім сорок ґрацарöў, ай пригоршчами дайи і заото льуди назвали його: пан ласкавий, милосерний. Рас тот пан думать собі: Господи! ни буду йа мати с того хосен; бо льуди твердо пили, а били сьа, бо мали за шчо; ай йа йім дöм виликий спраўльу! І даў справити дöм виликий і писаў по орсаґови, де сирота йи, оби до нього нести, а вön буде годовати. І тот пан ласкавий, милосерний назбираў 9000 сирöт і тогди кажи: Господи! йакий йа голоден буў і шчи дахто такий йи, гі йа! І справиў за місьаць гостину і даў росказ йти до нього пити і йісти, хто схочи. А тим дыітьом профеcорöў учити і кухарки йісти варити поставиў, а сабовим платьа дыітьом шити. І там сьа народ ізойшоў, пии, йість, шчо хочи. Рас прийди тот пан, шчо ў нього жону ўзьаў. Дай Божи! кажи.

Дай Бо́жи. Йак ту, шчо ту?

Йа, ка́жи, па́ни бра́ти на гости́ну ни пости́г.

Ай, ка́жи, йа шчи за мі́сьаць буду́ держа́ти гости́ну, лем сьа гості́.

А тот пан, шчо ӯ ньо́го жону́ ӯзьаӯ, ӯсе на вода́х буӯ, во́ди мі́рьйаӯ; а йійі́ хова́ӯ на ланц на гайо́ві; і ка́жи: Йа би сьа го́стиӯ, а́йбо йду гет, бо там ньі́ским говори́ти мо́йиӯ чельа́тцьі.

А тот пан, шчо спраӯльа́ӯ гости́ну, ка́жи: чика́й, йа ма́у дьі́ти до́ста, та там заже́ну хло́пцьі з новинка́ми, та най чита́уть! Закли́каӯ профе́сора, та ка́жи: Ӯбери хло́пцьі розу́мньі, оби́ там йшли, та чита́ли новинки́ ко́ло то́йі жони́! — Профе́сор у́браӯ, загна́ӯ два хло́пцьі там. І хло́пцьі там чита́уть, а жона́ пла́чи і ка́жи: Во́тки ви хло́пчики?

Ай ци йа зна́у! йиде́н ка́жи; йа ни зна́у во́тки. — Йиде́н ка́жи: Йа зна́у. Ми йшли з ма́моӯ і з ньа́ньом, та ночува́лисьме ӯ йинньі́м льі́сьі, та пан уд ньа́ньа на́шу ма́му ӯзьаӯ. Раз, ка́жи, ньа́ньо з на́ми йшоӯ ід во́дьі вили́кӧӯ, та мине́ на тот бӧк по́ньіс, а ме́ншого лиши́ӯ. Та, ка́жи, прийшо́ӯ воӯк, та ӯзьаӯ то́го ме́ншого, а йа ско́чиӯ ӯ во́ду. Мине́ йми́ли галаси́... А мали́й ка́жи: А мине́ во́ӯк ньіс і вӧчарі́ уньньали́.

А она́ ка́жи: Йдьіть ви кажі́ть сво́му па́ну, ож йа ва́ша ма́ти.

А они́ ка́жуть: Ми ни го́нни пуйти́, бо наш пан вили́кий, милосе́рний, хіба́ профе́сору повіме́! — І хло́пцьі біга́й іт профе́сорови; сказа́ли; профе́сор пушо́ӯ і пові́ӯ па́ну. Тогди́ пан біга́й там сам і тоти́ хло́пцьі ӯзьаӯ. І так они́ сьа спові́ли: Йа твойа́ жона́, ти мӧй муж, а то на́ші дьі́ти, — Вӧттак обйали́ сьа, поцьі́льува́ли сьа і тот пан ӯзьаӯ слуги́ і тот ланц поруба́ӯ, а йійі́ зньаӯ з ланца́. Йак йі привіӯ ӯ свӧй дӧм і наби́ӯ собі́ дві пістоли́ і вийшли іт то́му па́ну, шчо йому́ жону́ ӯзьаӯ, ка́жи: Па́ни бра́ти! Шчо би ти то́му роби́ӯ, шчо ут те́би би жону́ ӯзьаӯ?

Ка́жи: Йа би го заби́ӯ.

А вӧн у́ньаӯ пісто́льу і за́биӯ го. Така́ була́ кома́шньа!

Зап. в липни, 1896,. від Михайла Кулї, в Солочинї, Берегської столицї.

36. Чи лїпше за молоду чи на старість мати щастя? Г.

Та де буӯ де не буӯ йиден чоловік. Ду́жи буӯ бога́тий. Сам сьа чьу́доваӯ на со́бі, жи так му добрі́ йде. І ву́йди ӯ ночи́ до хльіва́, тай попи́цуйи во́ли, ци добрі́ лижать, бо то було́ ӯ ночи́. І чьу́йи, шчось раз долу́ ро́гом ісцорконьі́ло. А то сире́ньча була́ його́, та йому́ сьа на ши́йу хо́пила і вуи сьа ма́ло гі напу́диӯ, йак то ӯ ночи́: Ни буй сьа,

йа *твóйа* сирéньча. Та йáкбись хотьíў, ци типерь с тобóў бу́ти, ци на *стáрість*? Бо ўсе ни мош!

Подýмаў ун собí: Ий, та типéрь йа шчи молодúй і би' сирéньчі зайду сьа. Та вольіийиш прийтú на стáрі нни до мньí!

І сирéньча пропáла уд ньóго. Ву́йде вун рáно назад до хльівá, ўже чотúри вóли здóхли. На дрýгий день чотúри корóви; і кóньі маў і тотó здóхло трéтьий день. Четвéртий день ву́ўцьі, пйáтий день свúньі, шéстий день гýси і кýри, йидни́м слóвом до тúжньа ни зустáў лем йак пáлиць ж жонóў. На вóсьмий день пу́шóў із дóму; хтось хúжу запалúў. Ўшúтко згорíло, шчо маў, ни зустáло лем тотó шáтьа, шчо на ньум бýло та на жоньí. Так на ньóгó бідá сúльно падáла!

Продáў зимльí жидýм, бо ни маў ізза чóго жúти. Пушóў до вáроша, жи дáшчо кýпить, ж жонóў, зéрна тай шáтьа; грóші стрáтиў тотú ўсьі, шчи й ў вáрош ни дуйшóў з нúми. Та ўже вíдьіў, жи на ньум нишчьáстьа вилúкойи йи, тай ўже сьа ганьбúть бу́ти у тум сильí, жи такúй ґáзда бўў, тай ўже пропáў. Та кáжи ун свойўў жоньí: Поймемо гет с тóго силá!

Та йдуть долў путьóм голóдньі і гóльі. Али жонá му барс шýмна бýла на твáрі, а шчи й молодá бýла. Біжúть йидéн пан долў путьóм на кóчьови; тай йак йійі ўвíдьіў, тай становúў кочь свуй і кáжи чоловíкови тому́: То твойá жонá?

Ой мóйа.

Ци ни продáў би ти миньí йійі?

Та йак, пáньцьу, продáм жону́ ут сéби?

Йа ти дóрого заптачьу́.

Кáжи жонá: Продáй ньа, ґáздику, продáй. Ти булéш жúти за грóші, а йа с пáном.

Та продáм.

Та кýлько хóчиш?

Сто дукáтуў.

І так сьíла собí жонá на вуз і пушлá, а ун сьа за ньоў попризúраў, тай сплáкаў, бо му жаль бýло. — А йак сьа росходúли, та собí знак зробúли: пéрстинь ростьалú на полú і хýстку роздéрли; кидь би сьа дáколи зуйшлú, таби сьа пóзнали по тум. — Та ун тих сто дукáтуў зўйазáў до таплóўки, тай поклáў до тайстрúни, тай лúшиў, а сам удуйшóў на потрéбу на свóйу. Прилéтьіла ворóна, тай собí сьíла кóло тóйі тайстрúни, тай почьáла крухотúни у тайстрúньі дзьóбати. А тотá таплóўка бýла ут солонúни маснá і йуй сьа тотó подьáчило, та чьап! таплóўку у свуй нісок. І ун увíдьіў, жи ворóна ўзьалá, та почьáў бíшти; і кричьáў і метáў бýком за ньоў, áли онá полéтьіла. Та собí дýмать: Бóжи, том нишчьасливий! Ўшúтко уд ньа пропáло. Пропáли уд ньа ма-

йитки на са́мий пе́рит, пропа́ла хи́жа, пропа́ли зимлы́, та кибим лем жону́ ни прода́ў: пропа́ла жона́, пропа́ли гро́ші, зуста́ўйим сам типе́рь йак пень го́лий ў по́ли. Тот пан жи жону́ купи́ў, та то буў ґроўф молодий; та йі красны́ ўбраў ў панськойи ша́тьа, тай із ньоў жи́йи; а ун хо́дить, та пома́лу жи́йи; де дре́ва рі́жи па́нум, де пицки́ то́пить, де во́ди ўниси, та де два ґра́йцари даду́ть, де три, та жи́йи. Та пома́лу сьа нау́чиў кі́ртьісити. А за жону́ собі ни зна́йи, де ў котру́м кра́йу йи. А тота́ воро́на тоти́ дука́ти ўзьала́, та до то́го ґро́ўфа кі́рти поне́сла. І так ун пома́лу іде́ іс сила́ на сило́, та пушо́ў до то́го ва́роша, де його́ па́ньі бува́ла, тай там у то́го па́на ўмер кі́ртьіс і до́раз ун сьа йако́сь дочьу́ў, тай пушо́ў і вун там. І пан його́ ўзьаў за кі́ртьіса. А тота́ воро́на упусти́ла тоти́ дука́ти до дупла́войі гру́шки... То ўже многі́ ро́ки перейшли́, йак розуйшо́ў сьа вун іс сво́йоў жоно́ў; ўже сьа вун старі́йи, та ўмер ўже і пан то́йі па́ньі а уна́ ма́ла двух хло́пцьуў ут то́го па́на. А вун сво́йу робо́ту ро́бить ў кі́ртьі. Тай пудрі́заў тоту́ гру́шку, бо то ўже суха́ бу́ла. Ву́ттам сьа у́сипало сто дука́туў. Айбо і́ пуў пе́рстиньа бу́ло с ти́ми дука́тами. І ду́майи ун собі́: Бо́жи! ачей мо́йа сьа сире́ньча наве́ртать! А жи тоти́ хло́пцьі увідьіли тоти́ сто дука́туў і побі́гли, тай сказа́ли ма́мі: Наш кі́ртьіс ізрі́заў гру́шку, а ў ньуй гро́ші сьа найшли́. — І па́ньі ўйшла вон і ка́жи: укажи́ гро́ші тоти́ геў! — А то вун йуй ґа́зда, а уна́ його́ жона́, а ни зна́вуть сьа ни йи́дно. — Ун ка́жи: То мо́йі гро́ші.

А уна́ ка́жи: То мо́го па́на гро́ші; муй пан схова́ў ту до гру́шки.

Ай вун до при́сьаги ка́жи, жи то його́ гро́ші. — А шчо́би ту тво́йі гро́ші роби́ли? па́ньі йому́ ка́жи.

Па́ньі вилькомо́жна! Йа коли́сь буў до́брий ґа́зда, іс сире́ньчоў им говори́ў іс сво́йоў, а пуд марни́м чьа́сом ўши́тко уд ньа пропа́ло; ішчи́м жону́ прода́ў собі́, тай тоти гро́ші пропа́ли уд ньа, тай ў тоти́ гро́ші пуў пе́рстиньа покла́ў, тай тиџе́рь найшли́ сьа.

Ай, ка́жи йому́ па́ньі, та ци ма́йиш ішчи́ да́йакий знак?

Ой ма́у, па́ньі велькомо́жньі, пуў ху́стки.

Ни гва́рила йому́ на тото́ ничь ве́це, бо ўже зрозумі́ла, жи то йі́йі ґа́зда сьа наве́рнуў, лем ўзьа́ла пуў ху́стки і пуў пе́рстиньа і пушла́ до хи́жки, та́й сво́йу у́ньала пуў ху́стки і пуў пе́рстиньа, тай тогди́ скла́ла тото́ ў йидно: Йиде́н пе́рстинь, йидна́ ху́стка; то ўже акура́т так йи. — І до́раз заклика́ла го у дну і заклика́ла, оби́ шу́мно обри́твили і дала́ на ньо́го кра́снойи ша́тьа і іми́ла го то́жи і опцьілува́ла го; а вун ўсе ни зна́йи, жи то його́ жона́. І уна́ му то́жи іссказа́ла, жи: Йа тво́йа жона́! І так жи́ли, до́ки ни поме́рли ў йи́дно. Та так сире́ньча на ста́рі льіта́ поверну́ла сьа д ньому́.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика, в Ворочові, Унґварської столиці.

37. Про розділюване щастя.

Буў йидéн пан, а тот пан маў двох синóў. Рас пан ўмираў, кáжи: Дьіти, йа вас подьільу ґаздóўством. А ўни кáжуть: Ни трéба нас дьілити, ми бýдеме ў йидно. Бýли ўни ў йинно три рóки; áйбо йидéн буў жонáтий, а дрýгий ньіт. Тот, шчо ни буў жонáтий кáжи: Роздьільім сьа брáти! Та роздьільім сьа. Роздьілили сьа. Тот шчо маў жонý, дьіти, тáкой пан буў, а тот шчо ни маў жони, дьіти, тот линґáрь опстáў. Рас кáжи: Ну, йду йа гльадáти сиреньчý, на шчо ми Бог даў, а дáле ўзьаў. Раз ўзьаў сьа, йде. Йде йиннá бáба. А вӧн кáжи: Дай Бóжи пáньі мáмо. А онá кáжи: Дай Бóжи. Кáжи: Де ти йдеш пан ýрфій? Йду тóго гльадáти, шчо сиреньчý дайи; нáшчо дайи, а дáле бирé?

Йди кáжи, туй дóраз будé. Йак прийдиш ў силó, та дві хижі будé пӧд йинним побóйом; та до тóйі хижі поверньіть, шчо на льіву рýку. Там будь, дóки тьа ни бýди зьвідати.

Айбо йа ни мáу пáньі мáмо шчо йісти!

Там, кáжи ўнéсуть йомý йісти, тóму шчо сиреньчý дьілить, а ти йіж.

Раз вӧн там увойшóў і поклонийў сьа, áйбо тот му ни здорóўкаў, ни казáў нич. Йак ўнéсли тóму йісти і тот ýрфій пушóў і сьіў йісти. Тот го ни силоваў йісти, ай ни проганьáў. І леглй спáти собі. Раз кóло двана́йцьать гóдин о пóўночи, прийди чоловік і кóўтать ў óболок, кáжи: Дьіду, ци спиш? Дьіли сиреньчý; ўрóдило сьа йизир дьіти на світьі.

Дьідо ўстаў і пушóў ў лáду і там самі дукáти були і почáў там мішáти і кáжи: Ўсьі шчасливі! І легли спáти.

Даў Бӧ день, дауть тóму йісти, шчо сиреньчý дьілить, а ýрфій йде тай йість. Даў Бӧ вéчір і кóло двана́цьать гóдин прийди опйáт чоловік тот і кличи: Дьіду, ци спиш?

Кáжи: Ньіт.

Дьіли сиреньчý, ўрóдило сьа йизир дьіти на світьі.

Вӧн ўстаў і пушóў ў другý лáду, а там самі банкóві. Кáжи: Шчасливі, áйбо ни такі, ги онтотьі бýли! І легли спáти.

І даў Бӧ трéтьу нӧч. Повичéрьйали і кóло двана́цьати гóдин прийди тот чоловік, кáжи: Дьіду, ци спиш?

Ньіт.

Дьіли сиреньчý. Ўрóдило сьа йизир дьіти на світьі.

А вӧн тогди посьагнýў ў ногавицьі, та ýньаў три ґрéйцарі, тай кáжи: Лéхко с тоў сиреньчóў, пóдла.

І легли спáти.

Даў Бӧ четвéрту нӧч, повичéрьйали, а тот ýрфій ўсе там лежить, чéкать па сиреньчý. Тот чоловік прийди опйáт. Дьіду, ци спиш?

Ньіт.

Дыли́ сиреньчу́. Ўродило сьа и́зир дыти́ на світьі.

А вӧн тогди́ зньаў по́рох із зимлы́, та вер, та ка́жи: Ўсьі пищ̌аслйві, ни ма́уть сиреньчі́! Тогди́ ка́жи то́му ўрфі́йови: А ти шчо лежи́ш?

Тот ка́жи: Йа хо́джу, де мойа́ сиреньча́; раз йим маў, а типерь ни ма́у.

А дыі́до ка́жи: То вӧтцьо́ва сиреньча́ бу́ла, ни тво́йа, а оте́ць ти лишиў на си́на ста́ршого, а ти ни ма́йиш, йди гет.

А тот ўрфій ка́жи: Йа дыі́ду ни йду. Повішти ми за сиреньчў.

Чўйиш, ка́жи, ни ма́йиш.

Та йак будў ма́ти? Повішти ми.

Та так, ка́жи, йа тьа пора́джу. Йи там ў ва́шӧм силы́ йиде́н чолові́к. Дўжи буў вӧн худо́бний, бо ма́ла му жона́ пйать хло́пцы, а йак ўро́дила ше́сту дыі́ўку, дўжи заґаздувў, бога́ч вили́кий. Оту дыі́ўку возьми́, та буде́ш па́ном. Ай оби́сь ниґда ни каза́ў, ож мо́йи, лем так кажи́, на́ши.

Тот ўрфій прийшо́ў домо̆, пушо́ў дыі́ўку посва́таў, про́стого ґазди́ і тве́рдо тот кміть рад, ож у ньо́го пан дыі́ўку бире́, а пан рад, ож сиреньчў бире́. Нӧбра́ли сьа і так йім ґаздо̆уство йде, шчо пыіт да́ле. Тве́рдо бага́тьі. Йиннў та́блу вили́ку засьі́йаў пшини́цў. Ідўть льўди, а вӧн хо́дить ко́ло пшини́цьі. Кажуть:

Па́ни, чийа́ то пшини́цьа?

А вӧн ка́жи: Мо́йа.

Раз іде́ попила́ пшини́цьі, попози́рать, а ўже нима́ й половини пшини́цьі, ўже зе́рно опа́ло. А вӧн дога́ньать тих льуди́й і го́йкать: Сто̆йти льўди! Йак догони́ў, ка́жи: То ни мо́йа пшини́цьа, лем на́ша! Айбо ўже по пшини́ци. — Коли́ дво́йи сьа побирўть, ни тре́ба каза́ти мо́йи, лем на́ши, бо ни зна́ти, ў котро́го сиреньча́.

Зап. в липні, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Берегської столицї.

Паралелї: Гринченко, Этногр. Матеріалы, Н. 130, ст. 187—189. — Ястребовъ, Этногр. Матеріалы, Н. 3, ст. 122—124. — Драгомановъ, Малор народ. преданія, Н. 21, ст. 123—124. P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenskié povesti. Кн III. Ст. 65—67: Sytno.

38. Щастя і Нещастя.

Бу́ли двайи́ ґроўфо́ви, котрі́ пу́стили сьа до сьві́та познава́ти, де йак сьвіт йде. Прийшли́ до йидно́го ва́роша. І йак прихо́дьать, та ві́дьать, йак йиде́н мотуза́рь мо́тузи су́че. Та йиде́н з ґро́ўфіў повіда́ть:

То дўжи худобний майи бўти, бо кидь би вун дашчо маў, то вун би с такого пўдлого клочьа ни сукаў мотўзьа, ай купиўби собі прьйадива доброго! А другий му на то кажи: Ньіт, брате, видиш, жи робўтний чьоловік йи, та лем то, жи ни майи шчасьтьа. Тамтой му кажи: Та йа му дам піньазьі, та увидиме пуд йидним роком, чи вун ни буди богачь. І так прийшли аж ід мотузарьйови. Довідуйи сьа од мотузарьйа йидeн, шчо му хотьіў піньазьі дати: Чьом ти так худобний?

Бо йа хижу арендўу — отвітуйи мотузарь; — йа мау двойи дьіти і жону, та ни годин йим тілько заробити, жебим йіх погодоваў, та аренду заплатиў. Другі мотузарі мауть много піньазий, та з льіпшойі материйі сўчуть мотўзьа, та йім льіпше платьать, а йа ни мау.

Отвітуйи му на то йидeн ґроуф. А кидь би йа тобі даў два сто золотоўки, чи вернуў би ти йіх миньі даколи назад?

Ой, пане, у йидeн рук бих вернуў.

Другий ґроуф му на то отповідать: Дармо дайиш, бо вун шчасьтьа ни майи, та ни годин будe вернути.

Ай йа лем му дам.

І так даў му. Мотузарь сьа дуже зрадуваў, пушоў дому, купиў жоньі кабат, чижми і дьітьом хльіба, а з другими піньазьми найаў фурмани, та пушоў на сеіа скуповати прьйадиво, І накупиў два вози прьйадива. Лем з межи тих піньазий були два дукати золотьі, та тоти зашиў собі до кучьми, ни даў за прьйадиво. І так з великоў радостьоў йшоў дому. Но ў той чьас на небі ўзьала сьа йидна хмара, іс котройі перун запалиў клочьа на обидвух возах. Так ўже ни маў ничь, лем тоти два дукати. Прийшоў йидeн вітор такий, шчо сьа крутить і так схопиў з нього шапку, поньўс у гору. Вун за шапкоў позирать, жи даґде упаде: але надлетьіў йидeн орел і гадаў собі, жи то бараньа; хопиў межи пазури і поньўс, полетьіў. І так з два сто золотўвок ни зостало му ничь. Плачучи прийшоў дому і наново іс пўдлого клочьа почьаў сукати мотузьа.

У йидeн рук зась тоти двайи ґроуфови йшли до варошa. І знова увидьіли того мотузарьйа і говорьйать міжди собоў: О ўже теперь богатший йи! говориў тот, жи му піньазьі даў.

А другий му опрекаў: Тадь видиш, жи такий цундравий, гі буў, і с такого клочьа сўчи, гі сукаў. І пішли аж ід ньому.

І довідуйи сьа тот від нього, шчо му піньазьі даў: Та ци льіпше йде ти ремесло, от колим ти піньазьі даў?

І тот отвітуйи, йак походиў с піньазьми, жи ани за ґрайцарь із них хусна ни ўзьаў.

Дру́гий му ґроуф на то отвітуйи: Йа ти, бра́те, повіда́у, жи вун шчьа́сьтьа ни ма́йи. Аню́ йа му дам йиде́н ґра́йцарь шчьасли́вий — уви́диш за тиpermalink рук, жи буде́ бога́чь.

І так тот ўзьаў уд ньо́го ґра́йцарь. Іде́ дому́ і ви́дить, жи на у́лици дьіти ба́ўйать сьа з йидно́ў олоўйа́ноў ку́льоў. І вун тот ґра́йцарь даў за тоту́ ку́льу хло́пцьом. Га́даў собі́, жи і його́ дьіти бу́дуть так ба́вити сьа іс ку́льоў, йак тоти́. І ба́вили сьа. Рибарі іма́ли із ви́зником ри́би, та йидному́ сьа удорва́ло тото, шчо ва́жить, та ви́змик ни муг йти до во́ди. І так прийшо́ў до то́го мотузарьйа́, жиби́ му дашчо́ тьашко́й пози́чиу. І приобіцьа́ў моту́за́рьйови, жи чим пе́ршу ри́бу імить, хо́тьби йака́ вели́ка бу́ла, та му дасьть. І так мотуза́рь даў му тоту́ ку́льу. Вун привйаза́ў на ви́змик і до́раз вели́ку ри́бу імйў і поньу́с мотузарьйо́ви по обіцьа́нцьі. То ўже пу́зно ў ве́чьур бу́ло. Мотуза́рька до́рас почьала́ ри́би чьи́стити. Йак йі роспоро́ла, тогди́ ви́паде йиде́н сьвітли́й ка́мінь із ри́би так, шчо аж цьілу́ хи́жу осьвіти́ў. А ри́бу спекли́, та зьзьіли; а с тим ка́міньом ба́вили сьа дьіти по пе́цу.

Прийшо́ў йиде́н жид мо́тус купува́ти і ви́дить, по чьим сьа дьіти ба́ўльать і говори́ть мотузарьйо́ви: Прода́й мині́ тот ка́мінь, йа ти дам два золоти́, та ку́пиш дьі́тьом хльі́ба.

А мотуза́рь собі́ пога́даў: Кить ти за ньо́го два золоти́ обіцьаш, так то шчось ма́йи бу́ти: Та ни дам йа за два золоти́х, ньай сьа дьіти ба́ўльать, хоть і голодньі́.

Ка́жи жид: Дам ти пйать; дам ти де́сьать!

Але мотуза́рь повіў: Ньіт, ни дам.

Пушо́ў жид гет тот, загна́ў дру́гого. Тот дава́ў му сто, два сто, три сто — і так мотуза́рь ни хотьі́ў дати́.

Прийшо́ў тре́тьій жид; спо́знаў, шчо то за ка́мінь, даў му пйатна́цьать ти́сьач.

Тогди́ ізра́доваў сьа мотуза́рь і купи́ў ў ва́роши йиде́н фу́ндуш і ки́рту вели́ку і збудува́ў на што́ки дум і по па́ньски собі́ жиў. Про дьі́ти ў за́городьі даў збудува́ти шко́лу і пайа́ў учи́тельа ід дьі́тьом.

Тре́тього ро́ку іду́ть тоти́ два́йи ґро́ўфо́ви зась до то́го ва́роша і говорьйа́ть ме́жи собо́ў: Ей не су́чи наш мотуза́рь ўже мотузьа; аче́й ўже ўмер. Тот але́, шчо му ґре́йцарь даў, говори́ть: А, та вун ўже пан, та ни бу́ли мотузи́ сука́ти. Дозна́уть сьа ў ва́роши, де сьа задьі́ў і повіда́уть йім шчо вун ўже па́ном зуста́ў. І показа́ли місто, де бу́вать. Іду́ть тоти́ двайи́ ід ньому́, а́ли порта́ш довідуйи: Ву́ткисти, шчо́сти за йидньі́? Бо йа ту поста́ўлений вартова́ти, оби́ ту хоть хто ни йшоў. І говорьйа́ть му: Іди́, повіда́й па́нови, жи то ми, тоти́ двайи́, жи́смо му піньазьі дали́. І так дуста́ли слобо́ду прийти́ іт па́нови.

Розбесьідова́ли сьа і ун сповіў, йак сьа з ним повело́ і похвали́ў сьа, шчо його́ хло́пцьі ўчать сьа ў за́городьі ў хи́жи. Говорьйать тоти́ двайи́: По́дьме там, до за́городи. Ми би ра́ди ви́дьіти і чу́ти, шчо ўни сьа ўчать. І пушли́. Ви́дьать, жи йиде́н хлопчи́сько на висо́кой де́рево льі́зе, бо там бу́ло орльа́че гньіздо́. І тото́ гньіздо́ розметаў і мотузарьйо́ва ку́чьма ву́ттам упа́ла. І говори́ть му мотуза́рь: Йи ге́дле мо́йа ку́чьма. Ну, ци там суть дука́ти, шчом заши́ў? Попози́рать і там були́. І так ґроўфо́ви ўши́ткой його́ состойа́ньйи увидьіли і вун доўство с подьакованьам ґроўфо́м уддаў, а сам шчасли́во жиў.

Зап. в липнї, 1896, від дяко-учителя Репайа, в Убли, Земплинської столицї.

Отсе звітна леґенда про Щастя і Нещастя, котрі ту представлені ґрафами. Паралелї диви: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 131, ст. 190—191 — Житє і слово, II, Н. 4, ст. 191—194. — Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, III, 241 - 243 і IV, ст. 487—488 — Tausend und eine Nacht, arabische Erzählungen. Neueste vollständige, correcte und billigste Taschen Ausgabe. Wien, IV, ст. 200—238. — Докладні біблїоґрафічні вказівки подані в: Reinhold Köhler, Aufsätze über Märchen und Volkslieder, Berlin, 1894. Vom Glück und Unglück, ст. 99—118.

39. Доля богача і бідака. (Бідак богатїє через розбійників).

Бу́ли два бра́тьа: йиде́н буў бога́ч, а дру́гий буў худо́бний. Та тот худо́бний маў сьім дьіти́й, а тот бога́ч ни маў нич дьі́ти. Тот тьісни́й ходи́ў слу́жачи ўсьа́ди. А йому́ ни доходи́ло то́го хльі́ба, шчо вӧн заслу́жуваў на дьі́ти. Прийшо́ў вӧн до бра́та богача́, ка́жи: прийми́ мине́ до се́би, та йа буду́ ў те́би служи́ти!

Прійа́ў його́ тот бога́ч до се́би; на по́ли за кирітова ў богача́ буў, та у день спаў, а ў ночи́ сокоти́ў там. Рас прийде гу́ска йинна́, та збира́ть коло́сьа. А вӧн йийі хотьі́ў іс пу́шки ўбити. Она́ ка́жи: Ни бий мине́.

Ка́жи: Та чому́ бих тьа ни биў?

Йа, ка́жи, братньа́ ти сиринчьа́.

А, ка́жи, мо́а де йи?

Ка́жи: Твоа пӧшла́ з розбӧйниками; там і там ў тӧў горі́ сиди́ть ў пиўни́ци за две́рьйами на пе́ршӧў кади́ на гро́шох. Та мо́жиш йти д ньіў, та она́ прийде за тобо́ў.

Ка́жи вӧн до бра́та: Пусти́ ньа се́йі но́чи, йа бих десь йшоў.

А де бись йшоў, ка́жи, та шчо тобі́ хибить?

Та лем ньа пусти́, буду́ ў тьа рӧк служи́ти бо́льше.

А ци прийдиш, ка́жи, на за́ўтра?

Прийду́, ка́жи.

А гу́ска йому́ так каза́ла: Іди́, та там буде́ польа́нка йинна́, та до двана́цьать го́дин чека́й, а ў двана́цьать го́дин буду́ть іти́ двана́цьать розбо́йникӧў на ко́ньох, та оби́сь до́бри личи́ў, ци ўсьі двана́цьать по́шли́. Іди́ ў пиўни́цьу тоди́, та на льівий бӧк сьа одми́кать тота́ пиўни́цьа, а кльучь над две́рьйами. Та, ка́жи, там твойа́ сириньча́ ў пе́ршӧў кади́ за две́рьйами сиди́ть. Ну, вӧн прийшо́ў там і там, на́-скоро удомо́к тоту́ пиўни́цьу, а там сьа засьвіти́ло. І тоди́ она́ йому́ ка́жи: Ага́, ка́жи, ци ту йись?

Ка́жи вӧн тоди́: Пой за мноў гет.

Она́ йому́ ка́жи: Йа ни йду. Бери́ собі, ка́жи, с то́йі ка́ди гро́ші! — Набра́ў вӧн собі́ йинну́ бися́гу гро́ший: Та неси́ скоро, запрьйа́ч, та верни́ сьа наза́т сьуда́, та набери́ собі́ опйать. І та́й вӧн сьа вернуў, набра́ў опйа́ть. — Она́ ма́ла зна́ти, коли́ ма́уть прийти́ розбо́йники з ва́роша. Вӧн набра́ў собі́ шчи і поньі́с, бо ўже тото́ його́ сириньча́ була́, та з ним по́шла́. Прийшли́ розбо́йники, упо́знали, ош ткось буў там; бо двана́цьать розбо́йникӧў і двана́цьать кали́ гро́ший ў тӧў пиўници. Но, най буде́.

Вӧн прийшо́ў домо́, приньі́с гро́ші і загна́ў сво́го хло́пцьа до бра́та собі́: Іди́, ка́жи, до стри́йа, най нам дасьть ві́ка! — Прийшо́ў хло́пиць та ка́жи: Стри́йку! да́йти нам ві́ка.

На шчо вам, ка́жи, ві́ка?

Ка́жи: Гро́ші мі́рьйати.

Іди́, ка́жи, йа вам ни даў, ви ни ма́йити, хіба́ по́пилу то́лько.

І хло́пиць по́шо́ў домо́. Ка́жи му оте́ць: Іди́ лем наза́т, та кажи́, за ко́ждим обручо́м прине́семе му гу́сош, лем най дасть ві́ка. — Ка́жи тоди́ його́ нивістка: Та дай йім ві́ка!

Вӧн йім даў ві́ка, а́йбо й по́шо́ў сам там до ньо́го. Ка́жи тот бога́ч: Де ти то, бра́ти, до́ста́ў?

— На шчо йа би тибе́, бра́ти, віў, кить ти ма́йиш ш чо́го жи́ти!

Тоди́ ка́жи: Та йа тибе́ живото́м дарува́ў, а ти миньі́ ни хоч повісти, десь тото́ до́ста́ў?

Бо ти ма́йиш, хва́ла Бо́гу, ш чо́го жи́ти, та на шчобих тото́ каза́ў?

Ка́жи: Му́сиш миньі́ каза́ти.

Бра́ти! ка́жи, нич тобі́ с то́го, бо ти смерть по́ймеш та́мка, бо ти ма́йиш до́ста. — Но й та́кой вӧн його́ му́сьіў вести та́мка. Айбо вӧн йно, лем на по́ли ўвіў, та почьа́ў йому́ каза́ти: Іди́, ка́жи, на оту́ польа́нку, та сьать собі́ ў крайі́, та оби́сь личи́ў до́бри, коли́ буде́ йти двана́цьать розбо́йникӧў ў ва́рош. — Ну й так вӧн личи́ў, а́йбо сьа хма́рно бу́ло, та ни уличи́ў йинного́, а йому́ сьа ви́дьіло, ож двана́цьать

пошло́, а оно́ лем йидинáцьать по́шло́, а дванáцьатий опстаў у пиўни́ци. Надо́йшо́ў во́н там іт пиўни́ци, удо́мкни пиўни́цьу, а там дванáцьатий розбо́йник сиди́ть: Агá, кáжи, ци ти тото́ гро́ші браў? Но, во́н тогди́ ўзьаў сáбльу, розбо́йник, тай йому́ ўтьаў голову. Йак ўтьаў го́лову, тогди́ го потьануў нá-бо́к. Чéкать його́ чéльадь, а його́ ни йи дому́. А брат му надо́йде та кáжи: Шчи ни йи брáта?

Ой, кáжи, ни йи.

Ўже, кáжи, й ни при́йди. — Но, áйбо тоти́ розбо́йники прийшли́ домо́, тих йидинáцьать, та ду́жи йім жаль за ти́ми гро́шми. Ўбрáли сьа они́ у таку́ одéжу, ги чипкáрі і пу́стили сьа на вашари́. І ўни собі пібрáли срі́бéрньі лошки і ви́лки, но́жі, та по́шли так на вáшар, оби́ сво́йі гро́ші упо́знали тáмка. Айбо они́ ни хотьáть нико́му на вáшарі продати́, лем тако́му, шчо ўши́тко йім нáраз ку́пить. Надо́йшо́ў тот, шчо у них гро́ші забрáў і закупи́ў у них ўши́тко і ўни сво́йі гро́ші спізнали. І ўни по́шли́ з ним, бо його́ хотьіли загуби́ти; а во́н йіх хотьіў там ўплатити, та вони́ ни хотьіли: Ідемé до тéби на вичéрьйу.

Прийшли́ до нього, а во́н собі попрáвиў до́ми так, йак ґроўф. Айбо во́н знаў, тко то: та ўни у хи́жи сьа го́сьтьать, а во́н даў у сило́ знáти; прийшлá вáрта, цьілком сило́ прийшло́, та обистáло до́ўкола. Но, й так они́ хотьáть його́ загуби́ти, та кáжуть, оби́ йшоў із ни́ми до дру́гойі хи́жі. Ўво́шо́ў во́н до дру́гойі хи́жі — но почьали́ льуде́ йти, та йіх йимáти. І так йіх по́ймáли ўши́ткі; тоди́ йіх поўйазáли і ўши́тко у них удобрáли; йак удобрáли, та йіх повішали, а во́н сьа сам опстаў.

Зап. в мартї, 1896, від Івана Русина, в Дусинї, Березької столицї.

Паралелї: Драгоманов: Малорус. народ. пред. и разск Ст. 182—184. Доля богатаго и бѣднаго. — Чубинський, Труды. т. I. Ст. 216. — Драгоманов. Мал. нар. пред. и разск. Ст. 410—413. — Чубинський, Труды, II. Ст. 424—428. Ч. 127—129. — Grimm, Kinder und Hausmärchen. T. II. Ст. 22?—224: Simeliberg. T. III. Ст. 219. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки. Т. III. Ст. 234—241: Мудрая дѣвица и семь разбойниковъ Т. IV. Ст. 486—487. — Шідді Кур. Гл. XIV. В Этнограф. Сборникѣ. Т. VI. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. III. Ч. 100. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ч. 33. — L. Siemieński, Podania i legendy polskie, ruskie, litewskie. Ст 104—107: Pieczary w Czarnej górze. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 204—206. — Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 79. Die Geschichte von d. zwölf Räubern. — Simrock, Deutsche Märchen. Ч. 62. — Campbell, Popular Tales of the West-Highlands. Ч. 39. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I Ч. 78—84: O Ali-babie i rozbójnikach. — Zbiór wiad. do antropol. kraj. T. V. Від. 3. Ст. 263. T. XVI. Від. 2. Ст. 52. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud.

z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 183. — Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. Т. III. Ст. 312. Ч. 66. — Václavek, Poh. i pov. valaške. T. II. Ст. 11—13. — P. Dobšinský, Prostonárod. slov. povesti. Кн. III. Ст. 67—75: Hopsa hor sa zem otvorsa. — Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 84—87. — Wójcicki, Klechdy, star. podania i pow. ludowe. III. Ст. 163—166. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 183—188: O Alibabie.

40. Про три віри руські.

Сьак було́ три віри руські:

Та ў йидно́го дьіда була́ йидна́ донька́. Та прийшли́ на́раз три сватачі. Та ўсьі-три були́ бога́тьі. Та тогди́ го́стиў йіх дьідо і казаў йім так:

Идьіт, синко́ве, домі́, та йа вітка́жу на вас, на котро́го ўже дам дьіўку.

Айбо тогди йак пішли́, дьідо ка́жи: шчо чини́ти, ба́бо? Йинна́ ў нас донька́; за котро́го йі да́ти? Та с то́го дьі́до, ду́жи журни́й, ду́жи заспаў. І прийде йа́гньіл д дьі́дови ў сньі́, і повіў: Запри́ ти дьі́ду, до ку́чі свиньской́і су́ку, свиньу́ і дьіўку; ўсьі́-три.

Ра́но дьідо ви́пустит с ку́чі і ви́скочили ўсьі три дьіўки одна́кові: не по́знати, котра́ дьі́дова, так йак би йидна.

І тогди́ дьідо вітка́же за тими леѓіньа́ми, ўсьіма трьйома́, оби́ йшли́. І зробиў свадьбу́, відда́ў ўсьі́ тоти́ три дьіўки. И по сва́дьбі́ дьідо ка́жи ба́бі:

Бо́жи, кажи, ба́нко, што на нас се ўпа́ло? Йинну́ до́чку-сме ма́ли, тай типерь ни зна́йиме і́стинно, котра́ йи типерь на́ша до́чка.

І прийде йа́гнил опйа́ть д дьі́дови ў сньі і ска́же дьі́дови.

Приходи́ дьі́ду до до́нькіў ў недьі́льку ра́но, та ўви́диш, котро́ йи і́стинна твойа́ донька́. Тогди́ прийшо́ў до йинно́йі дьідо ў недьі́льку ра́но і подивиў, што ро́бит, а но она́ на посте́ли шче спи́т, а со́нци зійшло́ ўже висо́ко — тай она́ між дьітвака́ми крекне́, кво́ра, ўсе: е́, е́, е́! Йинно́ ссе́, дру́ге йісти про́сит, тре́те реве́. І тогди́ увідьіў, што тота́ йи сви́нна, віт свиньі́.

Пішо́ў у дру́гу недьі́льку до дру́гойі доньки́, ану́ тоту́ ни заста́ў до́ма. Она́ побігла до сусьі́д і ўчини́ла вели́ку ла́рму: тамтоту́ (першу) оббреха́ла; ти, ка́жи, необи́пранка. І потім пізна́ў, што она́ віт су́ки.

Пішо́ў дьі́до до тре́тойі. А тота́ ра́ненько ў недьі́льку ўста́ла, і зго-то́вила йісти і хи́жу ви́мела, оби́ при слу́жбі і́сти ни готови́ла, ни кипиньа-чи́ла. І тогди́ ка́жи:

Ньа́ньку мій льу́бий! сьіда́йти. Ци гора́зд ви? Ци здоро́ві? І так на́ти ма́ло фриштикова́ти, бо йа іду́ до це́ркоўцьі. А йак прийду с це́ркоўцьі, тогди́ будеме́ сьа го́стити, шчо Бог су́диў; обім служе́нку ни ўтра́тила.

І тогди́ прийшла́ с це́ркви і уго́стила сьа і тогди́ дьідо увідьіў,

Зза то́го ў нас три віри: так зове́мо ми Русна́ки бес письма́. Пе́рша тота православна від Адама, што ў ньі маў дьідо одну́ доньку́. Пе́рша тота́, па́ни, вір(н)а, котро́ свойи набоженство́ де́ржит; здоро́ва і кра́сно ґазду́йи бес со́бласти жа́дноиі. А дру́га тота́, што від свиньі́. Та ньі́ґда́ не йи здоро́ва, ўсе хво́ра. Ґа́зда ка́жи йти ў робо́ту, а она́ хво́ра ўсе, та крекне́: е́, е́, е́! Дьіти она́ ўдо́ма не ли́шит, ка́жи. А котро́ віт су́ки, тре́тьа, — піде́ на сва́дьбу: на ньі сьа бйут; піде́ ў ко́ршму: на ньі сьа ва́дьат, бйут сьа; піде́ до сусьі́ди, зва́ду на́йди і ўчи́нит вили́ку су́йиту. Ни диву́йти: вили́ка ку́рва ньіко́ли чи́сний рід ни прова́дит.

Зап. в липнї, 1895, від Андрія Бряника, в Голятинї, Мармороської столицї.

41. Кальвін приkликаний на сей сьвіт руським попом.

Оден піп ру́ський говори́в на льутира́нську віру і дав таки́й па́каз на кальві́ни і на льу́три, што то не до́бра віра і фальчи́ва, кальві́нська і льутера́нська. Ка́львіном був Ка́львін Йа́нош, а льутира́ном Льу́тир. [Сесьу́ віру учинили фальчи́ву]. Йиде́н ге́рцик був. Кли́че він рас свойу́ че́льадь; а мав і кальві́ньіў і русна́кіў і ўсьа́ких; ў не́го, зна́йити, слу́жби мно́го, до три́ста; а він буў кальві́нськоиі віри. Прийшли́ його́ слу́ги. Питайи сьа: Што бу́ло ў це́ркві? Дуже, кажи піп говори́ў на на́шу віру. Што говори́ў, ўши́тко йому́ сказа́ли, ни тайіли нич. Ду́же сьа россе́рдиў ге́рцик і стайи попа́ кли́кати до се́би і ка́жи йому́: Кить ти, ка́жи, ни ўка́жиш миньі́ Ка́львін Йа́ноша, [а тот піп говори́ў, што він ў пе́кльі], кидь ми туй ни ўка́жиш, тогди́ живота́ ни ма́йиш. А сам ду́жи сьа загада́ў, што йак він пока́жи го с пе́кла? [Зачи́м піп говори́ў, што він ў пе́кльі пойа́заний льутими йа́зи]. Іде́ піп до це́ркви, бере́ йидну́ кни́гу, коли́ увідьіў, што лу́чит, тогди́ ка́жи: Ў те́би буду́ чита́ти, шчобись ви́дьіў. Ге́рцик ка́жи: ў ме́ни. Тогди́ тот ўзьаў кни́гу та чи́тат до 12 ча́соў так тве́рдо, што ге́рцик аж пріў. І йому́ ка́жи піп, што: й ти, па́ни, ни бу́диш спа́ти. оби́сь відьіў. Коли́ 12 часо́ў бу́ло, ви́дьат: вели́ку йа́сность вон, сьві́тло, бо то ў ночи́ бу́ло; два дийа́вольі льу́тьі, злы́;

огньани́м ланцо́м зако́ваний Ка́львін Йа́нош; два дийа́воли го веду́т, два му́рини́; і зна́йити, не тре́ба йому́ домика́ти, так зайшли́ собі́ про́сто. Тогди́ піп хре́стом сибе́ означи́т. Ка́жи тогди́ тот Ка́львін Йа́нош: што хо́чиш з ме́ни ти? Йа ньіт, сесь пан тьа пожа́дат! і ўка́зуйи на ге́рцика. Вили́кий оге́нь у хижи йи от то́го жильіза горйа́чого і од дийаво́льіў і пиче́ ў хи́жу. Попо́ви не шко́дит нич; они́ де стойа́т, гори́т. То́то зача́ло печи́ там, ге́рцика. Тот кли́че: О́тче, што хо́чеш, дам ти, най іде́ собі́ гет; йа го більше ви́дьіти не хо́чу ни́ґда. — Наколи́ тот читау́ наза́т, тай они́ собі́ пішли́ наза́т. Ті́лько тот сказа́ў, Ка́львін Йа́нош: Мине́ ту більши кли́кати ни тре́ба, бо йа зда́леку йшоў тьа́шко тве́рдо.

Тот други́й день ду́жи ра́но, ге́рцик, ўсьу че́льадь ў це́ркву браў і ўши́ткі сьа охрести́ли іс жо́нами, дьітьми́. І каза́ў йім написа́ти: што се справедли́ва ру́ська ві́ра.

Зап. в липни, 1895, від Андрія Юрика[1]) *в Вучкові, Мармороської столиці.*

42. Чому Кальвіни ходять з квітками до церкви?

За́то кальві́нська ві́ра не́се до костила́ у рука́х квітки, коли́ са йде моли́ти:

Ма́ли бога́ту це́ркоў, маґнесо́вий боу́т, тото́ шчо са кли́че боўдо́ваньа. Уме́р йіх пуп, ду́жи бога́тий: чоти́ри ча́стки жельі́зна тру́на, а йидна́ зґльана́, шчо́би його́ у зґльі ви́дно умерло́го. Прине́сли го до костила́, за ним о́тправу ко́нчити, же́би даў Буг ка́львінови ца́рьство; а кальві́ни моли́ли сьа Бо́гу. Тру́на жильі́зна, маґнесо́вий боу́т: поло́жили його́ сере́т костила́ на ді́льа. Ма́ґнес схо́пиў жельі́зо і здвигну́ло попа́ у го́ру до боўдова́ньа. Ду́жи са кальві́ни зра́довали, шчо ра́зом йіх пуп ўмер і ўзьаў го Бог до ца́рьства. Це́ркоў ма́ла боўдо́ваньа. Ни ви́йшоў ви́шше пуп до ца́рьства, лем по маґнесо́вий боу́т. Ви́тправу му ни ко́нчили, бо та́кой крем ви́тправи йіх пуп сьати́й. Кидь бу́ла ни ту́рньа, та буў пушо́ў до не́ба. Не тре́ба бу́ло го хова́ти.

Ста́ла са новина́ мі́жи кальві́ньськоў ві́роў; ўши́ткі ка́жуть, же ўни на́йльіпши сьатьі. Прийшо́ў ти́ждень, пе́рша нидьі́льа, прийшли́ кальві́ни до костила́. Повіда́уть йиде́н дру́гому: Ни мо́жу са моли́ти, смирди́ть йака́сь біда́! Прийшли́ дому́. На дру́гу нидьі́льу ішли́ на́зад до костила́. Росказа́ў йім ре́ктор, же́би собі́ ўзьали́ ка́ждий бурьйа́н ў ру́ки, котри́й

[1]) Оповідач казав коло свого імени написати: Русин чистий.

ўсилийако пахни. Бурьйан у руках тримали і за носи, бо у костилы́ смирдить. Йак йіх умер пуп, ўшитка йім са сьатість загубила: Мусиме поносовати коло свойого біскупа мадьарського.

Ни муг знати мадьарський біскуп, про йаку причину засмердыў са кальвіньський костыл. Напудиў са, ачей його віра ўже умалыйи, бо ни будуть ходити до костила. Пушоў біскуп мадьарський до руського порадити са, про йакий то гріх ни мош костыл хосновати. Привітаў го руський біскуп: Шчо там пани брати?

Приньус-им ти новину. Пуд мойоў рукоў йиден пуп умер. Несли го ховати, та му хотыли отправу у костилы́ витпраўльати місто того, шчо мали та тиметьові. Жилызна лаца і зґльана мадьарського попа була. Зрадовали са його льуди: сьатий пуп наш. Разимесьме го принесли до костила, сам йде до неба іс свойоў труноў, із ушиткім. Ани са за ним Богу ни молили. Типерь ти повідаў, муй льубий брати, виттого часу завоньаў са костыл, ни мож го хосновати, ани Богу са молити.

Повім ти, брати праўду, повіў йому руський біскуп, мадьарському: Вун са засмердыў. Попробуй купити оціль маґнесову, йидну іглу жилызну і попробуй ў йидно, йидно при другим класти. Берь оціль, а 'гла сама за тим пуйди.

Ой тото, брати, праўда; йа й сам тото видыў! повіў мадьарський біскуп.

Порадиў го руський біскуп: Кальвіни шаленцы, пуп са засмердыў, ни виверкуть біду с костила.

Дьакуу ти, брати, шчось ньа добрі порадиў, бо ўже ни хотыли до костила ходити. Йа са ўпудиў, жи са віра затратить, та ни буде треба біскупа мадьарум.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

43. Ангел на службі у попа. А.

Служиў йиден слуга у попа, айбо пӧп ни знаў, шчо ого за слуга, бо то буў йангіл, та прийшоў ў кару служити до попа. А за шчо прийшоў ў кару служити до попа? За ото прийшоў, бо ни хотыў душу ўзьати с попадыі, жалуваў і Бӧ його загнаў служити до попа ў кару. Служиў вӧн у попа цыли́й рӧк і ниґда ни засмійаў сьа ни начім. Но, йде пӧп у варош і слуга йде с попом у варош. Пӧшоў пила корчьми і там зньаў тот слуга клебан і перестиў сьа. Но і пӧп сьа нат тим дужи почьудуваў, шчо вӧн сьа коло корчьми перестиў. Прийшоў іт церкві, а там другий пӧп службу служить. І набраў камінья і ў церкоў

почьа́ў мета́ти. І по̂п сьа ду́жи на то̂м почьу́дуваў уп'а́ть, шчо во̂н у це́ркву камі́ньом ме́чи. Прийшо́ў по̂п у ва́рош; йинны́ чо́боти по̂п купи́ў, а на дру́гі заўда́ў пра́вити, а третьі му на нога́х, попо́ви. І на то̂м во̂н сьа тоди́ за́смійаў, слуга́ попо̂ў. І по̂п ўві́дьіў, шчо во̂н сьа за́смійаў і ду́жи сьа по̂п почьу́дуваў, шчо во̂н сьа за́смійаў, шчо во̂н ни́кда сьа до́ти ни смійа́ў. Но, прийшли́ домо́. По̂п го до́ма звідать: Шчо ти сьа ко́ло ко́рчьми стиў, коли́ сьме йшли ў ва́рош?

Там два льу́де пи́ли ў ко́рчьмі, коли́ слу́жба стойа́ла. Йиде́н сьа змітуваў чьа́шу купи́ти, а дру́гий вагне́лийи; та за том сьа перести́ў, оби́ йім Бо̂г помо́х купи́ти.

А ў це́ркоў шчось мета́ў камі́ньом?

Ка́жи: ў це́ркоў мета́ўйим камі́ньом, по̂п слу́жбу служи́ў.

Та чому́сь мета́ў?

Бо по̂п каза́ў на́каз ў це́ркві, а льу́де дрема́ли, а чорто́ў то́лько було́ на даху́, ко́лько ше́нґол. І за ото́ йа вер камі́ньом, оби́ сьа льу́де напу́дили ў це́ркві; і йак йа вер камі́ньом, льу́де сьа перести́ли.

Но, шчось ў ва́роши смійа́ў сьа, коли́ йа чо́боти купи́ў, а на дру́гім заўда́ў?

За ото́м сьа смійа́ў, ож і отьі́, па́ни, ни доно́сити, шчо вам на нога́х.

Та чому́ ни доно́шу?

Бо ньіко́ли вам ўже!

І тоди́ ду́шу ўзьаў с попа́ йа́гнил тот.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Береської столиці.

Паралелї: Житє і Слово. Т. II. Ст. 350–352: Ангел у службі. — Wisła. T. V. Ст. 865—871. —

44. Ангел на службі в монастири. Б.

Йидна́ жі́нка бу́ла, ўдо́ва, та ма́ла семе́ро дьіти́й. Та загна́ў пан Буг небе́сний а́нгела, од не́йі ду́шу бра́ти. Она́ бі́дна бу́ла. Та прийшо́ў а́нгел там до йійі́ до́му, де она́ ме́шкала. Она́ хо́ра бу́ла на сво́йіў лу́шцьі. Та той а́нгил бо́жий прийшо́ў, жи з не́йі ду́шу во́зьме, та поне́се гет. А ти там дьіти пла́кали барз за ма́моў. Прийшо́ў той а́нгел наза́д ку Бо́гу, та гва́рить: Го́споди сьвйа́тий, небе́сний! йак з не́йі ду́шу бра́ти, кить ту ті́лько си́рот йи. Йидно́й ка́жи: Ма́мо, што хо́чете, ци не пи́либисьте ма́ло води́? Моло́же ка́жи: Ма́мко, да́йти ми ци́цьі ма́то. Дру́ге ка́жи: Ма́мко, ви ачей ўмира́йите.

Ка́жи: Умира́ў си́ну.

Та нас, ма́мо, на ко́го лиша́йите? Ми на віки сироти. Ма́мо мо́йа, бу́льшесьми ни ма́ли, ай Бо́га йидно́го і вас йидну ма́тьір, та ви нас лиша́йите; шчо ми зро́биме?

А с тим а́нгелом пан Буг шчо зробиу? Загна́у го на зе́мльу: Ти, чолові́чи, буде́ш так робота́ти, йак дру́гі робота́уть за тото́, шчо ти мо́го бо́ського сло́ва ни послу́хау, шчо ти ни у́зьау с то́йі бі́днойі жони́ ду́шу.

І а́нгел бо́жий на бо́ський ро́сказ му́сьіу піти́ на зе́мльу. Та йшо́у по доро́зьі, та ду́мау собі за слу́гу пойидна́ти сьа. Тай його́ жи́ди йидна́ли, а́йбо вун ни хо́тьіу, бо Буг йому́ дру́гу доро́гу ука́зувау. Та прийшоу ко́ло йидно́го кльашто́ру, тай барз поголо́дньіу буу, тай га́дат собі: Бо́жи, аче́й бим ту у кльашто́рі дуста́у да́што вьзьі́сти, тай слу́жбу мо́жеби дуста́у. Так і бу́ло. Чим там поступи́у, да́ли му йі́сти і там го пойидна́ли по́пи до ко́ний, бо вун буу че́сний, ла́дний чолові́к. Там буу до ро́ка. Мено́ бу́ло му Йа́нко. А у рук тре́ба му було́ пуйти́ на кве́сту ш че́рцом на це́ркву проси́ти. І ходи́ли і йім подарова́ли дост; та с тим ідуть до сво́го до́му на́зад. То бу́ло у нидьі́льу. Коли́ сьа на́зад верну́ли, тогди́ пуп у слу́жбі буу. Та ішли́ за дорого́у, та прийшли́ ко́ло ко́рчми, та там двойи старі́ льу́ди пи́ли ви́но. Йиде́н дру́гому мо́вну: Бо́жи, дьа́куйиме ти за тво́йи благодаре́нійи, шчось нас до стари́х льіт дотри́мау. А той фу́рман йак почу́у тото́ — а то бу́ло пе́ред ко́ршмоу — та стау на кольі́на, та мо́вить: Го́споди і йа тобі дьа́куу і буду́ тьа проси́ти, жеби́сь ньа с то́йі слу́жби ви́ньау, бо то тьашка́. І так іс тим че́рцом прийшо́у до сво́го до́му. Та при доро́зьі каза́у піп каза́ньа; а там бу́ла попо́ва коха́нка у це́ркві, та му́рґау очи́ма до не́йі: Та ци мош по служ-бі прийти́ іт то́бі мо́йа́ льубе́нька? А она́ сказа́ла: а́йно. А дийа́вол сидьіу на це́ркві на го́рі, та писа́у, шчо піп ро́бить. А той фу́рман, Йа́нко, набра́у собі до криса́ньі камі́ньа, тай ме́че камі́ньом до дийаво́ла на це́ркву: Іди́ ти долу́, бо то дум бо́ський, тай наш! А той че́рнець не ви́дьіу дийа́вола, бо вун буу гру́шний. Прийшли́ до́му; барз бла́го походи́ли і наквестова́ли у́шиткого і піньа́зьі і зе́рна. І прийшли́ до до́му і звідуйи сьа найста́рший, гу́мен: Йа́кжести, дьіти, ходи́ли? Бла́го, наквестува́лисме дост, лем штось Йанко́ по́хибиу у розу́мі, ци што, бо йшоу попере́д ко́ршму, тай прикльа́к на кольі́на, тай гва́риу „Очена́ш“ бо́жий, бо там у уну́ бу́ли старі́ льу́ди, пи́ли ви́но, та гва́рили: хва́ла тобі, го́споди, жи нас дотри́мау до на́ших стари́х льіт у до́брім здоро́ульачку. А Йа́нка дау заклика́ти гумен до ха́ти. Айбо пу́шоу раз, та кли́чи: Йа́нку, пой до ха́ти. Ішче́ ко́ньі не пуцова́ньі; йа типе́р у робо́тьі. Ай дру́гий раз го кли́чуть: Йа́нку, пой ту на ро́сказ. Штось роби́у у доро́зьі с па́ном превеле́бним? Йа так роби́у, йак ми пан роска́зовау. Та у́сьо бла́го, а́ли чому ти сьа пе́ред ко́ршмоу Бо́гу мо́лиу? За́то, бо там два́йи старі́ льу́ди пи́ли ви́но, тай йиде́н дру́гому каза́ли: Дай Бо́жи

здоро́ўльа, бра́ти. Та, Бо́жи, дьа́куйиме тобі, жись нас до на́ших дньуў при здоро́ўльу перетри́маў. І так Йанко́ му́сьіў повісти, шчо уи ви́дьіў на це́ркві дийа́вола. Та тине́рка йа, повіда́ў, па́ни, йа чи́стий а́нгел, бо йа ви́дьіў, шчо сьа чини́ло. Та кить ти, ка́жи, а́нгел, то засьпівай: Анге́льский глас.. Пано́ви, йа засьпівау, а́ли пано́ви, не витримайите. Зозва́ли сьа до ку́пи ўши́ткі по́пи. Йак ко́ло ньо́го ста́ли ўсьі, йак вун зача́ў сьпіва́ти, ко́ждий ўпаў, ўсьі сьім ра́зом, і вун зоста́ў, той фу́рман і ка́жи: Го́споди, та́ким утра́тиў свойу́ робо́ту, так тине́р на́зад хо́чу йти т то́бі. Заганьа́ўйис пьа за тоў ба́би душо́ў, там ни муг бра́ти, бо там си́роти бу́ли, семе́ро. Али тине́р йим ти приньус сьім йази́куў і сьім псуў, шчо льуди́й сьльі́пома пра́ўльать, а сами́ ви́дьать. Та прийшо́ўйим іт то́бі, Го́споди, наза́д: Сла́ва й Су́су Хри́сту, оби́сь ньа шче раз приньа́ў на свойу́ ла́ску.

Зап. в липні, 1896 від Стефана Лабанца в Уличу, Земплинської столиці.

Паралелї: Dr. Friedrich S. Krauss: Sagen und Märchen der Südslaven. Leipzig. 1884. T. II. Ч. 72: Vom Engel, den Gott verbannte.

45. Піп ручить ангелови за душу свого парохіянина.

Буў йиде́н си́ґінь ли́ґінь таки́й, шчо з апакса́му жиў. Вӧн робо́ту таку́ знаў: Ка́мінь теса́ти. Тве́рдо вӧн побо́жний буў чоловік і Бо́гу служи́ў; ко́лько зароби́ў, с то́го жиў, а и́нши нич ни маў. Маў пи́нтеро дьіти́; так сьа Бо́гу мо́лиў, оби́ хоть йинну́ коро́ву собі злади́ў міжи дьіти, а́йбо ни го́дин буў ни́ґда. І вӧн буў пи́ла попа́ і па́ньійа школова́ла дьіти тоти́ і ўсе заганьа́ла йім молока́. І пӧп го школова́ў ду́жи. Но пӧп ві́дьіў, ож вӧн ду́жи побо́жний, тай пӧп сьа за ньо́го Бо́гу моли́ў, оби йому́ Бӧ даў лем йинну́ коро́ву ми́жи дьіти. І пӧп сьа так Бо́гу домоли́ў тве́рдо, шчо а́нгіл іт попо́ви ў ночи́ прийшо́ў. Ка́жи му а́нгіл: Па́ни о́тчи! Ци дайиш ти сво́у ду́шу за то́го чоловіка, кить тот чоловік согріши́ть, та Бӧ му дасьть.

Ка́жи: Ни ка́жу тине́рь до дру́гойі но́чи, до́ки сьа ни розду́мау.

Но, розду́май сьа пан о́тчи, бо при́йду уйа́т т то́бі.

Прийшо́ў дру́гу нӧч а́нгіл іт попо́ви. Зві́дать сьа а́нгіл попа́: Но, ци розду́маў йись па́ни о́тчи?

Ой розду́маў им.

Ци дайи́ш ти своу ду́шу за то́го чолові́ка, па́ни о́тчи, кить тот чоловік согрішить?

Даў.

Но, й даў Бö тому́ чолові́ку скóро. Маў тот чоловік два бицкú маıы́, шчо ўзьаў на спöл ў дру́гого чоловіка собі. Ўпрьйаг тотú бицкú — то бýло зи́мно то́го ча́су — ў са́ни, іде́ вöн за плúтами, обú привéсти домо̂ з бáныі, бо бýло зи́мно. Ўсадиў плúти у бáни на сáни; бикú дурны́і бýли, ни знáли стоиа́ти самі, бо вöн іс свóйім лиґіньóм саджáў плúти на сáни, а спи́рид бикöў нúтко ни стоиáў. Но, бикú сьа попу́дили там самí і ўтыікли уд них із горú долыі путьом. Йак ўтыікáли бикú, та ни моглú йіх догонúти, дóки ни стáли самі. Йак стáли? Запнúли ў йинно́го кá-міньа, тогдú стáли, бо ўже дáле ни гóнни булú пöтú і ўважили тóго кáміньа. І тот чоловік надöйшоў ід бикім, позирать на сáни, ци ни по-казúли дáшчо, áйно ни показúли нич; но позирать, сáни ўважили кáмінь, а пуд кáміньом котéл із гро̂шми. Твéрдо сьа зрáдуваў тот чоловік гро́-шом. Но, шчо онú ўчинúли? Стáли з леґіньом, тотú грóші ўньаў і по-клáў на сáни і прикриў тотú грóші, обú нúтко ни вúдыіў, йак привéзе тотú грóші домо̂ і за тотú грóші нúтко ни знаў, лем жонá та дыіти. Но вöн скóро убогáтыіў с тúми гро̂шми. Даў Бö, так убогáтыіў, шчо ўже ни хóчи ў тыім силы́і бувáти. Но, перечьўў ў йинныім вáроши, шчо будé вили́ка лицитáцийа, шчо буду́ть йинного пáна продавáти; у тот вáрош вöн пöшóў і купиў отú дóми на лицитáцийі, бо ўже собі так дýмать, шчо на прóстöм силы́і ни хóчьу бу́ти, ай на вáроши хóчьу бу́ти. Тот пöп за ньóго ни знáйи, шчо вöн тотú дóми купиў на лицитáцийі, лем тáкой пöп вúдить, шчо вöн сьа добрі мáйи. Но, вöн крáтци пöшóў у тот вá-рош, бо пöп ни знаў, ош там ў тöм вáроши вöн сьа так убудувáў, шчо вили́кий пан. Там го ўзьалú твéрдо ў слáву, поклáли його́ ў тöм вáроши за таблабирóва. Ангіл йде іт попóви ўже упйáт: Пáни óтчи! шчось ізробиў? твоа душá пропáла за тóго чоловіка!

І так пöп твéрдо йимиў сьа журúти і мóлить сьа упйáть Бóгу, обú навернуў тóго чоловіка у то силó, ўтки пöшóў, бо попо̂ўська душá гúне, бо ўже тот чоловік твéрдо згордыіў протú Бóга, гордúм сьа зробиў. Кáжи му áнгіл: Пáни óтчи! ци прийми́ш тóго чоловіка на лáску, кить прийди? Бö дасьть, шчо вöн прийди шчи тибé ў колыіна будé цьульувáти. Ідú го, пáни óтчи, напомйанú ў тот вáрош, обú сьа обирнуў ід Бóгу.

Но і пöп пöшóў ў тот вáрош іт тóму чоловіку. Прийшóў там пöт-чьáс обіда до тóго пáна, тот, пан, шчо з Ру́сина ўйшоу на пáна с прó-стого, ўже чúнить сьа, шчо ун ни спознайú попá. Пöп йому́ кáжи: Пáни брáти — ўже йому́ дайú тúтулу, бо пан — йа бих тибé просиў, знá-йиш, шчо йак бýло ў тöм силы́і, колú ти робиў у наксáм, ци забуў ти отó?

Ой, ка́жи, йа твöў наксáн ныйáкий ни знáу! тáйіть сьа ўже, бо вöн пáном.

Кáжи йому́ пöп: Ой хлóпи! ни тайі сьа! Цись забу́ў, колú мойá пáньийа носила твóйім дьітьом молокá?

І вöн сьа за отó на попá ду́жи прогнывáў, россéрдиў сьа і с тóго сéрцьа казáў попá ўгнати вон, ни даy̆ му й обідати і ку́тьуш ни ўстиг кóны ўпрьйачú ў вöз, так го ўпровадили з дворá нá-скоро. Но пöп пöшóў плáчучи ўтти і пожуриў сьа ду́жи. Прийшóў домӧ́ і дóма сьа жу́рить пöп. Звідать сьа пáньийа пáна: Шчо ти сьа, пáни, жу́риш так твéрдо?

Ой жу́рьйу сьа ду́жи, бо моá душá гúне за тóго Івáна, кáжи пöп.

Прийшóў д ньóму áнгіл ў ночú. Кáжи йому́ áнгіл: Ци прийимиш йогó на лáску, та Бö дасьть, будé упйáть такúй тыснúй, гей буў.

Но, шчо сьа стáло нат тим таблабирóвом ў тöм вáроши? Пöшóў на сут тот таблабирӧ́ў, шчось трáба булó судúти на дигéту. Но, шчо вöн там повіў? Повіў два слóва такі прóти цáрьйа нидóбрі. Прийшóў вöн іс су́ду домӧ́, áйбо ўже тотú дві слóва до цáрьйа дöйшлú скóро, шчо вöн нидóбри повіў. Но буў ў ньóго такúй добрúй чоловік, шчо прийшóў ў ночú до ньóго і сказáў йому́, сьак чоловік кáжи йому́: Пáни бирóви! та ни дóбрисьти ўчóра сут судúли, пáни бирóви!

А йак?

Шчо дві слóва повілисьте прóти цáрьйа і вас зáўтра, кáжи повісьать.

І вöн сьа ўпу́дну ду́жи ў ночú і тáкой, йак ў тöм плáтьу буў, тáкой шчо на нöч уклáдуваy̆ сьа, то ў тöм лем плáтьу утык і жону́ і дыти лúшиў зо страху́. І ни ўзьаў с собóў нич, ни грóший, áни нич і прийшóў до попá десь у три тúжны, бо піший йшоў, цу́равий, гóлий, обдéртий і ўпаў нá-кольінки на пудáмент і іміў попá цьульувáти ў кольіна, ци прийми йогó шчи пöп на лáску іт сóбі. І пöп йому́ сьа твéрдо зрáдуваy̆, хотьáнь вöн попá угнáў буў іс свóго дворá, іс свóйі хúжі. Звідаў го пöп: А жонá де йи та дыти?

Тáкой опстáли ў тöм вáроши, кáжи.

Та чому́сь лúшиў жону́ та дыти? Кáжи му пöп.

Лúшиў им зо страху́.

Тогдú пöп загнáў за жонóў і за дытьмú: Тáкой ти, Івáни, тишúй кáмінь, ги тисáўйись, бо гараздóви ни гóдинийись буў тирпіти, а біды мýсиш.

Зап. в мартї 1896 від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

46. Про рицаря і смерть.

Раз ў мадьáрськум крáйу ни знáли, котрúй бýльший пан і богáтший. Шчо учинúли? Почалú са бúти панóви; котрúй звитьáжить, жéби буў цáрьйом. Ішлú валáли йидньі на дрýгі, хто вид кóго шчо видóбйи. Ішóў йидéн худóбний йáґир поззáду, ішчú й голодéн: ґаздóви з вилáми, панóви с пýшками, шчо худóбньі — пішо, шчо богáтьі — на кóньох. Ішлú с свóйіма слугáми, жéби йім і слýзи помагáли видбивáти. Тот йаґир поззáду голодéн. Смирть пробовáла, ци йи дахтó такúй, шчóби са йуй поклониў. Крем смéрти ни мóжи нúхто ўмéрти. Онá на шáнцу сидьíла у жýнських, білих кáбатах. Ни поклониў йуй са нúхто, лем голодéн йáґир. Онá повíла йáґрови і далá му нуш: Йак прийдеш на вóйну, де са будýть бúти, йак увúдиш мнóго нáрода, та лем вúйми нуш, а укáш. Вун так зробúў. Вúньаў нуш і ўказáў; кýлько нáрода вíдьіў, ўшúток нáрод на зéмльу ўпаў. Ун прийшóў і по'бзúраў, чомý льýди лежáть, а льýди ўже й покріпли, так йіх смéрть постúнала. Ідé дáле пóміжи нáрод. Вун ідé, а нáруд лижúть. Приходúў на йиднý горý, та бо й живí польігáли; áли тотú тáкой польігáли, шчо йіх ни больíло. Почалú му са кланьáти і ў нóги цьíловáти: Ви нас царь, лем нам подарýйти жúтьа!

Вун повідать: Йа худóбний чоловíк, йа ни гóдин царьйовáти, бо йа ішчú й голодéн!

Приступúў д ньóму йидéн богáтий пан: Ўшúткой, шчо йи, пиридáй на мéни, та йа будý цáрьйом. За тотó, шчо ти миньí пиридáш, на кáждум трéтьум валáльі дам ти майúток; дам ти по сто корóў на кáждум валáльі; мóжиш са ў молоцьí купáти за мóйі грóші і будéш ўшúткого дóста мáти; дам ти дóми побудовáти, повíў му тот пан богáтий; возмú собі йнаша, жéби ти служúў.

Ун худóбний йáґир буў, та пожáлуваў свóго брáта, шче гýрши худóбного, шчóби тот за йнаша буў. У велúкум рóскошу мнóго рóкуў жúли обайú з брáтом. У мнóго рóкуў по йиднýм полýдинку пушлú на польовáчку обайú с пушкáми. Прийшлó йиднóму на прохýт сідáти, на зéмльу, котрúй буў стáрший брат. Приступúла д ньóму смерть у білих кáбатах, шчо стáрший брат вíдьіў, а молóтший ньіт. І повідать смерть стáршому: Льíтир — такóй прýзвиско ўни мáли — вернú са домý і зроп собі вíслонь, шчо на ньуй будéш ўмирáти, бо ўже доўше ни бýдиш жúти!

Стáрший брат, Льíтир, повíў йуй, смéрти: Йакúй йа мáу нуш кóло сéби! Кидь го на тьа вúйму, та ти зáраз будé конéць.

Не ўчúнить твуй куж миньí нич! Зáрас Льíтра ў рéбра ўколóло, ни біровáў рýку іспустúти до жéбньі за ножóм. Увíдьіў Льíтир, почáў смерть просúти: Смéрти страшнá і зубáта! Дарýй жúтьа, бо ў мадьáр-

ськум крайу, шчо доброй, ўшиткой мой. Возму тьа за жону; на каждум третьум валальі будеме са ў солоткум молоцы купати.

Льітир! ни такі мине вірны просили. Адам і його потомки і царьйови і біскопи! То йім ни помогло, каждий мусить умерти, ід кому йа прийду. А де не йи смерти, хотьби ножом на фалатки порізаў, або колом забиў, або фейсоў порубаў — де не йи смерти, та ни ўмре; а де прийди смерть, хоть би го лем пописаром ударију, ўпади і ўмре. Льітир! ни буду ти веце прикаски приказовати; кидь ни йдеш на смерть са ўбрати, кидь ньа ни слухаш, упать ту серет путе і умри! Ту ти йи брат, ньай дасть до вароша знати!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

Паралелї: Пор. брошурку для народа: Рицарь и смерть. Коломыя. Зъ печатнѣ Михаила Бѣлоуса, 1894. (Друге виданє). — Записки Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. XVI: Леґенди з Хітарського збірника. Ст. 14—18: Сказанїє о єдном' рыцерї славном', который надѣяв ся на сїлу свою и пробаловал' щастія своєго воєвати из каждом', а на останок' из' смертїю. Тамже надрукована була і сеся леґенда на ст. 18—20. — В рукописї маю текст сеї леґенди записаний в Коцурі, Бач-Бодрогської столиції, в Угорщинї.

47. Про Мадея.

Упаў тьісний гід так, шчо кобел киндирицы шісьнацьат сріберних. Та ўзьали сьа льуде дванацьат вознў, та йдут пуд другого царьйа на киндирицьу. За два місьацы купили киндирицы. А межи ними буў йиден такий чоловік, шчо ни було ў його жони дьітий; та коли йшоў на киндирицьу, та ни знаў, ож жона му зайшла дьітиною. Вернули сьа вітті у вісьім місьаци із зерном. Ідут путьом, та зайшла іх ніч. А тот чоловік исказиў ґолесо, а його другі льуде лишили. Позират у ночи, а уно вода велика зайшла, ни знайи йак утти вийти. Прийде д ньому дийавіл. Кажи: Чоловіче, йа тибе вицьцьі вийму, продай ми тото, шчо за нього ни знаиш дома.

Ґадат собі чоловік: Йа знаў за ўшитко. — І напише дийавіл кондрат і запрьйаче у липку. І тогди чоловіка витті виведе на путь. І ни годен тоти цьімбори догонити. Тоти його цьімбори прийшли переже тижньом домі. А його жона зьвідать: Де мій чоловік опстаў? Тай у мени даў Бо хлопчище.

Тай рас прийде йиȉі ґазда́ домі, ви́дит у хи́жи коли́ску; тай за ньу овін ни знаў. Жу́рит сьа ду́же, бо за тото́ овін ни знаў, тай тото́ прода́ў дийа́волу. Хлопчи́шче росте́; мину́ло шісьть го́діў і зна́п ве́лико письма́. Ка́жи вітцьу: Нька́ньу! шчо ви сьа так жу́рите?

Ни ка́жи оте́ць нич; а да́ле повіў: Йа тибе́, си́не, прода́ў дийа́волу, бо йа ни знаў, ош ти сьа наро́диш.

А хлопчи́шче піде́ до попа́, ка́жи: Па́не, пишіть ми йинно́ письмо́, бо йа іду́ до пе́кла, бо мине́ ньа́ньо прода́ў, та іду́, тото́ письмо́ му́шу діста́ти.

Ма́ти і оте́ць реве́. Ка́жи: Ни йди, си́не!

Ни буду́ іти́, та пропа́ду! І у́зьаў сьа хлопчи́шче, пішо́ў. Іде́ путьо́м, за́йде у йинну́ дубро́ву, а там ў йинніў хи́жи розбі́йник, шчо ўбиў сто і дві го́лови. І того́ розбі́йника ни йи до́ма, лише́ його́ жона́. Ка́жи хло́пчи́ще: Пусьтыіть мине́ на ніч.

Ка́жи жона́: Найбись туй спаў, у ме́ни таки́й чоловік, шчо на́кой прийде до хиш, так тибе́ учу́и і тибе́ убий.

І прийде тот розбі́йник, ка́жи: Де ти іде́ш?

Іду́ до пе́кла, бо мине́ ньа́ньо прода́ў, та іду́ за тим письмо́м.

Ка́жи розбі́йник: Іди́, та уви́диш, йака́ там буде́ міны мука, шчо йа уби́ў сто і дві го́лови; бо кидь міны ти ни повіш, та йак сьа витті ве́рнеш, та тогди́ і тобі го́лову іздо́йму, бо ти дру́гим путьо́м іс пе́кла ни піде́ш, лише́ му́сиш сьуди́ прийти́.

Узьа́ў сьа хлопчи́шче і пішо́ў. Прийде до́ пе́кла. Зьвідуи го дийа́віл: А шчо ти сьуди́ прийшо́ў?

Йа прийшо́ў по тот ко́ндрат, шчо мине́ ньа́ньо прода́ў, та обе́сте ми дали́.

Ка́жи ста́рший: То́го на́-сьвітьі ни йи; тото́ буў хро́мий, та того́ грім ўбиў, уже йи іс чотúри го́ди. Та іди́ собі, хло́пче, гет ви́тцьі, туй ни ма́иш ньійаку робо́ту.

А хлопчи́шче по́чаў сьаче́поў водо́ў бри́скати, а вода́ йала іх печи́. Они́ ішчи́ ни даўт. По́чане пшени́цьі мета́ти на ньі, шчо сьа ди́ўйать раз на ньіў сейно́чнойи слу́жит.

Ка́жи ста́рший: Да́йте му ко́ндрат.

Они́ ка́жут: Його́ ту́йки ни йи.

Айбо ста́рший засви́шче ў перст; тай хро́мий буў у двана́цьатіў ва́рмеди, тай прийшо́ў, йак стари́й засвиста́ў. І ста́рший ка́жи: Дай сьому́ хлопчи́шчеву письмо́! — Айбо він ни дай. — А ста́рший дийа́віл так го уда́риў, хро́мого, шчо му ви́пали з ро́та два зу́би. Тай тогди́ ви́йме із ли́тки ко́ндрат і по́дасьть хлопчи́шчови. І ка́жи ста́рший: Типе́р собі іди́ ви́тцьі гет.

Хлопчи́шче ка́жи: Ни йду.

Ка́жи дийа́віл: Та чому́?

Веди́ ньа на тото́ місьто, де буде́ тот лежа́ти, шчо ўбиў сто і дві го́лови! — Привели́ хлопчи́шча, пози́рат, а тот розбі́йник буде́ лежа́ти у по́стели у вогньаньі́ў. І тото́ ўвідьіў хлопчи́шче і пішо́ў домі́. При́йде до то́го розбі́йника на ніч. Ка́жи розбі́йник: Но, ка́жи, шчо йа буду́ там чини́ти?

На те́бе там по́сьтіль огньана́.

Ка́жи розбі́йник: Типе́рь мине́ сповіда́й і дай ми поку́ту, бо кидь меньі́ не даш, так типе́рь го́лову і тобі́ ізнима́у.

Ка́жи хлопчи́шче: Бери́ собі́ геньто́т бі́ґарь йаблінко́вий! — Ўзьаў розбі́йник тот біґа́рь і іде́ іс хлопчи́шчом. Вийшли на йинно́ по́ле. Ка́жи хлопчи́шче: Туй сесь кіл забива́й! — А на тім по́ли бу́ла йинна́ кирни́цьа. І ка́же хлопчи́шче: За́ти носи́ іс се́йі кирни́цьі во́ду і полива́й сесь біґа́рь, за́ки не ўро́дит йаблика! — Розбі́йник послу́хаў і по́чаў во́ду носи́ти, а хлопчи́шче пішо́ў домі́. При́йде домі́, ма́ти сьа йому́ ду́же ра́дуи. І піп йак тото́ учу́ў, ош хлопчи́шче принько́с іс пе́кла ко́ндрат, заже́не до Ри́му тоту́ новину́. А Ри́мський заже́не письмо́, оби́ тот хлопчи́шче прийшо́ў до ньо́го, оби́ Ри́мський відьіў, шчо тото́ за таки́й розума́к. Хлопчи́шче іде́ до Ри́му. Перебу́ў ў Ри́мі сьім го́діў і тогди́ ужени́ў сьа, узьа́ў уд Ри́мського доньку́. І йак сьа ужени́ў, догада́ў сьа за то́го розбі́йника. Росказа́ў ко́чішови: Упріга́й ко́ньі. І пішли́ із до́му. Іду́т два пни. Чу́и ко́чіш, шчо па́хнут йаблика ішчи́ із да́леки. При́йде тот пан на тото́ по́ле, де розбі́йника лиши́ў, пози́рат, йаблінка іздро́дила ду́же йаблика. А пут тоў йаблінкоў стоит йиде́н порохна́вий пень. При́йде тот піп і ка́жи, „встава́й“! тому́ пне́ви. І ўста́не. Ка́жи: Бери́ за сисе́ де́рево і трьйаси́. Потрьйасе́ раз, і ўпа́ло полови́на йаблок. Потрьйасе́, ўпа́ли ўсьі, лише́ опста́ли дві. Тото́ бу́ла ма́ти тай оте́ць. Потрьйасе́ тре́тий раз і ўпа́ли тоти́ дві. І ка́жи тот піп: Отпушча́ут ти сьа гріхи́ і йа ти отпушча́у.

І тот розбі́йник роси́паў сьа на по́піл. І тот піп пішо́ў на́зад до Ри́му і там собі́ жиў.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушници, Мароморської столиції.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь. Ч. II. О Мадею. Тамже: Друга половина казки назначеної Ч. III. — Драгоманов., Малор. народ. пред. и разск. Ст. 131—132. Разбойникъ. — Кулїш, Записки о Южной Руси, I. Ст. 309—311. — Афанасьевъ, Народн. рус. легенды, 478 (білоруський вариянт). — Драгоманов, Малор, нар. пред. и разск. Ст. 406—410. - До першої части казки див.: Ciszewski, Krakowiacy.

Т. І. Ч. 43—44: O Twardowskim. — Также Ч. 60—62: O zbójcy Madeju. — Садовниковъ, Сказ. и пред. Самарскаго края. Ч. 99. — Ul. Jahn, Volks-Märchen aus Pommern u. Rügen. T. 1. Ч. 61. — E. Meier, Deutsche Volks-Märchen a. Schwaben. Ст. 57. — P. Dobšinský, Prostonar. slovenské povesti. Кн. II. Ст. 12—26: Mataj. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 122—124. — Wisła, Podania o Madeju. (Студия І. Карловича). Т. II. Ст. 804—814. Т. III. Ст. 102—134, 300—304, 602—604, 881—885. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i powieści ludowe. II. 105—1 6. — Відбуваня покути через саджена головень і плеканя їх — мотив дуже давний. Пор.: Др. Ів. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 88 і 90. [Памятники українсько-руської мови і літератури. Т. І. 1896].

II.

НОВЕЛЇ.

1. Про Якима псотника.

Служиу йиден Йаким у попа. Наньау сьа вон іт коньім у попа. Айбо поп чьудуйи сьа, шчо кони у нього так посхли, йак тот найау сьа слуга — і іде позирати на поли кратцы, шчо вон чинить, шчо они такі сухі. Наттьах сьа поп на поли і кратцы у терньа залыіз, обй ни увідыіу слуга. І позирать, шчо тот Йаким буде чинити. Айбо тот ни знайи, шчо поп го вартуйи. Вон почьау дути у пишчьалку, Йаким, і кони почьали грати, йак вон почьау дути і поп у терньу іграть. Ободрау сьа поп у терньу граучи, такий цуравий! Прийшоу домо, кажи попади: Но, ни знайиш, ти паньі, шчо наші коньі сухі: бо Йаким дуйи у пишчьалку, а коньі грауть, та ньіколи йім пасти. Но видиш і йа грау, та ободрау-йим сьа у терньу йакой!

Кажи паньійа: Ци чорти тибе ободрали пани?

Но, ти ни віриш паньійи, ож наш Йаким знайи так у пишчьалку дути, шчо киби наш Йаким дуу у дома, тай й йака ти стара, паньійи, тай ти би грала.

Но, йди, йа бих ти грала. Та миньі кибих банда з вариша була, та ни гралабих, йа уже стара.

Но, йак прийди Йаким домо, йа застаульу го дути. І паньійа шчо учинила? Стала, ульізла на под і сьіла собі у гордоу; а ґаздиньа хльіп пикла. Прийшоу Йаким домо с коньми у вичері: Ану Йакими, дуй у ту пишчьалку.

Пани, ни йи у мени пишчьалки.

Но, ни тайі, бо йа знау, шчо йи.

Йаким у пишчьалку ймину дути і ґаздиньа верла хльіп сирид зимльі і імила з лопатоу іграти. І попадьа на подьі у гордові імила грати. І так грала у гордові, шчо упала на землбу граучи і забила сьа. І поп тоди іміу Йакима і убиу і прогнау го гет. Вон пошоу ут попа і стау собі пуд вербу у житьі: Верба скрипить, а вон держить вербу. Іде соуґабироу з нотарушом на возьі. Шчо ти держиш тоту вербу?

Ой де́ржу ве́рбу, обі́ ў жи́то ни ўпа́ла.

Ци ти ко́ньі зна́йиш кова́ти.

Знау.

Но, іди́ ко́ньі укў́й.

Ни го́дин йим лиши́ти ве́рбу.

І соўґабирŏў пŏшо́ў з нота́рушом ве́рбу держа́ти: Но, йди куй ко́ньі. — Вŏн ли́шиў соўґабиро́ва. Вітер поду́йи, ве́рба заскрипи́ть, соўґабирŏў ка́жи: Де́ржме ве́рбу, бо ўпа́де ў жи́то. Пŏшо́ў вŏн за серца́моў; они́ його́ чека́уть і ни йи його́. Ну, ка́жи, соўґабирŏў до то́го: Ідьі́м гет, бо то́го ни йи! Ли́шили ве́рбу, ве́рба ни паде́. Но, дурньі ми, шчо де́ржиме ве́рбу! Найшли́ они́ го на путе́, а вŏн сиди́ть ко́ло ба́би на пути́: Шчо ти ту сиди́ш? Та ми тибе́ чика́йиме да́ўно! Но, па́ни, мо́ўчте; а́ддика найшо́ўйим кама́к з ме́дом, та ни го́динйим поне́сти. Па́ни соўґабирŏў! заткайте пе́рстом, па́тока обі́ ни ўтикла. — А вŏн закри́ў пла́хтоў ба́бу, та пан ни відьіў, шчо то. — Соўґабирŏў почьа́ў трима́ти, а вŏн ўтьік. Ка́жи соўґабирŏў нота́рушови: Саджа́йме на вŏз тот кама́к із ме́дом. — А ба́ба зо страху́ тай ни ки́вала сьа. — І пан роскри́ў той кама́к, гли́пни, а то ба́ба така́ стара́, шчо мо́хом поро́сла. Соўґабирŏў зганьби́ў сьа, йак ўві́дьіў, шчо ба́ба, тве́рдо; і ка́жи ба́бі: Ба́бо! моўч, ни кажи́ ньіко́му, дам ти таки́й міх гро́ший, йак сама́сь! — Даў ба́бі гро́ші і пŏшо́ў собі гет. Но тот Йаки́м найшо́ў сва́дьбу, шчо веду́ть молодьа́т ўже, шчо сьа повінчьа́ли. Ка́жи тŏў сва́дьбі: Ей, пйа́ньісти, та́кісти дурньі! Ни ви́дите, шчо о́нди ў бе́ризьі ма́рга поздиха́ла, ай співа́йите.

Они́ тогди́ біга́й ў бе́рега, а молоду́ ли́шили ко́ло ньо́го. Тоди́ ка́жи вŏн молодŏў, йак ті побігли позира́ти, ци пра́ўда, шчо вŏн ка́жи: Ой ни зна́йиш ти, за ко́го йдеш. Ото́, ка́жи, пйани́цьа, таки́й бита́нґа, та ни йди ти.

Айно шчо буду́ чини́ти, йак йим сьа повінчьа́ла з ним?

На ти пла́тьа з ме́ни на се́би, та йди ў світ, куда́ тьа о́чи несу́ть, до чо́рта. Ну, дай тепе́рь свойи́ пла́тьа на ме́ни, йа буду́ за молоди́цьу, та йа з ним порахў́у.

Но, молоди́цьа послу́хала, дала́ с се́би пла́тьа на Йаки́ма і тот опста́ў сьа за молоди́цьу, а молоди́цьа пŏшла́.

Прийшли́ оти́ с то́йі гори́, та ка́жуть: Пси би му ма́тьір йибали. Ото́ ка́мінь, ни ма́рга, а ми сьа за́дарь ўходили! — Айбо ото́ ни ви́дьать, шчо молоди́цьі ни йи, бо вŏн сьа ўбраў ў оде́жу молоди́чину, та ни спознау́ть.

Приве́ли молоди́цьу там до молодо́го, йак то за́кон ру́ський, і молодьа́та укла́ли за стŏл го́стити сьа. Тай ста́ти оти́, шчо прийшли́ з молодŏў, го́сьтьать сьа. Айбо на молоду́ котри́й при́йди пуга́рь па́линки,

ко́ждий у́пйи; а оні́ ни спознау́ть, ош то ни молода́, а тот Йакі́м, шчо йіх шчалува́у, а тот би спиу хма́ру!

Покла́ли йісти на стöл молодьа́тім; молоди́цьа так йісьть, гей би на оге́нь митау, нич ни га́ньбить сьа. Пози́рать молодо́го ма́ти, йак тота́ йісьть: Ге, ка́жи, йак тота́ йісьть, ни ганьби́ть сьа нич; то чи́тава буде́.

Но, йак да́уно було по зви́чайови ру́ському, йак уже пи́ли, йіли, тоди́ пöшли́ ігра́ти молодьа́та. Йак ігра́ли, уже хотьа́ть іти́ спа́ти молодьа́та, бо да́уно таки́й звичай буу у Русна́кöу: йак уже молодьа́та, та йшли на пöт спа́ти обо́йи. І там молоди́й про́сить да́шчо у молоди́цьі; она́ йому́ ни хо́чи дава́ти, бо она́ вöн; а вöн ни зна́йи, шчо то ни молоди́цьа. Ка́жи она́ йому́: Дай ми по́ки типерь, бо йшла бих сьцьа́ти.

Та де буде́ш йти сьцьа́ти?

Ге о́дде пöду́ до сьі́ний, та ви́шчьу сьа. Ка́жи: Дай га́сьньак, та йа буду́ держа́ти і у сьі́ньох сьцьа́ти, та ти буде́ш чьу́ти; йа ни́ґде ни ли́шу тибе́! — Злызла́ молоди́цьа долы́, а там бара́н ночьува́у у сьі́ньох і антала́к стойа́у там іс квасни́но́у по́уний. Роскоти́у тот шпунт до анталаґу, а то іми́ло сьцьа́ти у сьі́ньох. І зау́йазала барано́ви га́шьник на йа́йцьа а сама́ утьі́кла. Молоди́й че́кать до́уго, бо га́дать, шчо молоди́цьа шчить і ка́жи йі́у: Пой гет, утколи́ шчиш! А то антала́к. Но йому́ уже з'унова́ло чека́ти; кли́чи горі́ йі і у́тьагни горі́ за га́шьньаком; у́тьагни вöн бара́на́ на пöд, а молоди́цьі ни йи. Імиу вöн бара́на́ за йа́йцьа: Йой, ка́жи, ма́мо, та у мо́йіу молодо́йіу йа́йцьа суть! заго́йкать у́тти. Ка́жи: Ци були у вас, ма́мо, йа́йцьа коли́ ви сьа уддава́ли?

Уйди ма́ма с світлом: Шчо ти, си́ни, говори́ш?

Та, ма́мо, у мо́йіу молоди́цьі йа́йцьа.

Засвіти́ла му ма́ти: Си́ни, та то ни молоди́цьа, а бара́н!

Йо, йо! Но, ка́жи, а сисе́ то нишча́сьтьа!

Тоди́ увідьіли, ош то Йакі́м буу, ни молоди́цьа, а молоди́цьа пöшла́, йак оні́ за ма́ргоу ходи́ли. Тоди́ забра́ли сьа шісьть леґіньі доганьа́ти. Доганьа́уть уже на дру́гий день і тот надбіг Йакі́м, а ме́льник куйи́ ка́мінь.

Но, ка́жи, ме́льнику, утьіка́й, бо чорти́ біжу́ть за твойоу душе́у, шчось ве́лікі мірки́ брау.

Ме́льник сьа схо́пиу, тьіка́й, тьіка́й! пи́ла води́. Оні́ за ним. А Йакі́м опста́у сьа за ме́льника. Ме́льник сьа пообзира́у, а оні́ уже близь суть. Йак увідьіу, шчо хотьа́ть го уже до́гонити, ско́чиу у во́ду, та у́топиу сьа. А оні́ ка́жуть: Но, уже нас бо́льше ни буде́ чалува́ти, бо уже сьа утопиу Йакі́м.

За́йшла тих шісьтьо́х леґіньі нöч на тöм дру́гöм силы́: Ну, де буде́ме ночьува́ти? Та йдьім у млин на нöч. Припроси́ли на нöч у мель-

ника, а́йбо они́ ни спознау́ть, ош то Йаки́м. Ме́льник ка́жи: Йа вас при́йму на нӧч, льу́де че́сьны, кидь бисьте красно́ у нья спа́ли.

І они́ польага́ли спа́ти си́рит зимлы́ у млины́. І ме́льник шчо ўчини́ти сміха́ з ни́ми? Звари́ў горне́ць чи́ру і нальльа́ў ко́ло них; шестому заби́ў батальы́у ў гузи́цьу. Ўста́ни йиде́н у ночи́, про́будить сьа: Пой, ка́жи, бра́ти, йа сьа ўсраў.

І ко́ждий так каза́ў: І йа сьа ўсраў! йиде́н дру́гому. Ше́стий поца́пить сибе́: Пой, ка́жи, бра́ти, та миньі́ й кӧстка з гузи́цьі ўскочила! Тьіка́йме! І ўтьіклы́ на ини́шньі ини.

Записано в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Березької столиці.

2. Дурна баба.

Да́ўно Тата́ри ходи́ли. Закопа́ли були́ йинному́ чоловіку бисаги з грӧшми ў гной. Тот чоловік пӧшо́ў гной уткопувати да́ле і найшо́ў там биса́ги з грӧшми. Заньі́с до хи́жі, а ба́ба ду́жи ста́ра позирать на нього, тай ка́жи: А шчо тото́ ши́нику там нисе́ш?

Ой, ба́пко, тото́ збӧжа.

Пӧшо́ў, завісиў биса́ги ў комо́ру, а сам пӧшо́ў ў по́ли робити. Раз ўвизуть горшчьарі го́ршки у сило́. Ба́ба сьа ўтьагла на у́лицьу і зьвідать сьа уд горшчьа́рӧў, за шчо го́ршки, дау́ть: Ой, ба́пко, ми хоть за йако́йи збӧжа даме́ горне́ць.

А ба́ба на ото́ ка́жи: Тать мӧй син даўно ў комо́рі завісиў, та там вас че́кать. Коби́ ви миньі́ за ото́ горньа́тко дали́!

Ану́, ба́пко, де, йако́йи ото́ збӧжа?

Пове́де ба́ба ў комо́ру і ўка́же горшчьаре́ви биса́ги з грӧшми: Ге ототó збӧжа.

А горшчьа́рь: Ой, ба́пко, ми вам за сисе́ збӧжа ўсьі го́ршки даме́.

Ба́ба сьа зра́дувала, ож і син йі похвали́ть. Горшчьа́рь попозира́ў, ош то гро́ші, зьаў биса́ги на пле́чі, та поньі́с. Ба́бі го́ршки скла́ли се́ред у́лицьі. Ба́ба ни зна́йи, шчо з го́ршки дьі́йати. Ко́ло ба́би, кӧлько дьі́ти йи ў сильі́, ўсьі ко́ло ба́би. Позира́уть, шчо ба́ба буде́ з го́ршки дьі́йати. Айбо там йи городи́на і дру́гим бо́ком, городи́на, путьа́. Ба́ба дьі́ти заста́вила, оби́ го́ршки віша́ли на ку́льа здоўш йинни́м бо́ком і дру́гим. Айбо ўже ни́где віша́ти го́ршки. Ба́ба ўзьала́ біга́рь, та т ко́ждому коло́ви при́йде, та ўсе коло́м удари́ть. Показила ўсьі го́ршки, лем чере́пйа сьа опста́ло. Йде ба́ба ўтти ду́жи весела́ домо́, тай ка́жи ко́ждому: Нич

йим ни ра́да, лем тото́, шчом собі дьа́ку споўни́ла. Льу́де ни буду́ть бідова́ти з го́ршки, а мӧй син з збо̆́жом!

Прі́йде син іс по́льа, пози́рать, шчо то̆́лько чере́пйа на у́лици. Айбо й ба́ба у́бігла спе́ред нього, та ка́жи: Но, нибо́жи, йа инесь збо̆́жа стерьйа́ла тото́, шчось буў наладиў ў комо́рі: йа да́ла за го́ршки, го́ршким ни зна́ла де дьі́ти, та показі́лам.

Айбо годуйи йійі син вили́кого вепрьйа́ на солони́ну. Йак зарізаў вепрьйа́, а ба́ба на печи́ сидить. Син йак розӧбраў годӧўника́, та солони́ну склаў ў са́ло. А ба́ба ду́жи пози́рать. Ка́жи ба́ба: А шчо ти ши́нику там заши́ваш?

Ой, ба́пко, сисе́ йа д весьны́ ладжьу́.

А ба́ба ду́мала, шчо то йаки́сь чоловік таки́й прі́йде. І син поньі́с на пӧд ў дим са́ло, а сам пӧшо́ў ў по́ли.

Рас прі́йде йиде́н ко́ўдош до ба́би, а ба́ба сьа зьвідать: Ци ни ти нибо́жи весна́?

А тот задвориў: Ой йа ба́пко.

Ой та син тобі даўно́ наладиў на поду́, ўже сьа закури́ло. Кобй ти таки́й до́брий буў, обй ти у́йшоў на пӧт, та оби́сь собі зньаў із бант.

Ўйшоў ко́ўдош на пӧд, ўвідьіў, шчо то солони́на, ўзьаў на пле́чі, та пушо́ў. Ба́ба шчи здоро́ўльа попроси́ла, ош таки́й до́брий буў, та ўзьаў. Прі́йде син іс по́льа, ка́жи ба́ба: Но, ши́неку, инесь була́ весна́.

Догада́ў сьа син, попозира́йи на пӧд, айно́ са́ла ни йи. Куди́ пушо́ў? зьвідать сьа ба́би.

Ба́ба махне́ руко́ў: Ге оттуди́.

Біжи́ть тот чоловік даганьа́ти, а́йбо й ба́ба чепа́к ў ру́ки, тай ба́ба дога́ньать. Айбо ба́ба опста́ла зза́ду на толо́цьі. Там на толо́цьі росте́ вили́кий осетни́к. І ба́ба ўвідьіла на йинньім осетнику́ — там ма́рга хо́дить, че́реда — ўвідьіла там ба́леґу на осетнику́ і кли́че собі на си́на, шчобй сьа вирну́ў. Син ду́майи, шчо са́ло найшла́ там ба́ба. Прі́йде син: Та шчо тре́ба?

Йой нибо́жи! Йак, ка́жи, туй коро́ва у́льізла горі ситнико́м, та туй ба́леґу лиши́ла? — Ба́ба ду́мала, шчо коро́ва льізла горі осетнико́м. — Прийшла́ домо̆́ ба́ба і син йійі! Ка́жи син іт сво́йіў жоньі: За́бйу ба́бу на смерть.

Жона́ му ка́жи: Дай по́кӧй, ни гльа́дай собі біду́.

Но, та ни бйу йійі: Іду́ ў сьвіт; кидь на́йду таку́ дурну́ ги ба́ба, та ни за́бйу, аж ни на́йду таку́ дурну́, тоди́ чим прі́йду, та́ки йі за́бйу.

Хо́дить по́-сьвіту ўсьа́ди і ў йинну́ пйа́тницьу прі́йде до йинно́йі жи́тки, а жи́тка пиче́ ха́ли на субо́ту. Тот чоловік поклони́ў сьа: Дай Бо́жи здоро́ўльа.

Жи́тка ка́жи: Дай Бо́жи й вам здоро́ўльа.

Сьіда́йти чоловíчи. А у́тки ви?

Ой йа, ба́пко, з усьо́го сьвíта.

А жи́тка ка́жи: Іс то́го сьвíта?

Тот задвори́ў: Іс то́го.

А шчо наш Чміьо́ там ро́бить?

А шчо би роби́ў? Е, загна́ў мине́, оби́сти му загна́ли йакí ґрейцарí на тот сьвіт, тай йако́йи пла́тьа, бо обдéр сьа, ка́жи, йак пушо́ў з до́му.

Жи́тка, де бу́ла йака́ ду́тка, пла́тьа, хльíба, ўши́тко спакува́ла Чмíльови на тот сьвіт. І тот чоловíк поньíс.

Ка́жи жи́тка: Йак му буде́ хиби́ти опйа́ть йакí ґрейцарí, най зажéне, йа му опйа́ть зажéну.

Рас син при́йде іс по́льа на кони́: Мо́шку, повíм ти новину́. Еге́, наш Чмільо́ заганьа́ў чоловíка с то́го сьвíта на гро́ші. Мо́жи й у тéби, йакí ґрейцарí суть, тай от би буў даў Чмільо́ви на той сьвіт!

Айбо жит серди́тий ско́чить іс коньа́ і ка́жи: Та куди́ по́шо́ў, ци даўно́ пушо́ў тот чоловíк?

Жи́тка ка́жи: Нида́ўно.

Сьіў жид на́зад па коньа́ і дога́ньать то́го чоловíка. Увíдьіў тот чоловíк, шчо його́ дога́ньать жид — а там була́ йинна́ верба́ кри́ва по́над овéс — і тот чоловíк вéр бисаґи пут тоту́ вербу́, та при́пер вербу́ плечо́м. Жит при́йде ни ньо́му і зьвíдать ся: Ци ни вíдьіўйись йако́го сьуди́ чоловíка?

Ой вíдьіў, а́йбо ти го ни на́йдиш: ай пой сьуди́, держ вербу́, оби́ ў овéс ни ўпа́ла, а йа с коньо́м до́раз його́ дого́ньу.

Так жид і ўчини́ў. І зльіз іс коньа́, по́шо́ў ід вербí, путпéр вербу́ плечо́м, оби́ вéрба ў овéс ни ўпа́ла, а тот чоловíк ка́жи жи́дови: Зна́йиш кидь упа́ди верба́ ў овéс, йак при́йду, та за́бйу тьа на — смерть.

А жид ка́жи: Вíда́ў ни йи трафна́?

Чоловíк сьіў на коньа́ і ни вирну́ў сьа; а жид вирбу́ дéржить. А вирба́ була́ порохна́ва, та ўсе скрипи́ть. А жит позира́ть горí вирбо́ў на нéбо; хма́ри йдуть, а жи́дови сьа види́ть, шчо вирба́ хи́льать, а жит тоди́ шче май сьа путпра́вить, та пудо́пре вербу́, оби́ ни ўпа́ла ў овéс. Йак жит там буў до вéчира, ўже со́нци зайшло́ і тоди́ ўскочить уд вирбí і ка́жи: Угу́, пади́! А вирба́ сто́йіть. А жит ка́жи тоди́ сам іт со́бí: Еге́, ма́му би буў ни ізвíў, аж мине́ звíў!

А тот чоловíк із бисаґа́ми, іс коньо́м прийшо́ў домо́ і ка́жи собí жоньí: Ой найшо́ў йа шчи май дурну́, йак ма́ма. Най жи́йи, до́ки йіў Бох су́диў.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Moszyńska, Bajki, H. 28. Про дурних людий на сьвіті. — Шейковскій, Бытъ Подолянъ, II, 68—72. — Чубинський, II, H. 9, ст. 504—505. — Рудченко, II, H. 50. — Гринченко, Этногр. матеріалы, I, H. 171, ст. 203—205; II, H. 190. ст. 278—282. — Житє і Слово, III, H. 7, Ст. 67—69: На дурнях сьвіт стоїть. — Чубинський, II, Ст. 571—573 (друга половина). Ст. 577—578. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 271—277: Der Frieder und das Catherlieschen. T. III. Ст. 99—100. Тамже. T. II. Ст. 80—84: Die klugen Leute. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. III. Ст. 349—352: Вороватой мужикъ. T. IV. Ст. 502. — Худяковъ, Великорусскія сказки, T. II. Ч. 76. — Черниговск. Губерн. Вѣдомости. 1853 р. Ч. 24: Поваръ съ того свѣта. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 41—43. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 155—156: O babie, co dała dziadowi stracha z komory, nie wiedząc, że to były pieniądze Тамже. Ч. 225—226. — Kulda, Moravske narod. pohadky a povesti. T. II, 161. — Kolberg, Lud. T. XIV. 276. — Sláma, Slez. pob. Ч. 21. — Pav. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. II. Ст. 59—64: O hlúpej žene. — Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 220—222. — X. Sadok Barącz, Bajki; Fraszki. . na Rusi. Ст. 71—75: Głupcy. — Манжура Сказки. Ст. 82—83: Якъ мужыкъ пана дурывъ.

3. Дурний піп і його наймит. А.

Буў піп. Та прийшоў до нього слугá. Кáжи: Ци ни пайáў би ти сьа Івáни?

Чомý ньіт, кáжи, пáни.

Но, та токмíм сьа Івáни.

Та будемé пáни.

Та так сьа токмíм: Котрúй на котрóго сьа россéрдить, тот тóму будé горí хрептóм ремíнь дрáти.

Тодú дрýгий день: Та йдеш, Івáни, жéрдьа рубáти.

Ідý пáни.

Та там бýдиш рубáти, де Петрýшка стáни! — А отó Петрýшка пес; так мньа му бýло.

Дóбри пáни.

Даў піп йомý йидéн хльіп цьілúй і дарáп солонúни: та обúсь тим сúтий і ти буў і Петрýшка, тай на вéчьур обúсь тотó цьілóйи принькíс ўшúтко.

Йак рубáў жéрдьа, рубáў, на пóлуни наклáў огéнь. Тодú ýньаў іс хльíба мньакýшку, а тотó склаў назáт, та тотó назáд цьілóйи. Тай

солонину так обрізаў, та ісклаў назат, тайото назад цылойи. Тоди і Петрусьцы даваў і сам йіў. У вичері іде вöн домо, а пöп с пиривд нього іс коноульоў, із водоў: На, Івани, кажи, пий воду.

Бодай ви здорові, пани.

Ай, кажи, хлопи, тото ни добри.

Шчи сьа й сердите пани?

Ой ныт Івани. Ну, ти будеш заўтра вести тото жердьа Івани.

Та буду, кажи, пани.

Та обись туди йшоў Івани, куди Петрушка буде йти...

Тоди вöн ўпрьйаг воли другий день, та пöшоў на жердьа; а пöп замок тоди двöр. Прийшоў вöн домо, та гойкать, оби му ўтворили. Ни ўтворьйаў му нитко; а вöн тоди пиримитаў жердьа, дале й вöз розобраў, та пиримитаў, тоди й воли порубаў, та пиримитаў ў двöр. Прийшоў до хижі: Кудись, кажи, прийшоў Івани?

Туди, куди й Петрушка пани.

Та воли де Івани?

Та порубаўим, кажи, пани.

Біда би тибе найшла Івани.

Ци сьа, кажи, сердите пани?

Ну, та заўтра будеш гнöй возити Івани; та там будеш сипати, де Петрушка стани. — А Петрушка стала над водоў, та забивала сьа ў воду. А вöн там гнöй ссипаў ў воду. Пöшоў пöп другий день позирати, а оно гнöй ў воды: Нишчьасьтьа би тибе побило Івани!

Чей сьа, кажи, сердите, пани?

Ай ныт, айбо шкода Івани. — Та тоди паныйа с паном радьать сьа: Йдыме гет ўтси, бо Іван ўдере нам горі хрептом ремінь! — Ўстали, та йшли на други сило до церкви. А слуга кажи: Та йа шчо буду робити пани?

Та, кажи, шчо будуть сусыди, тото й ти.

А сусыди були Ныімцы. Та, кажи, обись Петрушкоў полиўку закришиў, а дитину опчисти.

Тоди вöн ўкликаў Петрушку, та зарізаў, закришиў полиўку; а дытину ўпороў, ўчистиў, та повісиў на клинок. А Ныімцы хижу розмітували; та вöн ўлыз на фару і розмітуваў. Приходьать они с церкви, а вöн половина даху удбиў.

Кажи: Шчо ти робиш Івани?

Шчо сусыди, тото й йа, пани.

Нишчьасьтьа, кажи, тибе побило би Івани.

Чей сьа сердите пани?

Ай ныт, кажи, Івани. Тоди почьали казати: Ізбирім книги ў міх, його ўправім на пöд, а сами пöдеме і фару запалиме. — Они опстали

ў хи́жі, а вӧн пӧшо́ў, та кни́ги ўсипаў з міха на дру́гойи місто, а сам залыі́з ў міх. Они́ ізобра́ли сьа, узьаў пан міх на плечі, па́ньійа путсади́ла на нього, а фа́ру запали́ли. Но, хоть типе́рь і згори́ть Іва́н! кажи пан.

А вӧн покли́че з міха: Згорьйа́ть ва́ші кни́ги па́ни.

Та ци ти ту Іва́ни?

Ай, ка́жи, туй па́ни. Чей сьа се́рдите па́ни?

Ай ньіт Іва́ни. — Тогди́ прийшли́ над йинно́го бе́рига д во́дьі, укла́ли сьа на нӧч, тай Іва́на укла́ли уд води́, па́ньійа ў сиридйну, а пан іс кра́у. Ў ночи́ Іва́н утсу́нуў па́ньіу ід во́дьі, а сам ў сириди́ньі сьа опста́ў. А пан сьа схва́тиў за́спаний, та тру́тиў па́ньіу ў во́ду. А Іва́н тогди́ сьа схвати́ть, тай ка́жи: Та шчо́сьти зроби́ли па́ни?

Та ци тото́ ти Іва́ни?

Ай йа па́ни.

Бӧг би, ка́жи, тибе́ поби́ў Іва́ни.

Чей сьа се́рдите па́ни?

Де бих сьа, ка́жи, ни се́рдиў у чо́рта Івани!

Та типе́рь йа вам буду́ дра́ти ремінь горі́ хрепто́м, па́ни.

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. предан. и разск. Ст. 349—352. — Попівський наймит. — Етноґрафічний Збірник. Т. І. О. Шимченко. Ст. 17—18: Суворий пан. — Афанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. І. Ст. 410—421. Ч. 87—89. Т. IV. Ст. 147—156. — Як господарь хоче позбути ся ріжними способами наймита, диви: Худяковъ, Великорусскія сказки, Т. І. Ч. 27. Т. ІІ. Ч. 71. Т. ІІІ. Ч. 95. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 19—27: Der junge Riese. T. III. Ст. 153—157. — Malý, Biblioteka zobavného čtení, Ст. 177. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Ч. 75. — Schott, Walachische Märchen. Ст. 233—235. — Пермскій Сборникъ. Т. ІІ. Ст. 172. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 124—127. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч 16. — Chełchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 44—50.

4. Дурний піп і його наймит. Б.

Та буў йиде́н піп, та найа́ў собі́ слугу́ циганйна. Бу́ла ў попа́ дьітйна. Іде піп ра́но до це́рькви і ка́жи слувьі: Слу́го, йа йду до це́рькви, а дьітйна йак сьа упога́нить, та оби́сь ви́чистиў.

Ка́жи слуга́: До́бри, йа ви́чишчу.

Піде́ піп до це́ркви і кигúньа, а слуга́ дитúну заріже і поми́йи і складе́ у коша́рь і кладе́ на стіл і прикри́йи ручнико́м. Ви́йде піп іс це́ркви і ка́жи: Слу́го, а де дьітúна?

Тать, па́ни, на стольі.

Ка́жи піп: Тать бо ти дьітúну зарізаў.

Тать бо ви, па́ни, каза́ли, оби́м йа красно́ ви́чистиў.

Ка́жи піп: Йаку́сь ми, хло́пе, шко́ду учиниў! І піде́ піп до хи́жі. Ка́жи кигúньа: Іди́, дай слузьі́ ісьти.

А слуга́, йак дали́ ісьти, а овін піде́ у ка́гльу, та сьа́де, та слу́хат, шчо буду́т говори́ти. Ка́жи пап: Кигúне! ізберім книги ў міх, та ви́нисьім вон, та так го сьа ачей ізбу́дим.

А слуга́ піде́ до хи́жі, а они́ ви́несли книги вон; і слуга́ книги ви́трьйасе, а сам зальізе у міх. А піп ви́йшоў іс кигúниў вон і удо́бйи двері і ка́жи т кигúни: Ідьім гет! А хи́жу запали́ли. І узьме́ піп слугу́ на пле́чі і несе́. Ка́жи кигúни — тай йали́ бре́сти ў во́ду — ка́жи піп: Но, бо́лисьми сьа слуги́ ізнебу́ли!

А слуга́ ка́жи: Бо́лисьми сьа ізнебу́ли.

Ка́жи пан: Ци ти туй слу́го?

Та йа туй.

Но, хло́пе, тай ти миньі ни ка́жиш, ош ти туй!

Прийдут ід во́дьі, йали брести́ ў во́ду, йала́ сьа слузьі мочи́ти гузи́цьа. Ка́жи: Па́не пуднима́й — йак йаў слуга́ пердьіти — май горі, бо само́йи йиванге́лийи проговори́ло! — І тоди́ ви́йшоў слуга́ із міха.

Ка́жи піп: Хло́пе слу́го! Яку́сь ми шко́ду ізробиў! Та да́ле не йдеме́, будеме́ туй спа́ти.

Ка́жи слуга́: Най буде́.

Льа́же слуга́ по́над во́ду, кигúньа попильа́ слуги́, а пан попильа́ кигúньі. А слуга́ учиниў сьа, ош спит. Ка́жи піп кигúни: Йак ти буду́ каза́ти, оби́сь тру́тила слугу́ у во́ду, ачей го сьа так ізнебу́деме! А йак пан іс кигúниў усну́ў, а слуга́ уста́не, та льа́же попильа́ попа́, а кигúньу наладит над во́ду. Ка́жи піп слузьі: Кигúни! труча́й слугу́ у во́ду. А слуга́ за́ладит сьа, тру́тит кигúньу.

Ка́жи піп: Бо́лисьми сьа го ізнебу́ли.

А слуга́ ка́жи: Бо́лисми сьа, па́не, йійі ізнебу́ли.

Ка́жи пан: Тать ци то ти слу́го?

Тать йа па́не!

Но, хло́пе, та ти тру́тиў кигúньу у во́ду.

Тать бо ви, па́не, миньі каза́ли.

Уста́ли ра́но, ка́жи піп: Но, хло́пе слу́го! Умиў йись пьа і дьітúни і хи́жі і кигúньі, та хиба́ підеме́ па вандріўку.

Ка́жи слуга́: Най буде́.

Ідýт путьóм, ви́дьат, а цигани́н сиди́т на пути́. Кáжи: Панóви, а де ви йдете́?

Кáжи слугá: Ідеме́ на вандрíўку.

Кáжи цигани́н: Най йа йдý з вáми.

Кáжи слугá: А ти пой, та буде́ нас трíйи! —

Ідут дáле, а жит сиди́т у шанцý. Кáжи жит: Панóви, де ви йдете́? Кидь би мож зьвíдати.

Кáжи слугá: Ідеме́ на вандрíўку.

Кáжи жид: Най йа ідý з вáми.

А слугá кáжи: А ти пой. Уже́ ідýт чотире́. Прийшли́ у йинну́ дубрóву і зайшлá йіх ніч. Рахýут, де будýт спáти. А ў дубрóві йи йиннá хи́жа, а ў тіў хи́жи йи дыíўка, а т тыíў дыíўцыі хóдьат вічарí. І прийшóў слугá проси́ти сьа на ніч. Кáжи дыíўка: Йа вас ни гóнна при́йати, бо туй у сáмойи піўночи Нóйова потóпа захóдит.

Кáжи слугá: Будеме́ спáти, котри́й де.

Кáжи дыíўка: Най буде́.

Зайшли́ до хиш усыі чотире́. Льáже піп на лáвицьу, а слугá на стіл — та лыіх слугá головóў ід ви́зорови — а цигани́н лыіг у піч, а жид увíдыіў на грьйáтцыі ли́тчаник, бо жит собí то дýмаў, ож буде́ у ночи́ потóпа, та він сьа ни утóпит. А дыíўка леглá собí на пóсьтыіль.

При́йде ў ночи́ вічáрь пуд ви́зір. Кáжи: Ци ти спиш?

Кáжи слугá: Ой ни спйу, хлóпе.

Кáжи вічáрь: Пак йак буде́?

Кáжи слугá: Тать буде́ так, шчо типе́рь йись ни гóдин до хи́жи зайти́, бо туй сут чотире́ льўде подорóжныі.

Кáжи вічáрь: Ци ни гóдин йим йіх ўби́ти?

І кáжи слугá: Шчось приныíс, та тотó дай сьуди́. А дыíўка тотó ни чýйи нич.

Кáжи вічáрь: Йа ни приныíс нич, бо áдде йинну́ кýрицьу пече́ну, тай йиде́н колáч за сóрок ґрáйцаріў, тай два лыíтри винá.

Кáжи слугá: Тать гійáба, буде́ нам і тогó.

Тай тогди́ вічáрь тотó пóдаў; а вічáрь гáдат собí, ош тотó дыíўка. Кáжи слугá: Прийди́ ў ви́чір, та ми собí дыíло іспóўниме.

Кáжи вічáрь: Солóтка ти мóйа! Дай рóтик, най тьа поцьульуйу.

А слугá ісьцьáгне ґáтыі і наладит гузи́цьу, а вічáрь йаў крузь ви́зір цьульувáти. А слугá дýже завоныíў.

Кáжи вічáрь: Йак ти пáхнеш із рóтика.

Кáжи слугá: Ни чýдуй, бо йíлам часнóк. Кáжи слугá: Солóткий ти мій! анý, най йа тебе́ попи́тау.

Наладит вічáрь ў визір омашишче, а слугá нацáбаў топір, тай тогди вічарéви притне. І вічáрь собі пішóў.

Стáне слугá, нáпийи сьа винá, а дáле укýсит колачá, а дáле кýрицы. А піп учýи і кáжи: Слýго, тош ти іси.

Кáжи слугá: Адде кусáу.

Дай і миныі.

А слугá пóдасьть йомý і кáжи: На й ти áдде кóнцик пікницы, та ўкуси раз.

А піп ўзьаў, та жве. Кáжи піп: Слýго, сисé сирóйи.

А слугá кáжи: Видиш огéнь у печи? — А циганин вистави́ў зýби нá-хижу. — І піп вéрже, а циганин йаў мирчáти. Кáжи слугá попóви: Но, зашчи!

Пóчаў сьцьáти; áйбо жид ўчуў на грáтцы і йаў казáти: Поможи Бóже на бистру вóду! Ўпáде на дьіўку із литчаником. І йали дýже говорити.

Дрýгий день ўстáли іс слугóм, ідýт. Піп ідé ўперéд, а слугá ззáду. І слугá кýсат помáлу. Кáжи піп: І йа вер собі спóчи тотý пікничку у жеб. І йаў виймáти ж жéба і кáжи слузыі: Сим йись ньа погодовáў?

І слугá імит попóви і видре іс хрепта ремінь.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушници, Марамороськӧї столицї.

Паралелї: X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 146—148: Odwet.

5. Дяк злодій і піп ворожбит. А.

Бýли тьісныі рóки, ни рóдиў са хлыіб, льýди ни сплáчували пóпум і дьакýм йіх доўг. Рáдиў са пуп дьакá: Шчо будемé робити? Не мáйиме ш чóго жити! Дьак йомý утповіў: Йа са ни жýрьйу, бо йа буду крáсти. А йа йак буду жити, пуп? А ви бýдете ворожити.

Укрáў дьак корóву, та удйýў йий до пóльа і прићўйазáў там до гýшчави. Прийшóў дому і повіў попóви, де, на котрýм містьі стоїть корóва. Пуп скóро ўстаў, ідé по валáльі проходити са. Там плáчуть, шчо ўкрáли злóдьійі корóву.

Ни бýйте са, повідать йім пуп, йи ў мéни йиннá книшка, шчо йа з нéйі повім вам прáўду. У гýшчаві вáша корóва, хотьáть злóдьійі зарізати йиый; бігáйти скóро, пáйдете живý корóву.

І нашли́ коро́ву, привели́ дому́. Шчо́би за тото́ пуп жа́даў, шчо нам повіў праўду?

Ци найшли́сьте коро́ву? Ци так повіў йа вам пра́ўду? Миньі́ заплатьте де́сать золоту́вок. — Добрісь, дьа́чи, учиниў; ку́пиме собі зе́рна, будеме́ жи́ти і на́ші дьі́ти. І скильтова́ли зе́рно.

Шчо будеме́ роби́ти, дьа́чи?

Дьак повіў: Йа са ни жу́рьйу нич, буду́ кра́сти, йак ни буде́ шчо йісти.

Ўкраў уд до́брого ґа́зди два гру́бі во́ли і видогна́ў йіх у йидну́ глубо́ку йа́му. Вернўў са на́зад і повіў попо́ви, де во́ли, на котру́м містьі. Ско́ро тоти́ ўста́ли, йіх во́луў ни йи. По́йме до попа́. Повіў пра́ўду, коли́ ўкра́ли коро́ву, ачей повість пра́ўду і типе́рька, де суть на́ші во́ли.

Повіў пуп: Ни бу́йти са, ішчи́ ва́ші во́ли живі́. Там суть на йа́мі. Ідіте ско́ро, прижéньте йіх дому́. Пуйшли́, ско́ро во́ли найшли́. Повіў пуп пра́ўду. Шчо жа́даўть за тото́, шчо нам повіли пра́ўду?

Два́цать золоту́вок, бо киби́ ни йа, та бу́либи вам пропа́ли во́ли.

Уни́ йому́ дали́ два́цать золоту́вок. Купиў собі пуп і дьак за два́цать золоту́вок зе́рна, шчо́би ма́ла че́льать іш чо́го жи́ти дьако́ва і попо́ва. Учини́ло са чу́до: прийшли́ ворожи́ти і з дру́гого сила́. Йак пуп знаў, так йім повідаў. Уп йім казаў на фіґльі, то са ста́ло на пра́ўду. За нього ўслови́ли, жи ун вили́кий ворожи́льник: шчо чоловік ду́мать, а пуп уже́ зна́йи.

Пропа́ли гро́ші ш чіса́рськойі ка́си. Укра́ли йіх двана́цать, його́ на́йвірньішчі, са́мі войімські тьісто́ви. Де ісхова́йиме? Зако́пме йіх до гно́йу. Устаў царь ра́но, попозираў сво́йі гро́ші, ни йи гро́ший ни́йак, шчо пропа́ли ўши́ткі. Ду́же би го обдарува́ў, хто би му повіў, де його́ гро́ші. Повіли дру́гі, його́ и́наш, же киби́ поворожи́ў, ачей би ворожи́льа повіла, а́йбо дайаки́й ворожи́льник. Де зна́ли о ворожи́льникови, загна́ли за ним царськи́й гівту́ў іш чотирьма́ ку́ньмі. Прийшли́ за ворожи́льоў, за йинно́ў жоно́ў, шчо уна́ повіда́ла, жи уна́ зна́йи пра́ўду. Приве́зли йий там, йийі́ са звідуйи сам чісарь: Повідж, кидь зна́йиш, хто мойі́ гро́ші украў. Уна́ ни мо́жи зна́ти, уна́ ни ви́дьіла. Даў йий царь загуби́ти, ньай ни хо́дить поміжи глу́пих кла́мати. Даў йіх вози́ти, жо́пи і хло́пи, три сто іс сво́го кра́йу, ворожи́льникуў. Йинно́го даў завісити, дру́гого застрілити, чому́ ни повіда́ўть пра́ўди, кидь ворожи́ти зна́ўть; поло́ўка йіх пострільа́ли, а дру́гу поло́ўку повісили. Прийшо́ў шор, ца́рський ко́чіш із гінто́вом за попо́м і за його́ това́ришом, за дьако́м прийшо́ў, же́би йшли до ца́рьйа повіда́ти пра́ўду, кить повіда́ўть дру́гим льу́дьом. Запу́диў са пуп і повідать дьакови: Зау́йўў йись ньа до баламу́ти;

не бу́ду дьі́ти годува́ти сво́йі, а́ни ни уви́джу жони́ сво́йі че́реш ша́лений розу́м, жи йа з го́лоду ўмру.

Дьак са то́го ни напу́диў: Сіда́йми, а по́дьме, повіў дьак. Умира́ти ўсе тре́ба, кидь не днесь, та дру́гий раз. Од сме́рти са ни·утпроси́ти. Кидь нам сме́рть ни при́йди, та нам нич ни бу́ди.

Іду́ть на царьськум ко́чі. Пуп са ра́дить дьака́: Шчо, нибо́жи, повіме́ ко́ло ца́рьйа?

А шчо о́бисьме повіда́ли? Роска́жме собі у на́шого ца́рьйа йинну́ хи́жу і напо́йу, ку́лько нам буде́ тре́ба: до́брой йі́дло йі́сти, па́ленку пи́ти дьако́ви, а попо́ви ви́по, бо пуп тото́ лем льу́бить. Повіме́ ко́ло ца́рьйа: Ми лем повіда́йиме за міну́тами! — жеби́ ішчи́ нам царь до́ўши попиґидова́ў, а йак на нас бу́ди ку́рто, та му́симе поме́рти. Йак при́йдеме там, ни бу́деме нич бе́сідовати, а́ні ви миньі, а́ні йа вам, бо у́ни нас бу́дуть вартова́ти і слу́хати, же ми лем пробуўники́, та або́ нас за́бйуть с пу́шок, або́ завіси́ти даду́ть.

Повіў пуп дьако́ви: Пра́ўду ма́йиш; ішчи́м то́му рат, шчо го́дину, дві, до́ўши буду́ жи́ти.

Прийшли́ до ца́рьйа. Привіта́ў йіх ра́до царь; аче́й повідьа́ть пра́ўду, де його́ гро́ші. Уни́ условили: Ни прийшла́ тота́ міну́та, шчо́бисьме зна́ли повісти, а́ли уна́ при́йди.

Звідуйи са царь: Та шчо хо́чити типе́рька?

Повідать пуп і дьак, йак са пора́дили на пути́: До́брий ква́ртіль і напо́йу на йинну́ нуч. Про дьака́ двана́цать фльа́шок па́ленки і до́брой йі́сти, і на шу́мнуй по́стели спа́ти. Пано́ви добрі́ йі́сти, двана́цать фльа́шок ви́на по́зад йі́дьіньа, вид ве́чира до ра́на пи́ти. І так буду́ть на ра́но ворожи́ти.

Отсади́ть йіх царь до кра́снойі хи́жи, шчоби́ до ра́на поче́кали, ци повідьа́ть пра́ўду, ци бу́дуть бреха́ти, та йіх дасть пострільа́ти.

Пуп ни виче́рьйать, лем са жу́рить: Ли́шиў сво́йі дьі́ти і жону́ на віки. Дьак са ра́дуйи то́му: Ни збау нич, лем би ми Буг помуг двана́цать фльа́шок па́ленки до ра́на попи́ти; буду́ ду́жи пйа́ний на ра́но, ни бу́ду зна́ти, йак ньа́ буду́ть губи́ти! Наси́паў собі йиде́н погарь то́йі до́бройі па́ленки і пйа́нойі. Повідать попо́ви: Уже́ йиде́н.

Пуд о́блаком прийшо́ў слу́хати у тот час тот, шчо гро́ші ўкра́ў і та́ґже йиде́н. Пуп слу́хаў, шчо дьак повіда́ў. Зло́дьій пуд о́блаком от то́го са ўпу́диў: Тот до́брий ворожи́льник. Льі́пше зна́йи дьак, йак пуп. Йа́к йим прийшо́ў пут хи́жу слу́хати, шчо буду́ть каза́ти, од ра́зу повіў, жи: ўже йиде́н.

Повідать му із міжи тамти́х зло́дьійуў йиде́н: Нипра́ўда; лем са тобі причу́ло.

Но та йді ти, учу́йиш сам, ци ти ни повість, йак повіў і миньі.

Прийшо́ў дру́гий пуд о́блак слу́хаті, шчо тоти́ буду́ть говори́ті.

Дьак ви́піў по́гарь па́линки, повідать попо́ви: Та ўже, това́рише, дру́гий.

Зло́дьій са напу́диў: Існо, пра́ўда, же вид ра́зу повіў, жи йа сього това́риш дру́гий. Напу́диў са ду́жи зло́дьій і ўтьук: Това́риші мо́йі, тот пра́ўду знайи!

Повідать му тре́тьій: Самісьте собі приду́мали тот страх. Ужé йіх ту бу́ло три сто, а ни зна́ли повісти, а́жби тоти́ двайи́ такі бу́ли.

Іді́, слу́хай, учу́йиш, йак буду́ть бесідова́ти, ци ни буде́ пра́ўда.

Прийшо́ў пуд о́блак, слу́хать йіх бесі́ду.

Повідать дьак попо́ви: Ўже тре́тьій! (йак ви́піў): Уже йи ту́ (показуйе: ў череві).

Зло́дьій са напу́диў: Пові́дать пра́ўду, бо йа сам зна́у, жи йа ту ўже тре́тьій приходи́ў-им слу́хати. Прийшо́ў наза́т т сво́йім това́ришум: Небожа́та! нидобрі́. Тоти́ нас даду́ть загуби́ти. Бу́ди га́ньба, же ми ца́рьські служе́бники і ми ца́рьйа 'пкра́ли.

Пові́ў дру́гий так, йак тот пе́рший: Мо́же лем ти са причу́ло?

Іди́ слу́хай.

Прийшо́ў тот пуд о́блак слу́хати, дьак наси́паў собі по́гарь і ви́піў. На шор ходи́ли ўши́ткі двана́цать зло́дьійуў слу́хати, шчо тоти́ два бесі́дуўть. Йак уни́ на шор приходи́ли йиде́н за дру́гим, так дьак па́линку пиў двана́цать пу́гароў. Йак пиў двана́цатий: Шчо са бо́йіш? А йа ўже ви́піў з йидно́йі фльа́шки двана́цать. Уни́ добрі́ ни ви́чули пуд обла́ком, двана́цать зло́дьійуў. Коли́ ун повіда́ў тото́ попо́ви, а йім са лем причу́ло, жи ун повідать, жи ту ўши́ткі това́риші. Повідаўть пра́ўду тот пуп і дьак. По́дьми йіх упроси́ти, би нас ни дали́ загуби́ти на ра́но, йак уста́ни царь, бо шчи ту такі ни бу́ли му́дрі. Покло́пкали до две́рий зло́дьійі, пуп са напу́диў. Дьак пйа́ний две́рі йім утвори́ў, серди́той сло́во йім пові́ў: Шчо ў ночи́ гльа́дайите, зло́дьійі?

Уни́ про́сьать: Ньай буду́ть до́брі, ньай буду́ть ти́хо, ньай нас ни ви́йаўльать! Ни бу́йти са, бо гро́ші суть у гно́йі, пові́ли зло́дьійі.

Дьак пові́ў: А, йа ўже зна́у. — Йа́к би ун ни знаў, кить сами́ пові́ли! —

Ізра́доваў са пуп: Аче́й йа шчи буду́ жи́ти. Узьа́ў фльашки́ з ви́ном, поча́ў си́пати до по́гару, го́стити зло́дьійуў. Пуп йіх го́стить: Пи́йти това́риші! — дьак са гро́зить, бо пйа́ний. Забра́ли са зло́дьійі йти дому́. Ду́жи дьака́ проси́ли: Сесь пан до́брий, превеле́бний, а́ли ўни ньай буду́ть такі до́брі, же́би нас ни дали́ на ра́но посмерти́ти!

Пуп з ра́дости упи́ў са ви́ном, ни мо́жи на ра́но ўста́ти. Дьак пйа́ний че́рез нуч по хи́жи ходи́ў, на зло́дьійуў са грози́ў, бо са самі признали. Даў Бог ра́но. Закли́кали пе́рет ца́рьйа попа́ і дьака́. Шчо? Пуп

пйа́ний, ни зна́йи повіда́ти нич. Дьак утповіў: Йа ни зна́у бу́лше, лем ту́лько, же гро́ші ў гнойі.

Та повіч, хто ўкраў.

Йа тото́ ни зна́у, бо йа ни ви́пиў лем йидну́ фльа́шку па́линки, а пуп двана́цать ви́на; лехко́ би льіпши знаў, кидь би ни буў спи́тий, а йа бу́лши ни зна́у.

Даў царь гро́ші гльа́дати, шчо ворожи́льник повіў. Даў копа́ти гнуй. Найшли́ гро́ші у гнойі.

Гро́ші мі повіли, де суть, а́ли ўже до́ста льуди́й погуби́ў че́рес тоти́ гро́ші, та ньай буде́ й так; хоть і ни зна́у, котрі зло́дьійі, коли́ ми са гро́ші наверну́ли. Звідуйи са уд них царь: Шчо жа́дайите за тоту́ путь пла́ци, шчо́сьти ту прийшли́?

Йиде́н горду́ў гро́ший.

Про обо́х, ці лем про йидно́го?

На́-то приста́ў дьак, жи са че́сно роздьільать, лем йіх одве́сти наза́д дому́. У туй пути́, коли́ йшли́ дому́ й дьа́ковали Бо́гу, ра́диў са пуп од дьака́, йа́кби ўже чини́ти, жеби́ ни ворожи́ти?

Прийдиш дому́, запа́ль фа́ру, жеби́ фа́ра згори́ла; тобі хи́ба ни бу́де, бо то фа́ра вала́льська; льу́ди фа́ру збуду́уть, а ти повіш, жи й тота́ кни́шка згоріла, шчось із не́йі пра́ўду повіда́ў.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малорусскія народ. пред и разсказы. Ст. 148—168: Попъ — ворожка. — Чубинський, Труды, II, Ст. 646—647. Пророк. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 61—66: Doktor Allwissend. T. III. Ст. 174—175. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 312—320. Ч. 216: Ворожея. Ч. 217: Знахарь. Т. IV. Ст. 495—496. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 67. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 115—121. — Orient und Occident, von Benfey, 1861 р. Т. II. Ст. 371—373: Somadeva's Märchenschatz. — Ciszewski, Krakowiacy, T I Ч. 215: O organiście, który kradł i o księdzu, który wrożył. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 333. Ч 94. Ст. 275. Ч. 68. — Listy filologicke. 1889. 382. — Садовниковъ, Сказки и преданіа Самарскаго края. Ч. 40. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 31—39: Prorok Rak.

6. Дяк злодій і піп ворожбит. Б.

Було ў йинно́го чолові́ка три сини́. Тоти́ служи́ли ўсьі ў йинно́го па́на. А ў йинну́м сильі буў пőп і дьак, та оба́ льуби́ли пи́ти, а ни ма́ли

за шчо. Айбо кáжи дьак: Йа вас, пáни, нарáджьу, йак будé. Ви сьа учиньіть промітником, а йа пóду, та ўкрáду воли́, та повéду ў хáшчьу, так обі́ ні́тко ни найшóў, а вам повім де, обі́ ви знáли чоловіку повісти!

Пöшóў дьак, ўкраў вóли ут чоловіка, вили́кі вóли, та прийазáў ў хáшчи. Айбо тот чоловік хóдить, глыáдать вóли, ниґдé ни мóжи найти́. Прийде до дьакá. Кáжи дьак: А шчо, Івáни, ви ни найшли́ вóли?

Ой, пан учитель, ни йи, ўжем ўсьáгди зглыáдаў.

Кáжи: Пан привилéбний знáйи с книги промітувати, та тот повісьть, де вóли вáші.

Ге, кобі́ то Бö даў, йа би йомý йинного волá даў.

Айно пöп знáйи де волі́, бо дьак повіў, де прийазáў. Прийде чоловік до попá: А шчо ти, Івáни, хóдиш?

Ой, пáночку, вóли уд мéни ўкрáдены; та ўжем зимльý ўсьáди собóў збі́ў, тай ни мóгу найти́. Та чьýў йим, ош пан знáуть примітовати іс кни́ги.

Пöп узьáў календáрь — бо йньшоі́і кни́ги ни маў — позирать ў книгу; там ни йи, ож де волі́, лем так позирать прóти Івáна: Та, хлóпи, так туй сьа ўкáзуйи, шчо твóйі волі́ туй де сóнци схóдить, на вóсток, там суть прийáзаны кóло корчьá! — І ўказáў му прóсто де, бо дьак му повіў, ож де волі́ прийазáў.

Пóде чоловік, нáйде волі́ там. Прижéне волі́ домó і сто срíбних понесé попóви місто йинного волá. Ну, ўже йи за шчо пи́ти. Айбо дóрас пусти́ли кýринц, шчо пöп вили́кий промітни́к, а пöп нич ни знаў. Айбо раз ў йинноі́і пáньіі́і дороги́й пéрстинь пропáў. Тотá пáньійа прóсто до попá, обі́ йі́ў повіў, де пéрстинь. Там ўже дьак ни краў, пöп ни знáйи, шчо казáти. Пáньійа присерени́ла, шчобі́ йі́ў показáў, де пéрсьтінь. Айбо пöп собі гáдать, шчо дáшчо казáти, та кáжи: Слýжницьа ўмила іс кýхны, ўвирла вон на помéтеньа, а пульáк прийшóў та промóк.

Рас пáньійа закли́че пýльака, дасьть зарізати, нáйде ў вóли пéрстинь. Попóви й самóму чьýнно. Дáла пáньійа два сто золоти́х за отó. — Айбо ішчі́ ни так ў новинкáх пусти́ли, ош такóо промітникá ньіт бóльши.

Айбо ў тóго пáна, шчо три брáтьа слýжать, ўкрáли лáду з грóшми. Тот пан скóро прийшóў там, тáкой попá ў кочі́йу ўзьаў іс собóў домó, обі́ йомý повіў, де йогó грóші.

Йак го привіў до сéби і даў му хи́жу малý, наклáў огéнь ў кáгли, обі́ чі́риз нöч позирáў ў книгу, та обі́ му ўнайшоў, де йогó грóші. Айбо пöп ни то, ож ў кни́гу позирать, ай мóлить сьа Бóгу, йáкби го Бог мньиштовáў уд біди́. А ішчі́ тоди́, коли́ го пан привіў до сéби, та

так му казаў, шчо кидь му грóші ни ўнайде, то горі хрептóм ремінь ўдере му. Айбо слўги ісчьўли, шчо промітни́к прийшóў — а отó слўги булú ўкрáли гроші — і тáкой ў тóго пáна ў дворí у гнóй закопáли. Пóчьали сьа слўги рáдити, шчо ни гарáзд будé, бо тот промітни́к ўповісьть на нас, та ни знáти, шчо з нáми бўди. Йти би слўхати, шчо промітни́к чи́нить. — Йиннóму слузы́ буlо імньá Івáн: Анў йди ти, Івáни, пуд óболок, та слўхай, шчо промітни́к рóбить.

Пóде Івáн, натьáгать сьа ў óболок, а пőп мóлить сьа ў хи́жи, йакби го Бох хорони́ў ут промітни́цтва. Раз запійи когўт. Пőп кáжи: Ўже ту йидéн. — Скóро побіг і кáжи тим дрўгим слўгім: Ни гoрáзд будé! Чим йим прийшóў: А, слáва Бóгу, кáжи, ўже туй йидéн. — Анў йди ти, Гри́цьу, слўхай.

При́йде Гриць пуд óболок, слўхать, раз запійи когўт у дрўгий раз. Кáжи пőп: Но, слáва Бóу, ўже туй дрўгий! — Кой Гриць тотó ўчьуў, лéдво нóги бли́сли: Ниборьйáта! сисé ни гoрáзд. Чим йим прийшóў: Ўже, кáжи, слáва Бóгу, дрўгий. — А пőп за когутá казáў, ож дрўгий.

А трéтьому слузы́ було мньа Хриптá: Анў йди ти, Хри́пто, слўхай. При́йде Хри́пта пуд óболок, натьáгать сьа ў óболок, а пőп стóйіть горі кáгльоў, та ланньáў сорóчьку, та грійи хребéт горі кáгльоў, та шўпать сьа по хрептóви. Раз запійи трéтьий когўт, а пőп кáжи: Но, слава Бóу, ўже трéтьий. Тай кáжи: Ой хрéпти, хрéпти, то ти вáўтра будéш дрáтий!

Кой Хри́пта ото ўчьуў, скóро побіг іт тим дрўгим: Сисé ни гoрáзд бўди. Іти́ буlо нам проси́ти тóго промітникá, йáкби нас дáйак хорони́ў ут сéйі нáпасти, оби́ на нас ни ўповіў. Ізвéршми дáйак йиннў дисьáтку, та понисьім промітникóви, оби́ на нас ни ўповіў!

Так і ўчини́ли. Прийшли́ до сьіни́й, покóўтали ў двéрі, пőп пусти́ў до хи́жі: А шчо вам, нибожáта трéба?

Пáпочку, бўтьти такі дóбрі, ми вас дўжи краснó прóсиме, нас дурни́й розўм зайшóў, та ми сьа потвори́ли на грóші, та прóсим йіх, коби́ на нас ни ўповіли. Даймé йім áдди йиннў дисьáтку, оби́ уповіли, ош то дрўгі йакісь ўкрáли.

Дóбри нибожáта, ни бóйти сьа, йа на вас ни ўповім, йа повім, ош тотó дрўгі ўкрáли! — Пőп тóму рат, шчо му самí ўповіли. —

Та дéсьти йіх дьіли?

Та закопáлисьме тáкой ў пáновőм дворі ў гнőй.

Но, дóбри, и́дьіть собі гет.

При́йде рáно пан, оби́ му ўповіў, ож де грóші суть. Пőп кáжи: То такóйи дьіло, шчо злóдьійі ўже дньом грóші ўкрáли, та ў дворí ў гнőй закопáли.

Пан ўйшоў во́нка, кли́чи на слуги́: Хри́пто, де йись?

Най роска́жуть, шчо тре́ба.

Іди́ гнӧй роско́пуй.

Хри́пта зна́йи, де гро́ші запрьйа́таў. Пӧшо́ў, до́раз найшо́ў гро́ші. Пан сьа ду́жи зра́дуваў, шчо гро́ші суть і даў слу́гім на алдома́ш, попо́ви даў ко́ло три́ста срі́бних, і так пӧп пӧшо́ў домо́. Айбо пӧп ни знаў ўже, йак сьа промі́тни́ства іструьйасти́. Закли́че дьака́: Ну, дьа́чи, нара́диў ти мине́ на сисе́; нара́ть ти мине́, йа́кби йа сьа сього́ стрьйас, бо йа ўже ў вили́ких рука́х буў.

У, па́ни, вам ото́ ле́хкойи дьі́ло. Ўби́ріть іс хи́жі, шчо ў вас йи, хи́жу запальі́ть, та кажі́ть, ож з неў ізгорі́ла ота́ кни́га, шчо́сьти з не́йі промі́тували, та бес кни́ги ни зна́йите нич.

Так пӧп і ўчини́ў; ўбра́ў іс хи́жі, шчо било, хи́жу запали́ў, хи́жа згорі́ла і так колі́ да́тко д ньо́му прийшо́ў, та каза́ў, шчо бес кни́ги ни зна́йи нич, бо кни́га згорі́ла.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

7. Мужик з жидом в спілції.

Буў йиде́н чолові́к: ду́жи буў худо́бний. Прийшо́ў він до ко́ршми, а льу́ди пи́ли ў шо́р. Колі́ прийшо́ў д ньо́го шо́р іс кильу́шком, тогді́ йому́ не да́ли, а́ли прове́ртали до дру́гого.

У йиден рас прийде́ до до́му і ка́жи до своі́й жони́: Жо́но! йа хо́чу типе́рь зроби́ти йидну́ гости́ну. Тоти льу́ди, котрі́ мине́ ни познайу́т у ко́ршмі, ўши́ткі покли́чиме до нас.

Ка́жи жона́: Чолові́чи, та што ми даме́ льу́дьім і́сти тай пи́ти?

Ка́жи ун: Жо́но, ни так то бу́де; йи ў нас йидна́ коро́ва; та заріжеме, та со зада́ зготовиме льу́дьум і́сти, а с пиреда́ і́шче буде́ коро́ва.

А пи́ти што даме́ льу́дьум?

Йи свинья́, та свинью́ продаме́ зоўсьі́м, та раз йім даме́ гости́ну, штоби́ зна́ли ґа́зди, ож йа ма́йу раз да́ти йім до́бру гости́ну.

Так се ста́ло. Прода́ў свинью́, купи́ў па́ленки; заріза́ў коро́ву: дьі́ти ду́жи пла́кали, ай бо ун пире́т путпе́р на дві со́хи, а зад удруба́ў, тай приготува́ў гости́ну. Закли́каў льуди́, ўсьі́х тих ґа́здіў, котрі́ його́ не честова́ли у ко́ршмі.

Тоти́ прийшли́. Іс ка́ждим ґа́здом прийшо́ў його́ пес. Раз зача́ли сьа го́стити і ун ни позира́т вон, аж пани́ го́стьат сьа у хи́жи, а пси

на дворі. Рас попозират, айно пси і тото іззіли, што ун буў лишиў собі тай дьітьам на змáганьа. Зайде у ўну, тай кáжи: Гей панóве, не дóбре дьіло! Йа лиш вас кликаў на гостину, а не іше вáших псуў. Йа буў лишиў собі на змáганьа, тай дьітьом, а ви пулувину самі ззьіли, а пулувину пси.

Тоти зáчали сьа сьмійáти дýжи і зáчали межи собойу говорити, што дýрень. Та йак то можна іс пуў корóви змáганьа зробити, а пуў корóву остáвити, оби жила?

Типéрь ун россердиў сьа і вигнаў вон іс свóго дóму тих панýў, тих ґáздуў. Тоти пушли, а ун там скóро заправотиў.

Прийшóў до сýду с тими ґáздами: і ў сýдьі із ньóго сьа сьмійýт. Типéрь мильдýйи дáле; замельдуваў сьа аж до цáрьйа. Прийшóў йомý рóсказ од цáрьйа: йде до цáрьйа. Прийдé до цáрьйа, а у цáрьйа такá булá йиднá кішáсоньа, што ньіґда не знала сьа сьмійáти; ўсе сумнá булá. Закликали сегó на вóпрос, áйбо сесь зачáў прикáзувати, йак ун походиў с корóвоў тай с панáми. Сесьá кішáсоньа тотó слýхат і зáчне дýже сьа сьмійáти, а царь із рáдости іше май ізвідóвуйи, йак бýло, тогó Івáна. Царь визвідóвува, а кішáсоньа сьмійи сьа, тай дýжи. Дóста тóго, што ужé сам царь жáловаў на то дьіло, што розболит сьа кішáсоньа сьмійучи сьа; с тóго дьіла. І раз зачáў казáти: Чоловіче, што ти хоч за есé дьіло, бо ти велику прáўду мáйиш на сьім.

А ун каже: Пресьвітлий цáрьйу! йа не хóчу нич, лиш триста пáлиць. — Кішáсоньа шче май зáчала сьа сьмійáти. Гáдат собі: Та сесé дýрень цьілий, што ун прóсит триста пáлиць; та тотó не ýдержит.

Но, та дайу ти, небóре, кáжи царь. Царь рат, што кішáсоньа сьа сьмійи, тай обіцьáт му. Гáдат собі: Дам йомý йакóго гайдукá, най го вифраскат де с три рáзи.

Но розкáжи ун до цáрьйа: Та най йа йду на прохýт по вáрошови, бо йа й так не буў іше ў сьáкому вáроши, а мóже йа й сьі пáлицьі триста даґдé продáм.

Пушóў вон з вáроша. Забáвиў сьа. Прийшóў ку ворóтам, іти до цáрьйа, там шірбок не пушчáйи. Кáжи тим: Йа дýжи за великим дьілом іду. Дам вам с того третину, лем пустьіт ньа. Пустили го. Прийшóў на другі ворóта, тоти ўже не пушчáйут. Кажи тим: Дам і вам с тогó третину, за чим іду, бо дýжи за великим дьілом йду. Пустили го і тотьі за третину.

Но, кáже, царéви: Пресьвітлий цáрьйу! Та ледвим прийшóў до вас. Зáдарь вас чоловік прóсит, бо іс тóго ўже лем третина опстáла, а дві чáсти уддáўйим: йидну часть на пéрвуй стражи, а дрýгу на дрýгуй, та миньі ўже лиш однá опстáла. Айбо прóшу тим май скоро вýплатити, што йа йім даў с свóйі чáсти.

І тогди́ царь за́жене гайдука́ на пе́рву стра́жу. Уддаду́т тим сто пали́ць, да́ле, на дру́гу стра́жу; даду́т і тим сто, шче йому́ опста́ло сто.

Кажи уп: Пресьвітлий ца́ру! Пустьіт мене шче ци не продаў бим шче сьі сто.

Ідé ва́рошом, купи́ў собі йидну́ ду́же красну па́личку, пи́сану. Найде́ йидно́го жи́да. Ка́жи йому́ жид: Ну, прода́й миньі тоту па́личку!

Ей, та што йа тобі буду продава́ти йидну́; купи́ на-ўгу́л сто; у ме́не йи сьакі йпен.

Ну, пак што про́сиш?

Сто срібних.

Ну, де пак сут?

Та дай гро́ші, йа ти пока́жу.

Даў йому́ жид гро́ші, веде́ жида́ у бурк до царьйа́. Там уже ва́рта зна́йи, чого́ тот жи́да веде́. Уже ни спира́вут нич, ньі його́, ньі жи́да, бо знайут, што жид за па́лицьами йде. Приве́де жи́да, вийде царь і ка́же: Та што ви прийшли два сьуди́?

Жид ка́жи: Ну, пресьві́тлий ца́ру! сесь ма́йи туй сто палиць, та йа уд ньо́го купи́ў.

Та штос му, небо́ре даў, ка́жи царь?

Та даў йим му сто срібних.

Тогди́ царь кли́че гайдука́ і ка́жи: Неси́ столе́ць серед бу́рку, бо сесь жид купи́ў от сього и тоти остатньі сто палиць, што маў доста́ти, тай тре́ба му́ удати́ порьйадошно горьйа́чі.

Кіша́соньа і на тото́ войшла, тай дуже́ сьа сьмійи. Ву́платили і жи́дови тоти сто палиць; а царь того́ обдарува́ў порьйадо́чно.

Зап. в липні, 1895, від Василя Боґости, в Вучкові, Марамороської столиці.

8. Пан і жид.

Буў йиде́н жид ду́кош. А ў тём сильі буў пан йиде́н. Тот пан ни маў нич, ўже буў на пи́нзьійі і ни маў ньі жону́, аньі дьіти. Держа́ў іноша йинно́го собі тот пан. Жит тот шчо собі ўшпикульуваў у свойім розу́мі? Бо тот пан маў гро́ший мно́го; та так ўшпикульуваў, йакби гро́ші до́ста́ў ут па́на, йаки́ми фіґльа́ми, бо си́лоў ни го́дин. Прийшо́ў вон до па́на йинно́го ве́чира, ка́жи па́ну: Па́ночку! шчо́би йа йіх просиў?

А шчо? хло́пи жи́ди хоч?

Йа йду, па́ночку, ў купе́цтво, тай йаби про иў йіх ..

Та шчо́би ти просиў, жи́ди?

Ма́у йа йинну́ ла́ду гро́ший...

Та шчо ти хоч іс тими гро̆шми, жи́ди?

Та йду, па́ни, ў купе́цтво, ў га́ндиль, та бо́у сьа тоти́ гро́ші лишáти до́ма; та йаби йіх просúў, та бих приньіс до них ла́ду з гро̆шми.

Ну та, хло́пи, кить тако́йи дьіло, шчо́сьми сусідо́ви до́брі собі, та принеси́.

Йа бизўу на па́на, бо кить мо́йі гро́ші узьме́, то й йіх забе́ре.

Ну, шчо жид ўшпикульуваў? По̆шо́ў домо̆ жид за ла́доў і до́ма жи́да дру́гого у ла́ду покла́ў; ле́дви два́йи жиди́ припе́кали йійі до па́на. Ну, й пан ни зна́йи, шчо ў то̆ў ла́дьі йи. Пан ни позира́ть у ла́ду, ка́жи: Йи, шчо йи; шчось там покла́ў ў ла́ду, то на́йдиш, йак при́йдиш.

Жит по̆шо́ў ў купе́цтво, ли́шиў ла́ду. У па́на було́ йинно́ ви́жльа, таки́й псик мали́й, шчо тот псик ис па́ном ўсе спаў. Пан ни маў ньі дити́ни, а́ньі жони́, тому́ сьа псико́ви ра́дуваў лем, бо̆льши ра́дости ни маў, с тим псико́м і обі́даў: рас собі понисе́, а рас псико́ви дасьть. До́ті псик ўсе с па́ном ў по́стели спаў; а йак жид ла́ду приньіс, ўжи псик с па́ном ни хотьіў спа́ти. Пан льіх собі ў по́стьіль спа́ти і кли́чи т со́бі то́го псика́ спа́ти, а́йбо псик ни хо́чи йти т па́ну спа́ти, ай йде д ла́дьі. Ну, пан сьа чьу́дуйи, чому́ псик ни йде д ньо́му, а йде д ла́дьі. Псик скавуни́ть тве́рдо го́рі ла́доў у ночи́; пан чьу́дуйи сьа, но псик скавуни́ть го́рі ла́доў. Ну, до́ти псик іс па́ном спаў, а тоди́ ни хо́чи. Зачьа́ў пан ла́ду домика́ти, што ў то̆ў ла́дьі йи: Ану́ буду́ позира́ти! Пан ка́жи іношови, шчо: псик ўсе зо мноў спаў, а тепе́рь скавуни́ть ко́ло ла́ди.

Ка́жи інош: І йа сьа нат тим чьу́дуу.

Но, ка́жи, домика́й но тоту́ ла́ду, ану!

І домика́уть ла́ду кльу́чами сво́йіми, а́йбо й йидин сьа кльуч ни прида́йи паньськи́й іт то̆ў ла́дьі. Загна́ў іноша сво́го до лака́тоша, шчо за́мки пра́вить, оби прийшо́ў, удомкну́ти ла́ду оту́. Лака́тош прийшо́ў, удомо́к ла́ду і ўві́дьіў, жид лежи́ть ў ла́дьі горіни́ць іс таки́м гру́бим ножо́м (опов. пок: йак рука́)! Но й пан сьа ўстра́шиў, йак увідьіў то́го жи́да у ла́дьі. Ка́жи пан жи́дови: Шчо ти ту лежи́ш ў ла́дьі?

Ну, ўже й жит сьа ўпу́диў, йак увідьіў, шчо удомкли́ ла́ду. Ви́дить, ож му́сить пра́ўду каза́ти, бо ўже ў рука́х йи. Но, шчо ти жи́де хотьіў ізо мноў?

Та, па́ночку, мине́ тот жид на́йаў; йа му́шу пра́ўду каза́ти.

Кажи́ жи́ди хло́пи пра́ўду, бо сме́рть ти зро́бльу, бо ґра́цийі бо̆льши ни ма́йиш.

Ну, йа ўже ви́джьу, ож біда́, па́ночку, та ска́жу пра́ўду. Мине́ на́йаў тот жит, шчо с но́чи говори́ў з ни́ми. Йак они́ льа́жуть спа́ти, а йа бих зарі́заў сим ножо́м йіх.

Та шчо буў бись, жи́ди, тогди́ чини́ў, йа́кбись мине́ зарі́заў?

Забра́ў бих гро́ші па́на ўсьі́.

Де би ти тоти́ гро́ші дьіў, жи́ди?

Та йа буў би сьа, па́ночку, с тим жи́дом подьіли́ў, шчо найа́ў мине́ йіх рі́зати.

Но, ти жи́ди, типе́рь ма́йиш ґра́ційу; за ото́, шчось сказа́ў, ма́йиш во́сьім ро́кӧў ре́шту, а тот ма́йи жит смерть на ши́беницьу.

Шчо с тим жи́дом чини́ти? Прийшо́ў тот жид із доро́ги, жи́да йми́ли, заві́сили. Тоди́ з ра́дости пан шчо чини́ти с тим мали́м псико́м? Даў то́му псико́ви хи́шку спра́вити іс скла і ў тот день, ў рӧк, тот пан дава́ў ўсе гости́ну роби́ти псико́ви, шчо му житьа́ подарува́ў.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

9. Убійники рідного сина.

Буў йиде́н катуна́; служи́ў за двана́цьцьать ро́кӧў; прийшо́ў домо́, а́йбо його́ ма́ма тай ньа́ньо ни іспо́знали його́ і вӧн сам ни каза́ў, шчо вӧн син йіх. Йак прийшо́ў до хи́жі, до́раз загна́ў ма́ло па́линки принести і погости́ў вӧтцьа́ і ма́му; а старі́ льуби́ли сьа напи́ти. І йак вичерьйали ко́ло стола́, розговори́ли сьа. Ка́жи стари́й: Йи і ў ме́ни син ў кату́ньіх; ка́жи: Бог зна́йи, ци жи́йи, ци ньіт.

Айбо ўві́дьіли ў то́го катуни́, шчо тот ма́йи ко́ло три́ста срі́бних. І йак ўже сидьіли до́ўго, по́чьаў каза́ти тот катуна́, шчо вӧн би ўже йшоў спа́ти. Повили́ його́ так у малу́ хи́жу, постили́ли му по́сьтьіль і катуна́ там льіг і заспа́ў. Айбо стара́ пи́йана бу́ла, по́чьала говори́ти з ґаздо́м собі́, шчо: Ни так, ка́жи ми чиньі́м! Ў сьо́го катуни́ йа відьіла мно́го гро́ший. Узьми́ ти фе́йсу, та йди, та за́бий то́го катуну́, та гро́ші узьмеме́, а катуну́ запрьйа́чеме!

Стари́й ду́жи ни маў дьа́ку: Йак тако́го молодо́го лиґіньа́ стра́тити сь сьві́та! Айбо ўна ўсе на ньо́го: Лем іди́, та за́бий!

Вӧн ўзьаў фе́йсу, пӧшо́ў ку по́стили, хотьа́й тьа́шко було́ йому́ на румньано́йи лице́ фе́йсоў ўда́рити. Айбо йидна́ко ма́хнуў раз і дру́гий раз і заби́ў. І тоди́ ўзьали́ кі́ло і заби́ли пут ста́йньу пут помо́ст. Дру́гий день позира́уть гро́ші, айно́, йи три́ста срі́бних: Ну ви́диш, стари́й будеме́ ма́ти ш чим ґаздува́ти!

Айбо дру́гий день ра́но при́йде йиде́н катуна́ до хи́жі. — Покло́нить сьа: Дай Бо́жи здоро́ўльа!

Дай Бо́жи здоро́ўльа.

А Іва́н де? зьві́дать сьа катуна́.

Шчо за Іва́н?

Тать, ка́жи, ваш син. Ми сно́чи оба́ прийшли́ домо̑. Ішчи́ вам принькі́с триста срібних ў подару́нок, вотцьу́ тай ма́тери.

Тоди́ стара́ по́чьала йойкати, шчо они́ сво́го си́на за́били на тих гро́шох, шчо йім буў приньі́с ў подару́нок. Пошли́, у́ньали с пут помо́сту і вотцьа́ і ма́тьірь пойазали, ў темни́цьу забили, а си́на погребли́.

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Берегської столицї.

10. Як пес уратував житя панови.

Буў йиде́н пан, та ў них із віцьами киришкидіў буў. Та буў ў них йиде́н пес таки́й, што ду́же йім буў вірний. А тот пес с па́ном обідали ўсе на йиньньім стольі, ўсе йому́ му́сьіли так пан дати́ по́рцьіу, йак собі. Рас прийшли́ до па́на го́сьтьі, а пан гапьби́ли сьа на обіт приньа́ти пса ме́жи го́сьтьі і забу́ли з його́ по́рціїі йому́ у́дати. Тот пес сьа россе́рдиў, пішо́ў та зайіў йалі́ўку. Йак пан то ўчу́ли, прине́сли знак, ош пес зайіў йалі́ўку. І пан тогди́ йми́ли пса, ду́жи наби́ли. І пес сьа тогди́ забра́ў і пішо́ў собі гет. Пішо́ў ў йиде́н льіс і там найшо́ў йинну́ полату́ вели́ку, йиде́н дім і ў тім до́мі були́ розбійники. Йак увидьіли тоти́ розбійники, ош пес зайшо́ў, польуби́ли пса ду́жи, бо пес буў ду́жи файний. І пса по́чали ла́шчати, пес приста́ў там. Раз у мно́гі роки́ зайшо́ў тот пан у тот бік — ішо́ў на збір — і там поверну́ў, бо там ко́рчма бу́ла, та му́сьіў там ночува́ти. Рас по́чаў пан просити, чи даду́т йому́ там ква́ртьіль на ніч. І тогди́ по́чали каза́ти: Сьівешно даду́т. І укла́ли па́на у йидно́му долга́сичку, бо там бу́ла йидна́ по́сьтьіль. Айбо тот пес льіх собі на поріг. По́чаў пан то́го пса гна́ти вон, гада́ў собі, ож най йде пес вон. Ни го́дин буў го у́гнати; пес ни хотьіў йти з міста. Пога́даў собі: Най спит там, де буў. А раз ў ночи́, йак пан спаў, а пес ўсе ймиў, та потирмаў па́на. Пан сьа схо́пиў, ўсе пса скирґитлова́ў. Пото́му пан опйа́т льіх; пес ни хотьіў йти. Опйа́т пан, йак заспа́ў, опйа́т пес іми́ў па́на ти́рмати. І тогди́ пан по́чаў собі гада́ти, ни гора́зд сисе́ йи уж, бо сисе́ буде́ йака́ нови́на ў ньо́го; та ўже ни го́дин і заспати. Пото́му пан ўсе га́дат собі, што буде́ с то́го. Раз овін ўчу́йи, а пуд ним кру́тит сьа по́сьтьіль. І рас сьа схо́пить, а він ўже ру́мно с падеме́нтом, подлашо́м. І тогди́ він ўстаў і натьа́г нагави́цьі і ўтьік кру́зьі ви́зір. І прибіг ў ва́рош свій і даў зна́ти рендері́м і жанда́рім,

ўши́ткім, обй йшли на по́міч, бо там розбі́йники сут. І пото́му йак прийшли́ отí льу́де і обіста́ли тот дім і по́чали ни́кати то злодьі́йство, шчо сьа там ро́бит. І пото́му по́чали гльа́дати і найшли́ йинну́ пи́ўницьу таку́ сьльіпу́ і там ў тіў пи́ўници ду́же мно́го голо́ў таки́х паніў вели́ких побитих. І тогди́ тих розбі́йникіў пойма́ли. І пото́му тот пан упо́знаў сво́його пса: Ци ти мене́ ўкупиў із мо́йі сме́рти? Та пой ти до ме́ни тиnе́рь наза́д, йа тобі дам тво́йу по́рцьіу ўсе. Дру́гий раз май льі́пше тьа бу́ду бічалова́ти, йак до типе́рь.

Зап. в цьвітни, 1896, від п. Грибовської в Задні, Мараморської столиці.

11. Випарений піп.

Льуби́ў поп тве́рдо йинну́ Марі́ку, ходи́ў ід ньіў. І ў то́йі Марі́ки ґазда́ буў, а́йбо ґазда́ ма́ло коли́ буў до́ма. Ко̂лько ґазда́ при́йде домо̂, ўсе Марі́ка хво́ра: Ой, Марі́ко, шчо тибе́ боли́ть? Принесе йіў ґазда́ ціпо́ва з бо́ўта вать чого́: На, Марі́ко йіжь.

Хло́пи! ни го́нна йа йі́сти, бо мине́ ду́жи боли́ть. Йа ниесь й оге́нь ни кла́ла, бо ни тре́ба ми.

І кре́кне Марі́ка ду́жи на печи́.

Ци ни пи́лабись, Марі́ко, па́линки?

Кий бись ма́ло ўньіс, та мо́жи бих ўпила йиде́н пуга́рьчик, а йі́сти ни го́ннам нич.

І по̂шо́ў во̂н, приньі́с: Да́йти жи́ди, до́бройі па́линки, бо жона́ ми хво́ра.

Йди, дурни́й Іва́ни, жона́ ти хво́ра? Ану́, дурни́й Іва́ни, коли́ поп при́йди, тоди́ ни хво́ра.

Ви ўже нич ни ві́руйите і ўмрете́, а ни буде́те ві́рувати сусі́до!

А жид ка́жи: Ну, ну Іва́ни, ану́ киби́х ти надо̂йшо́ў ў день, шчо они́ ро́бйать, йак ти по̂де́ш ў доро́гу.

Но Іва́н приньі́с па́линки і си́луйи на Марі́у: На пуга́рьчик, ўпий, бо сисе́ до́бра па́линка.

Но, уна́ ўпила йиде́н пуга́рь па́линки.

А ци йі́лабись да́шчо, оби́х ти зладиў?

Ни го́ннам нич йі́сти а́ньі раз.

Но, нибо́гойко, ано́ с чим буде́ш ди́хати? Но, ка́жи, йа ко́ло те́би ни буду́ сидьі́ти; да йак пома́лу наннима́й сьа, бо йа ни ма́у ко́ло те́би чьас сидьі́ти, бо ма́у робо́ту.

Ну, та ти собі йди гет, йа уже буду йакось бідувати: хоть умру, хоть буду.

Но і пошоў Іван у дорогу іс коньми, у фурманку. Поп увідьіў, шчо Івана ни йи дома. Прийде ід Марійі і кажи: Іди лем принеси палинки мало.

Айбо, кажи, йа ни йду, бо жиди увидьать, ож йа здорова, та убрешуть ньа ґаздьі.

Ой праўду ти майиш, Маріко! кажи поп.

І там спрохман йиден прийшоў на ноч, ай так, шчо они за нього ни знали. Наладила Марійа йісти, дорогойи йідьіньа дьільа попа; йи шчо й йісти й пити, доста йи ушитко. Айбо тот спрохман прийшоў до хижі так, шчо они ни відьіли — то було у льіты — тай затьах сьа у лопати. Йак сьа уни гостили і пили там і тоди поп кажи: Ну, ниборойко, ци знайиш шчо? Кажи: Йа би хотьіў відьіти, йак тото у тебі йи навитки! — Хотьіў би засвітити.

Айбо йпен тогди, коли уни тото говорили тай пили за столом, та ни устигли сьа догостити, но й там циганин увойшоў так ож: кидь ньа будуть бити, та утьікну, а кидь ньіт, та буду, бом дужи голодин. — Тото було льітнього чьасу, йак май коли дужи тепло було і двері хижны утворены були за ото, оби холонно до хижі було. І уни сьа гостили коло стола, поп із Марікоў і такі були напиты, шчо про ны мох хоть тко, хоть шчо уже. І тот циганин увойшоў потиху до хижі, оби го ни увідьіли и ни учьули і так собі думать: Ачей они поснуть пйаны, йа виджьу, ож они усього ни пойідьать і ни упйуть ушиток напой, бо йи там доста. Но, шчо сьа стало? Надойшоў у ночи із дороги ґазда Марічин і у дворі згримíў воз. Она учьула скоро, ож ґазда прийшоў. Но, поп кажи: Маріко, йой, де би йа сьа спрьйатаў?

І у хапушчох де би то сьа ісгулити? І спрьйатаў сьа пут постыль. Но і тото йідьіньа і напой пут постыль ісклала на-скоро. Но, уже там пут постыльоў йи циганин і поп. Айбо поп ни знаў, ош там йи циганин пут постыльоў. І скоро Маріка легла собі на піч і огень зальльала водоў. Доки ґазда коны прийазаў, даў йісти коньім, она запорайала у хижи, оби нич ни витко; і огу страву склала пут постыль наскоро. Увойшоў ґазда до хижі і кажи: Ци такой ти, Маріко, хвора?

Ой йа, кажи, дужи хвора, ни бируйу і говорити.

Ци йіла ти дашчо ннесь?

Та ничйим ни йіла. — А циганин йість пут постилиў помоўчки.

Айбо ґазда йійі ни знайи нич, шчо йи у хижи. І циганин, йак сьа напиў пут постыльоў: — а на попі волосьа коміть стайи коло циганина с страху — Йой, кажи циганин, паночьку, йа бих свистаў!

А піп зо страху і ни дихать, думать собі: Біда би тибе найшла циганине! Кажи піп циганинови: Моучь, біда би на тьа найшла. Кажи: На чоботи, циганини, али моучь, бо ґазда учьуйи, та нас убйи.

Но, паночьку, та ми дваййи.

Но, циганин чоботи узьау і натьаг на ноги: Йой, паночьку, лем кобих собі мало пошпаціріьйовау, ци йало сьа миньі у чоботьах.

На циганини нагавицьі, лем моучь.

Узьау циганин нагавицьі с попа. Но, паночьку, кобих рас пройшоу по хижи, обих увідьіу, ци надайи сьа на мени ото.

Моучь циганини, на й ґийрок, лем моучь.

Циганин узьау, айбо тоди ни слухау уже попа, ай помалу сьа усуни іс пут постильі, тай уйди вон. І увойди циганин до хижі: Дай Божи здороульа! ґаздо.

Дай Божи здороульачько й вам! Кажи ґазда! Ґазда видить, ош то одьішчина попоуська, тай думать собі, шчо сисе піп такой цьілком йи і кажи: Най сьідауть пан привилебньі; най сьа льубить. Звідать тоди: Шчо они так позно прийшли пан привилебньі?

Та, кажи, треба ми. Чьуу йим, ож жона вам хвора, та кортьіло ньа удознати за ньу. І дужи тот піп сануйи Маріку: І шчо вас, Маріко, так дужи болить?

Маріка видить, ош то ни піп, бо знайи, де піп йи, ош пут посьтьільоу і думать собі: Сисе зводитель йакись йи, ни піп, ги мой дурний ґазда гадайи.

Но, кажи піп, пани ґаздо, ци знайити шчо?

А шчо пан привилебньі?

Та йа бих йіх дум усьатиу, бо йіх дум ничистотний, кидь ваша так жона хворійи усе. Йа, кажи, посьачьу йіх дум, бо туй йи чорт, та тот вередить вашіу жоньі.

Но, пан привилебньі, йа бих йім заплатиу чесно, шчоби хотьіли, лем коби они миньі так дім усьатили, оби мойа жона ни хвора.

І она тоди кажи іс печі: Йди, йди, тиби задарь кильтовау, ци споможи миньі ото, ци ньіт. І уна дужи ни дайи ото чинити, бо уна знайи, йакий ото піп.

Но, цить жоно, а кидь дасть Бо, та льіпши ти буде?

Ей, ти би давау гроші; ти так тьашко зарабльаш!

Но, йа сьа тибе ни звідау, Маріко. Та шчоби хотьіли пап привилебньі, оби посьатили?

Йинну дисьатку. І йа зараз посьачьу, миньі ньійакі ни треба збирати помпи.

Но, кажи Маріка: Ти би планьітови давау дисьатку.

Но най миньі дисьатку дадуть.

У́ньау ґазда́, дау́ дисьа́тку.

Ну, па́ни ґа́здо, так оби́сь чини́у́, йак йа буду́ роска́зовати.

Та ци ма́йити, па́ни ґа́здо, йиде́н горне́ць жильі́зний?

Ма́у; та на шчо вам тре́ба горне́ць?

На окро̂п налььа́ти.

Налььа́у́ ґазда́ тот горне́ць грі́ти во́ду і скипі́ла тота́ вода́, горьйа́ча ду́жи: Ну, па́ни ґа́здо, возьмі́ть собі́ древо́ у́ ру́ки, ста́ньти на две́рі собі́, па́ни ґа́здо, бо йа буду́ сьати́ти.

У́зьау собі́ цигани́н ми́сель і зачире́ть то́йі ки́пене, ки́пйатку і почьа́у́ льньа́ти у́ ко́ждого за́кута пома́лу. То во̂н сьати́ть тим окро́пом хи́жу і у́се ка́жи: Сьать, Бо́жи сьать! Йак прийшо́у́ пут по́сьтьіль, де по̂п йи, там май льі́пши льльи укро́пу і у́се ка́жи: Сьать, Бо́жи сьать! По̂п сиґі́нь утсу́вать сьа у́се да́ле, а цигани́н у́се льі́пши льльи окро́пом. І так попа́ попа́риу́ окро́пом, шчо по̂п му́сьіу́ у́тти у́йти! Но, тиле́рь па́ни ґа́здо бийти древо́м; ге ви́дити, йаки́й чорт вили́кий. Но, ци каза́у́ йа йім, ож йа чо́рта у́жену з йі́х дому́у́ства?! Ґазда́ іми́у́, тве́рдо попа́ у́бну́: Но, типе́рь, па́ни ґа́здо, най го пушчьа́уть, у́же до́ста му; типе́рь йі́х жона́ ни буде́ хво́ра ни́кда.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, НН. 107, 108, 109, ст. 157—162. — Сумцовъ, Пѣсни и сказки о гостѣ Терентьищѣ. Этногр. Обозр. XII, 1892 і доп. в XVIII, 1893. — Малинка А. Нѣсколько варіантовъ на тему о гостѣ Терентіи. Этногр. Обозр. XVI, 146—147. — Дашкевичъ, Вопросъ о литер. источникѣ укр. оперы И. П. Котляревскаго „Москаль Чаривныкъ“, Кіев. Стар. 1893, XII, і доп. Перетця, Кіев. Стар. 1894, III, 548 и Боцяновскаго, Кіев. Стар. 1894, X, 151—154. — Сборн. Харьк. И. Ф. О. VI, 171—172 — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, НН. 49—51, ст. 155—166. — Рудченко, Сказки, I, НН. 60, 61; II, НН. 37, 51. — Манжура, Сказки, 91—94: Якъ вовкы въ хатѣ завелысь. Пôпъ, молодыця та цыганъ. — Чубинський, II, 510—514; 540—542; 549—556; 652—656; 668—668. — Ястребовъ, Варіанты сказки о невѣрной женѣ, Кіев. Стар. 1894, IV, 159—165. — Kolberg, Pokucie, IV, НН. 36, 65, 66, 67. — Чубинський, Труды, II, Ст. 382—386. Ст. 623—632. Ч. 92 і 94. Ст. 636—639. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 209—304: Das Bürle. (Лише початок). Т. III. 105—107. Тамже Т. II. Ст. 47—51: Der alte Hildebrand. T. III. Ст. 167—169. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 455—456: Мужъ да жена. Т. IV. Ст. 534. — Тамже. Т. III. Ст. 458—461: Дорогая кожа. — Рыбниковъ, Народныя русскія пѣсни. Т. III. Ст. 251—254. — Основа. 1862. р. VII. Ст. 56—64. — Bož. Němcova, Slovenské pohádky. Ст. 433—443. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 121—126. — Твори Степана Руданського, Т. I.

Ст. 154—157: Чорт. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 182—183. — Listy filologicke, 1889, 380. — Иваницкій, Матер. по этногр. Вологодской губ. Ст. 210. — P. Dobšinsky, Prostonár. slov. povesti. кн. VIII. Ст. 51—65 (лише оден епізод). — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 168—172 Ч. 29—30. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki.... na Rusi. Ст. 42—43. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 88—94. Ч. 14 (початок лишень). — Тамже. Ст. 254—258.

12. Жоні правди не казати! А.

Буў йиде́н пан ў йидну́м вала́лі богáтий, маў мно́го гро́ший. Од дру́гого вала́лу дру́гий пан загна́ў чоловíка с пíсьмом до нього, шчо́би му на його́ сло́во і на його́ пи́сьмо пози́чиў йидну́ сту́ўку. Ун жичáў, чоловíкови ў ру́ки давáў. Чоловíк відыіў, йак у пáна мно́го гро́ший було́ у кáсьі: Бо́жи, помо́зь йіх ўкрáсти! Приньу́с гро́ші то́му пáнови, котри́й йіх заганьáў: Но, ци пожи́чили гро́ший?

Пожи́чили.

Тот пан, шчо гро́ші узьаў, повідать чоловíкови: Ци тáґже, жи богáтий? Даў му по́гарь пáлинки і хльíба зáто, жи му послужи́ў. Прийшо́ў худо́бний дому́, перекла́дуйи, йак із дру́гого вáлалу от пáна гро́ші ўкрáсти: Украáў бим, áли ни сам! Покли́чу чьуджьо́го чоловíка, ни буде́мé са мочи́ че́сно подыли́ти. Покли́чу сво́йу жону́ — киби́ на ньа ни повíла, бом ни го́дин із ньоў так жи́ти, жи́би йий ни́ґда ни би́ти. Лем ньай йий ўдáрьйу раз, уна́ на ньа повíсть, жи йа пáнські гро́ші ўкраў.

По́йме жо́но до пáна гро́ші крáсти!

Ґáздику, де? до котро́го?

На дру́гий валáл.

По́дьме, лем би́сьме ўкрáли.

Жона́ йшла на пе́ред, а ун поззáду. Маў ў до́ма ри́би наíмавы. Жона́ у тум ни знáла. Ўзьаў собі дві, продыíў йіх на копáч, ви́ложиў ко́ло путе́ на дру́гой де́рево, а йидну́ охаби́ў, поньу́с дáле, завíсиў на ни́тку на гру́шку. Коли́ йшоў гро́ші крáсти, жона́ йшла ўпе́рет, та са ни по'зи́рала, шчо ґáзда ко́ло путе́ ро́бить. Прийшли́ пуд о́блак, пут пáнський. Путсади́ла жона́ ґáзду на о́блак, гро́ші ўкрáли. Іду́ть назáд з гру́шми, жона́ ззáду, ґáзда па пе́рет. Прийшо́ў ід гру́сьцы, те́мно са було́, та ни́тку ни ви́дно було́, а ри́ба бу́льша, та йий ви́дно було́, хоть і ў ночи́. Указáў ґáзда жоньí: Ци ви́диш ти, жо́но, чому́ то так ри́би росту́ть? Бо ўни́ ў ночи́ гру́шки рвуть. Ци чу́йиш, йак лист шелести́ть? То ри́ба гру́шки рве! Йде дáле. А то ўже йшли́ дому́, йак гро́ші ўкрáли.

Йдуть да́ле, указа́ў йуй дві ри́би проби́ты на йидну́м копачі і висо́ко на де́реві. Ци ви́диш ти, жо́но, де шчи о́нди дві ри́би?

Хто йіх, ґа́здику, там положи́ў?

Йака́ ти жо́но ша́лена! Хто́ би ри́би іма́ў, а на де́рево виткла́доваў!

А йа́кжи там са, ґа́здо, ўзьали́?

Ішчи́ вит пото́пу. Ду́жи вили́ка вода́ бігла́, та йіх копа́ч проби́ў, а йак упласа́ла во́да, тай ри́би на де́реві зуста́ли! Іду́ть да́ле. На хо́тарі йиде́н млин з бо́ку путе́. Там чого́сь пес зйо́йкаў.

Ци чу́йиш ти, ґа́здо, шчо йа чу́у, десь пес йо́йкать!

Ун йуй повіў: Жо́но мо́йа, та то ни пес, то той пан, шчо́сьме уд нього гро́ші ўкра́ли, бо його́ дому́ ни бу́ло, коли́м ти гро́ші видава́ў, бо тот пан пушо́ў до то́го мли́на ід ме́льницьцы, бо ун ме́льничку льу́бить, та го ме́льник бйи, ньай там ни хо́дить! Али мо́жи ўже ходи́ти, бо гро́ший ни йи́.

Йак прине́сли гро́ші, схова́ли до капу́сти ў бо́чьку. А то ун зду́ри́ў жону́: до бо́чьки ру́ку поньі́с, а гро́ші до па́зухи, же́би му жона́ даколи́ баламу́ту ни найшла́! — Прийшли́ дому́, ґа́зда ж жоно́ў жи́вуть красьньі, ни ва́дьать са. Поча́ў ґа́зда ходи́ти на вечьу́рки до сусі́ди. Шчо ун при́йди дому́, а ўна са звідуйи ўсе: Десь ходи́ў? На дру́гой се́ло до па́на, бо тот пан бога́тий, та так ма́йи дьа́ку доко́ньчити, же́би йиде́н хлоп дві жо́ни маў!

Жона́ са напу́дила: Ньай Бох так ни дасть!

То ўже, жо́но, доко́ньчилисьме, то ўже тако́й уд за́ўтра буде́ ка́ждий ма́ти по дві.

Повідать жона́: Йакі ви му́дрі! ви за ту́лькі часи́ ходи́ли до па́на, та́сьте собі доко́ньчили, а йа шчи ни бу́ла а́ни раз. Йа йак пу́йду т то́му па́нови, та ўно ни́кда так ни бу́ди; скорі́й так бу́ди, же́би два хло́пи, а йидна́ жона́!

Даў Бог ра́но, жона́ ўста́ла і коро́ви скоро подойі́ла, бо би йуй йти на дру́гой се́ло до па́на, же́би так ни ўчини́ли, йак доко́ньчили. Прийшла́ до па́нського двора́ на дру́гой се́ло, почала́ крича́ти: Ой ни бу́де так, па́ни, йак ви собі ду́майите!

Учу́ў пан на о́блак, зрозумі́ў добрі, шчо тота́ жона́ кричи́ть, жи то на нього, а ун йийі ни зна́йи. Пан на о́блак 'голоси́ў са на́роком: І за́то так, Ма́рьйо, бу́ди!

Айбо, па́ни, ни бу́ди, хиба́ль би йа ўме́рла.

Пан на Ма́рьйу на́роком: Та чому́ ни бу́ди?

Тадь миньі ґа́зда повіда́ў, йак ви доко́ньчили.

Пан у ни́чум ни знаў, лем на́роком са звідоваў: Та йак то, Ма́рько йак твуй ґа́зда повіда́ў?

Повідáў ми, жúсьте так докóньчили, жи йидéн хлоп дві жóни будé мáти.

Тотó прáўда, Мáрько.

Пáночку! ньай так ни бýди, повíм йім, хто йіх грóші ўкраў.

Подь лем, Мáрько, до хиш, подь. — Даў йуй пáлинки і хлыбa. — Йа знáу, пáни, же ўни дóбрі, же ўни минé лыíпше послýхауть, гі ґáзду мóйого.

Ой так, Мáрько.

Та ўже ни бýдуть дві жóни?

А хто то мóйі грóші ўкраў?

Муй ґáзда.

Далú Мáрьйі йíсти і пúти, повíли Мáрьйі, жи Мáрьйа тáмой будé бýти у пáна. Кить са йийí ґáзда рáдоваў, жи будé мáти дві жóни, та ни бýде мáти й йиднóйі!

Загнáли шендáріў грóші погльáдати і ґáзди, припровáдити до пáна. Привелú го там до пáна шандáрі, вúбіг ід ньóму пан! Тусь злóдыіу, шчось мóйі грóші ўкраў!

Йа ныт, пáни.

Жонá шчи й ґазду ни вúдыіла, лем чýла, áні ґáзда йийí. Гóйкать із другóйі хúжі жонá: Ой ти ўкраў, ой ти!

Почáў ґáзда гвáрити: Пан великомóжний! Мóйа жонá шáлена.

Пропáў бись, та йа шáлена? Заганьáў тьа наш пан до атóго пáна грóші зичáти, та ти відыіў, йакúй пан богáтий; прийшóўйись домý і повíўйись зáраз, кýлькось грóший мнóго відыіў.

Но, вúдиш, злóдыіу, жи жонá прáўду мáйи! Оддáй мóйі грóші, бо тьа дам завíсити.

Та йа собí, пáни, ни помóжу! Ньай росповíсть самá, йак бýло, колúсме грóші крáли, ци йа грóші краў.

Повíдать пан: Подь, Мáрьйо, пéрет шандéріў росповíсти прáўду, йакийсьти мóйі грóші ўкрáли!

Йа йшла, пáни, ўпéред, а ґáзда поззáду. Прийшлúсьме пуд óблак, йа ґáзду путсадúла: Відыіў, де грóші, та ньай йде брáти! Йакийсьми йшли вúтти за путьóў, колúсьме грóші ўкрáли, на грýсьцы лист шелестыíў, шчо рúби грýшки рвáли. — Ни повідьáть, пáни, жи йім прáўду ни повідáу. — А там дáле на дéреві находúлисьме рúби, шчо шчи зустáли вит потóпу; а унú там ў млúны та так йóйкали, йак пес, шчо йіх мéльник биў.

Нипрáўда Мáрьйо!

А до капýстисьме грóші сховáли...

Ну, вúдьать, пáни, йакúй мóйа жонá розýм мáйи!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиції.

Паралєлї: Драгоманов, Малорус. народ. пред и разск. Ст. 173—174. Болтливая жена. — Чубинський, Труды, II, Ст. 505—510: Про чоловіка, що купив жінції таку куртку, як панї носить. Ст. 530—537. Ч. 25—28: Жінції правди не казать, з паном не братать ся, чужої дитини за свою не брати. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки, Т. III. Ст. 449—454: Жена докащиця. Т. IV. Ст. 530—533. — Черниговск. Губерн. Вѣдомости. 1860 р. Ч. 15. — Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ А. Пыпинъ. Ст. 338—339. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 75. — Bosanski prijatelj. T. I. 1850 р. Ст. 111—114. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 231—243. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 157. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 4. Ч. 6. — Kolberg. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 214—216.

13. Жонї правди не казати. Б.

Прийшоў йидéн ґаздá на пóли орáти, áйбо ни на своў зéмльу пошóў орáти, на паньську́. Ут тóго пáна зéмльу ўзьаў вöн на спöл робúти. Ну, шчо вöн найшóў там на тöў земли́? Найшóў котéл із грőшми. (І йа бих такóйи льубúў). Но, вöн там іс сúном буў собі́; áйбо вöн грóші ў день ни браў, йак найшóў, лем вöн грóші тоти́ там прикри́ў. А за шчо йіх ни браў у день? Бó льу́ди бýли би ўвідьіли. Чекáў до нóчи. Прийшóў домő у вичéрі; сам ни браў тоди́, коли́ прийшóў домő. Та чому́ ни браў, коли́ йшоў домő тáкой? Ни браў за отó, бо чьуў із льуди́, ош тко грóші винúмать із зимльі́, тот умрé. Прийшóў домő, повíў собі́ жоньі́: Но, кáжи, жóно, йа найшóў грóші.

Десь найшóў грóші?

На пáньськöў тáбльі.

Ґáздику! йа йду с тобóў за ти́ми грőшма, обúх відьіла й йа, де они́ суть!

Но, ўпрьйаг вöн вóли ў вöз і ўзьаў жону́ с собóў, зави́ў йі óчи, оби́ ни відьіла. Та чому́ вöн йíў óчи зави́ў? Зави́ў, бо розу́мний буў. Кáжи онá му: Чому́ ти ґáздику, óчи ми зави́ваш?

Бо, кáжи, ни гőдно йти за грőшми так, оби́ ви́дьіў, тко найди.

Но, шчо йім сьа ў тöм пути́ слу́чило, коли́ йшли́ за грőшми? Йдуть чéрез вóду і стріли́ў с пу́шки вöн. Шчо ти, ґáздику, стріли́ў с пу́шки? Ўби́ў йим зáйацьа ў водьі́ пуд кáміньом! Ідýть дáле, ідýть крöсь хáшчьу. Стріли́ў вöн іс пу́шки там. Шчо ти, ґáздику, стріли́ў іс пу́шки?

Ўби́ў йим ри́бу ў гньіздьі́ на корчи́.

Та шчо там ри́ба чини́ла?

Ка́жи: Ўводи́ла сьа.

Іду́ть да́ле; до́жджик іми́ў пома́лу па́дати: Шчо то, ґа́здо, паде́?

Ка́жи вӧн йіў: Гӧмньани́й дошч!

Іду́ть да́ле, іду́ть пи́ла ци́ган. А тко ту, ґа́здику, так риве́?

Ка́жи: Ци́гани би́уть соўґабиро́ва.

Та за шчо соўґабиро́ва би́уть?

Бо пітницьі соўґабиро́ў укра́ў ут циган.

Прийшли́ типе́рь ід гро́шом. Ну, ґа́здику, де оти́ гро́ші суть?

Ту суть, жо́но.

Шчо ко́ло тих гро́ший сто́йіть?

Ка́жи: Биль сто́йіть ко́ло гро́ший.

А шчо на тӧў били́ сто́йіть?

Ка́жи вӧн: Світ сто́йіть.

Йой, ґа́здику, та на тӧў били́, ка́жи, світ сто́йіть?

Ой світ.

А киби́ ту биль да́тко сьтьаў?

Та би світ ўпаў.

Тоди́ ўзьали́ гро́ші, ўньали з землі́. Прийшо́ў вӧн з гро́шми домо́ і почьа́ў ґаздува́ти з ни́ми, а́йбо ўже й пйи, бо йи за шчо му пи́ти. Йійі́ почьа́ў би́ти ўже; ко́лько на́пйи сьа, ўсе йійі́ бйи пйа́ний. За шчо вӧн йі бйў? Бо вӧн йі ни льуби́ў. Йак йі бйў, она́ тоди́ ўбігла вон. Ка́жи она́: Ага́, типе́рь ти тре́ба посестри́, йа́кись найшо́ў гро́ші на па́ньськӧў та́бльі. До типе́рь йись ньа ни бйў, коли́ ти ньі́шчого було́ жи́ти. І ка́жи она́ йому́: Йак ти сьа йи типе́рь за шчо напи́ти, типе́рь ти тре́ба посестри́. Чика́й нима́ло, повім йа па́нови тому́, ош ти найшо́ў гро́ші на па́ньськӧў та́бльі! — І пӧшла́ тай пові́ла паньі́м. Пани́ го заклика́ли на пра́во: Хло́пи Васи́льу! Кажи́ пра́ўду, бо бу́ди біда́. Йак ти найшо́ў оти́ гро́ші на мо́йіў та́бльі?

Ой, па́ни, йа ни найшо́ў і тото́ сьа ни до́йди, ож йа найшо́ў.

Но, хло́пи Васи́льу, забе́реме ут те́бе ўши́тко ґаздо́ўство, тай гро́ші му́сиш дати́. Но, ни тайі́, бо жона́ ти пові́ла сама́ на те́би.

Закли́кали і жону́ му на пра́во: Но, кажи́ жоно́, йак ото́ було, коли́ ви йшли за гро́шми?

Про́шу па́на фиўсоўґабиро́ва, тоди́ коли́ ми йшли́ за гро́шми, ґазда́ стрі́лиў іс пу́шки.

І шчо там ўбиў ґазда?

Ўбиў за́йацьа ў водьі́.

Шчо за́йаць чини́ў ў водьі́? — Соўґабиро́ў відьіў, шчо жона́ ниправ́ўду ка́жи, а́йбо вӧн за пра́ўду прийма́ў,

бо ннесь такий світ, шчо най дáтко грóші дасть паньім, та оні́ за прáўду прийимуть нипрáўду.

Кáжи: Тот зáйаць пуд кáміньом лижáў ў водьі.

Но, дáле йак бýло? звідать жонý соўґабирӧў.

Ішли́сьме чи́рис хáшчьу, та там ґаздá стрілиў іс пýшки.

Та шчо ўбиў ґаздá там?

Ўбиў ри́бу на корчи́ ў гньіздьі.

Но, соўґабирӧ́ў й тотó прийáў за прáўду.

Но, дáле, шчо шчи йи? кажи соўґабирӧ́ў.

Коли́сьме йшли, та пáдаў дошч на нас.

Йаки́й отó дошч буў?

Кáжи онá: Гӧмньаний дошч буў отó.

Соўґаби́рӧў дýмать собі, ож і то прáўда мóжи бýти.

Дáле йак бýло, коли́сьте йшли?

Ци́гани би́ли соўґабирóва.

За шчо би́ли соўґабирóва ци́гани?

Бо пітницьі ўкраў.

Отó ти сміиш брехáти на пáна соўґабирóва? Та ни брехáлабись на ґаздý собі, ай на соўґабирóва брéшиш?

Соўґабирӧ́ў кáжи: Ци йа цигани́н, обú йа пітницьі краў ут ци́ган?

І даў йі соўґабирӧ́ў ў решч зáперти за отó слóво: Іди́ ти, чоловічи чéсний, домӧ́ собі; ви́диме ми, ош то ни твóа жонá, ай твóа пáпасьть!

Соўґабирӧ́ў йі з рéшчу пýстиў і ўна сьа дýжи россéрдила на панӧ́ў, шчо таки́ йомý нич ни ўчини́ли. Тогди́ онá ухóпила фéйсу ў рýки і прийшлá т тӧў били́ с фéйсоў і хóчи рубáти отý биль. Ей, кáжи, Бóжи! чи́рис пéсього си́на світ мýсить ги́нути! І махнé фéйсоў ў биль і зóтне биль. Ви́дить онá, шчо світ ни ўпаў, йак биль істьалá: Ну, кáжи, за пéсьім си́ном ни обú пани́ ни стойáли, ай Бӧ за ним стóйіть.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула, в Стройнї, Березької столицї.

Паралелї: S. Grundtwig, Dänische Volksmärchen. T. I. Ст. 77—83: Der Schatz.

14. Жонї правди не казати. В.

Буў йидéн чоловік і так хотьíў пробаловáти жóну, ци бýде віру з ним держáти ў прáўдьі. Жóно, йа тобі ни вірьйу; йак би йа дорогі рéчі найшóў, ти би на мéни вóкликала?

Ґаздо мій льубиӣ! йа сьім рас пирид тьа побо́жу на сокирі, шчо йа па тьа́ ниґда не во́кличу.

І пішо́ў тот чоловік пе́ршого ньа́ і ўбиў ґо́тиша і поньіс і положиў ў во́ду. Ў вичирі ка́жи свойі жо́ньі: Ідьіме ми, жо́но, із лу́чницеў на ґо́тиші, бо спастили сьа ў ріцьі во́ду пити. І она́ сьвітила йому лу́чницеў; він стріли́ў ў ґо́тиша і виньіс не бере́г. Дру́гий день пішо́ў ў во́ду і йми́ў струга́ вили́кого і повісиў (то́го струга́) на ве́рбу і ка́жи свойі жоньі друго' ве́чира: Йдьіме ми, жо́но, стру́ги іма́ти, бо спастили сьа лазити на ве́рбу. Запали́ў йі лу́чницьу, оби сьвітила, а сам стріли́ў: ўпаў струг із верби. Тре́того ньа пішо́ў і найшо́ў гро́ший мно́го. Ў вичирі поносили тоти гро́ші і ссипа́ли ў йидну́ ла́ду. Четве́ртого ве́чира ка́жи свойі жоньі: Жоно́ ма, льу́ба! із віри сме жили; ай ту прийде на те́би сейі но́чи смирть. Она йому́ ка́жи: Йака́ тото́ ґа́здику, смирть? І він йі ка́жи: Ло́потова війна́.

Но, ни дай мі, ґа́здику, типе́рь уме́рти; йа тибе з віри буду́ служити.

Зане́сли до хижі йиде́н су́сьік (такий шчо зе́рно сьа сипле), і там йиийі замо́к ў тот су́сьік. Засьвітиў йа́сно ў хижи ў ночи і випустиў двана́цьатеро курий; насипаў на тот су́сьік ку́рьйом пшени́цьі: тогди го́лос да́ли ку́ри дьо́бами (ду́жи бубнова́ли там) і він так даў великий страх, шчо тото́ йи Ло́потова війна́. Випустиў йиийі вітти з су́сьіка і ка́жи она́: Йа тибе́, ґа́здику, за сисе́ з віри буду́ до сме́рти служити.

І пішо́ў він пйатого ньа на сило́, бо хотьі́ў свойу́ жону́ пробова́ти, ци буде́ тото́ пра́ўда. И прийшо́ў домі́ і ўчини́ў сьа, 'ж пйа́ний. І узьаў лиска́рь у ру́ки і наганьа́ў сьа на ньу, аж йий ўда́рит. І він сьа за́шпотиў за сьтьіл, оби його́ жона́ попри припічок ўтекла́. А жона́ відбігла на два сьаги віт хижі и поча́ла гойкати: Йой, йой, ў мени ґазда́ головни́к; найшо́ў мно́го гро́ший і типе́рь пйи, а мине́ бйи.

І пішла́ она́ іт паньім, заўда́ла його́ до су́ду: Пано́ве сла́ўньі! найшо́ў мій ґазда́ мно́го гро́ший і мине́ типе́рь збиткуйи.

Закликали його́ пани до суду і йа́ли йому́ каза́ти: Чому́ ти, чоловічи, ни ознайми́ў сла́ўньій ва́рмеди, коли ти найшо́ў гро́ші?

Тко на ме́ни тото́, пано́ве, сьвітчит, аж йа найшо́ў гро́ші?

Ай, на те́би твойа жо́на йстинна сьвітчит.

Ни вірти йі, пано́ве, аж тото́ пра́ўда, бо тота́ жона здуріла.

І йа́ли пани каза́ти: коли тото́ било?

І она́ йа́ла ска́зувати: Пе́ршого ве́чира ходилисме ґо́тиша бити; йа сьвітила, а він стріли́ў ў ґо́тиша; дру́гого ве́чира ходилисме струги на ве́рбу іма́ти; тре́тього ве́чира пішлисме й тоти гро́ші поносили, а читве́ртого ньа, пра́ўда пано́ве, не даў ми погинути на таку́ сме́рть, на Ло́потову війну́. Пйа́того ньа пішоў та сьа ўпиў, а мине́ ўбиў.

Но, панóве слáўны, ци мож сисé вíровати, сейі жони́ каску? Гльáдайти ви ў протокýлах, ци йи тотó приписано, оби́ ґóтиші ходи́ли ў ріку вóду пити? Ай то ци йи дáґде ў протокýлах, оби́ струги́ на вéрбу лáзили брóст йісти? Ай ци йи тотó приписано, за таку́ смирть дáґде чýти, за Лопотóву війну́?

І пани́ передивили у протокýлах і тотó ни́ґде не паходи́ли. І йогó жоны́ ви́дали дванацьать біґаріў на пли́чі і: оби́ ти, жóно, ни́ґда ниправу́ду ни казáла, ай оби́сь сьа з ґаздóў справовáла.

Ай тот чоловíк, йак би буў ни маў свій розу́м нарожéний и ду́жи би буў маў мнóго клóпоту чи́рис свойу жону́ божéну.

А кілько жоны́ мож вíровати?

Мож йі вíровати во животы́ три рéчи такі:

Коли́ прийди чоловíк на Вили́кдень іс цéркви і кáжи: Хри́стос воскрéс! і жóна йому́ кажи: Воістину воскрéс! — то тотó істи́нна прáўда.

А дру́гу річ мож йі вíровати сесьу́: Коли́ ви́несе ґазды́ ў пóли йісти, тай кáжи: Пой ґáздо обідати; і ґáзда кáжи: Пой і ти жóно, ршчéна обідати; — а онá повість: ни хóчу, ўже обідалам — і тотó йи істинна прáўда, бо онá обід дóма готóвила и там ни му́сьіла тирпіти, оби́ ни йіла.

А трéтьу річ мож йі вíровати сисьу́:

Коли́ спльат обóйи у вóросьі: Тко с тобóў жóно типерь спит? И онá кáжи: Сáм-ись ршчéний! — і тотó трéтья річ, истинна прáўда, бо дру́гий чоловíк ни сьмійи тогди́ прийти́ д жоны́, коли́ ґаздá йи дóма.

Сисьá ўсьа; но, ци ни кáска булá? Пиричитайти йі!

Зап. в липні, 1895, від Андрія Бряника, в Голятині, Мармароської столиці.

Паралелї: Всї три варианти повисшої казки були з давна вже знані в цїлій Европі — як то видно з понизших паралель — в ріжних комбінациях, коротших і довших. Пор.: Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 124: Quod mulieribus non est credendum, neque archana committendum, quoniam tempore iracundiae celare non possunt. Ч. 125: Mulieres non solum pandunt secreta, sed ad haec mentiuntur plura. Ч. 126: Quod mulieribus in nullo est credendum et presertim de secretis celaudis. Exemplum jocundissimum. — Дальше: Ratherius, in d' Achery spicil. Ст. 895[6]. — Neckam, de nat. rer. 2, 157, ст. 255. — Scala celi, 50 b (Heraclius). — Wärdtwein. Dioces. Mogunt. 1, 488. — Enxemplos, 347 (Troj. Pompej. lib. 14). — C. nov. antich. 100. — Straparola, 1, 1 i Schmidt, 292. — Dolopathos, bibl. Elzevir. 1856, ст. 225; Loiseleur, essai, ст. 191. — Enenkel bei Massmann, Kaiserchron. 3, 405. — Pauli, 423. — Pfälz. Handchrif. 336, bl. 190. — H. Sachs, 24, 59. — Schildbürger, гл.; Hagen, narrenb. Ст. 129. — Wolgemuth, 2, 46; Schreger, 17, 190, Ст. 635. — Altd. bl. 1, 149. —

Wolf, Altfranzös. Heldenged. 133. — Wolf, Kinderm, 125. — Schwab, volksb. 1, 341. — Birlinger, Schwab. 1, ст. 435. — Germania, 2, 244. — Jahrb. f. roman. litter. 1, 433. — Orient. und occ. 3, 375. — Heidelb. jahrb. 1863, 60; 1866, 626. — Radloff. Proben, 1, ст. 60. — Rudbäck, finn. ст. 101. — Specul. exemplor. 9. 47. — Promptuar. exemplor. obed. Sermones discip. de temp. 50, Helyn. 125. — Abstem. 128. — Hulsbusch, 4. — Chev. de la Tour, 74, ст. 151, bibl. Flzevir. 1854. — Gratien du Pont, Controv. de sexes masc. et fém. 133. — Latontaine, 8, 6. — Le Feov. de Thér. Rabelais, 3, 33. — Eutrap. 33. — Montanus, Gartenges. 2. 6. — Eyering, 1, 289. — Abrah. a S. Clara, Gehab dich wohl, ст. 30. — Gödeke, d. dichtung, 1, 125. — Scoggin's jests, ст. 89. — Byron, Three black crows, misc. poems, 1, ст. 31; Swan, 1, 444. — M. Cato, oratio, qua usus est et c. ed. Jordan, ст. 56. — Plutarch, de garrulitate, 11. — Polybius, 3, 20. — Gellius, Noct. Att. 1, 23. — Macrobius, Sat. 1, 6, 20; у Swan, 2, 448. — Vincent. Bellovac spec. doctr. 5. 10. — Scala celi, 49 b. — Jac. de Cassalis, 8. — Hollen, 89. — Gritsch, 34 k. — Rosarium, 2, 253, S. — Fulgosus, 7, 3. ee, 4 b. — Convival. sermon. 1, 214. — Lange, 1, 22, ст. 26. — Enxemplos, 338. — Fuggilozio, ст. 103. — Libro di bel parlar, 1574, 64. — Libro di nov. 1, ст. 4. — Bellevov. 124, Federmann, 213. — Enenkel, Domitian b. Massm. 741. — Agricola, 192, bl. 80 b. — Math. Forchemius, Ein schön kort nye gedichtet speel i т. д. Lübeck, 1551; Keller. fastn. 1474, 36. — Scherz m. d. warh. 29. — Memel, 681. — Acerra philolog. 1, 1. — Massmann, Keiserchron. 3, 404. — Caston, game of the Chesve, 1474. — Meary tales and qu. ausw. 21, ст. 31. — Painter, Palace of pleas. 1. Ч. 18. — Wilson, Bulle of reason, 1551.

15. Про чоловіка, що служив за розум.

Були́ три бра́тьа ў йинно́йі жони́. Прийшли́ они́ усьі три служи́ти до йинно́го па́на; два з них найали́ сьа у то́го па́на за гро́ші служи́ти, тре́тий за ро́зум ў па́на стаў служи́ти. Ўслужили ўсьі три ў па́на рӧк, тоди́ пан тих двох ўплатиў гро̂шми, а то́му тре́тьому ка́жи: А тобі йаки́й ро́зум дати́?

Йаки́й ро́зум ми даду́ть, таки́й йа во́зьму.

Йа тобі дам ро́зум сьаки́й: пу́шку.

Та шчо с тоў пу́шкоў буду́ чини́ти?

Но, бис то́йі пу́шки ни́ґда аби́сь ни йшоў ў доро́гу, оби́сь ўсе с собо́ў браў пу́шку. Йак ти сьа тра́фить у льісу́, а хоть де, йак ўчу́йиш, ож біда́ вели́ка, там біжи́ с тоў пу́шкоў. Тай сам ни біжи́ на оту́ біду́, ай клич іт со́бі дру́гих, хо́тьай ни йи ко́ло тьа цимборі́ў, лем ти сам. Йак буде́ш кли́кати, то клич: Штефа́ни, Гаўри́ле, Васи́льу! по́йте сьуда́, бо ту біда́. То йиде́н

ро́зум. — Типе́рь тот ти ро́зум дам, ож де прийдиш ід во́дьі сам, оби́сь сам бис чоловіка ни йшо́ў ў во́ду, кидь ни знайиш, йака́ вода́, бо сам сьа ўто́пиш, кидь буде́ш сам йти. Де тьа нӧч за́йди, там ночьу́й. Де прийдиш на нӧч, а жона́ молода́, а ў жони́ молодо́йі дьідо стари́й ґазда́, там оби́сь на нӧч ни опстава́ў сьа, бо там біда́.

Но, йде вӧн іс сво́йіми бра́тами ў за́робок. Каза́ў бра́тьім: Ни йдьім типе́рь, бо там вода́, та ни пире́йдиме.

Айбо бра́тьа його́ ни слуха́ли і пӧшли́ биз нього. Прийшли́ ў почи́ д во́дьі они́, ни чика́ли они́ до нне́, оби́ ви́дьіли, йака́ вода́, ай ў ночи́ пӧшли́ ў во́ду і ўтопи́ли сьа. Брат йіх ра́ньіцко, йак даў Бӧ день, йде на робо́ту. Прийшо́ў ід во́дьі там, де они́ брили́ ў ночи́, увідьіў чоловіка ко́ло води́. Звідать сьа то́го чоловіка, куда́ тот пирпхіт чи́риз во́ду. Тот йому́ чоловік ўказа́ў мно́го ни́же, йак бра́тьа бри́ли, бо чи́риз во́ду буў путь, но й вӧн ў во́ду пӧшо́ў, пирибри́ў, но шчо сьа ста́ло, йак во́ду пирибри́ў?

Йшоў пи́ла води́ і вӧн ни знаў за сво́йіх бра́тьіў, ош потопи́ли сьа му бра́тьа. Но, на́йде вӧн йинного́ бра́та на зарінку, шчо вода́ ўже ўвирла і вӧн бра́та спо́знаў. І дру́гого бра́та найшо́ў ў водьі́ і спо́знаў то́го дру́гого бра́та: І се мӧй брат. І тогди́ ўвідьіў, шчо му тот пан ро́зум даў: Ге, ни за́дарь йа ў па́на служи́ў за ро́зум, бо йа сво́йім бра́тьам каза́ў, оби́ ў ночи́ ни́кде ни йшли з до́му; де йіх нӧч за́йде, оби́ ночьува́ли! І вӧн тих двох бра́тӧў даў доне́сти ў сило́ і даў йіх іспрьйа́тати ў сильі, айбо́ вӧн биро́вови ни каза́ў, шчо вӧн брат йіх. За шчо ни каза́ў? Бо бу́ў би биро́ў ў нього́ просп́ў мно́го гро́ший за тимито́ў — і попо́ви ни каза́ў. Йак йіх погре́бли, пӧшо́ў вӧн собі гет іс пу́шкоў. Прийшо́ў вӧн ў йинну́ дубро́ву, а ў тіў дубро́ві — она́ була́ ве́лика ду́жи — ни видить, ож льу́ди йо́йкауть: Ни да́йти души́ поги́нути! — а чьу́ти чьу́йи. Чьу́йи вӧн, там ду́жи біда́, йойк ду́жи. Де́ржить вӧн тот ро́зум собі ў голові та́кой: с сеў пу́шкоў оби́сь там йшоў де біда! І почьа́ў го́йкати: Іва́ни, Гри́цьу, Васи́льу! По́йти, бо біда́; ту бйуть льуди́ розбу́йники!

Йак доходи́ў д розбо́йникӧм, с пу́шки стрілиў. Сьі го розбо́йники ни відьіли, а чьу́ли вили́кий гойк, тай зо страху́ ли́шили чіпка́рӧў, тай ўтьікли, бо той ни біг д ним с пу́шкоў, а з да́леку го́йкаў. Надо́йшо́ў тот чоловік с пу́шкоў іт чіпка́рьйом, шчо прода́уть кистеме́ни, за́ушницьі, пирсте́ньі, годинки́, доро́гі ре́чи. Звідать йіх: Шчо туй така́ біда́ була́?

Йой, чоловічи че́сний, хотьіли нас розбо́йники побити туй за гро́шми. Ци ти ото́, чоловічи, с пу́шки стрільа́ў тай го́йкаў?

Ой йа, кáжи, іс пýшки стрíльаў тай гóйкаў.

Но, ти чоловíчи, нас подаруваў животóм, шчо нас розбóйники ни побúли; типéрь пой ти з нáми, де шчо будемé продавáти і с тобóў будемé сьа дьілúти, лем пой з нáми.

Но, вöн з нúми йде; і ўвóйшлú ў йинно сило і ходьáть цьілúй вечьўр, припрóшууть сьа на нöч, но нúґди йіх ни хотьіли прийатú на нöч. Прийшлú ўни до йиннóйі жонú, звідáуть сьа жонú: Ци йи ў вас ґаздá?

Ой йи.

Та де вам ґаздá йи?

Шчи го ни йи з робóти, дóрас прúйди.

Ци пéрша ви жонá ў ґаздú?

Ой йа, кáжи, ўже трéтьа; дві ўмéрли, а йа трéтьа.

Зачьаў той чоловíк звíдати: Йак вас ўзьаў ґаздá, чи дьíўкоў, чи ўдовúцнў? Бо тот чоловíк ўсе рóзум дéржить ў свóйіў голові, шчо му тот пан даў, за отó звíдайи вöн отý молодý жöнчóўку, ци старúй ў нéйі ґаздá.

Онá кáжи: Старúй; чьўйите, ож йа ўже трéтьа ў ньóго.

Но, тих шість чіпкáрöў звідауть сьа: Ци прúймите нас на нöч?

Та прúйму льýде чéсьны.

Но томý сéмому чоловíку, шчо з нúми йи, ни йи дьáка з нúми ночьувáти, бо йомý ўсе тотó ў голові, шчо му пан даў рóзум тот. Кáжи вöн свóйім товáришöм: Ни ночьýйме ми тут, йдьім гет.

Товáриші йомý кáжуть: Та де ўже пöдемé, колú нас нúґде ни хотьáть прийатú, а туй приймáуть.

Вöн кáжи: Пóйти гет!

Онú го ни слýхауть, лем ночьýуть там. І отá молодá жöнчóўка ўнéсла солóми і постилúла на зéмньу і йак фараллóваны льýде, та ўснýли дýжи. Тот ни хотьíў сéмий тáкой ў хúжи спáти, пöшóў вóнка і хотьíў позирáти, шчо с тóго бýди, шчо му тот пан казáў: де молодá жонá, а старúй ґаздá, там ни опставáй сьа на нöч. — І вöн на двöр собі льіг на óборöг, хóчи вöн позирáти з'ýтри, шчо с тóго бýди. Позúрать вöн, а йакúсь чоловíк прúйде ў ночú д ньіў - а то пöп — а йіў було мньа Марíйка — і подрáшпать ў óболок і ўна ýйшла вон. Кáжи пöп: Ци дóма ти ґаздá?

Ой дóма, спить, кáжи, на стольí.

А шчи тко ў хúжі ў тéби йи, спить там на землú?

Та шість льудú подорóжних там ў мéни ночьýйи. І ўни ў ночú ни йшли до хúжі обóйи, бо там льýди бýли і ґаздá ў хúжи буў. А тот чоловíк слýхать з óборога, шчо онú говорьйáть ў двóйи, Марíйка с попóм. І пöшлú онú обóйи крáтцьі пуд йиннý стодóлу і тот чоловíк йак ўвідьіў

із óборога, зльіз помóўчки з óборога ўвідьіти, шчо оний будýть робити. Зльіз вöн з óборога, хóчи слýхати, шчо пöп будé говорити. Пöп знъаў с céби зáгортку і клебáн і нá-бöк поклáў; і піпа дóўга булá на дóўгіў попісáрі с китицьами.

Оний свóйи дьіло дьілáли ўже двóйи, а вöн позирáў на тотó. Шчо вöн хóчи типéрь чинити? Ўтьаг піпу ж жéба й йинну китичку удрізаў і собі ў жеб поклáў. Тоди досьáг клебáн, тай з клебанá ўрізаў устрóку, тай собі поклáў ў жеб і отó. Досьáг пáнову зáгортку, склаў заўчитверо і там ўрізаў тáкой устрóку і отó поклáў у жеб собі. Но, што сьа стáло іс тóго?

Кáжи пöп Мáрійі: Типéрь ти мáйиш моўть зарізати дьіда.

Та йак бих зарізала дьіда?

Так заріжиш дьіда, бо типéрь ў тéби шість льуди ночьýйи, та будýть мóвити, шчо то льýди зарізали.

І ўна зарізала дьіда, ґаздý свóго. І рáньіцко вийде на двöр і йойкайи, риве: Пóйти льýди, зарізали ми ґаздý! — Так пöп рáдиў. — Но, шчо сьа стáло?

Прийшóў бирóў, льýди с силá, імили тих льуди і ті льýди почьали казáти: Ми ни зарізали і ни чьýли тко зарізаў. — Но йім віри ни йи, бо ў них сьвітка ни йи, шчо оний ни зарізали. Но, йім шибиницьу ўсудили, вішати йіх. Но, йіх цимборá ўшитко знáйи, áйбо йім нич ни кáжи. Закопáли два стóўпи вон силá вішати йіх. Позá чóго йім осудили так скóро прáво? Бо такóйи тоди прáво бýло: Йак йидéн сýдийа осудиў, так на тöм сьа тáкой опстáло, ни так гей коли ннесь карáуть прáвами, шчо і за дéсьать рóкöў ни гóдин чоловік ўйти іс прáва і дóти ннесь пани правó тьáгнуть, дóки вúдьать ушúник остáтний кóло шийі Івáнови. Ну, йак ўже знáуть, ож ньíшчо тьагнýти, бо ни йи нич ў Йівáна і тоди прáво готóви ўже. — Прийшóў там гóўгіль вішати тих льуди шісьтьóх за тóго ґаздý, шчо зарізала женá. Но гóўгіль йім синтéнцийу прочитáў: Ни ми тьа вішайиме, а й вáші дьілá вас вішауть!

Тоди на остáтньіў годиньі, йак ўже лáдили вішати, тоди йіх товáриш тот сéмий покличе: Чи мóже би миньі дві-три слóва повісти?

Ой мож.

Ўньаў тогди китичку ж жéба свóго — а там і пöп прийшóў позирáти — приклáў іт попóвіў китици на піпу: Ци мóжи цесьá китицьа цейі товáриш бити?

Кáжуть пани: Мóжи бити.

Ўйме ж жéба устрóку ту, шчо з зáгортки ўтьаў і прикладé на пáнову зáгортку і кáжи: Ци ўтті сисé йи?

Ка́жуть сьвіцькі пани́: Ой тото́ у̃тті.

У̃йме тре́тьу остро́ку ж же́ба сво́го і пирикла́де попо́ви на кала́п і ка́жи: Ци мо́жи сисе́ у̃тці би́ти?

Ка́жуть пани́ сьвіцькі: Та́кой у̃тті йи.

Но, типе́рь йак тото́ йи? Так йи, шчо ни сисьі́ льуди́ зарізали дьі́да, шчо йіх хотьа́ть вішати, а жона́ му зарізала?

Йак ти зна́йиш, чоловічи, шчо жона́ му зарізала?

Йа так зна́у, бо й йа там ночьува́у̃, а́йбо йа ни у̃ хи́жи ночьува́у̃, ай во́нка, а тих шісьть льуди́ у̃ хи́жи; та йа сьа нау̃чи́у̃ тот ро́зум у̃ па́на, бо слу́жиу̃им за нього́, обих так ни спау̃ у̃ хи́жи, де молода́ жона́, а стари́й чоловік, та поза́ то́го йа спау̃ во́нка.

Но, та йак ти ві́дьіу̃ ото́?

Йа позира́у̃ на ото́; бо у̃ ме́ни сьвітки сисе́ йи, шчом ука́зувау̃, остро́ки і ки́тицьа; то у̃ ме́ни сьвітки, ци так?

Так. Ну, тко зарізау̃ сьо́йі жони́ ґазду́?

Зарізала сама́.

Тко йі ра́диу̃ на ото́?

Ра́диу̃ йі пöп на ото, бо пöп прийшо́у̃ ід ньі́у̃, бо она́ посе́стра попо́ва.

Но, йак йі пöп ра́диу̃?

Звідау̃ йі пöп: Тко у̃ те́би ночьу́йи? Ночьу́йи у̃ ме́ни шість льуди́. Но, типе́рь ти заріж на йіх мньа, Маріко, ґазду́ собі, тай то ни́тко ни бу́ди зна́ти, шчо ти зарізала; і у̃йди во́нка, тай риви́, ож льу́ди зарізали ґазду́ ми.

Но, то так ти зна́йиш, чоловічи?

Так йа знау. Йа йім сьві́док шісьтьо́м, а миньі́ три остро́ки за сьвітки́.

Но, типе́рь тих пу́стили іс ши́бининцьі; типе́рь Марі́йку у̃зьали́ на ши́бининцьу. Повісили Марі́йку: А тибе́, па́ни, с хльі́ба зве́ржиме; бо́льше ка́ри ни ма́йиме!

Так тот чоловік бу́у̃ на по́мочи тим чіпка́рьйом, шчо за ро́зум у па́на служи́у̃; і собі бу́у̃ на по́мочи і льу́дьом тим, бо його́ бу́ли би завісили, йа́к би дурни́й бу́у̃.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Березької столицї.

Паралелї: Kolberg, Lud. Krakowskie. IV, Ст. 105—106: O trzech przestrogach, danych królowi przez rybę. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic przasnysza. Ч. II. Ст. 62—66: O towarnem subjekcie.

16. Не подумавши не начинай.

Буў йидéн чоловíк іс свóйоу жонóў, тай сьа повороговáли. А ун йуў кáжи: Ти трíмаш фрайірú! Али унá чéсно жúла. І ун забрáў сьа с тóго гньіву́ і пушóў ў світ, тай ў йиднýм вáроши ун сьа найáў до йиднóго склепарьйá служúти. Али жи шчи молóдий буў, фáйний чоловíк, дýжи порьйадóчний буў ў склéпі, йак сьа приўчúў, а склепáрь маў йиднý дьíўку і йогó зальубувáў, жи прúйми го іт туй дьíўцьі; áли жи вун ни казáў, жи мáйи жону́, лем жи вун легíнь. Склепáрь йому́ ўшúтко здаў на ру́ки; ай колú вун йшоў ут свóйі жонú гет, та жонá зостáла уд ньóго тьáшка і мáла двух блисцьу́ў, хлóпчики обá, і ўна йіх далá учúти до шкóли обидву́х. Йак ужé на ньóго натúс склепáрь женúти сьа і ун глубóко ўже почьáў розду́мувати собí, жи йак то мóжи с тóго бу́ти. І йогó склепáрь научьу́ваў, оби вичирíшньій гньіў на рáно уткла́сти, ай жибú новóў путьóў ни йти, лем сьа стáройі трúмати, ай на нучь ни заходúти, де молодá кочьмáрька; та ун собí тотó трúмаў ўсе на памйáтцьі. Та ун тогдú ут склепарьйá пушóў гет, колú склепáрь ни знаў. Набрáў собí грóший, ку́лько хотьíў і пушóў. Тай почьáў ітú назáд ід дóмови. Тай йшоў чúриз день йиднúм льíсом; на вéчьур найшóў дві пу́тьі: новá і стáра; тай ду́мать собі: Котрóў, Бóжи, мáу йти? Ци стáроу, ци новóў? Лем пу́йду новóў! А ў тум льíсьі бу́ла кóрчьма йиднá, а та кóрчьма бу́ла живáньцька. Увуйшóў вун до кóрчьми, а там ни йи нúхто, лем молодá кочьмáрька; Тай прóсить сьа на нучь. Ай унá йому́ кáжи: Ни йи ту про тéби міста, бо ту дру́гі льу́ди прúйдуть. — І так вун у́йшоў вон, тай ду́мать собі: Де сьа типерь дьіу ў ночú? Тай найшóў там мéрьву таку́, тай сьа загріб до тóйі мéрьви. Прийшлú фурмáньоши, шчо товáр вéзли, тай зайшлú там на нучь. І ўна йіх приньалá на нучь, тотá жúтка. Дóрас прийшлú йійі живáни, шчо йіх перетрúмувала, і так ву́йшли вон рáдити сьа — жúтка ж живáнами: — А шчо з нúма будемé чинúти, с тúма фурмáньошама? Тай кáжуть собі: Товáр спрйáтайиме, а йім гóлови постúнайиме. — А ўни так сьа близь ньóго рáдьать жи мáло на ньóго ни стáнуть; а вун ву́слухаў, ву́тки онú суть тотú живáни, бо унú ни знáли за ньóго, а вун ву́ньаў нóжички іж жéбньі і удрíзаў йиднóму живанóви іс кúпиньа крéплик так, жи тот ни чьуў і ховáў собі і пушóў до тóго вáроша, у́тки бу́ли живáни і ознаймúў до шандáрськóго капітáна і так дóраз загнáли шандáріў де не шість із ним і він привíў йіх там до тóйі кочьмáрьки і сказáў удмикáти пиўнúцу і ў пиўнúци мнóго льудú побúтих і тот товáр найшлú, шчо тогдú заховáли ў ночú; та ўже жúтку скáпчили, ўже ў рукáх йи, áли ни хóчи повíсти на тих живáнуў, котрí там бу́ли. Али вун

ка́жи іти́ до то́го ва́роша і зогна́ти таки́х льуди́, шчо на них сьа да́шчо спо́дьійи чоловік зло́йи і: Йа спо́знау, бо йидному́ ка́лап на голові буў білий, а дру́гого знак мау. Та до́раз ізогна́ли тих льуди́ ва́росьќих, шчо на них сьа спо́дьівали да́шчо зло́йи і тот спо́знаў йидно́го, шчо маў ка́лап білий, а дру́гого спо́знаў, бо му удрізаў іс ки́пиньа ву́глик. Прикла́ли ў йидно, а то йиде́н по́стаў. Тому́ заплати́ли вандруўникови із ва́роськойі ка́си, а тих нагна́ли сидьіти на віки, а майи́тки йім попро́дали. А ун сьа забра́ў, та пушо́ў дому́ іт сво́йуй жоньі, у́тки буў. Та прийшо́ў ў ночи́ пут хи́жу, та відьіў, жи там двайи́ молодьі по́пи сидьа́ть ко́ло стола́ тай Бо́гу сьа мо́льать — ай уна́ сидьіла ко́ло них, тай сьа прислу́хувала; — тай хотьіў до них стрільати, жи за́бйи йидного́ і дру́гого і йійі із лаво́рвира, бо ду́маў, жи то йійі фрайіро́ви — а то його́ сино́ви пітньі. Ай пога́даў собі, жи: тот вичирішньій гньіў утклад́у йа на ра́но, та уви́жу, шчо с то́го бу́ди. І пушо́ў до биро́ва на нучь;- а його́ ни́хто ни спузнава́ў у́же, бо вун 20 ро́куў йак з до́му пушо́ў. І ка́жи вуп биро́вови: Шчо то ў туй хи́жи за по́пи сидьа́ть? Хотьіў йим сьа проси́ти там на нучь, там ни сміў. Ай, ка́жи йому́ бирі́ў, ту йидна́ жу́нка ву́годовала два хло́пцьі і дала́ йіх учи́ти, та за́ўтра йім буде́ весільа́.

Та, ка́жи, вун биро́вови, ци муг би йа там пути́?

Бирі́ў ка́жи: Чому́ ньіт? лем че́сно! І йа пуйду́, бо і мине́ буду́ть кли́кати, бо то сусіди.

Тай прийшли́ ра́но кли́кати; та йак кли́кали, тай вун ка́жи: А миньі ци мо́жна прийти́ почьу́довати сьа на тото́ весільа́?

Ай, ка́жи йому́, прийдьіть, прийдьіть соло́ткий і ви.

Та прийшо́ў вун, та го́стить сьа, йак дру́гі льу́ди; а ни́хто ни знаў, жи то оте́ць. Тай почьа́ў проси́ти уд музика́нтуў, жиби́ му дали́ загра́ти. Али до́рас сказа́ли йому́: Ма́ло поче́кайти, суть ту ста́рі гу́сльі, шчо наш ґа́зда ли́шиў, коли́ десь пушо́ў до світа; — а то ун сам. — І пушли́ і у́несли му гу́сльі, тай почьа́ў гу́сти тай співа́ти:

Гусе́лочки мо́йі с ки́дри зеле́нойі,
Уж два́цьать ро́чькуў йак ви положе́ньі.

Та то́жи у́стаў, та опцьілува́ў сво́йу жону́ і сво́йі дьіти і так живу́ть і тине́рь і шчи ни поме́рли. Та да́ле ни йи.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґеарськоï столиці.

Паралелï: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 292—294. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст.

198—205: Доброе слово. Т. IV. Ст. 477—480. — Очеркъ литерат. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, А. Пыпина. Ст. 186—187. — Schleicher, Litauische Märchen, Ст. 39—41. — Лѣтописи рус. литер. и древн. Т. I. Ст. 118—119. — L. Gonzenbach. Sicilianische Märchen. Т. II. Ст. 133—138: Die Geschichte von den drei guten Rathschlägen. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen a. d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 47. — Lütolf, Sagen, Bräuche u. Legenden. Ст. 85. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 431—434: De omnibus rebus cum consensu et providencia semper agendis. — Plutarch, de garrulitate, 14. — Petr. Alphon. 19, Schmidt, ст. 141; 16, ст. 114, Paris — Dialog. creaturar. 93. — Vincent. Bellovac. spec. mor. 3, 1, 10, ст. 907. — Bromyard, C, 9, 14 — Specul. exemplor. 5, 97. — Pelbartus, hiemal. 21, L. — Mart. Polon. ex. 8. N. — Arnoldus de Hollandia, 1, 8, 5, 2. — Baldo, 3. — Liber apum, 2, 43, 3. — Lucanor, 48, Quibusque, 50, ст. 460. — Bibl. des romans, col. 1777, ст. 197. — Fuggilozio, 158. — Libro di nov. 18, ст. 41. — Boner, 100; Zürich, 1757, app. 10. — H. Sachs, 1, 4, 383 — Eyering, 2, 51. — Egenolf, 114. — Memel, 1695, ст. 360. — Acerra philolog.. 4. 39. — Abrah. a. S. Cl. Lauberhütt, 1, 259. — Zeitverkürzer, 498. — Schmeller in Haupt's Zeitschrift. 1, 407. — Massmann, Kaiserchr. 3, 741. — Cab. des fées, 16, 258 — XL Veziere, Behrn. ст. 235; Cóntes tures, Petis de la Croix, 1707, 12, ст. 398; Loiseleur, 366; Swan, 2, 411.

17. Робиш, що робиш, усе посмотри на конець.

Ходи̂ў царь по країнах ўчити сьа ро́зуму; де при́йде, де шчо чьу́йи, то собі ў го́лову бире́. Айбо пут ти́ми рока́ми, шчо царь ходи̂ў по краінах, шчо міньістри його́ досуди́ли? Досуди́ли його́ міньістри, царь, йак при́йди, його́ зарізати. Кого́ міньістри найали́ зарізати ца́рьйа? Найали́ та́кой ца́рьйового бу́рьбільа, шчо ца́рьйа бри́твать, і дали́ йому́ мно́го гро́ший, лем оби́ ца́рьйа зарізаў. Но, йак при́йде царь домо̂, то ти по̂де́ш бри́твати ца́рьйа, бо царе́ви ни́тко ни го́дин до́йти́, лем ти до́йде́ш! Но царь за оти́ роки́ наўчи́ў сьа ро́зум. Даў за дві сло́ва царь три сто срібе́рних йинно́му дьідови. Прийшо́ў царь іт то́му дьідови, ви́дить, си-ди́ть дьідо на сто́льци́. Царь сьа почьу́доваў на дьіду, шчо дьідо таки́й цу́равий, рьйандавий ду́жи. Но, за шчо сьа почьу́доваў царь на дьіду? За ото́ сьа почьу́доваў, бо дьідо цу́равий ду́жи, а столе́ць пуд ним до-ро́гий ду́жи. Дьідо таки́й йак ко́ўдош, шчо хо́дить по хи́жах, а́йбо сто-ле́ць паньськи́й пуд ним. Звідать сьа дьідо тот ца́рьйа: Шчо ти хо́диш?

Царь ка́жи: Йа хо́джьу за розу́мом.

Но, то йа тобі дам ро́зум.

Та йакий ви миньі, дьіду, дасьте ро́зум?

Заплати́ ми ўпере́д.

Шчо хо́чити ви дьі́ду?

Три сто срібе́рних дай!

Даў царь три сто срібе́рних дьі́дови. Но, дьі́ду, да́йти миньі ро́зум!

Йакий ото́ ро́зум!

Ро́биш, шчо ро́биш, посмотри́ на коне́ць.

Но і с тим царь пошо́ў собі. Айбо царь зазві́даў дьіда: Ци бо́льши ни йи ро́зум?

Но, йди собі гет; до́ста ти то́го розу́ма, шчом ти даў.

І ца́реви ду́жи тото́ чьу́дно ўпа́ло, шчо тото́ йи. І царь куда йде, ўсе тото́ говори́ть: Ро́биш, шчо ро́биш, ўсе посмотри́ на коне́ць. Прийшо́ў домо́ і так бурбі́ль налади́ў собі бри́тву, ўши́тко, йде ца́рьйа бри́твати. Йак бурбі́ль ўтвори́ў две́рі, ўступи́ў до сьвітли́цьі ца́реви, царь йому, бо ўсе ца́реви ў голові́ ото́ бу́ло: Р. ш. р. п. н. к. Но царь і сам ни знаў йако́йи то сло́во йи. І тот бурбі́ль на́раз ўпаў на́кольінки і йми́ў ца́рьйа цьільува́ти ў но́ги, ў кольі́на, ўсьа́гди: Но, істи́нно ви́жьу, шчо присьві́тлий царь зна́уть, шчо йа хотьі́ў з ни́ми. І царь сам ни знаў, шчо вӧн хотьі́ў, лем поза́ то́го сло́ва: Р. ш. р. п. н. к. — бурбі́ль сьа ўстра́шиў, тай ўпаў ід зе́мли, бо ду́маў, шчо царь зна́йи, шчо хо́чи вӧн чини́ти. І царь ві́дьіў, ож вӧн ўстра́шиў сьа, ай ни дава́ў по со́бі зна́ти, ож вӧн ни зна́йи, шчо ла́дить із ним. Но, ка́жи, ви́диш хло́пи, ўстань горі́; йа ўпире́д знаў, шчо ти ла́диў зо мноў чини́ти. Но, кажи́ пра́ўду тише́рь, бо кидь ни ка́жиш пра́ўду, так ґра́ций ни ма́йиш!

І бурбі́ль ви́дьіў, ож царь зна́йи і ка́жи: Мине́ міньі́стри навели́, та́кой царьські, на сисе́; йак прийі́дуть присьві́тлий царь іс крайі́ни, тогди́ бих йа присьві́тлого ца́рьйа дорі́заў.

Но, хло́пи, та пра́ўдусь ісказа́ў, ци так?

Пра́ўду.

Но, тише́рь іди́ тоти́ міньі́стри закли́ч сьуда́, котрі́ тибе найали́, бо кидь ни пові́ш пра́ўду на них, то тибе́ загубльу́.

І вӧн прикли́каў тих міньі́стрӧў, бо му́сьіў і присьві́тлий царь тих на ши́бини́цьу осуди́ли і тому́ ґра́ціу даў бурбі́льови; тому́ ни ўсу-ди́ў нич. Тоди́ царь собі поду́маў: Та ни за́дарь йа даў три сто срі-бе́рних, бо оти́ миньі дві сло́ва живо́т подарува́ли: Ро́биш, шчо ро́биш, позира́й на коне́ць.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Wisła. T. VIII. Ст. 439—443: Trzy rady.

18. Чудова машина.

Обновиў са йидéн мáйстир у йиднýм вáроши, шчо спрáвиў такý машúну, шчо місто попá Слýжбу служúла, áйбо місто дьакá, а уни́ дóма на пóстели спáли. Лем принéсли машúну т попóви двайú йнаши, полóжили кóло пóстелы, вúньали з нéйі йиднý бльáху, то йи с тóйі машúни йазúк і тóму йазúкови ў пóстели вúслужиў пуп слýжбу. Уднéсли йий до цéркви йнаши, тотý машúну: витслужúла з дьакóм Слýжбу. На дрýгу нидыіьу принéсли машúну два йнаши до дьакá. Полóжили кóло пóстилы, вúньали бльáху: шчо мáйи дьак служúти ў цéркві, та витслужúў кóло бльáхи. Понéсли йнаши двайú до цéркви і витслужúла машúна Слýжбу місто дьакá. Учинúла са новинá: ни трéба ни попá, ни дьакá, бо будé кóнчити машúна!

Ўзьаў мáйстир машúну, поньýс до тóго на друкáрньу, жéби попозúраў, йакá то машúна, жéби йий записáў і вúмальовати даў, то бýде і місто цáрьйа бéсыдовати. Увúдыіў новинкáрь сесьý машúну і роздýмаў собі, жи кáждий дóходок велúкий бéре, а вун ныт, колú вун до новиний ўшúткой мух би мáти óкрем плáци на рук вит цáрьйа йиднý стýўку дарýнку. Узьалú машúну, понéсли до цáрьйа.

Заклúкали новинкарьйá, ци чуў і ци вúдыіў, йак тотá машúна говорúть. Вúньаў царь кáртку, тотý бльáху іс тóйі машúни, наповіў йуй, же нúдасть нікому бýльшу плáцу, бо ни вистайú цáрьйа кáждому даровáти. Царь пушóў с хúжи, машúну лúшиў на пáна новинкарьйá. Новинкáрь скóро вúтьах бльáху і повідать бльáсьі: Ўшиткі майстрú, йак змудріли, та мáуть бýльшу плáцу, а йа, новинкáрь — áни йидéн ґрáйцарь ми ни хóчи путступúти царь. Побúў би го Бог, тóго скупóго цáрьйа, жи вун ни позúрать на мóйі дыіти, ўшúткой велúть друковáти. Фрас би го са ўлáпиў.

Полóжиў новинкáрь назáд до машúни бльáху, ньай машúна стойúть мóўчки, зáкльа дахтó прúйди дрýгий ід машúны. Чей го машúна місто мéни поганьбúть!

Видé царь мнóго панýў, машúну укáзувати. Новинкáрь са скóро зобрáў і витклонúў, жéби там ни стойáў, колú будé царь ганьблéний од машúни. Ідé царь із рáдістьоў машúну ўказáти, жи уже бýди лем у пóстели лежáти, а машúна бýди місто цáрьйа рóскази давáти. Прийшлú многі панóви тотó позирáти; прийшóў і царь пéрет панóма прославúти са. Вúньаў бльáху із машúни, почала машúна бесыдувáти: Пропáў би такúй царь, бо ун скупúй, ни увáжать на новинкарьйá, жéби подарувáў йиднý стýўку на йогó дыіти; бодáй го укльалó, трúмаў би го фрас!

Заганьби́ў са пере́т пана́ми царь: Купи́ў собі біду́ за вели́кі гро́ші. Йак почала́ біда́ бреха́ти, ни мож біду́ по пи́ску ўда́рити: а́ни са ни ганьби́ть, а́ни са ни бойі́ть. Ко́пнуў бим до не́йі, чого́ ньа ганьби́ла: пола́мле са, чко́да гро́ший мо́йіх. Пола́мльу — дам йий попраўлья́ти; затра́чу йа йий гет! То́го ма́йстра, шчо йий спра́виў, заві́сити дам, ньай са затра́тить тота́ ви́станова. Чого́ би двайи́ маши́ну не́сли, а пуп би сам до́ма спочива́ў? Ньай оста́ни, тай ньай слу́жить. На маши́ну ньай са ни бізу́йи, та дуста́ни ко́руӷ.

Та мі́сто тих, шчо буде́ сам до це́ркви ходи́ти, ни буде́ тре́ба двом до це́ркви маши́ну носи́ти, та доста́ли по́пи ко́руӷ.

Пору́чила крайі́на: сього ма́йстра ў.ьали́ на се́би, жи го ни даду́ть загуби́ти, бо то, ма́йстир розу́мний спра́вити го́дин! Кому́ тото́ нипотрі́бно, ни му́сить уд ньо́го купи́ти, шчо́би го би́ло і ганьби́ло. Ньай ма́йстир жи́йи!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столицї.

19. Добре заробив.

У йидну́м ва́роши буваў бі́скуп. Там бу́ли у тум ва́роши йармарки́. Прийшли́ льу́ди на йа́рмарок бога́ты, ночова́ли ў касино́ві. Похворі́ў з ми́жи них йиде́н земньа́н бога́тий, даў са сповіда́ти на смирть. Хто пу́йди за попо́м? Плачу́ му пйа́тку, бо зна́у сам, жи ва́рошом ни мож іти́ на са́муй пу́ўночи. Пушо́ў сам тот пан, шчо кавейга́з три́маў, бо чкодова́ў слуго́ви дати́ за курту́ путь пйа́тку. Прийшо́ў — йак ко́ло бі́скупа, мно́го по́пуў бува́ло і хо́дить йиде́н пуп ко́ло біску́пського до́му у ночи́, шпаціру́йи, ни хо́чи му са спа́ти. Хто там йде? зві́дуйи са пуп от то́го па́на, шчо на ва́роши кавейга́з три́маў.

Йа пан с кавейга́зу. Прийа́ў йим льуди́й на нуч, же́би ў ньа переночува́ли. Йиде́н похворі́ў з ме́жи тих льуди́й, з мі́жи ку́пцуў, йиде́н земньа́н.

Шчо вам за́ то плати́ў, шчо́сь-ти за мноў прийшли́?

Те́мна нуч бу́ла і йи, та плати́ў пйа́тку.

Ско́ро пушо́ў пуп хво́рого на смирть сповіда́ти, же́би ни ўмер кре́м спо́віди. Йак го ви́сповідаў, кавейга́зник хотьі́ў заго́стити попа́ іс сво́йийі ла́ски, ни за гро́ші, лем за́дармо. Посіда́ли іт столо́ви, шчо його́ кавейга́з і тот пуп, до камара́ства. Даў кавейга́зник попо́ви до́бройі па́линки і напи́ў са й сам. Зайшо́ў з ним до фі́ґльыў. Повіда́ть кавейга́зник попо́ви: Уса́гди біда́ худо́бному; бога́ты собі спльать, а худо́бны хо́дьать.

Повідать пуп кавейгáзникови: Ачéй уни́ худóбны?

Тáбо йа пан, миныі грóший трéба; жáловаў йим слугý па такý куртý путь загнáти пйать золотýвок заробúти.

Повідать пуп: Ни хóчи са богáтим спáти, лем худóбним.

Ачéй уни́, пáни, ни богáч? попóви гвáрить.

Ци ви кавейгáзнику знáйите?

Та прáўда, повідать кавейгáзник, жи йа знáу. Ви лем пуп, тáсьте прийшли́ ў ночи́ ту, а ваш біскуп собі спить.

Повідать му пуп: Ни схотыілибисьти са застáвити, ци біскуп спить? Йа стáўльу дві стýўки.

Йа застáўльу дві стýўки, жи біскуп спить.

Йа вам, повідать пуп кавейгáзникови, по пýўночи ў йидну́й гóдины, йа вам са застáўльу, жи типéрь біскуп ни спить.

Повіў кавейгáзник: Полóште туй два сто златýвок, будý віровати.

Ви́ньаў пуп буґільáрь з грýшми і полóжиў на стул дві стýўки. Но, ци полóжиў йа своїі грóші на ваш стул? повідать пуп. Закли́чте собі мýдрих світкýў, чужи́х льуди́й, кýпцуў, на свидыітéлство, котри́й грóші ўтрáтиме.

Повіў кавейгáзник, же вуп ни збáйи.

Роскáпчаў пуп свóйі шáти верхныі, ви́ньаў золоти́й ланц, на золотýм ланцкý хрест золоти́й: Ізвідýйте са, кавейгáзнику, шю йа за йидéн, тих чужи́х льуди́й.

Присвітчили льýди: Пуп нийиден ни нóсить золоти́й лáнцок і золоти́й хрест, йак ў день, так ў ночи́, лем біскуп, бо йи заслужéний.

Утрáтиў кавейгáзник за йиднý пйáтку дві стýўки. Ни мух собі спáти, зогнáла го бідá на біскупську дóльу. Дорогá плáца у ночи́ кавейгáзникови ходи́ти, а шче дорóжа попóва. Кавейгáзник за пйáтку, біскуп за дві стýўки і за йидéн погáрь пáлинки!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиції.

20. Виграв!

Ішóў пан вáрошом іс пáньоў, провáдили са пóпуд боки́. Мáла пáныі дóўгі віґани, шчо на йидéн мéтер іззáду са зéмльоў тьáгали. Рьйаховáў собі пан, тот йидéн кáбат, жи вун за ньóго стýўку даў свóйуй пáни. Ішóў йидéн войіський офіцир швиткo вáрошом кóло тóйі пáныі на рóскас перет капітáна, у котрýй гóдиныі рóсказ маў дустáти, шчóби са ни за-

бáвиў. От пáны далéко стойáли кáбати. Лáйтнан дуйшóў, кунцóм чіжмом до кáбата ўвáдиў: Муцний хлоп буў, молодий — мнóго йуй са тóго кáбата розодрáло. Почáў на ньóго пан кричáти. Ўчýли польіцáйти: Ни помóжи, пан лáйтнант, жи йдуть на рóскас пéрет пáна капітана, бо йдуть на вáроську хижу. Йак йім вáрош-капітан опсýдить, ци будýть мáти штроф, áйбо ньіт.

Зáрас прийшлá тотá гóдина, у котрýй са маў постáвити лáйтнант. Даў го капітан гльáдати, де йи тот лáйтнант, войáкома по вáроши. Зáрас са дочýли, жи лáйтнант запрéний у вáроськуй хижи, шчо роздéр кáбат йиднýй пáни. Напýдиў са капітáн за свóго лáйтнанта: Йа ту стáрший над войáкома, йак дóбрий отéць нат свóйіма дытьми. Дытвáк завинить, отéць штроф заплатить. Заплачý й йа за ньóго! Ни мáйи го другий карáти; йа йогó капітáн, йа го мáу штрóфати. Заплачý за ньóго два тисьач золотýвок, бо вуп хлоп молодий, та йогó чкóда нивинного — ай хоть і винний — у арéштьі мордовáти.

Прийшóў войімський капітан д вáрош-капітáнови. Звідуйи са: Де муй лéйтнант?

У арéштьі запрéний! Чом пудрáў на пáни кáбати? Там видьіли льýди і йиньí пан: Пóпуд бóки са тримали, колй ун кáбати розудрáў. Шчо винни, трéба платити, повідать вáрош-капітан; крем тóго пáна ни знáу, шчо йуй кáбат куповáў.

Заклúкали пáна й пáньу: Йакий кáбат дорогий? Повіў пан: Йинну стýўку.

Повіў войімський капітан: То ни мнóго, йа заплачý за ньóго, áли випусьтте гó.

Полóште стýўку пан капітáн на стóлик, та са пýстить пáна лáйтнанта.

Полóжиў капітáн стýўку пéред вáрош-капітáна, жебú узьалú пан і пáньі. Одобрáў пан свóйі грóші. Подьáковаў лáйтнант капітáнови свóму, шчо го з біди вимíньаў: Чéкай лáйтнант, ти шчи ни знáйиш. На муй рóсказ, за мóйі грóші, кáбат муй. Долóў с пáньі, ньай витти йде гóла.

Повідать пан: Хтóби тотó 'псудиў, жебú йшла пáньі гóла? Ни пýйди онá витти гóла áни за два тисьач злáтих.

Добрí, пáни, ти миньí за тот кáбат два тисьач заплáтиш. Будемé са бóрати, котриййисьме моцньíйші: Ци твóйиньі пáньі кáбат, ци муй лáйтнант. Ти йи пан сам свуй: Йа капітан кральоўський. Кить ту гóдину ўтрáчу, на рóскас са ни постáўльу, твердий штроф мáу. Мóжиш ти ту, пáни, до вéчира стойáти, дишкуровáти: за мóйі грóші, муй лáйтнант. Долóў кáбат з нéйі!

Капітан ўлáпиў за грýди пáньу: Роскáпчуй ґóмбички, муй лáйтнант!

Повідать пан ва́рош-капітанови: Ци ви́диш ти, шчо вун ро́бить?

Кидь купи́ў, слободе́н свой ўзьати́.

Та ун мо́йу па́ньу до га́ньби заве́де!

Ни гу́рше, йак ти мо́го ла́йтнанта. Повіда́ў ти, жи ла́йтнант ка́бат пудра́ў, а йа шчи за ньо́го сту́ўку даў. Та де тото́ пудра́ний, кить шчи сту́ўку варт?

Про́сить пан капітана войімського: Же́би такі до́брі бу́ли, за́кльа принесе фрайцімирка дру́гі ка́бати...

Йа ни че́кау за сво́йі гро́ші а́ни крок, ни́ґда!

Шчо же жа́дайите?

Йа ни жа́дау нич, бо ви, па́ни, опсуди́ли два ти́сьач зла́тих сво́йиіі па́ньі га́ньбу, шчо пудра́ў ла́йтнант ка́бати. Самі зна́йити, жи доро́жий ла́йтнант, йак па́нин ка́бат.

Ни бу́ло по́мочі у па́на. Поло́жиў два ти́сьач зла́тих па́ну капіта́ну, шчо ни браў капітан вид ньо́го розодра́ний ка́бат. До́рого го пан купи́ў, коли́ буў нови́й, шчи доро́жи, йак пудра́ний. Жи з войімськима офіцірьйома ни мож собі заходи́ти, бо ўни ма́уть ўсьа́ку пра́ўду; уни́ самі пра́во ко́ньчать, ай у пра́ві слу́жать. Кру́тьать на сво́йи, жибі пра́ўда бу́ла йіх, до́ки ни ви́крутьать.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

21. Покаране зло.

Йиде́н префе́сор — больіли го о́чи, шчо аш хотьіў осьльіпнути. Його́ жена́ привела́ д ньо́му до́хтора, же́би му спомо́г, во́чум. До́хтор повіў, же ду́жи пйи, та му во́чум шко́дить; ай ньай ни ку́рить.

Ни муг ви́тримати тот ро́скас префе́сор, же́би ни ку́риў. Пушо́ў до до́хтора, ци би то йому́ ни ле́кше бу́ло, шчо́би з до́ўгого попі́сара, іс піпи кури́ў.

Повідать до́хтор: Мо́жете.

Айбо префе́сора куртьіло і пи́ти: та ки́дьби таку́ фльа́шку ду́жи до́ўгу купи́ў, а до то́го па́линки, та так дале́ко от се́би три́маў і так тогди́ пиў, та́би ни чко́дило во́чум його́.

У на́шум кра́йу йиде́н префе́сор із ґа́здом пра́во ма́ли. Тото́ префе́сор му́дрий буў, каза́ў ґа́здови: Ни пушча́й сво́йі ву́ўци до копи́цьі пуд мо́йи сіно; дам бичилова́ти на тво́йі ву́ўцьі.

Ґа́зда буў бога́тий, ни бойа́ў са сло́ва от префе́сора, зроби́ў йому́ чко́ду. Даў префе́сор сіно обичилова́ти. Закли́каў ґа́зду то́го, чи́йі бу́ли ву́ўцьі: Йак ма́йиш дьа́ку? Ци заплати́ш, ци тибе́ до пра́ва дава́ти?

Ни бойу́ са пра́ва, а́ни тибе́, ти світу́уцу! повіу́ ґа́зда префе́сорови.

Пушо́у префе́сор на по́нус до соу́ґаби́рова: Коли́ миньі чко́ду учини́у, шчи ньа і ви́ганьбиу́! І ви́ньау бичелний лист.

Соу́ґаби́роу прийа́у ра́до тото́ пра́во. Ви́йшли комешійі до вала́лу, би са поста́вили на пра́во ґа́зда і дьак. Ґа́зда тото́ учу́у, же вун буде́ пра́во ма́ти. Заку́риу йиде́н кіма́к пчул, у́зьау цалком на пле́чі і поньу́с соу́ґаби́ровови, шчо́би було його́ пра́во. Соу́ґаби́роу зра́довау са за мед суди́ти добрі пра́во ґа́здови, а префе́сорови ни барз на його́ стра́нку.

Прийшли́ на пра́во обайи́, йак префе́сор, так і ґа́зда. Звідать са соу́ґабіроу: Котри́й гу́рше винова́тий?

Повідать префе́сор: Опсуди́ли біра́ки, же чко́да мо́йа. Іззіли ми сіно ву́уцьі ґа́зди то́го, шість це́нтуу́ чко́ди ма́у, на шість золоту́вок. Айбо вун мине́ і ганьби́у; пре́чік йа уче́ний, а ун ньіт і йа у́ нього бла́зен за сво́йу пла́цу!

. Йак вун тибе́ ганьби́у? звідовау́ са соу́ґаби́руу́.

Каза́у миньі пу́дло, уче́ному: Пойи́б ма́тьір сво́йу!

Повіу́ соу́ґаби́роу: Не велико́й сло́во ру́ськой. На то йи ма́ті, би са з ньоу́ видмага́ті! — То повіу́ соу́ґаби́руу́.

Префе́сор поду́мау́: Шчо глу́пому соу́ґабі́ровови повісти? Де не слобу́дно соу́ґабіровови вереди́ти? У канцала́рньі — попо́ви ко́ло при́стола — а́ли йидна́ко, жи йа уче́ний: Пойи́б і ти сво́йу ма́тьір, пан соу́ґабіруу́, за мо́йі гро́ші.

Аче́й йа ни твуй бла́зен, бим ти сисе́ енґидова́у, бо йа соу́ґаби́руу́; пуп ґа́зда у́ це́ркві, а йа у́ канцала́рньі.

Йаку́ пра́у́ду ко́ньчиш, таку́ пра́у́ду ма́йиш. У́зьау́йись ґа́здови с плеча́, повідать му дьак, важну́ робо́ту. Йак, пан соу́ґаби́руу́, будеме́ ми двайи́ іти́ на пра́во?

Запоносова́у соу́ґаби́руу́ до пра́ва пе́рше: чому́ його́ ганьби́у йиде́нь піве́ць, же у́тра́тиу шість золоту́вок, а миньі до ма́ттери накла́у́, соу́ґаби́ровови!

Прийшло́ пра́во пе́рет фійошпа́на, шчо́би повіда́ли пра́у́ду іс сво́йоу́ ска́ргоу́. Повіу́ соу́ґаби́руу́: Ун миньі повіда́у у мо́йуй канцила́рньі, оби́ йа сво́йу ма́тьір пойибау́.

Повіч пра́у́ду, каза́у йому́ фійошпа́н, пан соу́ґаби́руу́, шчо ун у те́би гльа́дау́?

На пра́ві буу́.

Йако́й було́ пра́во?

Бичилу́нок. Опшацова́ли сіно, шчо у́ копи́ци пойіли ву́уці. Ву́уці були ґазду́уські, а сіно сього піу́ца́; дава́у го бичилува́ти на шість золоту́вок.

Одобра́лисьте, па́не, гро́ші, учи́тельу? повідать му фійошпа́н.

Шчи ми каза́ў ґа́зда, бим сво́йу ма́тьір пойибаў.

На то соуґаби́руў присвітчиў, жи так ма́йи бу́ти.

Повіў фійошпа́н: Буде́ за тото́ три сту́ўки, соуґаби́руў штро́фу плати́ти; ньай го мед ни корти́ть, а́ни лакутки́, ньай повість пра́ўду й сво́йуй ма́ттери. Шчо маў сидьіти ґа́зда, та ньай сиди́ть соуґаби́руў за йиде́н рук, ньай зна́йи, йак пра́во йде.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

22. Дурний дає, мудрий бере.

Два́йи бра́тьа са подьіли́ли, шчо йім зуста́ло по йіх утцьо́ви: пйать коро́ў і чоти́ри во́ли. Повідать моло́тший: Миньі буду́ть три коро́ви. Чого́ ти ста́рший так йись зле ґаздова́ў, шчо ни суть ду́йидному по три?

Повіў ста́рший моло́тшому: Йа поча́ў пе́рши роби́ти йак ти, та миньі прихо́дить тота́ коро́ва, бо йа тим ча́сом собі зароби́ў, за́кльа ти ви́руст.

Повіў моло́тший: Йа тобі ни поинґиду́у, дам тьа до пра́ва. Му́сить бу́ти коро́ва мо́йа.

Пушо́ў ста́рший, на́йаў собі фішка́риша, шчо́би коро́ва його́ бу́ла. Даў фішка́ришови йидну́ дисьа́тку. Прийшо́ў дому́ із ра́дустьоў, жи його́ коро́ва бу́де, бо ун собі пойидна́ў фішка́риша. Брат тото́ ўчуў, моло́тший; пушо́ў і вун пойидна́ти собі фішка́риша. Порайі́ли льу́ди до́брого фішка́ріша, котри́й зна́йи добрі́ суди́ти права́. Пойидна́ў то́го, шчо й брат його́: даў йому́ дисьа́тку. Повіў фішка́ріш, же: коро́ва тво́йа; йак при́йдеш на пра́во, прине́сеш ми пйатьдеса́ть золоту́вок; на бізо́ўно му́сить бу́ти коро́ва тво́йа! Прийшо́ў дому́, построкоши́ў са — зроби́ў, шчо ни бойіть са о бра́та: — Ни бо́йу тьа са! бу́ди коро́ва мо́йа, бо йа на́йаў фішка́ріша! Прийшли́ комешійі за ни́ма, шчо́би коро́ву на пра́во пригна́ли і по пйадеса́ть золоти́х прине́сли, обідво́м. Привели́ ко́рову до фішка́рського двора́: йиде́н брат віў, дру́гий гнаў! Закли́каў пан фішка́ріш на служни́цьу сво́йу, на Ма́рьйу: Возьми́, Ма́рьчо, коло́тку, замкни́ коро́ву у хльиві́. Но, типе́рь по́йме до канцала́рньі, чи́йа бу́де коро́ва.

Іду́ть бра́тьа по́зад ньо́го. Прийшо́ў фішка́ріш до канцила́рньі пе́рет соуґабі́рова, повідать му мадьа́рську бесі́ду, би тоти́ два бра́тьа ни розуміли. Шчо фішка́ріш повідать?

Пан фисоуґабі́роў! уни́ ма́уть до́ма чоти́ри коро́ви, а йа ни ма́у а́ни йиднойі. Та миньі типе́рь йинну́ привели́, же́бим йіх з ньоў подьіли́ў.

Пирéтну йий на пул, ни будé корóви, лем мньáсо. Дам дві лáби йинному, а дві дрýгому, збýдуть са здорóўйа із вáроша домý мньáсо нéсти. Ньай зустáни корóва миньі! Так йіх прóшу, йак пáна фи́соўґабірова, свóйого камирáта.

Мóжете, брáти, зустáти. Ни такі ўни богачі, йак ти. Ўни тобі лем тутý привели́, шчо йім са нильуби́ла.

Прóшу тьа, брáти, присýть ми грóші, бо йа йім росказáў принéсти. Знáу добрі, жи принéсли, лем ти роскáш утдати́ по пйатьдесáть золотýвок йидéн а йидéн. — Типéрь повічте пан великомóжний фисоўґабіроў, котрóго корóва бýде? Ци стáршого, ци молóтшого?

Соўґабіроў повіў рýським йази́ком: По кýлько дóма мáйите?

Ішчи́ чоти́ри: йиднóму два, стáршому і молóтшому два. І по два вóли, лем са на туй корóві вáдиме.

Охáпте корóву туй у пáна фішкáріша, ни будетé са на ньуй би́ти, áни вáдити. Будетé дóбрі брáтьа.

Ой ми ни енґидýйиме свóйу корóву.

Ачéй йа вам корóву ни пирéтну, бо йа йий ни ожиўльý, а знáу добрí, жи ви двайи́ йиднý корóву ни понéсете, кидь вам перерубáу, бóбисьти са здорóўльа зби́ли! повіў соўґабіроў двом Руснáкум. Но, типéрька готóвой прáво. Полóж, Васи́льу, пйатьдисáть золотýвок, кидь хóчиш, ту на стóлик і ти Андрíйу!

Соўґабіруў даў грóші фішкáрішови ўши́тькі. Руснáки са ўгруми́ли: За шчо ми тýлько грóший полóжили фішкáрішови?

Фішкáріш са погньíваў, на Руснáкуў скричáў: Ачéй мóйа пáньі ни Рýська зальýштана хóдиць кóло крáви. Йа мýшу собі найати́ служни́цу за пйадесáть золотýвок, дозирáти корóву.

Повідать Васи́ль: А йа за шчо дрýгий?

— Ачéй йа ни боднáрь пуд корóву зроби́ти дýйник, корóву дойíти, вит стольарьйá столéць купи́ти! Зійшлó прáво от цáрьйа з Бýдапéшту, от кірáльа і готóвой прáво!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

23. Піп і владика.

Та буў ў йиннóго ґазди́ син ў Вирхóвиньі; та даў йогó во шкóлу, рад буў йогó на попá ўýчити. Та йак буў ў шкóльі, та там ни дýжи сьа ўчиў, ай ходи́ў так. А отéць ходи́ў ўсе до ўлади́ки, та проси́ў, оби́ з ньóго буў пöп. І лади́ка казáў: Нáйби буў, кобú хотьíў учи́ти сьа.

І овôн добу́ў своїх там лыт во шко́льі і ни мӧг доу̂чи́ти. Айбо оте́ць му бу́ў вили́кий ґазда́, та плати́ў мно́го лади́цьі і тим профе́сорім, обй ун у́йшоў на попа́. І йак дуйшли́ роки́, зайшло́ так дыло, ож у́йшоў на попа́. І пушо́ў і бу́ў ко́ло отцьа́; фа́ри йому́ ни придьільа́ли ско́ро і вӧн пак ходи́ў му проси́ти фа́ру, оте́ць му. І придьіли́ли му таку́ пусту́ фа́ру, де ни́кто ни заходи́ў. Там овôн попова́ў. Тай кортьіло лади́ку зна́ти у̂ йаки́йсь чьас, йак овôн попу́йи. Лади́ка прийшо́ў пут це́ркву, та іми́ў слу́хати. І дали́ му зна́ти церкӧу̂ники́ ци дьаки́, ож йи лади́ка. Тогди́ вӧн утпра́у̂льать, та ка́жи: Сто коблыі́ў пшени́цьі буду́ ма́ти, та 50 буде́ миньі́, а 50 буде́ лади́цьі! Лади́ка тото́ у́слухаў і так йому́ одвіти́ў: Мани́, си́нку, мани́, йак йись до типерьману́ў; утпрау̂льа́й да́льше. — Тай там до сме́рти бу́ў за попа́, тай ни ру́шиў го ни́тко.

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка, в Солочині, Берегської столиці.

24. Як жид Русина правотив.

Бу́ў йиде́н ґазда́, фурма́н. Ходи́ў у́се по пу́тьох, от сво́його до́му на два мі́льі зе́мльі і спо́знаў са з йидну́м до́брим качмарьйо́м. Хоть маў гро́ші, а́бо й ньіт, а ун йому́ у́се даў йі́сти і пи́ти. Бу́ли собі до́брі льу́ди. Ішоў раз, росказа́ў собі дві йайца звари́ти, тот фурма́н, у̂ сво́його до́брого побрати́ма, у жи́да. Не плати́ў тоти́ йайца, опста́ў до́ужен чоти́ри ґра́йцари. Прийшо́ў дому́; та му приу̂нува́ло ходи́ти по пути́; прода́ў ко́ньі гет: Ні́ґда ни спочи́ну, лем у́се по пу́тьах хо́джу! Ни маў ко́ний за ву́сьим ро́куў. У ву́сьим ро́куў купи́ў собі шу́мньі два ко́ньі і коч, буде́ фійакри́ти. Узьа́ў собі ве́сти двох пану́ў на шість міль зе́мльі за два́цать золоту́вок. Ду́жи дорога́ фурма́нка би́ла; бога́тьі пано́ви ни жа́лували му плати́ти, бо шу́мньі ко́ньі маў і коч. Прийшли́ до побрати́ма, до жи́да. Привіта́ў го жит. Звідуйи са: Чи́йі ко́ньі? Повіда́ть му Ру́син, жиду́у̂ський побрати́м: Ко́ньі й коч, то хва́ла Бо́у, у̂ши́ткой мойі. А до́ма-сь ци бога́тий? Ма́у до́брой по́ли, шу́мньі дві хи́жи і шчо ми тре́ба у̂ ґазду́у̂стві; у̂ши́ткой ма́у. Ми бу́ли, повіда́ть му жид, до́брі побратимо́ви, а́йбо ти миньі у̂чини́ў чко́ду; у̂же ву́сьим ро́куў йа тобі звари́ў дві йайца, а ти ни заплати́ў; кидь бу́ў-йим тогди́ поло́жиў пут ку́рку, та бу́ў-йим маў два ку́ри; ни рьйахуу ти до́рого, йак побрати́мови, лем по 40 ґра́йцаруў йидну́; то лем на йиде́н рук. Сам зна́йиш, побрати́ми, жи до ро́ка — то ни мно́го. Йидна́ ку́рка зне́се три́цать йайиць; ци пра́у̂да? Пра́у̂да, повіў йому́ Ру́син. А йа тобі ни рьйаху́у до́рого за два ро́ки: шісьдеса́ть і два кури́й, ка́жда ку́рка по штири́тцать ґра́йцаруў.

Йа собі порьйаховаў, ку́лько то́го мо́жи бу́ти за ву́сьим ро́куў ў ме́ни, кури́й, та мі ви́йшло ўши́ткойі су́ми на йиде́н мільйо́н. Запла́ть ми, по брати́ми, бо тьа до́ўше ни ждаў.

Побрати́м са напу́диў. Тыка́ў до во́ли ско́чити, жи ту́лько собі зафурмани́ў с пудли́ма ку́ньма, шчо са ўши́ткого збуў; а йак са ра́дуйи до́брим, Бог му даў — та тото́ ўже жид бере́.

Отповіў му жид: Кидь ни хо́чиш че́сно оддати́ хи́жу і ко́ны, с хи́жи са ви́брати, дыти своі́йі, на́йму на тьа фіска́ріша; тако́й іду́, за йидну́ дисьа́тку.

Фіска́ріш са ўзьаў до пра́ва. Росказа́ў ко́ны до пра́ва ў а́лашу запе́рти. Худо́бний са напу́диў: Ньа́й ро́бльать з дытьми́, шчо хотьа́ть!

Сам са йде повісити.

Зустрітиў го ци́ґан чо́рного, засмуче́ного ду́жи. І го са звідуйи: Шчо вам йи? Ви ў йаку́мось страху́!

Ун іж жальу́ ни мо́жи повісти. Ле́дво йому́ отповіў: Че́рез дві йа́йца, та-м са ко́ний і ко́ча і ґаздуўства збуў; типе́рь са йду повісити.

Звідуйи са ци́ґан: Коли́ бу́ло тото́ пра́во?

Шчи ни бу́ло, а́ли ўже ко́ны засиквисто́ваны.

Йак Буг дасть, так бу́ди! повіў йому́ ци́ґан. Ви́слухайте пра́во; аш так будеме́ зна́ти, ци пропа́дуть ва́ші ко́ны; бо ваш чорт пудбу́риў, та са ра́дуйи, жи пре дві йа́йца ви са усмертите́.

Тадь бо жид найа́ў фішка́ріша.

Та наймі́те й ви!

Та за шчо? Ўйу́зим двух пану́ў; ма́ў-им дуста́ти два́цать золоту́вок. Ко́ны засиквистова́ли, пано́ви собі фурмана́ дру́гого найали́ і пушли́.

А йа буду́ ваш фішка́риш; да́йти мины́ де́сать ґрайца́руў. Верны́те са на пра́во. Повічте ко́ло фисоўґабіро́ва, жи: Йа ўже найа́ў фішка́ріша на то́го жи́да.

Ско́ро жиду́ўський фішкариш ви́ступиў пе́рет со́ўґабіро́ва і поча́ў ку́ри рьйахова́ти, ку́лько мно́го за ву́сьим ро́куў бу́ўби жид нагодува́ў. Хо́чи соўґабіроў зна́ти, де фурману́ў фішка́риш: Ўши́ткі пано́ви ту? Котри́й то йи того́ фішка́риш, жи ми ту ўши́ткі, а ун собі шчи йидно́го найа́ў. Покли́чте на тото́ пра́во своі́ого фішка́ріша.

Пушо́ў кли́кати. Ни ўвойшли́ ра́зом.

Но, де йи фішка́ріш?

Заба́виў са до́ма, бо пи́льну робо́ту маў.

Уво́йде ци́ґан. Звідууть са пано́ви: Чого́-сьти прийшли́?

Йа фішка́ріш сього́ че́сного ґазди.

Ўшитькі панóви посмійали са, чей ци́ґан ша́лений. Покортыло соў-ґабіро́ва циґа́ньські фіґлы: Йакісь пісма браў, коли́сь йшоў до канцала́рныі, шчось са заба́виў, жись ни прийшóў тогди́, коли́ й ми?

Бо йа ходи́ў до лози́ньа позира́ти ле́нчу, шчом посыйаў йиде́н горне́ць ле́нчі варе́нойі.

Та ци посходи́ла, ци́ґани?

Ой ныт.

Та де ти ви́дыіў ци́ґани, жиби́ варе́на ле́нча ізуйшла́?

А уни́, пан великомо́жний фисоўґабіроў, де уни́ ви́дыли або́ чу́ли, жиби́ із двох варе́них йайиц да́хто ту́лько кури́й наголдува́ў? Типе́рь ву́сьим ро́куў маў жид ви́но і па́линку і слугу́ і ґазду́ўство: за ву́сьим ро́куў ни ґаздува́ў нич, лем за дві йайца на йиде́н мільйо́н? Ку́лько би то тре́ба хлыба на мільйо́н кури́й на ву́сьим ро́куў. Його́ фішка́ріш рьйаху́йи, а хлыб ныт!

Пра́ўду ма́йиш, ци́ґан. Опсуди́ў соўґабіроў тото́ пра́во, жеби́ фурма́н заплати́ў жи́дови чоти́ри ґра́йцари за тоти́ дві йайця, а за га́ньбу, жеби́ поло́жиў два́цать банько́вок; чого́ му спер ко́ныі і коч і фурма́нку?

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

25. Як прийшов богач на біду.

Буў у йиднýм вала́лыі йиде́н ґа́зда за біро́ва. Ни маў си́на, лем йидно́го. І ў сусіди такий буў істáрьйа, йак біру́ўський і у качмарьйа́, шчо бу́ли вало́ўшныі тот рук у катуни́ йти, за войа́куў. Прийшóў ро́сказ до биро́ва, жиби́ доста́виў войака́ йидно́го: ци сво́його си́на, ци сусідового, а́йбо качмарьйо́вого, а́йбо місто них трьйох ньай звербу́уть за гро́ші йидно́го. Повідать біру́ў т сусіди: Ізло́жме гро́ші, три сто золо́тих, найміме войака́ місто на́ших сину́ў! Ізложи́ли три сто зла́тих, звербува́ли войака́. Отпрова́диў біру́ў до войа́куў вербу́нкоша і здаў са. Похвали́ли го пано́ви войімські: Фа́йногось хло́па нам привіў! Навирвуў са біру́ў до сво́його до́му, зайшо́ў до ко́рчми. Повідать качма́рь: Йак там, Міку́ли?

Та добрі, хва́ла Бо́гу.

Ско́ро жид даў йиде́н жи́длык па́линки за́дарь біро́вови. Біру́ў узьа́ў туту́ па́линку, поклони́ў на сусьи́ду бли́жнього, с котри́м у йидно бува́ли, шчо і ў то́го сусіди таки́й син буў, йак біру́ўський. Біру́ў поклони́ў па́линку до сусіди, а сам попи́ў. Сусіда са на тум погныіваў: Чого́ з нього бла́зна ўчини́ў?

До ньо́го кланьа́ў, а сам ви́пиў.

Ўзьаў сусі́да Дзвона́рчик жи́длык па́линки, поклони́ў на біро́ва: Дай Бо́жи здоро́ўйа, сусі́де Міку́ло! І сам ви́піў.

Біру́ў са погнываў, чому́ вун з ньо́го сміх учини́ў: Вун му си́на од войа́куў заступи́ў, а ун жи́длык па́линки ўзьаў, та на ме́ни поклони́ў, а миныі сапова́ў дати́. Погнываў са біру́ў, ўзьаў собі па́лицу ў ру́ки, сусі́ду Дзвона́рчика, аче́й собі з ним за́йде, та го буде́ би́ти. Айбо сусі́да Дзвона́рчик ни гва́риў біро́вови пу́дло; ни мух са біру́ў за да́рмо до сусі́ди іми́ти, сусі́ду би́ти: Іду́ с ко́рчми гет, ста́ну собі ко́ло пло́та, йак буде́ йти Дзвона́рчик, та го ўда́рьйу па́лицеў че́рез го́лову.

Сусі́да ўже тот фі́ґиль знаў, ни йшоў дому́ с ко́рчми сам, з многи́ма льудьми́. Йшли льу́ди на пе́ред і поззаду, а Дзвона́рчик ў середи́ныі. Уви́дыіў тото́ біру́ў: Ни ла́дно го би́ти; чека́й, йа му ни енґиду́у, хоть би го чорт браў. Ки' буў йа тото́ знаў, та йа буў його си́на за войака́ даў. Ун типе́рь му́дрий, йа́кйим му си́на вуд войа́куў заступи́ў.

Не могли́ са би́ти, обайи́ бу́ли му́дрі, аж до лыі́та. Вози́ли сіно с по́льа обайи́. Йак притьа́х сіно Дзвона́рчик, ви́пустиў во́ли до свойи́йі ки́рти. Загна́ў ід ним дыі́ўча, шчо́би во́ли дыі́ўча дозира́ло. Дзвона́рчик з во́за сіно змі́туваў. Тумча́сом вун ско́чиў че́рес плут до біру́ўськойі ки́рти. Біру́ў уви́дыіў, ўзьаў пу́шку, вола́ ў тиньґири́цыі застрі́лиў, же́би вун вола́ ни маў: Ни буде́ш са зо мноў носи́ти; ў те́би два, а ў ме́ни чоти́ри; о́бись знаў, шчо то біру́ў!

Мудри́й Дзвона́рчик даў вола́ пошацова́ти із дру́гого сила́ біро́вама. Спра́виў собі пісмо — то буў вели́кий вул — зада́ў до со́ўґабіро́ва біро́ва на пра́во, же́би му вола́ заплати́ў. Упу́диў са біру́ў, пушо́ў са до попа́ ра́дити, ци́би му ў тум дыі́лыі пуп ни спуму́г.

Дай ми два́цать ове́ць, ни буй са то́го пра́ва! Шчось заби́ў у свойу́м, то пропа́ло.

На дру́гий день біру́ў даў попо́ви ўши́ткі сво́йі ву́ўцыі, бо лем два́цать маў. Пушо́ў біру́ў до лыі́снього па́на, ци́би го пора́диў, котри́й пра́во утра́тить: ци вун, шчо вола́ заби́ў, ци тот, шчо його́ вул.

Повіў йому́ фо́штир, же: Буду́ ти ў по́мочи, ни буде́ш йому́ вола́ плати́ти, кидь даш миныі два.

Ни зба́у, па́ни; ра́дни йім два, йак йому́ йидно́го, оби́ вун знаў, шчо то біру́ў.

Прийшло́ пра́во, одру́к са пуп, жи вун му ни помучни́к; ун ни ви́дыіў, йак там було.

Кли́чи фо́штира. Повіда́ть фо́штир: Бу́ўбим ти ў по́мочи, кидь бу́ўбись ньа закли́каў, коли́сь вола́ би́ў!

Прийшли́ на пра́во Дзвона́рчик із біро́вом. Опсуди́ли, же́би запла-ти́ў за йидно́го вола́ два, за рук сидьі́ти, на кральбо́ўську ка́су два́цать злату́вок платити, бо біро́вови ни слобу́дно у вала́лы бе́зрьйад роби́ти.

Прийшли́ дому́, оддаў біру́ў во́ли сусі́дови сво́йому, ни 'ста́ло му нич, лем два коро́ви. Тре́ба йти сидьі́ти: пома́лу буду́ть йі́сти дава́ти. Прода́м коро́ву, во́зму гро́ші с собо́ў, аче́й би з го́лодум ни ўмер.

Даў Бог зиму́, тре́ба у войа́ки да́ти од вала́лу йидно́го войака́. Іми́ли, зйаза́ли біру́ўського си́на, Лисьньака́. Ма́ти похворі́ла, жиди́ ко-ро́ву за доўг ўзьали́; хто йуй пода́ў во́ди про Бо́га, с хи́жи браў ми́ску, ло́шку за тото́. Хто са йий ни бойа́ў, ўзьаў с комо́ри ла́ду, лем ньай уна́ ни ви́дьіла, і горду́ў бо вун буў пу́длий біру́ў: Типе́рька го ни сану́йме, так му тре́ба.

Отсидьі́ў за рук ў рамга́зьі запре́ний, іде́ дому́. Ганьби́ть са, же на ньум чо́рной ша́тьа: Йа го ви́перу на на́шум хо́тарі у малу́м по́точку! Збольу́к са до го́ла, ви́праў ша́тьа сво́йи, повішаў на льі́скового ко́рча, сам собі льух на зе́мльу. Прийшо́ў на ньо́го сон, поча́ў біру́ў спа́ти го́лий. Пасти́рь там заверта́ў ма́ргу, уви́дьіў ша́тьа на ко́рчи: Хва́ла тебі Бо́жи, ни ма́у шчо ўбува́ти, а ма́ргу би заверта́ти; хо́тьби ша́тьа на воро́шки, та го буду́ бра́ти. І біжи́ть, заве́ртать ма́ргу: Гоў, на! Біру́ў учу́ў, не маў коли́ ша́тьа свой хо́пити, бо са ду́же заганьби́ў, же лони́й біру́ў буў, а типе́рька го́лий лежа́ў у малу́м по́точку! Узьа́ў пасти́рь ша́тьа на уну́чки. Жу́рить са біру́ў, йак го́лому дому́ прийти. Льух спа́ти наза́д го́лий. До́ўго са жури́ў, ни мух заспа́ти; ду́маў ду́мки, шчо чи-ни́ти. Доду́маў собі йидну́: На́йду во́гниско, де кла́ли 'ге́нь; нато́ўчу ву́гльа, ульльі́у до то́го во́ди, та са нама́шчу. Бу́ду забабо́раний, буду́ть ду́мати, же йа дьа́бол. При́йду дому́; че́льадь утече́ с хи́жи, же прийшо́ў дьа́бол. Йа погльа́дау ша́тьа тим ча́сом і ўболочу́ са, уми́у са, ни буду́ть зна́ти, жи то йа.

Спра́виў собі ву́гльа, намасти́ў са бри́тко, льух собі спа́ти та́мой на́-поли у малу́м по́точку. Прийшло́ му на сон, же його́ жона́ зна́йи, же ун йде дому́ і стьала́ ку́рку і вари́ть про ґа́зду і рі́заньцы до по́лвуки. Пробуди́ў са на ве́чур: Хва́ла Бо́гу, шчо ўже ве́чур, та йду дому́, чей ми жона́ дасть йі́сти і ша́тьа! Біжи́ть го́лий хо́тарьйом дому́. При́йде до хиш: Його́ жона́ ўме́рла, там йий Дзвона́рчик, сусі́да, с сво́йім дьі́ўча-тьом іс сво́йоў жоно́ў у кори́тьі ми́йи. Ун убі́г го́лий йак дьа́бол. Напу́-дило са дьі́ўча і жона́ Дзвона́рчикова. Ун, Дзвона́рчик, гва́рить: Ни бу́йте са, си́ну муй, коли́ йа ту, бо то ни чорт, то наш сусі́да, Лишна́к Міку́ла. — Йидно́ йме́но ма́ли, йак вун і його́ син. — Іди́ си́ну дому́, прине́сь ша́тьа сусі́дови!

Прине́сло му дьі́ўча: Уми́й са, сусі́до, чко́да ша́тьа закали́ти. Пушло́ ти ца́лком спо́лудне!

Упамньатáў са біру́ў, же му са пу́дло во́дить: Сусíдо, де муй сип?
От февруáра пушóў ў катуни́.

Зайóйкаў ду́жи: Ни си́на, ни вóлуў, áни корóў, áни ўвець. Шчо типéрь роби́ти? За шчо жону́ поховáти? Ни йи нíчого на пóгріб, ни попóви, áни дьакóви, áни на пáлинку качмарьйóви, áни тим льу́дьом, шчо буду́ть жону́ нéсти, абó на вóзьі вéсти. Не купи́ўби дахтó муй стул йаворóвий, сусíдо? Ачéй би стойáў йидну́ пйáтку, йак худóбно поховáти жону́.

Йа сам вóзьму, сусíдо, твуй стул, áли лем ў зáстаўку, йак ми вéрнеш грóші.

Возьми́ собí стул! Прóсить дóльу і сирéнчу сусíдови.

Дзвонáрчик жону́ ўмиў і прикри́ў, даў йуй тру́ну зроби́ти, даў пйáтку, жéби йийі поховáти. За три золоту́ўки жону́ поховáў, а два золоту́ўки охаби́ў про гробару́ў і про кáждого на пáлинку. Даў сусíда хльíба за пáлинкоў льу́дьом закуси́ти.

Жону́ поховáли: Нич ми ни зустáло. Шчо жи ўчи́ньу? Збиў ньа сусíда ґазду́ўства, Дзвонáрчик, а йа го типéрь запáльу! Здогáдаў са о три ґрáйцарі, жи шчи йіх мáйи. Попроси́ў од жи́да пáлинки за два ґрайцáрі, а за ґрéйцарь швáбликуў, сусíду спали́ти, а сам у світ пуйти́. Ідé за путьóў пйáний, за тим пішникóм, кади́ й дáўно ходи́ў, прáво пут свóйу хи́жу. Та йа ўже, повíдать, ту. Ви́хопиў швáблик і стрíху запали́ў. Тогди́ ў пóли ўтьік. Пози́рать са здáлику, йак сусíда гори́ть. Вид огньá са ви́дно. Вун хи́жи раху́йи, чийá хи́жа гори́ть: лóсна мóйа! Так іду́ ў світ. Ни вéрну са ні́ґда. Ўже не йи нíчого, лем гóла зéмльа, а йа стáрий, та йду по жóбраньу.

За пйать рóкуў ходи́ў по світьі іж жобракóм. Прийшóў на óтпуст до Пóўчі[1]): Хóчу ўви́дьіти, ци красньí там ў цéркві. — Ду́же го льу́ди сти́сли, шчо хотьíў ўмéрти. За пйать рóкуў ни́ґда са Бóгу ни моли́ў, по жóбраньу ходи́ў. Чогó би са моли́ў Бóгу, кидь му Бог так даў, збиў го ґазду́ўства!

Іс цéркви ў Пóўчі ви́несли го льу́ди на двур на сóбі, шчо ни йшоў зéмльоў. Прийшлó му на розу́м, йакá дóбра бóська си́ла. Іду́ть льу́ди, іду́ й йа до свóйого крáйу: Ньай шчи раз увиджу свой мíсто, де йа ґаздувáў.

Прийшóў до свóго валáлу і на свой мíсто, пози́рать са с пути́, шчо за хи́жа муровáна: ци ту жит, ци ту би́ват пан? Ви́бігне молодá нивíста з муровáнойі хи́жи. Увíдьіла жобракá, біжи́ть до хльíва повідáти ґáздови: Мíку́ле, Мíку́ле, ту твуй ньáнько.

Шчо ти гвáриш?

---

[1]) Мария-Повч, відпустове місце, де сходять ся люди з цілої Уг. Руси.

Поть позира́ти, стойі́ть на пути́.

Пуйшо́ў син на путь ід ньа́нькови, імі́ў го за ру́ку: Чого́ на пути́ стойіте́, та миныі ро́бите га́ньбу? Йа ваш син; ўже пйать ро́куў йак ґазду́у; ўсьа́гдим са за вас звідуваў, ни́ґдам ни́ґде за вас ни чуў, ци ви жи́йите, а́босьте ўме́рли. По́йте до хи́жи.

Та шчо за нивіста, си́не муй, сисьа́, шчо пут хи́жоў?

То йи мо́йа жона́.

Од ко́гось са ожени́ў?

Од Дзвона́рчика.

А Бо́жи, вутпу́сть ми тьашки́й гріх. Йа його́ хотьі́ў спали́ти, а йа спали́ў себе́. Згоріло мой де́рево, а вун ми збудува́ў мурова́ну!

Зуста́ў та́мой до сме́рти.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

26. Як царівна зійшла на біду, та знов панию стала.

Буў царь та маў си́на. А син му сьа хотьі́ў жини́ти; та найа́ў двох мальаріў, та загна́ў ў сьвіт, оби́ ўмальува́ли де йака́ кра́сна че́льадь йи, бо ни мӧг собі па́ру прибра́ти, красу́. Та йиде́н мальльа́рь пушо́ў пуд дру́гого ца́рьйа. А тот царь маў таку́ прінце́зну, шчо ў день ни ходи́ла, лем у ночи́, бо ду́жи кра́сна бу́ла. Тот мальльа́рь ўвідьіў, та ўмальуваў йі і приньі́с прінцови письмо́ тото́, оби́ відьіў, йака́ кра́сна. А прінц тогди́ йому́ каза́ў: Мальу́й мине́, та май паску́дного мальу́й ньа, та пӧде́ш йі сва́тати за ме́ни.

Пушо́ў мальльа́рь сва́тати; она́ ўвідьіла, йаки́й ово́н кра́сний, та утписа́ла му так: Ішчи́ би му ни да́ла топа́нки поўтира́ти, а ни за ґазду́ би буў.

Привіз мальльа́рь письмо́ прінцови. Прінц прочита́ў, ож ни досто́йний і топа́нки поўтира́ти, ни за ґазду́ бу́ти, тогди́ купи́ў собі бритви́, ўзьаў собі гро́ші, пе́рстиньі кра́сньі скупи́ў і пушо́ў пут то́го ца́рьйа і проси́ў собі слу́жбу. Царь го зьвідаў, йаки́й ремесе́льник ово́н. А вӧн сказа́ў, ож барбір, стри́чи знайи, бри́твати... І царь його́ прийа́ў ў слу́жбу за барбіра. Йак у вичері йшоў ут ца́рьйа, а то́йі прінце́зни собойа́нка ўвідьіла пе́рстинь у ньо́го, тай ка́жи: Прода́й миньі.

А вӧн ка́жи: Йа ни прода́м.

Тай но йак, ка́жи, даш?

Так, кидь бу́диш спа́ти зо мноў.

І она́ сьа прийала́. І овŏн даў йі пе́рстинь. Спаў із неў, а́йбо йі ни чинйў нич, так гі з ма́моў спаў. Увідьіла принце́зна ў то́йі собо-йанки пе́рстинь. Ка́жи: Тко тобі даў тото́?

Ка́жи: Даў ми барбір.

Та за шчо ти даў?

Спа́лам із ним.

Шчо ти каза́ў ў ночи́?

Ничь. Присьа́гла, ож йі ничь ни каза́ў.

Заклика́ла ў виче́рі прінце́зна барбільа́: Прода́й ми пе́рстинь.

А барбіль ка́жи: Йа ни прода́м, бо йа ни жид.

Ка́жи: Йа ти дам пйать дука́тŏў за пе́рстинь.

А барбіль у́ньаў жме́ньу дука́тŏў, та ўказа́ў йі.

Айно йак даш? ка́жи.

Так, йак бу́дете зо мноў спа́ти.

І ўни спа́ли і ма́ли дьіло ме́жи собо́ў. І прінце́зна зайшла́ ут того́ барбільа́.

Пуйшо́ў йійі присьвітлий оте́ць по орса́ґах, а она́ барбільа́ заклика́ла: Шчо бу́ди, ка́жи, з на́ми? Мо́йа буде́ смерть і тво́йа, ка́жи барбірьйо́ви, бо йа, ка́жи, 'пста́ла гру́ба ут то́йі но́чи. Та найми́ вŏз, та йдеме́ ў твŏй край.

Найали вŏс собі і сьіли на вŏз і увойшли́ ў його́ край. І увойшли́ ў кавельга́з го́стити сьа. А вŏн тогди́ пушо́ў, та фурма́ньошови у́платиў, гет обѝ йшоў домі, а гро́ші ў ка́су покла́ў ў царську́, шчо она́ ма́ла. Тогди́ она́ ка́жи: Иди́ лем, та ўвидь фурма́ньоша.

Овŏн прийшо́ў, ка́жи: Ни йи його́.

Ка́жи: Шчо бу́дими роби́ти? Там гро́ші бу́ли, а, ка́жи, ў ме́ни ни йи гро́ший ви́кус, а ми ту йіли, пи́ли; чим ми заплатиме́?

Овŏн ка́жи: Ту таки́й зви́чай: Ко йість, пйи, а ни плати́ть, та буде́ сидьіти ў решту́.

Тот тогди́ тракти́рник ка́жи: Платьіть.

Та ми ни ма́йиме чим.

Та бу́дете ў решту́ сидьіти за годи́ну.

Тогди́ запе́рли царьсько́го си́на і царьську́ дьі́уку ў решт. І там она́ тве́рдо пла́че і ру́ки ла́мле, шчо за неў пани́ шальіли, дуріли, а она́ на ото́ прийшла́, шчо ў решту́ сиди́ть!

Ўпустили йіх вон і они́ йдуть піші. Раз вŏн на ньу глипне, она́ ўбу́та йи. Та, ка́жи, дольі стьагни́ топа́нки, та бо́са йди, бо йак тоти́ пŏрве́ш, дру́гих ни бу́ди! І у́йшли вон ва́роша. Тве́рдо она́ пла́чи, ож бо́са. А там сто́йіть чоловік худо́бний с сомара́ми. Тогди́ тот прінц ка́жи: Шчо ти, чолові́чи, с тим ро́биш?

Та йа таки́х буду́ ве́сти, шчо ни ма́уть чим плати́ти.

Ну, та вези нас.

Прінц сыў на сомарьйá і прінцéзна і тогди́ сьа вéзли. І прийшли́ ў йидéн вáрош. Тогди́ кáжи прінц: Знáйиш ти шчо?

А онá кáжи: Шчо?

Заарендýу йа кóршму туй, а ти будéш пáленку продавáти.

Онá кáжи: Будý.

Овӧн заарендувáў кóршму і онá стáла коршмáрка. І вӧн дарувáў катýн грӧшма, оби там йшли пи́ти. Йомý парáда, а ўна пáленку продайи́.

Прийшóў вӧн ў вичéрі, та звідать сьа, йак сьа виде́, ци̇ добрі. А ўна кáжи: Дýже добрі, бо, кáжи, піньáзыіў мáу дóста ўже.

А вӧн дрýгий день даў катýным росказ, оби́ там йшли пи́ли, а ýльльали ўши́тко, лем оби́ йійі ни ки́вали. І катýни ýребрували ўши́тко, винó, пáленку. Йак вӧн прийшóў у вичéрі, кáжи: Йак ту йи?

Но, кáжи, тыкáйме, бо йа ниплати́ў ничь, йа лем так браў, на-бор.

Тогди́ забрáли сьа, утыкáуть ў вéчір. Раз вӧн попози́рать, а онá ўбýта: Стьагни́, кáжи, та йди бóса, бо пӧрвéш, та дрýгих ни бýди.

Ўйшли вон вáроша, а чоловік стойіть іс фýроў, та ў фýрі кӧнь, та вӧл. Кáжи: Шчо ти, чоловíчи, туй стойíш?

Йа, кáжи, таки́й шчо бýду такóго вéсти, шчо ни мáйи чим плати́ти.

Они́ сьіли на вӧз і визýть сьа. І ўна твéрдо рýки лáмле і плáчи і кáжи: Бóжи, мӧй Бóжи! ў день йим вóнка ни ходи́ла, бо твéрдо ньа пани́ льуби́ли, а типéрь на кони́, та на волы́ сьа визý.

Прийшли́ ў дрýгий вáрош. Кáжи вӧн йіў: Ци знáйиш шчо? Ци будéш ти гóньцы продавáти?

Онá кáжи: Будý.

І вӧн накупи́ў гóньцыіў мнóго і спрáвну шáтро, даровáў вáрош грӧшми, оби́ ў нéйі гóньцы купувáли. І тогди́ при́йде вӧн у вичéрі, кáжи: Но, йак йи?

А онá кáжи: Йой, шчи бýла бих тӧлько продáла!

Та, кáжи, йа шчи бӧльши накýпиу зáўтра.

І вӧн накупи́ў два рáзи тӧлько шчи і так навіз на йинно́ пóли вон вáроша і даў рóсказ канопыірім, оби́ ўпрьйагли́ кóны ў канóни і оби́ тӧў, шчо гóньцы продайи́, посукáли гóньцы. Канопыіри прийшли́, альó, посукáли до чéрепа. Йомý парáда стойíть, вóсько рокýйи, а онá гóньцы продайи́.

При́йде вӧн ў вичéрі, кáжи: Йак?

Онá кáжи: Бідá. Подимикáли гóньцы до чéрепа.

Тогди́ вӧн ка́жи: Тыка́йме, бо йа ни плати́ў тото́ ничь, лем так йим набра́ў, на́-борґ. Йак ми тото́ ни ўплатиме, та за рӧк будеме́ сидыти!

Тогди́ они́ тыка́уть. Айбо вӧн найа́ў уже вӧз, ко́ны до́брі. Прийшли́ ід во́зови, сыли, а она́ ка́жи: Бо́жи, мӧй Бо́жи, шчо йа учини́ла? Про йиде́н пе́рстинь на бітку́ прийшла́!

Прийшли́ домо́, де його оте́ць буў, царь. І тогди́ вӧн ка́жи йіў: Ци зна́йиш шчо? Ка́жи: Ци буде́ш тото́ чини́ти, шчо туй ро́бйать? Туй бу́дуть за́ўтра паны́ ходи́ти, та тко у́пуцуйи чо́боти, дӧста́ни дука́та.

Она́ ка́жи: Йа буду́ пуцува́ти.

Купи́ў йіў ки́фи і шу́біську і поста́виў пуд му́ра і даў йіў два сто́льцьі. Сам пушо́ў, убра́ў сьа ў дру́ге пла́тьа і його́ оте́ць із ним і прийшо́ў, покла́ў но́гу на сто́лець. А она́ пуцу́йи му чо́боти за тото́, ож каза́ла, ож ни хо́чи, обі́ вӧн йіў пуцува́ў топа́нки. Тве́рдо пла́кала, коли́ пуцува́ла і вӧн даў дука́та. А його́ оте́ць прийшо́ў, покла́ў но́гу, она́ йми́ла отцьу́ пуцува́ти; а́йбо тве́рдо спла́кала — і його́ оте́ць хо́пиў йіій: Цить дыти́но! ти йи цари́цьа, а твӧй ґазда́ царь. Ни́ґда ни бу́диш уже пуцува́ти.

Тогди́ ба́нда ту́рк! Ўзьали́ йі на гінто́ў і ўвезли́ ў царьськи́й дӧм і там вили́ка гости́на бу́ла. І йа буў там, та граў. Наноси́ў йим сьім міхо́ў води́ — а йа маў чо́боти ш шарканьцьо́вами — та йак йа граў, розде́р міх і ота́ вода́ мине́ туй прине́сла.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Берегськоі столицї.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 232—237: König Drosselbart. T. III. Ст. 83—85. — G. Basile, Pentamerone. IV. 10. (40). La soperbia castecata. — Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I Ст. 118—122: Die gedemüthigte Königstochter. — Kuhn, Sagen, Gabräuche u. Märchen a. Westfalen. Ч. 17. — Kunst, Italienische Märchen. Ч. 9. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenske povesti. Ч. I. Ст. 63—73: Červenkrál' a Žltovlaska. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 151—153. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i Pieśni na Rusi. Ст. 208—210: Trzewik.

27. Цар, пан і царівна.

У ца́рьйа бу́ла йинна́ прінце́за. І даў таки́й ро́скас присьвітлий царь, ош тоту́ прінце́зу дасьть за то́го, шчо до нього прийди свата́ти на кони́ і ни на кони́ і шчо прийди до нього ўдьітий і ни ўдьітий і прине́се до нього дар і ни дар. Ну, туй мно́го йи муди́рцьіў, шчо

ӯчать, йак прийти́ до ца́рьйа сва́тати прінце́зу, но ни́тко ни го́дин додӯмати, йак прийти́ до ца́рьйа. Но найшо́ӯ сьа йиде́н таки́й мӯдрий чолові́к, шчо прийшо́ӯ сва́тати так, йак каза́ӯ царь: на кони́ і ни на кони́, ӯдьі́тий і ни ӯдьі́тий, приньі́с царе́ви дар і ни дар. Но шчо тото́ на кони́ і ни на кони́ прийшо́ӯ? Ото́ буӯ гуса́к на двох ла́бах, на тӧм прийшо́ӯ. Но, то й кӧнь, й ни кӧнь; ци пра́ӯда йи? Ӯдьі́тий і ни ӯдьі́тий прийшо́ӯ до царьйа. Но шчо то ӯдьі́тий і ни ӯдьі́тий? Тото́ зави́ӯ сьа ӯ таки́й гальі́ӯ і так прийшо́ӯ. Приньі́с до ца́рьйа дар і ни дар. Шчо тото́ дар і ни дар? Іми́ӯ по́тьа живо́йи. Ну, каза́ӯ ца́реви, о́ддики дар йи, йак буӯ на дворі́, а́йбо пу́стиӯ. Но, дар і ни дар. І царь за ньо́го даӯ сво́у прінце́зу.

Айбо царьска́ прінце́за ничь ни хо́чи роби́ти, бо царьска́ і та́кой ни зна́йи роби́ти, ни то, шчо ни хо́чи. І вӧн йак йі ӯзьаӯ, царьску́ прінце́зу, она́ ничь ни ро́бить, лем коли́ши сьа ӯ бильшо́ві. Вӧн ро́бить дӯжи тот пан; і так із ма́тьірьйоӯ говори́ӯ тот пан — шче ма́тьір маӯ: — Ма́мо! йак зладите́ фри́штик, ко роби́ӯ, най йде йі́сти. І ца́рьска принце́зна ни йде йі́сти, бо ни ро́бить, лем тот пан йде, бо вӧн ро́бить. І ӯна то ӯже чӯйи, ож ко ро́биӯ, най йде йі́сти, а ко ни ро́бить, тот і йі́сти ни ма́йи. Но зладить обі́д — то йи полӯдинок — і ма́ти паньска́ опйа́ть ка́жи: Ко роби́ӯ, най йде обі́дати. Злади́ла вичє́рьйу, кли́че: Тко роби́ӯ, най йде вичє́рьйати. Дрӯгий день ра́но накла́ла принце́за оге́нь царьска́. Ци робо́та сисе́ ма́мо? зьві́дать.

Ой робо́та.

Ізлади́ла фри́штик па́нови ма́ти: Тко роби́ӯ, най йде йі́сти. І царьска́ прінце́за пӧшла́ ӯже фриштикова́ти, бо й она́ ӯже роби́ла.

Присьві́тлий царь тото́ сьа дочьӯӯ, ош тот пан наӯчи́ӯ його́ принце́зу роби́ти. І шчо му каза́ӯ на тото́ присьві́тлий царь?

Каза́ӯ му, ож кӧлько хочь мильіо́нӧӯ гро́ша, то йа тобі́ дам, бо: ви́жьу, ож мош ти дати́, бо чи́тавий ись чолові́к, шчо ти мо́у прінце́зу наӯчи́ӯ роби́ти. Ти йак би буӯ ни потрі́бний, то ти би буӯ поги́б із ньоӯ.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї до першої половини: Чубинський, Труды, II, Ст. 611—616. Ч. 84 і 85. Розумна дївка — Аѳанасьевъ, Народныя рускія сказки. Т. III. Ст. 188—193. — Т. IV. Ст 469—477. — Памятники стар. рус. литер. Т. I. Ст. 29—48. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 6. — С. В. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 25. — Kulda, Moravske narodni pohádky a povesti. T. I Ч. 76. — Haltrich, Deusche Volksmärchen a. d Sachsenlande in Siebenbürgen.

Ч. 45. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 3–4. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 192—193. — Kolberg, Lud. Т. XIV. 305 і 308. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. V. Від. 3. Ст. 207. Ч. 13. — Wisła. Т. V. Ст. 139 і 152. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ч. 12—13. — Драгомановъ, Сборникъ за народ. умотвор. Т. II. Від. 1. Ст. 172.

Паралелї до другої половини: Чубинський, Труды, II, Ст. 543—546. Ст. 546—548: Як учить лижобоких жінок роботї. — Ол. Стороженко: Вчи лїнивого не молотом, а голодом.

28. Русин-вояк і царь.

Буў йидéн муцний войáк; áли жи лем по йиднýй шáльцы йомý йісти давáли, йак і дрýгим войáкум, та йомý бýло мáло, бо вун áни ни такий муцний, йак дрýгі буў. Пушóў мельдовáти до капітáна, жи вун голодéн. Капітан повіў, жéби го запéрти; кидь дрýгий мóжи опстáти, тай вун ньай опстáни.

Так йогó войáки йімáли, хотьіли го запéрти, а вун біг вид капітáна, та на капітáновуй капýрі застáвиў са на войáкуў дрýгих. Йак йімиў за ри́ґиль, шчо капýра на ньум бýла, на пул переломиў. Тогди́ капітан казáў войáкум: Ни мýсити го йімáти, бо ви лем мотилы́ у ньóго; áли й стрільáти ни слобýдно.

Повіў войáк: Чéкай пан капітáн! Йа йду на вас на скáргу до царьйа! Кидь йа гóдин вéце зробити, йак дрýгий, а йісти ўже ньіт?

Царь далéко от тóго вáроша буваў; ун йшоў з валáлу на валáл, а ўсе ў біро́ва просиў йісти. І йомý давáли. Йак уж ни дáлеко буў од цáрьйа, да знайидно́ дванáцать миль зéмлы вит тóго вáроша, шчо у ньум царь буў, та заблудиў ў йиднýм льісьі. Блудиў до вéчира. Йак са почало́ змеркáти, почаў гóйкати, же: Ци йи шче дахтó ў льісьі? Уголосиў са йидéн йáґир і зойшли́ са ў йидно. Йáґир маў рух і пýшку, а войáк нич ни маў, лем войімськой шáтьа на сóбі. Повідать йáґир: Ци знáлиби, пáни, кади́ то трéба йти на путь?

Отповіли собі обайи, жи обайи поблудили, ни знáуть нийиден кади́ путь; а то йи тéмна нуч! Вийшоў войáк на йиднóй висóкой дéрево позирáти, ци йи даґдé світло. Увідыіў світло нидáлеко. Узьáў собі добрі на розýм у котрýм бóцы. Пушли́ обайи тотó світло гльадати і найшли́, шчо дванáцать розбýйникуў там бýли ў йиднýй колибі. Прийшли́ і са поклонили. Йáґир собі сіў із бóку, а войáк мéжи розбýйникуў. Заклика́ли йіх розбýйники вичéрьйати, йак йáґрьйа, так і войака́. Йáґир ни хотьіў йти із ни́ма вичéрьйати. Войáк пушóў ід йáґрови, іми́ў го: Ўстань, подь, вичéрьйати, кить ти муй камирáт, коли́ дóбрі льуди вичéрьйати даýть!

Пробалу́уть йіх ко́ло виче́рі розбу́йники, йакі́ йази́ки зна́уть. Войа́к йіншакий йази́к ни знаў, лем ру́ський, а йа́ґир повіў, жи ни зна́йи, лем ньіме́цький. А ўни собі бесьіду́уть по мадьа́рськи: Ни пу́сьтьме йіх витти, туй йіх загу́бме, туй йіх пости́найме, бо на нас повідьа́ть, кидь даґде́ прийду́ть до ва́роша!

Ізрозуміў войа́к і йа́ґир, бо йа́ґир ўсилийа́кі йази́ки знаў, бо то бўў царь, лем пушо́ў по світьі кимштова́ти, та заблуди́ў. І тогди́ войа́к повіў розбу́йникум: Йа зна́у такий фі́ґиль, шчо ви шчи а́ни ни відьіли. Йа ви́пйу двана́цать льітрўў ви́на, коли́ буде́ на́йгурше кипіти. Ішчи́ до то́го ви́на два льі́три со́ли ўси́пти, а йа ви́пйу на́раз.

Уни́ ско́ро тото́ зроби́ли, про войака́ ви́но вари́ли. Дали́ войако́ви йиде́н ручни́к ў ру́ки, жеби́ го ни пикло́, горьйа́чий горне́ць. Вун ўзьаў ў ру́ки горне́ць із ви́ном і повідать йім ўши́ткім: Но, добрі́ са на ме́ни позира́йти, ци йа його́ ни ви́пйу!

Йак вун йім че́рез во́чі перепйу́к ўши́ткім горьйачим ви́ном, ўни са так долоў посхи́льали... Там стойа́ў жива́нський па́лаш; вун ўзьаў, та йім го́лови пости́наў. Тогди́ царь са зра́доваў, жи до́брий хлоп його́ войа́к; ки́дьби са царь дуста́ў дому́, сво́го коньа́ би му подарова́ў і стрібе́рними пу́тковами покова́ти даў, бо ньа вит сме́рти видньа́ў. Дру́гий день, йак о́ттак пушли́ гет і найшли́ вала́л, зайшо́ў царь до йидно́го па́на і са призна́ў, жи вун царь. Ско́ро його́ витшікова́ли дому́. Войа́к опста́ў. Йак ішли́ од жива́нуў, та войа́к мно́го стрі́бла набра́ў — а йа́ґир ни́йак ни браў — ўка́зовати ца́рьйови, жи йак го зло́дьійі опкра́дуують.

Йак царь прийшо́ў дому́, загна́ў ўпе́ред ньо́го войа́куў, ба́нду і ўсилийа́ких льуди́й і про войака́ на́йкрашшого сво́го коньа́. Даў го путкова́ти стрібе́рними пу́тковами про войака́. Зустрі́тиў на́род войака́, постава́ли на кольі́на і так са войако́ви кланьа́ли. – А то бўў Ру́син тот войа́к, справедли́вий. — Повідать на́рот: Пан войа́к! Загна́ў йім тут царь коньа́ іс стрібе́рними пу́тковами.

Повідать войа́к: Йак йа сам гро́ші ма́у, та ми даўть жиди́ йісти, пити на дост і льу́ди; та шчи ми й царь коньа́ загна́ў і сво́йіх льуди́й, жиби́ ми са кланьа́ли. А коли́ йа бўў голоде́н, та тогди́ ньа шче до рамга́зу хотьі́ли ўсади́ти.

А царь тото́ ўши́тко чуў, шчо ун ў капіта́на на капу́рі тако́го рі́ґльа переломи́ў, па двана́цать цо́льуў тоўсти́й бўў. Присві́тчиў му царь: То го́дна бу́ти пра́ўда. — Припрова́дили го до ца́рьйа тоти́ льу́ди і войаки́, а́йбо му ни хотьі́ў ни́хто ца́рьйа ўказа́ти. Ун іс ца́рьйом бесьідова́ў, лем ни знаў, котри́й то царь. Шчо з ним царь зробити, йаки́й фі́ґиль із войако́м? Та му отповіў, жи: Будете́ відьіти за́ўтра на о́біт ца́рьйа, жиби́сьти са поста́вили ту! А то сам царь бесьідова́ў тото́. На

дру́гий день на о́біт там сидьі́ло ко́ло стола́ сім фо́штеруў йиднáких. Ка́жуть войако́ви: Ци спознáў би вун то́го йаґра́, шчо са з ним у льі́сьі найшо́ў, колú ко́ло живáпуў ночовáли?

А ун повідать: Тáбим спо́знаў, кибúм ду́йидного вас за нус зімáў.

А царь са напу́диў, та почервеньі́ў. А ун повіў: А тамто́т гу́ньцьут, бо са почервеньі́ў!

Ўшúткі панóви звокáтьіли, шчо тот цáрьйови гвáрить; вун го за тотó дасть завíсити! Царь го са почáў тогдú звíдовати — ўже му повíў, жи вун царь. — Шчо же хо́чиш за то, бо то йа буў, колúсь ньа вид смéрти видмінúў. Зáтом ти даў свóго коньá і шчо вид ньа хóчиш, та ти дам. А вун нич ни просúў вит цáрьйа: Котрúй льі́пший хлоп мéжи войáкома, жéби му бу́льши хльі́ба давáли, йак слабо́му! І вит то́го чáсу до́брий хлоп бу́льшу по́рцийу хльі́ба при во́ську дустайú, йак дру́гий.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 593—601. Ч. 78 і 79. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen T. II Ст. 383—387: Der Stiefel von Büffelleder. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 221—225: Солдатъ и царь въ лѣсу. Т. IV. Ст. 481. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 65—72. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ст. 241—242. — Listy filologicke. 1889. 381. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern und Rügen. T. I. Ч. 31. Ст. 164 і 368.

29. Войак і цар.

Де бу́ла де не бу́ла раз вадáска йиднá. Та на тоту́ вадáску і чісарь булú прийшлú. Тотú шчо тоў вадáскоў коминдирувáли, росстаўльáли панўў ўсьіх, áли нúхто ни знаў, жи чісарь бу́ли на вадáсьцьі, бо онú ў йиншакум шáтьу булú, ў йаґúрськум йак ўсьі, ни чісáрськум. І так сьа ду́жи замрáчило ў льі́сьі, жи ни моглú чісарь потрáфити тоў путьóў за дру́гима панóма. Тай з йиднúм опшúтошом опстáли, та пушлú úньшим путьóм. Тай йшли, йшли льісóма, йшлú, зайшлú далéко ў глу́пі льісú і там нучь йіх постúгла. Али жи ўвідьіли унú ў йидну́м містьі сьвітло; унú ду́мали, жи то йіх панóви, вадáска. Унú прийшлú там, а то живáни, двáнáцьать йіх. І так ўже відьіли, жи то ниличьáсьтьа, жи ни гóдньі ўтечú, тай опстáли сьа там. Кáжуть йім живáни: Шчо ви ту гльадáйити ў нас? Ай вúдьать живáни, жи ў них пушкú на плéчох ў обúдвух.

Та ми заблудúли, чéсьньі льу́ди.

І так живáни йім кáжуть: Ви ту обúдвоме гóлови полóжите.

Та за шчо? Ми вам ничь ни вúнныі.

Та ўшúтко йúдно, бо ви за нас повісте́, та ми пропáдеме. Ми би вас ўпустили, áли ви би сказáли за нас, та нам би смерть бýла.

Ўвéли йіх до хиж обúдвух, замклú йіх ў хúжи і почьалú йім судúти смерь. І дýмать собі чісарь із англúцького вадь із прýського крáйу: Ни муг йа жúти, йак типерь мéжи живáнами ўмирáти?

Али живáни сьа найíли, напúли, жибú мáли лыíшу муць, жибú ни сановáли чоловíка, жибú постúнали. І кáжи йім тот опшúтош: Ци знáйити ви по мадьáрськи вúно пúти?

А унú кáжуть: Ми ныт.

Но, та йа вас наýчьу, кидь ни знáйити; буде́ вам хóснаво аж дóки будете́ жúти.

Росказáў наклáсти огньá, нальльáти котéл вúна, обú кипíло тотó вúно, а йім росказáў стáти ў карúй ўсьім дванацьітьóм живáном. Йак сьа вúно роскипíло, та ўзьаў ў обá рýки кýтлик і увуйшóў мúжи них і гвáрить: Добрí позирáйте, йак го вýпйу!

А унú óчи повивáльували на ньóго, а за сéби забýли самí. А вун рас сьа так обирнýў (ў около, опов. показ.) і зальáў ўшúткім óчи. Тогдú попадáли по зéмли ўсьі дванáцьать. Кáжи тот опшитош тóму йáґрови, жи буў чíсарь, жибú сáбльу хапáў а рубáў гóлови живáном. Али жи чíсарь ни бировáли рубáти, бо ў страхý бýли, а тот ўхопиў сáбльу ут чíсарьйа і поуттúнаў ўшúткім гóлови. Йак до остáтнього ўже стьаў, а чíсарь тогдú бесьідýуть: Далúсьте йім, гвáрить, дýха! А вун сьа й ни кúваў! Ну, ўже сьа ўшúтко добрі спóўнило; типéрь даў Бог день, забрáли сьа та йдуть гет ýттам путьóм на о р с á ґ. Йак ýйшли, та чíсарь собі домý пуйшлú, ýтки бýло, а óпшитош собі, лем сьа попросúли томý опшúтошови, йак прýзвишчи мáйи. Тот сказáў.

Так да ў йидéн місьаць прийшлó письмó ут чíсарьйа до тóго опшúтоша, обú ун сьа постáвиў пúрит чíсарьйа. Ун сьа запýдиў, жи шчо сьа такóго стáло на ньóго, шчо сьа нисподы́іваў; áли пушóў. Кить прийшóў прит чíсарьйа і бесьідýуть йомý чíсарь: Ци спóзнаў би ти тóго пáна, шчось із ним на вадáсьцьі буў?

Лехкó бим спóзнаў, кúдьбим увúдьіў! А вун гвáрить і ни спóзнайи. Чíсарь пушлú уд ньóго гет і убрáли сьа у тотó, шчо тогдú бýли, тай вúци такúх прийшлó ў йаґúрськум шáтьу, ци спóзнайи. Йак стáли ў ґльіду, тай спóзнаў. Чíсарь тогдú бисьідýуть йомý, йак спóзнаў: Та йа товáриш тобі буў, колú по мадьáрськи ми ж живáнамиґ вúно пúли.

Вун сьа тогдú напýдиў, жи дáшчо пýдло вýрік тогдú, йак ў барáтоўстві бýли, та перепросúў смирéнно, бо ни знаў, с ким говорúў. Чíсарь

йому́ подьа́кували за живо́т, бо були́ би тогди́ пропа́ли: За тото́ буде́ш жи́ти ко́ло ме́ни на ві́ки, жись ми дарова́у живота́! Тай шче днесь жийи́, кидь ни у́мер.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

30. Царевич злодій.

Йиде́н царь маў йидно́го си́на. Даў го до шко́ли, шчоби́ са добрі́ ўчиў. Даў му випроваджайа́ так, жеби́ го дозира́ў. Вун випроваджайа́ ни слу́хаў. Йак пу́стили ў йидина́цатуй зо шко́ли на о́бід, а ун йшо́ў до стольарьйа́, та ма́леньki ла́дички пра́виў. Його́ випроваджа́й на нього́ до ца́рьйа писа́ў, шчо ў шко́лу ни ро́бить, ни ўчить са, лем до реме́сла, до стольарьйа́ хо́дить. Царь його́ с то́го ва́роша узьаў гет, о́би ун до ремесла ни ходи́ў. Царь ремесе́льникуў до́ста ма́йи. Узьа́ў його́ до дру́гого ва́роша, даў го до шко́ли. Там бу́ў близь кова́ль. Йак ви́йшоў ў йидина́цатуй го́дины, так ішо́ў до кова́льны, помага́ў ковальі́м роби́ти. Шчо чи́рес по́лудне роби́ў, та шчи йім золоту́ўку ў́се на по́лудни охаби́ў за́то, шчо го до реме́сла прійали́. Потому швитко два рас, три рас хлыіба укуси́ў і йшо́ў до шко́ли. Випроваджа́й ни муг му росказа́ти. Отписа́ў до ца́рьйа: Ваш син прова́дить шко́лу і реме́сло, а́ни ма́йи коли́ полу́днова́ти, бо на по́лудне реме́сло ро́бить. Узьа́ў го царь гет до тре́тього кра́йу, до шко́ли го да́ў. Там бу́ли колисарі́, шчо вози́ і ко́чі пра́вили. Ун ходи́ў помага́ти ко́лиса пра́вити ўсе на по́лудне і по золоту́ўцы на ка́ждой по́лудне лиша́ў. Випроваджа́й ска́ргу до ца́рьйа даў. Царь са погныіваў, випроваджайа́ дому́ ўзьаў, си́на та́мой ли́шиў. На пйатна́цать ро́куў, йак син зрозумі́ў, йак маў уже до́брий розу́м, ду́жи са красны́ пи́сьма ўчиў і ўсилийа́кі йази́ки. Реме́сло ўсилийа́кой знаў, ўсилийа́кий ремесе́льник буў. У два́цать ро́куў отписа́ў царь, же́би ун дому́ йшоў до утца́ на гости́ну. Син прийшо́ў до утца́: Йа ни жа́даў, шчо́би йа са сам го́стиў у сво́його утца́, бо йа шчи дем буў, там сам ни буў лем с пана́ми, учи́тельами і з ремесе́льникома; а типерь хо́чу з войі́мськими ті́стома, шчоби́ прийшло́ хо' лем три сто хло́па, са́мі молоды́і. Послу́хаў царь сво́його си́на, бо вун му́дро бе́сьідоваў. За́то зроби́ў вили́ку гости́ну. Зазва́ў царь і льльа се́би бога́тих ста́рих па́нуў і льльа си́на молоди́х войі́мськых ті́сту́ў. Йак го́стили са, зроби́ли ко́ло стола́ йи́ліну́ бесьі́ду, йак ста́рі, так і молоды́і: Добрі́ то́му жи́ти, шчо ўши́тко зна́йи; йаки́й хлыіб хо́чи, тако́й на сві́тьі дуста́ни. Хто нич ни зна́йи, то бідно жи́йи, йак упа́дуть ну́длыі ро́ки, кидь ни́чого ни ма́йи, роджа́й му са ни ро́дить, реме́сла ни прова́дить.

Условйу са ца́рьський син, ци ни га́ньба би бу́ла, жéби свóму утцóви йидéн шу́мний коч ізробйу, шчóби його́ отéць такóго кóча ни маў. Ай такі кóньі хóчи до тóго кóча, шчо шчи ни́ґда ни ўпріга́ньі, котрі́ ду́жи куса́уть і бйуть, шчи ни́ґда ни бу́ли кóваньі, лем йіх у машта́льни про́-красу три́мауть. Отповіли ўши́ткі панóви і сам царь: Ци доста́виш, си́ни, тотó чу́до? Повіў ца́рьський син, же до ти́жньа коч зрóбльу, а зльі кóньі покуйу. Купйу ца́рьський син міх кова́льський і кова́дло і зробйу собі шми́тньу і колеса́рьський са́рсон: гу́блики і ба́рти і мóлоти, йакі треба ковачі́м. Ізробйу ду́жи шу́мний коч, а́ли тóго вартова́ли ца́рського си́на, коли́ робйу коч, жéби місто сьа дру́гого ни найа́у, бо хотьіў царь зна́ти, ци то пра́ўда бу́ди. Повіў царь свóйому кóчішови, шчобй поглька́даў ў машта́льни ў ца́рськуй, котрі пу́длы кóньі два, шчóби ни муг його́ син покова́ти: бо йа ни хóчу, жéби муй син ремесéльник буў, бо йа лем його́ самóго йиднóго си́на ма́у; бо ун, муй син, йа́к би ремéсло робйу, та́би ни царьйова́ў.

Привели́ двайи́ два кóньі льу́тьі пéрет ца́рьський бурґ, котрі би́ли і куса́ли, жéби ца́рьський син ни покова́ў йіх. Ца́рьський син росказа́ў д йиднóму ри́ґльови прийўйаза́ти коньа́. Йак дотулйу са його́ двома́ пальцóма, так кунь зуста́ў стойа́ти, йак закóпаний. Повіў кóчішови: Іздвигни́ му нóгу! Кунь даў нóгу чéспо і коньа́ покова́ли. І скрича́ў царь на кóчіша: Прокльа́тий гу́нцьоти! Ви́ўйуўйись коньа́ кува́ти, котри́й на́йльіпший, шчо са даў кова́ти.

Посéрдиў са кóчіш, жи ўтра́тиў ла́ску у ца́рьйа. Ішчи́ буў йидéн у машта́льни, шчо го ни́ґда ни чеса́ли, бо биў і куса́ў; лем йидéн кóчіш буў, шчо го кормйу а напова́ў. Йак вели́ т ца́рському бу́ркови тóго льутóго коньа́ на капуца́нох, жéби йіх ни збіў, кóчішуў — за́то ца́рський син прийшóў пéред ньóго, дотулйу го са двома́ пальцóма, кунь зуста́ў стойа́ти так йак укóпаний. Ка́жи кóчішови: Трима́й ла́бу горі! Тот за ла́бу імйу, кунь ла́би даў і коньа́ покова́ли. Ни ра́доваў са царь тóму. Йак кóньі покова́ли і запрьйаглй до кóча, три рас ца́рьський бурґ на докóло обишли́, жéби ви́дьіў ньа́нько й ма́ти, ци ни добрі́ вун на́уку кóньчиў: зна́йи римéсло ўсилийа́кой і пі́сма ўсилийа́кі чита́ти, писа́ти і хлоп дóбрий. Похвали́ли го тотй панóви, шчо на гости́ньі бу́ли. Ца́рський син просйу са от свóго утца́ ца́рьйа, жи ун йишчи́ йидну́ робóту ни зна́йи, а тóби потрі́бно зна́ти. Повіли панóви ўши́ткі і сам царь, жи то добрі́, кидь би знаў. На́то вун собі йидéн кóнтрат написа́ў, жи хто там буў, коли́ му дозвóлили тотó зробйти: Ішчи́м ни краў, та ўже буду́ кра́сти. Іду́ до кова́льньі, спра́ўльу собі шу́мну ба́лту, полóжу на ньу ўсилийа́кі ці́хи, обу́х зольльіў зóлотом, жéби ни́ґде такóйі ба́лти ни бу́ло, йак мóйа; і йидéн шу́мний нуш за са́ру, бо минньі го потрі́бно бу́ди ў сві́тьі: дзьверéдло, сві́чку і шва́блик, йидéн кара́бін, жéби кóто сéби

ўшиткой маў. Узьаў собі зо́лота, бо ун ў сво́го утца́ кра́йови ни бу́ди кра́сти; ун йде пуд дру́гого ца́рьйа, шчо маў йидну́ дыўку, бо ун його́ злодыйством ви́фіґльуйи, та шчи й дыўку во́зьми.

У тум кра́йу, де тот царь бува́ў, шчо лем дыўку маў, та тако́го зло́дыйа маў, шчо таки́й вішчий буў, шчо дашчо́ стойа́ло, а ун ўже знаў. І тото́ знаў, йак тре́ба ўкра́сти. Ца́рський син йак прийшо́ў до дру́гого кра́йу пуд йидныі го́ри, пе́ред ньо́го, заста́ў то́го му́дрого розбу́йника вішчого. Повідать му: Де йдеш цімбо́ро?

Йа іду́ са ўчи́ти реме́сло.

Йако́й?

Кра́сти.

Подь і' до мны, йа тьа на́ўчу, бо ў ме́ни йи двана́цать това́ришуў.

Прийшо́ў тот на та́ньу ца́рський син, розобра́ў са, зложи́ў с се́би пу́шку, таньі́стру і ба́лту і йидну́ вели́ку ґуба́ньу. Повідать йому́ ста́рий розбу́йник, жи ту буде́ ве́сти тади́ таку́ йа́лууку мньаса́рош, за сту́уку; та ка́жиш, жись са прийшо́ў учи́ти кра́сти? Кидь украде́ш, та ни буде́ш са ўчи́ти, лем ўже буде́ш та́кой това́риш, та нас ту бу́ди чотирна́цать.

Пушо́ў кра́сти ца́рський син од мньаса́роша із рук йа́лууку і ду́мать собі: Ни буду́ йа його́ би́ти, а́ни загуби́ти, бо ун ма́йи дьіти, та тре́ба дьіти годова́ти. Али йа́лууку ўкраду́. Разду́маў собі, ки́дьби ун сіў при путі́ — ньай переба́чать — сра́ти. Йак са ўсраў і поло́жиў до то́го фа́латок зо́лота. Надуйшо́ў мньаса́рош і тото́ найшо́ў. Мньаса́рош буў му́дрий, знаў шчо тото́ йи, наколи́ ўвідыіў: а́ли йа бога́тий, та ни му́шу тото́ с тако́йі бри́ди бра́ти; ньай собі дахто́ во́зьми худо́бний; йак го ўми́йи, та буде́ бога́тий. І тото́ та́мой охаби́ў. Тот ца́рський син пушо́ў і ви́ньаў зо́лото і поньу́с да́ле наўпе́ред мньаса́роша. Із мньаса́рошом зроби́ў і дру́гий рас так. На тако́й бритко́й місто поло́жиў зо́лото і сам са схова́ў тото́ вартова́ти: Ци бу́де мньаса́рош зо́лото бра́ти. Мньаса́рош приўйі́ў йа́лууку і ўвідыіў зо́лото і повіў собі сам: То йа ша́лений буў, жим ни ўзьаў тамто́т фа́латок; такі два фа́латки зо́лота ту́лько ва́рта, йак ўши́ток наш ва́рош. Верну́ў са на́зад, йа́лууку приўйаза́ў, зо́лото бра́ти. Зо́лота ни бу́ло, а ун ходи́ў то ўзат, то ўпе́ред, гльа́даў, ци то ун ни мо́жи тра́фити. А тот тимча́сом йа́луўцы ба́лтоў ши́йу перетьа́ў і собі зо́лото ўзьаў. Тогди́ розруба́ў ба́лтоў йа́лууку на чоти́ри ча́сти і видньу́с за путь до гу́шчави. Го́лову ўзьаў, поньу́с до йидно́йі во́ди. Запйа́ў копа́ч і здыі́ў на копа́ч го́лову по́тльа, по́кльа видрізаў, же́би ни ви́дно бу́ло, ци ўна жива́, ци лем го́лова. Ви́дно було́ ро́ги і пи́сок вон з во́ди. Мньаса́рош хо́дить по путі́, ни йи а́ни зо́лота, а́ни йа́лууки. Ва́рош ни зароби́ў і шчи са йа́лууки збуў. Ца́рський син

ко́ло во́ди зариваў. Мньаса́рош заго́йкаў: На мой, на! Пушо́ў ід во́дьі йа́луўку гльа́дати. Імйў йа́луўку за ро́ги, почаў з во́ди тьа́гати. І скричаў: Гей са́рвашка! За го́лоў потьа́х, го́лова са ссу́нула, зуста́ў го́лий копа́ч: То зло́дьійі йа́луўку зарізали, повіў мньаса́рош; хва́ла тобі Го́споди, шчо мо́йіх семе́ро дьітий ни осиротили. Тогди утьу́к, йа́луўку лишйў. Ца́рський син до́брий хлоп буў: на чотйри фа́лати йа́луўку розруба́ў, та на чотиріч на та́ньу виньус.

Повідать му ста́рий розбу́йник: Хоть йись ни вілчий, а́ли ду́жись му́дрий, ца́рський си́ни!

А вун са звідуйи: Йак ви знайити, жи йа ца́рський син?

Розбу́йник повіў: Бо йа вішчий.

Ун розбу́йника за па́зури імйў і пуд кольі́на верх, пуд но́ги: Типерь тьа за́бйу, бо йа́к би йа дашчо́ даґде́ ўкраў, а ти́би на ме́ни повіў, та́би мине́ завісили!

Ун присьа́х, ста́рий розбу́йник, жи: Ни́ґда на тьа ни повім, хо́тьбим шчо знаў. Отповіў му ста́рий розбу́йник: Ти йи, ца́рський си́ни, му́дрий. Ти ўже туй буде́ш бува́ти на туй та́ни, а йа са дам імйти ца́рським войа́кум.

Звідуйи са ца́рський син: Коли́ тьа буду́ть іма́ти ца́рські войа́ки?

За́ўтра, йак са буде́ россвита́ти.

А йа са де схова́ти ма́у?

Ти пу́йдиш іс това́ришома у пу́ўночи витти гет ід ва́рошови, там буду́ть три ко́рчі свербйгуски. За то собі польіга́йти, будете́ са на гре́цьку позира́ти, йак буду́ть йти войа́ки з ва́роша розбу́йникуў іма́ти і ґаздо́ви з вила́ми, бо мно́го розбу́йникуў, шчо ка́ждото опкра́дують; од мньаса́роша ўкра́ли йа́луўку, а од льудий вит ко́го во́ли, вит ко́го коро́ву, од жидуў іс скле́пу гро́ші пукра́ли. Йак му росповіў ста́рий розбу́йник, ца́рському си́нови, прийшло́ ід ним йіх това́ришуў двана́цать. Звідууть са ста́рого, шчо за чоловік?

Ун йім отповіў: То йи наш това́риш.

З йа́ловицьі мньа́со вари́ли і йіли, шчо царськи́й син укра́ў. Чоловіка ни забйу, а йа́луўку ўкраў і взіў іс свойіма това́ришома. Ста́рий повіў розбу́йник, жи обисьти го слу́хали, бо то ваш буде́ ґа́зда тот молодий розбу́йник! Переночова́ли нуч ўшйткі до пу́ўночи. На пу́ўночи зогна́ў йіх ста́рий, же́би гро́ші бра́ли і мньа́со, лем йиднý ла́бу ли́шили, а самі же́би пушли́ д ва́рошови на чи́стой по́ли, же́би собі польіга́ли на зе́мльу; а йа, ста́рий, ўже са ни бу́ду ту́лько тра́тити по го́рах; дам са гет іми́ти. Мині бу́ди добрі і ў рамга́зьі. Мине́ буде́ царь три́мати, бо йа му буду́ пра́ўду повіда́ти.

Іду́ть войа́ки на ко́ньох розбу́йникуў іма́ти. Розбу́йники са на то позира́ли, йак войа́ки ду́же біглй і льу́ди з вила́ми. Імйли ста́рого на та́ни. Звідууть са: Де това́риші твойі?

Ун йім утповіў, жи: Йа това́ришуў ни ма́у, бо йа ста́рий чоловік.

Імйли го і далй го прова́дити на со́рок миль зе́млы до то́го ва́роша, де бу́вать сам царь; а сесьі зуста́ли ў льісо́х бува́ти. Ца́рськпй син за три нни ко́ло розбу́йникуў буў і каза́ў, жибй оста́ли унй дайиде́н до́ма. Унй ни хотьіли зуста́ти: Кйдьйись са обра́ў за ґа́зду, та ґазду́й! А ун за то са погньіваў і охабйў йіх гет. Забра́ў свойі ве́ци і пушо́ў гет, аж до то́го ва́роша, де ца́рь бува́ў.

Там прийшо́ў у субо́ту ў ве́чур. На нидьільу там почова́ў у йинно́го ва́роського ґа́зди, котрйй дьітйй ни маў, лем йіх двой бува́ло. На дру́гий день пушо́ў ґа́зда ж жоно́ў до костила́, його́ охабйли до́ма, шчо́би фрйштик, йак са буде́ варйти, жибй дозира́ти. Надуйшо́ў фурма́н, шчо ўйуз со́рок міхуў го́роху. У ка́ждум мішку́ бу́ло по два ку́рцьі го́роху. Зверну́ли до ша́нцу; фурма́н заста́ў на во́зьі, ко́ньі зайшлй ко́ло кра́йу, зверну́ли до ша́нцу. Ун вйишоў т фурмано́ви і помугʼ му го́рох скла́сти наза́д до во́за. Даў му поло́ўка ку́рца фурма́н го́роху. Тот то́го ґа́зди, де почова́ў, фрйштик іззіў, го́роху начйстиў, та місто то́го поста́виў. Прийшо́ў зимньа́н іс костила́ іс свойоў па́ньоў і вун повіў, жи йак са ста́ло: Пуўко́рйць го́роху заробйў, та йіх фрйштик іззіў, а йім дру́гий поста́виў. Зимньа́нка повіла, жи ўже сім-ро́куў йак го́рох ни йіла. Запра́жила солонйноў го́рох і до́брий фрйштик зладйла і оста́ў че́рез день та́мой бива́ти, ца́рський син. Далй собі бесьіду, шчо ў тум ва́роши йи, і тако́й, ци бога́тий царь, ци мно́го гро́ший ма́йи. Звідуйи са тот пу́тньій чоловік і повіда́уть му, жи ў ца́рьйа гро́ші пут шо́поў, оппушче́ньі во́доў; такйй широ́кий капа́льіш, на со́рок сьах, по́вин во́ди; на сім сьах глубо́кий, нйхто там ни го́дин дуйтй; лем у ца́рьйа йиде́н рівес, шчо гайо́вом там го́нить. Ун отповіў, тот пу́тньій чоловік: Па́ни ґа́здо, по́дьме і ми до ца́рьйа, на гро́ші, кить там ни йи кийа́ка ва́рта.

Зобра́ли са обайй, ґа́зда і чьуджьйй чоловік, ца́рські гро́ші кра́сти. Прийшлй д гайо́вови, отка́пчали ланц, посіда́ли на гайу́ў, тот чоловік чьуджьий узьа́ў ка́лап ў жме́ньу і поча́ў так во́доў горну́ти ка́лапом. Місачок світйў, та відьіли, де на дру́гум бо́цьі прика́пчати. Бра́ли гро́ші до міхуў. Тот ґа́зда ва́роський браў гро́ші йак му са тра́фили; ца́рський син стрібло вибира́ў, бо вун ни го́дин тьа́шко не́сти. Ішлй вйттам на́зат, перегна́ў чьуджьйй чоловік. Прине́сли дому́ два міхи гро́ший до ва́роського ґа́зди. Отповіў ва́роський ґа́зда чьуджьо́му чоловікови: Туй, па́ни, бува́йти, ни йдьіти нйґда нйґде, бо ма́йиме на чум жйти. Ца́рськпй син повіў, жи лем до ве́чира, бо на ве́чур па дру́гі тре́ба йти. У ра́но царь ўстаў, пушо́ў позира́ти свой зе́рно. Царьской зе́рно гро́ші. Бу́ла

миш у ца́рьськум зе́рны то́йі но́чи; ни зна́йи царь, ци йидна́, ци дві. Загна́ў за розбу́йником, за тим, шчо вішчий буў, шчо́би повіў, хто то ца́рьські гро́ші краў. Розбу́йник прийшо́ў і ца́рьйови повіў: Де з гайо́ва схо́дите, колй йдете́ дому́ вид гро́ший, ви́берьте там йидну́ йа́му, смолй нато́пте і там зло́дьий дру́гу нуч упа́де.

Даў царь вова́кома йа́му ви́брати. Натопи́ли смолй, по́ўну йа́му нальльа́ли. На ве́чур ва́роський ґа́зда іс тим чьуджьйм па́ном пушлй гро́ші кра́сти. Тот чьуджьйй пан узьа́ў собі па́личку, а тот ішо́ў та́кой. І зайшо́ў ко́ло то́йі йа́ми тот, шчо ни маў па́лички, упа́ў до смолй; а тот пан іми́ў го за ру́ку, поча́ў тьа́гати вон: хиба́ль буў ўши́тку смолу́ ви́рваў! Ви́ньаў зза са́ри нуш і так йому́ долу́ го́лоў стьаў і до во́ди верг. Сам сіў на гайу́ў, та собі стрі́бла набра́ў. Прийшо́ў дому́ ґу туй па́ни і повіда́ть: У туй пути́ ваш пан ўмер.

Уна́ почала́ пла́кати: Ни бу́йти са, ма́йиме до́ста гро́ший, а йа вас во́зьму!

Уна́ са зра́довала. Даў Бог ра́но, пуйшо́ў царь позира́ти, ци приходи́ли зло́дьійі його́ гро́ші кра́сти. І ўві́дьіў царь, жи тот стоййть крем го́лови у смолы́. Закли́каў ста́рого розбу́йника, жибй повіў, хто його́ гро́ші краў: Хто ва́ші гро́ші краў, та са імйў.

Царь отповіў: Та́бо вун го́лови ни ма́йи.

Розбу́йник повіў: Бо то бу́ли двайй; йак йиде́н ўпаў, а дру́гий йому́ го́лову виттьа́ў. Ун ішчи́ са ўла́пить. Нало́шти на нього такі́ жильі́за, шчо мидве́ды ла́паўть, та го іми́ть а́бо за ру́ки, а́бо за го́лоў, а́бо за но́ги.

Даў Бог ве́чур тре́тьий і пушо́ў наза́д гро́ші кра́сти. Узьа́ў собі́ груби́й кул; йак прийшо́ў д гро́шам, та пе́рше по гро́шах ко́лом подьу́ґаў. Жельі́зо — до зельі́за са дотули́ў — кул хо́пило; ун ў жильі́зы кул ли́шиў і гро́ші ўкраў. На читве́ртий день ви́йшоў царь позира́ти, ци кра́ли зло́дьійі гро́ші. У жельі́зы зуста́ў груби́й кул. Закли́каў царь ста́рого розбу́йника, котри́й буў вішчий. Повіда́ть: Пові́ч, хто мо́йі гро́ші краде́.

Розбу́йник повіў, жи: ўла́пиў са.

Царь утповіў, жи то лем кул, та кул мо́йі гро́ші краде́!

Ца́рьйу, гва́рить розбу́йник, возьмі́ти то́го тру́па і да́йти го ви́вести вон ва́роша, заві́сити го на йидно́го сто́ўпа; за ним буду́ть пла́кати; та хто буде́ пла́кати, та то тот. А зло́дьий го ўкраде́. Йак прийди зло́дьий кра́сти то́го тру́па іс сто́ўпа, тре́ба го іми́ти. І то́му тру́пови ньай дадуть чотйри два́цать вой́акуў вартова́ти, котрі́ шчи ниґда вину́ ни ма́ли.

Тот пан, шчо гро́ші краў, пушо́ў до дру́гого вала́лу, купи́ў собі́ горвит худо́бного чолові́ка вуз і ко́ны. Прийшо́ў т качмарьйо́ви, купи́ў гордуў вина, а дру́гий па́линки. Склаў тото́ до во́за і ве́зи до ва́роша за

тоў путьо́ў, де войа́ки тру́па вартова́ли. То бу́ло ў ве́чур. Труп на сто́ўпі, ла́мпа ко́ло ньо́го і войа́ки іс пушка́ми сакомпа́к. Йак вун ўже відьіў, жи ла́мпа ни дале́ко, зайшо́ў до ша́нцу і поча́ў по зе́мли ко́лом би́ти; на ко́ньі крича́ў: йу! Охаби́ў ко́ньі й вуз ў та́нцу на́роком, же ко́ньі ни біру́уть. Узьа́ў собі ў ру́ку корба́ч, прийшо́ў ід на́йиасньішого ца́рьйа войа́кум: Киби́ такі до́брі бу́ли да с тріи́й, шчо́би йидньі тру́па вартова́ли, а да с тріи́й пушли́, та ньа ви́ттам ви́ратовали, бо ни мо́жу пуйти́; хотьі́ўйим ко́ньі поби́ти, а ни мо́жу йіх с шанцу́ў ви́тьагнути. Киби́м лем ту дотьа́х, та́бим ту ли́шиў, бо ни біру́уть ко́ньі тьага́ти, а са ду́жи те́мно.

Пушли́ войа́ки чотире́, ско́ро його́ поратува́ли і вун прийшо́ў там, де на сто́ўпі войа́ки тру́па вартова́ли. Ви́прьйах ко́ньі, вуз і гордо́ви та́мой ли́шиў.

Ка́жуть т со́бі войа́ки: Киби́сьме са напи́ли, табисьме льі́пше вартова́ли! Одотка́ли шпунт, до полотньа́нойі ґарґа́ли па́линку пушча́ли і так пи́ли, йак во́ду, ви́но. Тот фурма́н, шчо там ли́шиў ви́но і па́линку, до то́го са́бова, де про по́пуў ши́ли ша́тьа, пушо́ў і купи́ў два́цать і чоти́ри ревере́нди. За́кльа вун сходи́ў, а ўни са попи́ли. Тра́фили му са двайи́ худо́бньі льу́ди, шчо за путьо́м ішли́. Заплати́ў йім до́рого, же́би му помогли́ йидно́го тру́па похова́ти. Прийшо́ў д войа́кум, войа́ки пйа́ньі, уже́ ўши́ткі польіга́ли, спльать дойи́ден. Зньали́ тру́па с сто́ўпа і до зе́млы закопа́ли. Узьа́ў собі пуш, на них, на пйа́них ўши́ткой поперері́зоваў, ша́ти воі́мські і одобра́ў, змита́ў до йидно́йі во́ди. Уни́ пйа́ньі ни чу́ли. І ўсе ревере́нду на зе́мльу прусте́р, чолові́ка на тото́ переверну́ў і ревере́нду зака́пчаў, ўши́ткіх два́цать чоти́ри. – Прийшо́ў дому́, пові́ў туй па́ни, жи йийі́ му́жа чоти́ри два́цать по́пуў похова́ли: По ўши́ткіх костело́х дзвони́ли, коли́ ва́шого па́на хова́ли. Ци ви чу́ли?

Уна́ каза́ла, жи ни чу́ла.

Та хиба́ль ви спа́ли?

Уна́ отпові́ла, жи ма́ло спа́ла.

Ішчи́ буду́ть і на ра́но по ўши́ткіх костило́х дзвони́ти і побо́жно по́пи співа́ти.

Даў Бог ра́но. Про́будиў са йиде́н войа́к, зогна́ў дру́гого: Уста́нь горі́, пан камера́ґ! Тот уста́ў, та́бо тот у ревере́ндьі. Зала́ў му пйа́ний: Ба́сом ти ду́шу, та ти уш пуп?

Тот йому́ отпові́ў: Ни лай, кить ти пуп!

Ўши́ткі йиде́н дру́гого зганьа́ли а са по́пами назива́ли. Йак уста́ў посльі́дньий: Шчо будеме́ роби́ти? На слу́пі тру́па ньіт. По́дьме до во́ди, та са пото́пиме! Прийшли́ ід во́дьі, пора́дили са: Ни ска́чме до во́ди, бо шчи до́льа на́ша, жи ревере́нди ма́йиме. Почали́ побо́жно співа́ти два́-

цать і чоти́ри хло́пуў вели́ким го́лосом. Почали́ по костело́х дзвони́ти, а ун па́ны повідать, же то йи́ні ґа́здови за ним о́тправа стойіть.

Прийшли́ на ца́рську капу́ру два́цать і чоти́ри по́пуў співа́учи. Ви́біх царь ід ним, шчо стаў та́кой ў ґа́чох у стра́ху, жи са даґде́ зе́мльа загну́ла у світы: Шчо жа́дайите мо́йі пано́ви духо́ўны?

Ми жа́дайиме, би такі до́брі царь бу́ли, би нам подарува́ли йидну́ ґо́мбу.

Царь повіў, жи ўдьа́чно, лем би тото́ маў, та йім подару́йи.

То ми, тоти́ войа́ки, шчо́сьми тру́па вартова́ли.

Царь отповіў, жи шчо пльу́нуў, та ни хо́чи лиза́ти. — А вун буўби даў йіх ўши́ткіх ме́чами порубати. — Йа́кжи ви вартова́ли ту́лько мно́го хло́пуў, шчо вид вас зло́дьійі уме́рлого чоловіка кра́ли?

Уни́ повіли ца́рьйови, же з них зло́дьійі ішчи́ ша́тьа ўкра́ли, а ми ни відьіли.

Звідоваў са царь, де ўни тогди́ бу́ли. Розгныіваў са царь на ста́рого розбу́йника, же з ним ту́лько кобирльу́йи; царь го са ўсе звідуйи, а ун пра́ўду ни повідать: Ста́рий розбу́йнику! Дам тьа завісити; повіч пра́ўду, хто мо́йі гро́ші краў і тру́па с слу́па?

Повіў йому́ розбу́йник, жи то ни пра́ўда, жи там ни мно́го зло́дьійуў бу́ло, лем йиде́н. Ішчи́ го сам, ца́рьйу, ниеська імиш, бо хоть вун ту́лько гро́ший ўкраў, а шчи му ўсе ма́ло, бо вун ду́же гро́шом рад. Возьми́ та́ріль банко́вок стрібе́рних а за́плать у йинну́й корчмі напу́й окремішно то́го та́рільа гро́ший, та хто хо́чи, ньай ка́ждий ви́но а па́линку пйи ўсилийа́ку. Йака́ па́линка на світы йи, тот царь ўши́ткой доста́виў; заплати́ў у йидну́й ко́рчмі і росказа́ў льу́дьом йісти і пи́ти за́дарь. Йак льу́ди бу́ли пйа́ны, царь поме́жи льуди́й пушо́ў ў ко́рчму і ви́сипаў тоти́ с та́рільа гро́ші; позираў, хто буде́ збира́ти гро́ші, бо то тот зло́дьій.

Тот увідьіў ца́рський син, жи тот гро́ші розмітуйи, пушо́ў во́нка гет іс хи́жі, найшо́ў на дворі пйа́ного шу́стра. Звідуйи са ко́ло нього, ци ни ма́йи шу́стир смоли́ ко́ло се́би. Упха́ў шу́стир ру́ку до кише́ньі, тако́й ви́ньаў, йак йидну́ пйасть. Ца́рський син ви́ньаў шва́блик, запали́ў смолу́, іздо́лу по чі́жмах поцьа́пкаў смоло́ў, увошо́ў на́зад до ко́рчми, поча́ў шпаціровати по хи́жи, по ко́рчмі, та ўсьа́гди става́ў, де відьіў гро́ші. На його́ чі́жми прили́пли ўши́ткі стрібе́рны банко́ўки. Царь сидьіў, та тоти́ гро́ші вартова́ў: хто буде́ гро́ші збира́ти, та тот зло́дьій. Ца́рьйови пе́ред очи́ма змінило, шчо ни відьіў, де са гро́ші ьадьіли. Ачей гро́ші до зе́млы пушли́! Царь са схо́пиў і побі́г за ста́рим розбу́йником до рамга́зу: Ішчи́сь ньа наўйуў, же́бим на сво́йу чко́ду ішчи́ доплати́ў!

Ви да́йти, на́ййасньіший ца́рьйу, по ва́роши трубі́ти, хтоби хотьі́ў ва́шу дьі́ўку льуби́ти, та мо́жи на ве́чур до йиднойі ко́рчми прийти́, де че́рез день льу́ди йідьать а пиуть, а дьі́ўка на ви́шньум што́ку на ко́рчмі; та ун ід ньуй ви́йди, буде́ з ньоў фіґльова́ти, а уна́ з ним; та ньай ма́йи ў кише́ни ла́піс, та ньай ко́ло ньо́го за́йди, жи го ду́жи льу́бить, ай ньай са ла́пісом доту́лить!

Так то са ста́ло. Ун ід дьі́ўцьі прийшо́ў, дьі́ўка з ним дишкорова́ла і його́ на ши́йі пуд ву́хом ла́пісом позначи́ла; то́го на дру́гий день завісьать, хто буде́ ма́ти вид ла́пісу знак, бо то буде́ зло́дьій. Ун зайшо́ў долу́ў од кральо́ўськойі дьі́ўки, його́ шийа́ боли́ть. Ви́пьаў свічку і шва́блик, запали́ў свічку, ви́пьаў іс кише́ньі дзвере́дло, попози́раў, шчо його́ боли́ть. Ун іспо́знаў, бо ун буў му́дрий, жи то тото́ ла́піс. Побу́ло ма́ло, верну́ў са д дьі́ўцьі наза́д. Ви́йшоў ід ньуй ти́хо, найшо́ў йийі спа́ти; поча́ў ко́ло не́йі 'бзира́ти, де́би найшо́ў ла́піс. Найшо́ў коне́ць го́лови у по́стели. Ўзьа́ў, зуйшо́ў долу́ до ко́рчми; там були́ пйа́ньі варошча́ни, стольарі́ і ковальі́, ца́рські майстро́ви і жобраки́ кри́ві. Полапісува́ў ўши́ткіх і видньу́с наза́д ла́піс на тото́ мі́сто, ви́тки ўзьаў. Уста́ла ско́ро ра́но ца́рська дьі́ўка і пушла́ дому́ повіда́ти, жи ўже тот позначе́ний; таки́й вили́кий хлоп, бі́лий! Пушо́ў царь позира́ти на ра́но, глька́дати го на ва́роши. А там бу́ли позначе́ньі ўши́ткі ковальі́, стольарі́, жобраки́ кри́ві і сльі́пі. Повіў царь: Фрас би тьа три́маў, розбу́йнику, за мо́йу дьі́ўку, шчо д ньуй ўши́ткі льу́ди ходи́ли то́йі но́чи і ўши́ткіх позначи́ла, а ко́ло утца́ повіла, жи лем йиде́н буў.

На́ййасньіший царь закли́каў розбу́йника, же́би му ўказа́ў, котри́й то з ним ту́лько фіґльі́ў ро́бить. Розбу́йник витповіў, жи йому́ ни слобу́дно, хо́тьби го за́раз царь істьа́ў. Али ви го ўже тепе́рь йі́мите то́йі но́чи, шчо при́йди на́зад, ў туй ко́рчмі. Йі́мить ва́ша дьі́ўка на ви́шньум што́ку, бо ун при́йди д ньуй. Та ньай го дру́гима ґара́дичами у до́лину спрова́дить. А пут ти́ма ґара́дичами, ца́рьйу, да́йти ви́брати глубо́ку йа́му; так вун там упа́ди до то́йі йа́ми.

Та бо, царь розбу́йникови каза́ў, йа го хо́чу живо́го ма́ти, а йа́кби ўпаў до йа́ми, та́би са заби́ў.

А ви наме́чте до йа́ми вуз соло́ми.

Даў Бог ве́чур, а вун прийшо́ў іт ца́рськуй дьі́ўцьі іс ца́рськоў дьі́ўкоў фіґльова́ў, сидьі́ў. І спрова́дила го доло́ў дру́гима ґара́дичами. Ун упа́ў до йа́ми. Обзи́рать рука́ми, де вун йи і гва́рить: Ей Бо́жи, то надо мноў зра́да! Упха́ў ру́ки до соло́ми, поча́ў са ў кружі́лку оберта́ти, та накрути́ў тако́й, йак йидно́го сто́ўпа. Зйаза́ў поверéслами і так да́ле вит стрі́хи витхили́ў, іми́ў го за коне́ць і зогну́ў іт со́бі, запали́ў шва́бликом. Го́йкаў на льуди́й, жи гори́ть, бо то бу́ло вон до́ма, на дворі́. Льу́ди д ньо́му бі́гли́ тот оге́нь гаси́ти, жеби́ дум са ни ўйаў; оге́нь ві-

дыіли, а його́ ў зе́мли ныіт; ід ньо́му до йа́ми попа́дали. Упаў ца́рьский шу́стир і кова́ль і рима́рь. Тогди́ іми́ли тоту́ соло́му, загаси́ли. Звідуўть са йиде́н дру́гого тоти́ чоти́ри льу́ди, йак ти са ту ўзьаў? Бі́гйим гаси́ти, там ўпаў. Ріма́рь путсади́ў ца́рьского си́на, жи йак ца́рьский син ви́йди, тай його́ за ру́ку ви́тьагни. Тот йак ви́йшоў з йа́ми, тай утьу́к, а тих ли́шиў трьйох ў йа́мі, Повідать царь: Шчо ту ро́бити мо́йі варошча́ни?

На́ййасныіший ца́рьйу! горі́ло, та́сьми гаси́ли, та́сьми ту до йа́ми упа́ли.

Повідать царь: Та ни бу́ло вас ве́це?

Ой буў ішчи́ йиде́н. Присві́тчили, жи го ви́садиў ріма́рь.

Повіў царь: Йаки́й му́дрий прокльа́тий зло́дый! Закли́каў розбу́йника царь: Шчо ма́у роби́ти, шчо зо мноў ту́лько нафіґльова́ў?

Отповіў розбу́йник ца́рьйови жи: Да́йти по ва́роши трубі́ти і бубнова́ти, хто тото́ чу́до учини́ў, та му бу́дете енґидова́ти, лем жебй са при́ўказа́ў сам пе́ред на́ййасныішим ца́рьйом. — Царь даў бубнова́ти по ва́роши іструбі́ти, же му поенґиду́йи, шчо з ним мудрова́ў, ўши́ткой: гро́ші, тру́па, лем хо́чи з ним на бесі́дьі бу́ти. — Ца́рьский син при́йшо́ў до дру́гого ца́рьйа бу́рку, указа́ў сво́йі дипло́ми, ш чи́ййийі вун фаме́лыійі і йаки́й вун пан. Роска́пчаў на со́бі ша́ти на гру́дьох, указа́ў зла́тий ланцо́к, на ланцку́ хрест: Шчом вам з дыі́ўкоў фіґльова́ў, кидь ма́йи дьа́ку на ме́ни, та йий во́зьму, а ни ма́йи дьа́ку, йа йий ўзьати́ ни му́шу.

Тай так ра́до царь чьуджьо́го ца́рьйа си́на до сво́го бу́рку прійа́ў. Поженили са, та чей і днесь та́мой суть.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народн. предан. и разск. Ст. 343—347: Хитрий дурень. — Чубинський, Труды, II. Ст. 362—364: Клим і чорти. Ст. 601-605: Про царевича злодїйа. Ст. 618-622. Ч. 88—90. Ст. 670—671. Злодій. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 350—358: Der Meisterdieb. — Етноґрафічний Збірник. Т. II. М. Дикарів. Ст. 24- 25: Племінник перехитрував дядька злодїя. — Гринченко, Этнограф. Матеріалы. Т. I. Ч. 115. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 324—349: Воръ. Т. IV. Ст. 496—502. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Ч. 36, 73 і 74. — Bož. Němcova, Slovenske pohádky. Ст. 263—274. — L. Zingerle, Kinder- und Hausmärchen aus Tirol. Ч. 18 і 29. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 397—403: Vom Räuberhauptmann Hans Kühstock. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 13—20. — Шідді Кур, гл. XII. В Этнограф. Сбор. Т. VI. — Norwägische Volksmär-

chen. T. II. Ч. IV: Asbjörnsen und Jörgen Moe. — Hahn, Griechische und Albanesische Märchen. T. I. Ч. 3. T. II. Ст. 181—182. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. I. Ч. 34. — Русскій Архивъ, 1863 р. T. V. і VI. Ст. 444—451. — Очеркъ литер. исторіи старин повѣстей и сказокъ А. Пыпина. Ст. 268. — Отечеств. Записки. 1856 р. Ч. IV. Ст. 62. — Повѣсти, сказки и разсказы казака Луганскаго. T. III. Ст. 477—488. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 202—205. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 102. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 410. — Садовниковъ, Сказки и предан. Самарскаго края. Ст. 139. Ч. 31. — P. Dobšinský, Prostonár. slov. povesti. Кн. II. Ст. 6—14. — Тамже. Кн. IV. Ст. 79—88: Klinko a kompit král. — Jan Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 409—419. Ч. 47. — Жите і Слово. T. IV. Ст. 358—359. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 112—117: O śtucnem złodzieju. Тамже. Ст. 246—254. Ч. 39. — Roman Zawiliński, Z powieści i pieśni górali beskidowych. Ст. 52—61 (подібний лишень епізод з коровою).

31. Піп і злодїй Шоловка.

Бу́ли ў йипно́йі ба́би три сипи́. Оте́ць ў них ўмер, лем стри́йко буў. Тота́ ка́жи дьівирови: Хло́пи, чини́ з ни́ми да́шчо, бо випотрі́бньі ўсьі́ три йи. Ну, ка́жи, бири́ с собо́ў по йидного́ па робо́ту, шчо з нього́ бу́ди. — Ўзьаў того́ йидного́, май ме́ншого і по́шоў з ним ў льіс, хо́дить із ним по́-хашчи, ни мо́жи нич припозира́ти собі́ на робо́ту. Но, йдуть ў виче́рі домо́, йду́ть йидни́м то́ком, де гли́ну беру́ть черле́пу. Но, ка́жи, стри́йку, ци зна́йити шчо?

А шчо? ка́жи стрий му.

Шчо́-би с се́йі, ка́жи, гли́ни бу́ло стри́йку? Йак, ка́жи, стри́йна го́ньцьі купу́йи, йа бих сь сьо́го го́ньцьі пра́виў.

Прийшли́ домо́, звідать ма́ти дьівирьйа: шчо, ка́жи, сь сьо́го бу́ди май ме́ншого?

Ка́жи: Гоньча́рь бу́ди з нього́.

Ну, йди з дру́гим, ка́жи.

По́шоў із дру́гим ў ха́шчьу, ў льіс, хо́дить цьілий день; йдуть ўже с ха́шчі у ночи́; нич ни мо́г ўви́дьіти ў день; ўви́дьіў леўчьу, ка́жи: Шчо с то́го, стри́йку, буде́?

Ка́жи: На во́з буде́ леўчьа́. Но ти, си́не, ка́жи, буде́ш колеса́рь. Прийшо́ў домо́, звідать го ма́ти: Шчо сь сьо́го, ка́жи, бу́ди з дру́гого?

Ка́жи: Сь сьо́го буде́ колеса́рь.

Но, йди с тре́тьім ў льіс.

По́шоў с тре́тьім у льіс. Хо́дить іс тим, тот ни мо́г ничь найти́, лем йиде́н біґа́рь мо́цний, чи́тавий.

Ци зна́йити, стри́йу, шчо сь сьо́го буде́?

Йа ни зна́у, шчо бу́ди; пові́ш ми.

Чи́тавому чоловіку цимбора́ ў ру́ки. С сим, ка́жи, куда́ пödу́, то ни́кого сьа ни бо́у.

Но, йдуть они́ тим путьо́м с ха́шчі чире́з йиде́н фільйа́рь. Там на тöм фільйа́рі ў ґазди́ пöп параста́с служи́ў.

Ну, ка́жи, стри́йку, ци зна́йити шчо?

А шчо, ка́жи, си́ни?

Пöп барана́ виде́, шчо му дали́ за параста́с, та йа му ўкраду́ його́.

Та йак ти ўкраде́ш то́го барана́ у попа́?

Лем увидите стри́у.

Пöп удойшо́ў на́-бöк сьцьа́ти, а барана́ приўйазаў т корче́ви. А вöн ўкраў барана́, го́лову уттьа́ў, та покла́ў у рит з рога́ми. Пöп сьа провирну́ў за барано́м, позирать, а барана́ ни йи. Но, ди сьа бара́н дьіў? хоть удорва́ў сьа та ўтьік, хоть де йи! ду́мать собі пöп. Гльа́дать пöп барана́, найшо́ў го на риту́. Ду́мать собі, ош пиў води́ бара́н — а бара́н бис ту́луба. Но, кли́чи пöп барана́ ўтти з бе́рига, бо пöшо́ў би сам, та ўмочи́ў би сьа, та ни го́дин. Кли́чи го: Ватри́ш, ватри́ш (пой сьуда́)! Бара́н ни хо́чи йти. А пöп гада́ў, ож вöн цьіли́й — а з не́го лем голова́. Но, шчо чини́ти з барано́м? Стаў, ззуў сьа і пла́тьа с се́би зміта́ў, тай йде за барано́м. Йак пöшо́ў за барано́м, пуньньа́ў за ро́ги, а то лем голова́ та ро́ги. Оберну́ў сьа пöп на бе́рега ўже йти гет, бо відьіў, ож барана́ ни йи; хо́чи пла́тьа на се́би бра́ти, а пла́тьа ни йи; тот ўкраў пла́тьа, шчо й барана́ ўкраў. Йак тине́рь домо̂ го́лий пöду? ду́мать собі пöп; то га́ньба го́лому йти. Чика́у ночи́; йак конда́ші сви́ньі пу́сьтьать домо̂ і прийду ме́жи свиньа́ми, та ни спо́знауть ньа чий. Ну, так вöн і учини́ў. Йак сви́ньі конда́ші пу́стили і вöн іс свиньа́ми іде́. Іде́ ме́жи свиньа́ми, а конда́ші йдуть ізза́т свиний, та позира́уть, та ка́жуть, ож ізоў ўміша́ў сьа ме́жи на́ші сви́ньі, та до́брий буде́ файт! І йдуть они́ за кондо́м і позира́уть, де пове́рне ў двöр. Сви́ньі ско́ро біжа́ть, тай вöн так біг ско́ро. Они́ заўста́ли зза́ду і ни ві́дьіли, де повирну́ў ў двöр. Ма́ло ўтьами́ли, за́глипіли, ош там повирну́ў хиба ў паньськи́й двöр. Прийшли́ там, слу́жницьі ўже по́ать сви́ньі. Ка́жуть слу́жницьам: Ни відьіли ви ту йако́го ізо́ва?

Ка́жуть: Ми ни відьіли.

Ка́жуть конда́ші: Таш туй повирну́ў!

Айбо слу́жницьі ни зна́ли, ош то пöп бу́ў, тай конда́ші ни зна́ли. Тогди́ почьали́ звіда́ти слу́жниць: Ни йи, та ни йи; і да́ли по́ки слу́жницьам. Пöп ўбіг до хи́жі і ка́жи попади́: Дай ми пла́тьа ско́ро.

Дочьӯў сьа тогди́ пан, шчо Шьолóўка Пéйтер ўкраў ў нéго баранá і плáтьа ўши́тко. Загнáў рáньіцько церкӧўникá у час, оби́ прийшóў до пáна: Загнáў мине́ пан, пóйте ви до пáна, Пéйтер.

Но, хлóпи, шчось ізроби́ў?

А шчо пáни?

Та сміхáсь зо мноў зроби́ў. Ўкраўйись баранá, та най би ми бýло баранá! бідá ми до тóго! лем ко' буў йись ми плáтьа ни ўкраў. Та то сміх, гáньба хлóпи!

Йа, пáни, ўкраў і ўкрадý шчи.

А ў попá булá біла коби́ла: Кить ти таки́й дóбрий злóдьій, ўкради́ ў мéни білу коби́лу з маштáльньі. Та йак ти ўкрадéш?

Та ўкрадý.

Пан сьа бізовáў, шчо вӧн ни ўкраде́ ў ньóго, а вӧн ўкраў.

Ну, йак тотý вӧн коби́лу ўкраў?

Пан поклáў двох кóтьушӧў, шчоби́ тот ни ўкраў тотý білу коби́лу. Йиде́н йимиў за хвӧст, дрýгий йимиў за китифи́к. Вӧн сьа заладиў, ўстаў ў ночи́ і прийшóў до стодóли. Там поклáў кочьáл пáлинки і поклáў чьуміў дуганý, а йиднý корчьáгу пáлинки розольльáў там, оби́ воньáла. Но, тоти́ ўчьýли кóтьуші, шчо пáлинка пáхни. Кáжи йиде́н дрýгому: Брáти, то ми слýжницьі іспрьйáтали пáлинку; та йдьім гльáдати. Пӧшли́ гльáдати, тай найшли́: Ўпи́ли сьа тоў пáлинкоў, йак найшли́ і там пӧснýли. Тот ў ночи́ прийшóў Шьолóўка до маштáльньі, поклáў тéллицьу місто коньá, на тéллицьу приўйазáў гóсьть прьйáдива і поклáў китифи́к на тéллицьу так, ош то так йак кӧнь, а сам коньá укрáў тай пӧшóў.

Ўстаў рáньіцько пӧп чим Бӧ даў день. Тогди́ пӧшóў до маштáльньі попозирáти коньá, ци йи. Ўтвори́ў двирі, пози́рать, коньá ни йи. Пози́рать, там тéллицьа місто коньá. Гóйкать на свóйі кóтьуші: Івáни, Мигáльу! де йи мӧй кӧнь?

Ой ту йи, пáни.

Та де йи?

Ге óддика.

А шчо тотó?

Кáжи: кӧнь.

Ой тотó, Івáни, ни кӧнь, а тéллицьа! — А вӧн пйáний, та ни тьáмиў, шчо де́ржить ў рукáх. Но, йимиў пан дýжи кричьáти на ньі, йак сокоти́ли коньá, кидь йогó ни йи. Тогди́ загнáў йидногó: Бігáй до тóго Шьолóўки скóро, най прийди сьудá.

Прийшóў вӧн до тóго Шьолóўки, кáжи, шчо загнáли пан, обисти йшли до пáна. Прийшóў до пáна: Но, хлóпи! крáўйись, шчось краў, лем коб буўйись у ньа ни ўкраў коньá.

Йа, пáни, ўкраў і ўкрадý.

Ўкради́ ти ў ме́ни вола́, коли́ ти таки́й зло́дый, іс плу́га, із йарма́.

Но́, ўправиў пӧп двох слу́ги у йарі́ ора́ти ў по́ли і они́ о́рьйуть і слу́хауть, а по́над ны̂ так ў ха́шчи го́йкать: Ни да́йти чоловіку погину́ти! — Тот Шьоло́ўка Пейтер би́и по де́реву фе́йсоў, а го́йкать, ни да́йти поги́нути души! Тоти́ ка́уть два слу́ги: Біга́ймы, із'удоймі́м чолові́ка! бо ду́мали, шчо там звір найшо́ў чолові́ка, та хо́чи зьзы́сти. Лиши́ли во́ли у плу́зы, у йармі́ і пӧшли́ ў ха́шчьу, а́йбо тот ўсе да́лы уд них го́йкаў, віў йіх дале́ко ў ха́шчьу. Уддури́ў сьа ў них так, шчо они́ ни ви́дыли, де сьа дыіў. Заблуди́ли они́ ў ха́шчи хо́дьачи. Вӧн прийшо́ў тим чьа́сом, обӧйшо́ў йіх доўко́ла, там де они́ ора́ли. Йи́нного вола́ стаў та ўпрьйаг із йарма́. Йак ўпрьйаг того́ вола́, удрізаў му хвӧст, та заби́ў дру́гому ў пи́сок, а сам с тим воло́м пӧшо́ў, ўтык. Прийшли́ тоти́ двайи слу́ги там де ора́ли, ўвідыли, вола́ ни йи, лем хвӧст стирчи́ть с пи́ска і почьали́ каза́ти: Вӧл вола́ зьзыіў! Но, шчо ўчини́ли? Прийшли́ домо́ і сказа́ли попо́ви, шчо вӧл вола́ зьзыіў. Пӧп зачьа́ў на них го́йкати: Нипра́ўда, шчо вӧл вола́ зьзыіў; біта́нґи прокльа́ты, де́сьти бу́ли?

Уни́ сказа́ли попо́ви пра́ўду, де були́: чолові́ка хотыі́ў ў ха́шчи зьзы́сти зьвір, та ми там біга́ли.

Пӧп йім ка́жи на ото́: На шчо ви біга́ли? Та то буў Шьоло́ўка. Біга́йти до ньо́го ско́ро, мо́жи шчи вӧл живи́й.

Прийшли́, вола́ ўже зарізаў Шьоло́ўка. Но, шчо́сьти прийшли́?

Пан загна́ў, оби́сьти пӧшли́ до па́на ско́ро.

Прийшо́ў вӧн до па́на, пан го звідать: Хло́пи: ци ти вола́ ўкраў?

Ой йа, па́ни, вола́ ўкраў.

Коли́ ти вола́ ўкраў, ўкради́ ти ў ме́ни па́ныіу.

Вӧн сьа загада́ў, йак па́ныіу ўкра́сти ут па́на. Ўстаў, зла́диў горне́ць чи́ру вӧўсьа́ного. Стаў, ма́чьку ободра́ў і за тим спра́виў ґо́йди; за тим собі напарува́ў дро́ту і так да́ле. Стаў ў виче́рі, прийшо́ў ў паньськи́й двӧр ўкра́тцы, йак ўже льига́ли спа́ти і упозира́ў собі до́ті ўже гордо́ви, шчо ў сыіньо́х стойа́ть. Гордо́ви пиривє́рнины бу́ли де́ньцьом із ви́рьха, а дупла́вим ід зе́мли. С тим мистирши́ґо́м, шчо собі злади́ў, ўвойшо́ў до сыіни́ кра́тцы і залыі́з ў гордӧў. Йак слуги́ пӧсну́ли і слу́жницы, ўвойшо́ў до хи́жі тоди́ — а ў па́на ма́ти була́ стара́ і спа́ла ў чильа́дны пуд кошо́м, де оге́нь кладу́ть слу́жницы, бо стара́ ўже бабу́ньа була́ — йак ўвӧйшо́ў до хи́жі, стаў, ме́жи слу́жницы ўвер ма́чьку на піч оби́драну. Слу́ги спа́ли на ла́ві на до́ўгіў, го́ловами ў йи́нно; тим ізпаза́ў воло́сьа дро́том; ба́бі заби́ў ґо́йди ў гузи́цьу. Пӧшо́ў до пире́дньоі́ хи́жі, де пан спить іс па́ныйоў. Пан ўже на то сьа на́дыійаў, шчо вӧн хо́чи ўкра́сти уд ньо́го па́ныіу, а́ли забу́ў на тот чьас; ме́жи ны̂ двойи

ýльльаў горне́ць чи́ру тако́го ріткóго. Пан ў ночи́ сьа прóбудить, поцá-пать кóло пáньиі, кáжи: Шчо ти зроби́ла пáньі?

Пáньийа кáжи: Шчо?

Ех, кáжи, ти сьа ўсрáла. Стаў і ўбиў досйть пáньіу і ўгнаў вон. А Шьолóўка ўхóпиў пáньіу на пле́чі, та тыкáй! Пан сьа ўгадáў ў йа-ки́йсь чьас, ож ни йи пáньиі; ýйди до чильáднойі хи́жі, гóйкать на слýжницьі: Ци туй пáньийа?

Слýжницьі кáжуть: Ми ни знáйиме, ци туй — бо дáўно сьвітла ни бýло, йак ннесь, нáфти ни бýло, ни сьвічóк, а сьвіти́ли факльáми дереўйани́ми — і почьали́ сьа би́ти.

Кáжи пőп: Шчо сьа бийте́ там?

Гей, кáжи, сесьá, пáни, своу дити́ну пудве́рла пуд ме́ни.

А отá кáжи дрýга: Ти пуд ме́ни пудве́рла, то ни мóйа!

А то булá мáчька.

Но, гóйкать, на слýги, уставáйте, ўчиньіть сьвітло, бо ни йи пá-ньиі! — Слýги бйуть сьа ýпйать так, бо: ти мине́ ми́чиш! Ти мине́ ми́чиш! дрýгий кáжи. — А йім дрóтом волóсьа зйазáли, а они́ ни знáуть, гадáуть, ож йиде́н дрýгого ми́че. Тогди́ гóйкать на мáмку своу пан: Мáмко ўставáй, клади́ огéнь!

Бáба ўміла клáсти огéнь; почьáла дýти; шчо задýйи, а ґóйда ґóйдать.

Кáжи пőп: Гóркі би на те́би тáньцьі! Ти, кáжи, тáньцьі звó-диш? — Ну, пőп ўвідьіў, ож ни горáзд. Даў Бő день, загнáў за тим злóдьийом скóро ў чьас рáно. Прийшóў слугá: Пóйти до пáна!

Йду. Прийшóў до пáна: Но, шчо хлóпи? Крáўйись, шчось краў, най би було́ бýло, та ўши́тко бим ти енґидоваў, лем коб бýўйись пáньіу ни ўкраў. Дай ми пáньіу, то ўши́тко ти польіўйу.

Ба, йа пáньіу ни дам, пáни.

Та чомý ни даш пáньіу?

Бо йа даў чортім за віко срібра, та ўже пáньіу ни дам.

Но, хлóпи, коби́сь ти даў дáйак пáньіу, та дам ти ўши́тко свóйи імінийи, лем коби́ дáўись ми пáньіу.

Тоди́ Шьолóўка ўзьаў коби́лу білу, шчо ўкраў ут пáна, набрáў міх камíньа пóўний, ўзьаў собі води́ сьвйаче́нойі ў фльáшу і прий-шóў ў пе́кло т чортім. Звідауть сьа чорти́: Шчи ти, чоловічи, прий-шóў сьуди́?

Вőн кáжи: Йа прийшóў за пáньийоў.

Ми ти ни даме́ пáньіу, ай даме́ ти грóший, кőлько хочь.

Іми́ў вőн би́ти ціве́к на фундаме́нт, манасти́рь будувáти там. Ко би́ла йржи так, шчо пальі политьáть с пе́кла, бо голóнна дýжи, та йржи. Чорт іми́ў йогó проси́ти, кáжи: Шчо рóбиш, чоловічи, туй?

Ка́жи: Манастѝрь пра́ўльу.

Чорт про́сить, обѝ ни пра́виў.

Ни мине́ просѝ, ай присьвйатў дьіву йди просѝ, бо она́ миньі роска́зуйи пра́вити, та му́шу. — А то ни присьвйа́та дьіва була́, а кобѝла. Айбо чорт дурнйй буў, ни знаў. Кобѝльі на́роком ни даў йісти за три пни, обѝ рза́ла ду́жи. Чорт пöшо́ў просѝти кобѝлу, а кобѝла сердѝта, та чо́рта ўбѝла. І так вöн ревучѝ, прийшо́ў іт сво́йім товарѝшім. Ка́жи: Да́йти му па́ньіу гет, най собі йде, бо тота́ мине́ ўда́рила, шчо йа заўме́р! І далѝ му па́ньіу: На па́ньіу, йди собі гет, лем ту манастѝрь ни праў!

Прийшо́ў вöн с па́ньійоў домо́, приньіс па́ньіу; но, пöп сво́йи сло́во ни обе́ртать, шчо му обіцьа́ў. Даў му па́ньіу, попо́ви, а пöп даў му сво́йи імі́ніїи, ґаздо́ўство. І забра́ў сьа пöп у світ іс па́ньійоў, лем забра́ў ў міх книги. Йде іс тим і там би брѝсти у во́ду вилѝку; а́йбо фарадло́ваньі онѝ обо́йи, пöснўли ко́ло водѝ і так пöсну́ли, шчо прийшо́ў тот Шьоло́ўка ід ним і стаў, ў́митаў книги із міха у во́ду і сам заль̀із ў міх. Про́будить сьа пöп, глѝпни на со́нци, а со́нци нѝско. Іде́, па́ньіу покѝвать: Ўстава́й, па́ньійи, бо нам би дале́ко йти. Ісхо́пили сьа і ў во́ду; а пöп на се́би міх ўсадиў, несе́. Іде́ спре́д водѝ, а той Шьоло́ўка загóйкаў: Горі́, по́пи, горі́, бо сьа йивагне́лийи мо́чить.

І пöп ка́жи: Йой, па́ньійко! Горі́ напнима́й, бо сьато́йи йивагне́лийи прогва́рило, бо мо́чить сьа. — Прийшлѝ во́ду на тот бöк, ка́жи пöп: Позира́йме, па́ньійи, ци ни змочѝли сьа книги ў міху́! — Увідьіли онѝ, шчо книг ни йи, а́йно Шьоло́ўка: Ой шчи нам туй біду́ гльа́даш? Нишчьа́стьа би тибе́ побѝло! — Айбо вöн з нѝми йде ўже, йіх сьа ни лѝшить, бо вöн йіх нисере́ньча. Но, прийшлѝ на йиле́н мöст, там би платѝти. Польига́ли собі спа́ти на мо́сьтьі іж журѝ, фарадло́ваньі ду́жи, припочѝти. Йак пöсну́ли, тогдѝ сьа Шьоло́ўка схо́пить, ка́жи: Па́ни, тиле́рь спить Шьоло́ўка, та тру́тьме ў во́ду го, оби нам ўже бо́льше біду́ ни гльа́даў! — Йак тру́тили ў во́ду, пöп глѝпне, Шьоло́ўка йи, а попадьу́ тру́тили. Пой, ка́жи, шчось учинѝў? Ни до́стась ми гльа́даў бідѝ до тиле́рь, а тиле́рь ми найшо́ў май вилѝку! Пöп ў йиде́н бöк пöшо́ў, а той ў дру́гий і так розо́йшлѝ сьа.

Записано в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

32. Про злодія Данка.

Бу́ло ў йинно́го чолові́ка три синѝ. Та ўже вилнкі булѝ, нич ни хотьіли робѝти. Пöшо́ў тот чолові́к ра́дити сьа до йидно́го па́на

шчо чини́ти, сині́ ни хотьать робі́ти, а росказа́ти йім ни го́дин́йим, бо ўже хло́пи.

То так чиньі́ть, шчо да́йти ко́ждому фе́йсу ў ру́ки, та у́дуріть йіх да́йак ў ха́шчьу.

Так ово̆н й ўчини́ў. По̆шли́ ў ха́шчьу. Раз йиде́н па́йде йа́синье і ка́жи: Ей йакі́ красьньі́ бі́рфи на во̆з! Та опста́ў та́кой там, та ро́бить. Йдуть да́ле дру́гі два. Йиде́н найшо́ў йа́вора і ка́жи: Йакі́ кра́сьньі дошки́ сь сьо́го би бу́ли на посте́льі, на столи́. — І тот опста́ў робі́ти. Ўже лем йиде́н сьа опста́ў. Імньа му бу́ло Данко́. Тот іде́ іс сво́йім ньа́ньом; а́йбо тот Данко́ пози́рать по ха́шчи і ўві́дьіў йиде́н бі́ґарь з вили́ким су́ком і ка́жи во̆тцьу́ собі́: Ей, ньа́ньу, шчо за хльі́б!

А шчо си́ни?

Гльадь, ге тот бі́ґарь у́тьати, та ў розбо́йі!

Ой то, си́ни, ни до́бри.

Но, ньа́ньу, ка́жи, а де вам ле́кший хльіп тре́ба? По̆ти́ ў комо́ру, набра́ти собі́ шчо тре́ба, вола́ ўкра́сти, гро́ші ўкра́сти, ни робі́ти нич, лем і́сти та ходи́ти.

Та ци ти, си́ни, зло́дьій? Но, кить ти зло́дьій, ўкради́ ти миньі́ типе́рь да́шчо.

Йа, ньа́ньу, ўкраду́. Дво́йи льу́де о́рьйуть чотирма́ воли́ так у берешку́. Еге, ньа́ньу, йа гиньто́го вола́ йинно́го ўкраду́.

Йак ти ўкраде́ш, кить тоти́ во́ли орьйуть?

І тот Данко́ по̆де́ ў крайа́ у ха́шчьу, та так сви́шчи, ож' во̆л вола́ зьіў. Льуде́ ото ўчьули́, йали́ говори́ти, шчо тото́ за по́тьа?

Ньі́ґдасме по́тьа тако́йи ни чьу́ли! Ану йдьі́м позира́ти.

По̆шли́ ў крайа́, воли́ лиши́ли самі́; а Данко́ ўсе ни́же, та ўсе сви́шче: Во̆л вола́ зьіў. Льу́де зайшли́ ў дво́ри, а Данко́ о́ббіг і при́йде д волъо̆м і удо́тне йинно́му воло́ви хво̆ст, та за́бйи дру́гому ў пи́сок; а то́го узьме́, шчо хво̆ст му утьтьа́ў.

При́йдуть льу́де, позира́уть, айно́ ни йи читве́ртого вола́: Йой, йой, ба де во̆л? Ўви́дьать, а оно́ ў вола́ два хвости́; бйуть то́го вола́, ож во̆н вола́ промо́к. Ка́жи йиде́н: Ци ви́диш, йако́йи Бо̆ да́ў? І по́тьа вішчьу́йи, шчо во̆л вола́ зьісьть.

А Данко́ пові́ў то́го вола́, зарі́заў, та накла́ў оге́нь з во̆тцьо́м собі́, та печьу́ть мньа́со. Ка́жи Данко́ во̆тцьу́ собі́: Ви, ньа́ньу, ни будете́ ісь сьо́го вола́ йі́сти.

А чому́ си́не? Та аж бим утьіка́ў, та хоть раз бим із ньо́го поку́шаў.

Но, йдьіть ньа́ньу на во́ду.

Ўзьаў му оте́ць горньа́, пушо́ў на во́ду, а Данко́ ўпустиў кильухи́ з вола́, та ўзьаў бі́ґарь, та ду́жи ізо́бйи кильухи́ бі́ґарьйо́м, та ка́жи: Йой, йой, ни йа краў, пьа́ньо краў.

А оте́ць му ото́, ўчьуў; ду́маў собі́, шчо Данку́ бйуть: ша́пку ў ру́ки, тыка́й домо̄. — Данко́ напі́к мньа́са, найі́ў сьа, набра́ў ў мі́х, та принесе́ домо̄. При́йде домо̄, а оте́ць му сиди́ть за кошо́м на печи́. І ка́жи му оте́ць: Ой би́ли тьа, би́ли!

Ей, ка́жи, ни мине́ би́ли, а йа биў.

Айно́ га́лаш, ож йа ни чьуў, коли́сь каза́ў: Ни йа краў, пьа́ньо краў.

І тоди́ Данко́ ўсипле мньа́со із мі́ха. Стари́й лем сьа зачьу́доваў. Пōшо́ў до па́на стари́й каза́ти, ож йак його́ сини́ ра́дууть його́. Два ньа, ка́жи, ра́дууть, а тре́тьій Данко́, тот мине́ до нишчьа́сьтьа приве́де, бо тото́ вили́кий зло́дьій.

Но, йди го прикли́ч сьуди́.

При́йде Данко́ до па́на, ка́жи му пан: Ци ти, Да́нку, зло́дьій?

Йа, па́ни, зло́дьій.

Но, кить ти зло́дьій, укради́ ти уд ме́ни коньа́ з машта́льны: Коньа́ буде́ шісьть хло́па сокоти́ти; кидь ни ўкраде́ш, дам тьа за́бити.

Йа, па́ни, украду́.

Но, ўкради́.

А Данко́ йак буў ў хи́жи, с па́ном говори́ў, тай тоди́ па́нову ша́пку ўкраў, та пушо́ў. Пан налади́ў варташо̄ў: Йиде́н на поро́зы сиди́ть, дру́гий на кони́, тре́тьій за хвōст де́ржить, а йде́н за китифи́к. А Данко́, йак звечері́ло, узьа́ў на сьа па́нову ша́пку, бо́сий, лем у бі́льім пла́тьу, ўйде там ід варташо̄м і ка́жи: Но, нибожа́та, типе́рь з ве́чира польига́йти, та спіть, а йа буду́ до́ти коньа́ сокоти́ти; оби́сте на зо́рі пак ни заспа́ли.

Варта́ші ду́мали, шчо то пан; польига́ли, та засну́ли, а Данко́ ўзьаў коньа́. Тот, шчо на кони́ сидьі́ў, того́ покла́ў на те́ллицьу; тот шчо за хвōст де́ржаў, то́му даў ру́чку прьйа́дива ў ру́ки; а то́му, шчо китифі́к де́ржаў, то́му китифі́к ўрі́заў; куньа́ ўзьаў, та пушо́ў.

При́йде ра́но пан і ка́жи: Но, ци туй кōнь?

Ой ту, па́ночку, ми ни спа́ли, йак ви бу́ли ту сно́чи.

Та коли́ йа буў туй?

Тать йа́кисьте каза́ли, оби́ ми спа́ли, а ви будете́ коньа́ сокоти́ти.

Пан ка́жи: Та ўже зна́у, шчо коньа́ ни йи.

А тот, шчо на те́ллици сиди́ть, ка́жи: Тать йа на кони́ си́жу, па́ни.

Ану́ веди́ го вон.

Тот почьаў гнати вон: ґіне! Раз лем ізгремить, іс теллицў ўпаде: Но, видите, йак ви коньа сокотили! Данко ўкраў коньа! Прикличе рано пан Данку: Ци ти, Данку, ўкраў?

Йакбим йа ни ўкраў, кидь йа злодыій.

Но, чикай мало, заутра буде сорок плугӧў орати на поли, та ўкради ти тоти сорок плугӧў, бо кидь ни ўкрадеш, погинеш.

Йа, пани, ўкраду.

Другий день пӧшли плуги орати, а Данко пӧшоў ў село, та купуйи гуси, качки, пульки, кури — того накупуваў міх поўний — а там була ріка, де плуги орали. Данко ізобраў тоту живину, шчо купиў і пӧшоў там ід воды, сыіў собі пут корча, та сидить. Айбо йиден барап пӧшоў води пити ў ріку. А Данко пустить тоту живину із міха, шчо накуповаў, у воду. І тот бireш почьаў гойкати на тих других: Пойти, кажи, сьуди, ануш наімайиме йакойі птицы файнойі пану, та дасьть нам добрий альдомаш. Полишали плуги, плаўльуть по-воды, імауть тото по-воды. А Данко тим чьасом пушоў, та воли нагнаў із борозди, та домо̆. Прийдуть тоти із води, айно плугӧў ни йи тай волӧў. Но, ци видите, кажи, типерь нам дасьть пан альдомаш.

Закличе пан Данку: Ци ти, Данку, ўкраў воли?

Йакби ныіт, кидь йа злодыій.

Но чекай, укради ти уд мени кигиньу мою; кидь ни ўкрадеш, погинеш.

Йа, пани, ўкраду.

Айбо пан у вичері кигиньу за шпарґоў пушчать вонка. А Данко наладиў сьа на ґанку босий ў пановӧў шапцы і йак кигиньа йшла вонка, а Данко кажи: А йми ми сьа, йми, на плечі, бо можи тот бітанґа дайак тьа ўхопити! Данко ўхопиў на плечі і поныіс домо̆. Другий день поныіс ў пекло, та продаў чортыім. Зьвідать сьа пан Данки: А де кигиньа?

Кажи: Йа продаў.

Йой, кажи, на шчо ти тото чиниў?

Айно шчо? Йа би буў погиб, кидь би бўуйим ни ўкраў.

Йаў пан просити Данку, оби му кигиньу дайак пришіковаў.

Та, кажи, добри. Купіть йинну кобилу таку суху, оби йіў на клубах клибан постойаў; тай пйать козӧў купіть, тай качок, курок, гусий, пульок, ни дайти йім нич за три нни йісти.

Пан накупуваў ўшитко і за три нни нич ни даў істи. Читвертого ньа прийшоў Данко до пана, та ўзьаў кобилу, тай пйать кози, а кури, качки, гуси, пульки, та лишиў пану, бо кажи, йа йду наўперед ў пекло, а ви за мноў, пани, ў пӧўдруга часа обисти йшли іс курьми, качками, гусьми, пульками.

Данко́ пушо́ў ў пе́кло, прийазаў кобилу, забиў остро́ў, а на оту́ остро́ў найазаў сьі́на горі́, а сам бйи пальки́, та нитка́ми сну́йи, манасти́рь буду́йи. Рас при́йде чорт: А шчо ти ту ро́биш?

Ци ни ви́диш шчо? Манасти́рь буду́у.

Йой, то́го нам туй ни тре́ба.

Да́рмо буде́ш каза́ти, шчо вам то́го ни тре́ба. Чу́йиш, там ўже проце́сийа йдуть. — А то пан йшоу с пти́цеў тоў. — До́ти ма́йи бу́ти манасти́рь гото́вий, до́ки проце́сийа при́йде.

Хоть шчо ти даме́, лем тото́ ни чини́ туй.

Та да́йти ми кигиньу, шчом вам прода́ў, та так ни буду́ будува́ти.

І так чорти́ привели́ кигиньу ско́ро і дали́ Данко́ви і так Данко́ лиши́ў сьа будова́ти манасти́рь. Киги́ньу пирида́ў па́нови.

Зап. в мартї, 1896, від Николи Процця, в Дусинї, Берегської столицї.

Паралелї: Далеким відгомоном сьої новелї є у S. Grundtvig-a, Dänische Volksmärchen, T. I. Ст. 110--114: Das Siebengestirn.

33. Як немудрий мудрих одурив.

Була́ йинна́ жона́, ма́ла си́на йинно́го, а ду́жи худо́бна була́; а тот син ни хотьі́ў нич роби́ти, лем лежа́ти. Тогди́ она́ йому́ ка́жи: Чому́ ти нич ни хо́чиш роби́ти, лем сидьі́ти?

О, ка́жи, ма́мо! йа бу́ду го́дин с то́го у́жити, ож бу́ду сидьі́ти, бо сьа оже́ньу.

Та тко за те́би пöде́, кить ти таки́й нипотрі́бний?

Ма́мо мо́йа, йа йду сва́тати до ґро́ўфа.

Та йак ти до ґро́ўфа пöде́ш, кить ти таки́й нипотрі́бний?

За ме́ни ґроўф дьі́ўку дасьть ско́ро, чим ньа ўви́дить.

Ізобра́ў сьа і пушо́ў до ґро́ўфа сва́тати. Йак прийшо́ў до ґро́ўфа, ґроўф прийа́ў його́ ў гости́ну і ка́жи му: Шчо ти, моло́тцьу, до ме́ни прийшо́ў?

Йа прийшо́у, сьві́тлий ґро́ўфи, сва́тати.

А ґроўф ка́жи: Ипен таку́ ма́у йинну́ прінце́зну, шчо хо́чу дати́ за худо́бного, а ти худо́бний прийшо́ў до ме́ни сва́тати.

Тогди́ вöн ка́жи: Йа ни худо́бний, бо ў те́би, сьві́тлий ґро́ўфи, костьано́го стола́ ни йи, а у ме́ни кі́стьаний стöл йи.

І так прінце́зна ізра́довала, шчо лем його́ польуби́ла. І тот ґроўф даў за то́го дьі́ўку сво́йу і польуби́ў його́ і дорогу́ сва́дьбу спра́виў

і одьішчину шоўко́ву надаваў прінце́зньі і зьа́тиви собі і допрова́диў йіх до домо̂.

Йак вӧн прийшо́ў домо̂ іс тоў прінце́зноў, ма́ти му сьа зра́довала ду́жи так, ож ґро́уську дьіўку привіў, та йийі нивіста буде́. Дала́ му йісти, а ў ньо́го ньійа́кого стола́ ни йи, лем на кольіна ўзьаў собі ми́ску — то кӧсьтьаний стӧл. Но, пой жо́но ід до мньі, ід кӧстьано́му столо́ви; ў тво́го ньа́ньа ни йи кӧстьано́го стола́, а ў ме́ни йи! І так почали́ ґаздува́ти. Ньішчо́ йісти йім, бо він нипотрі́бний; так она́ сьа ганьбила до вӧтцьа́ собі йти каза́ти, ош таки́й йіў ґазда́ нипотрі́бний. Тогди́ тоту́ одьішчину шоўко́ву, шчо йіў оте́ць даў, дала́ ґазьдьі собі: Но, йди, ґа́здо, ото́ прода́й, та буде́ме ма́ти гро́ші за ото́! Вӧн ўзьаў тоту́ одьішчину, поньіс. Переста́ў його́ йиде́н жид, ду́жи бога́тий: Шчо ти за оту́ хоч одьішчину?

А вӧн дурни́й, ни потрі́мний, ни знаў, шчо проси́ти за ото́ і жид його́ пора́диў сам. Тота́ одьішчина коштува́ла и́зир, а вӧн даў жидови за чоти́ри золоти́. Прийшо́ў вӧн домо̂ і ка́жи отта́к: Но, йа прода́ў одьішчину.

Она́ ка́жи: Деж гро́ші?

А вӧн ука́жи чоти́ри золотьі́. По̂чне она́ йойкати: Ти намісти́ў таку́ одьішчину дорогу́! Она́ коштува́ла и́зир, а ти даў за чоти́ри золотьі́; тото́ нам бу́ди на йиде́н день кильтова́ти А да́ле шчо будеме́ пак типе́рь чини́ти? До ньа́ньа ни по̂ду, бо сьа ганьбльу́.

А вӧн ка́жи йіў отта́к: Цить, ни жури́ сьа! Ми хо́тьбисьме до́ки були́, то ма́йиме шчо кильтова́ти, бо нам ньа́ньо до́ста даў.

Раз они́ скильтова́ли оті́ чоти́ри золотьі́, бо̂льши ни йи анч кильтова́ти, а одьішчина шчи йи. На одьішчину будеме́ позира́ти, ка́жи она́, а гро́ший ни ма́йиме, оби́сьме кильтова́ли.

Ну, типе́рь дай ти миньі́ дру́гу одьішчину, ка́жи вӧн, йа опйа́ть прода́м. Да́ла она́ йому́ опйа́ть одьішчини на и́зир золоти́х і вӧн поньіс опйа́ть. Переста́ў його́ опйа́ть жид, брат то́го, шчо купи́ў пе́рши і ка́жи: Шчо ти хоч за оту́ одьішчину?

А ўна, прінце́зна, йому́ ни повіла, шчо вӧн ма́йи за ото́ проси́ти, лем ово̂н так собі поду́маў, ож кить тоту́ прода́ў за чоти́ри золотьі́, та і се бо̂льши ни кошту́йи, лем чоти́ри золотьі́.

Тогди́ тот жид ка́жи: Но, та йа ў те́би ку́пйу. Мӧй брат ў те́би купи́ў, тай йа ў те́би ку́пйу! Купи́ў уд ньо́го, даў му чоти́ри золотьі́. Прийшо́ў вӧн домо̂, а она́ ка́жи му, жона́: Но, ци прода́ў ти тоту́ одьішчину?

І вӧн ка́жи: Прода́ў йим.

Та де суть, ка́жи, гро́ші?

І раз ўньаў чотири золотьі. Коли она почне опйать йойкати: Йак ми будеме жити, коли ти тото ўшитко погубиш, а ми т тому ни прибйиме нич. Йа за теби чўла, ош ти нипотрімний буў, а чей миньі Бö обіцьаў сисе, аттакого нипотрімного ґазду мати.

Цить лем ти, жоно, йа шчи типерь молодий такий, никудам ішчи ни ходиў, світа ни знау ішчи, ни знау, йак сьа Богу молити, ни обим знаў, йак йи ў світьі. Най лем йа буду старійший, та йа сьа з льудий шчи наўчу.

Айбо она му кажи так: Ґаздо, мои ти наўчиш сьа розуму, айбо тогди мати ни будеме нич, а до ньаньа ганьбльу сьа йти, бо ти казаў так у ньаньа, ож у теби йи стöл кöсьтьаний, а ньаньо ґроуф йи, а ни йи кöсьтьаного стола, а ти мине привіў до хижі свойі, та ни майиш і диреўльаного стола. Ти собі ўзьаў миску, та поклаў йись на кольіна, та казаў йись: Пой, жоно, до мньі йісти, ў мени адди кöсьтьаний стöл. А йа киб була знала! Айбо ипен миньі обіцьаў Бö тибе.

Тотьі чотири золотьі скильтовали, ни йи нич бöльши. Йісти би, айбо ньішчо. За шчо собі типерь купиме? І так була ішчи одьішчина, шчо ішчи була лишила собі. Но йак голонним сидьіти, а на одьішчину позирати?

Но, кажи, на оту одьішчину,ниси, та продай, ай добрі сьа токми, бо ўже бöльши ни йи жадноyі.

Забраў вöн ото, іде с тим. І так би іти ў варош; айбо прийшоў на мöст, на мосьтьі мито просили, а вöн ни маў і ґрайцарьйа, лем одьішчина була. А на тöм мосьтьі жид буў опйать, тих двох, ож ў нього покупували, брат. І кажи му тот жит: Та продай типерь миньі тоту одьішчину; ўже братьа мойі покупували ут теби і йа бих хотьіў купити, бо то дорога одьішчина! — А вöн сьа ўзьаў токмити; а тот жид йоyу кажи так: Не будеш сьа доўго токмити зо мноў, бо ни майиш мита; йа ут теби такой озьму, бо мито ни платиш. Плати мито, а хоть так ми продай, ги мойім братьім продаўйись. І даў йому чотири золоти.

І прийшоў вöн домö іс тима чотирма золотими опйать. Кажи она йому: За кöлькось даў?

Вöн кажи: За чотири золотьі.

Кажи она: На шчось за тöлько даў? Йак типерь буди? Так туно дати!

А вöн кажи: А хотьіў такой у ньа ўзьати.

А она кажи: Чому такой?

Бо ни маў йим мита.

Узьала она чотири золотьі уд нього, жона му, і вöн сьа забраў тогди гет. Кажи: Буть ти типерь здорова.

Она йому кажи: Та шчо ти хочиш?

І вӧн ка́жи: Йа хо́чу сьа ўтопи́ти.

А ўна йому́ тогди́ ка́жи: На шчо би ти сьа топи́ў?

Ни го́дин йим жи́ти, ка́жи, на́-світьі.

І ўзьаў собі мо́туз і пушо́ў. А йиде́н чоловік коньа́ віў до фо́шчира на отро́ву. Тогди́ вӧн ка́жи: Та шчо ти с тим коньо́м хо́чиш, чоловічи?

Виду́ до фо́шчира.

Вӧн йому́ ка́жи: Прода́йти миньі то́го коньа́.

Ка́жи: Йа прода́м.

Шчо за ньо́го хо́чиш?

Та два золотьі.

Но, шчи вӧн ма́йи два золотьі. І даў за то́го коньа́. Привіў то́го коньа́ домӧ. Тогди́ ка́жи жона́ му: На шчо ти тото́ купува́ў?

Цить лем, ка́жи, жо́но, йа за то́го коньа́ тоту́ дорогу́ одьішчину дӧста́ну. Йа паўчи́ў сьа розу́ма.

Ўзьаў то́го коньа́, виде́ путьо́м. А файно його́ ўчисаў, ўладиў і тот жит, шчо май пе́рши у ньо́го купи́ў дорогу́ одьішчину тоту́, увідьіў тогди́ і так ду́мать, шчо тот чоловік дурни́й, бо прода́ў йому́ дорогу́ одьішчину, та прода́сть йому́ дорого́го коньа́. І ка́жи йому́: Та шчо тот кӧнь кошту́йи?

Вӧн ка́жи то́му жи́дови, шчо уд ньо́го ўдуриў тоту́ одьішчину дорогу́ май пе́рши: Тот кӧнь, ка́жи, ду́жи сиринчли́вий, бо вӧн мно́го срібла напло́диў; та, ка́жи, хотьіў бих його́ прода́ти, бо до́ста ма́у срібла, а купи́ўбих одьішчину.

Но, та йа, ка́жи, дам тобі оту́ дорогу́ одьішчину наза́д.

Вӧн ка́жи: Йа собі одьішчину ку́пйу дру́гу, бо ви тоту́ спаласува́ли.

Но, та, ка́жи, шчо хоч за то́го коньа́ типе́рь?

І вӧн хо́чи и́зир золоти́х.

Но, то́го ко́ньа, ка́жи, типерь запріть у машча́льньу кра́сну, а пӧйти го на о́болок за ти́ждень, тай йісти за ти́ждень. А оту́ одьішчину пудь ньо́го тре́ба пха́ти, аби́ срібло було́ чи́стойи.

Так тот жид робиў. Пхаў одьішчину пудь ньо́го, а ў ти́ждень утвори́ў машча́льньу, а кӧнь ото́ ўши́тко згуби́ў, нич ни йи до́брого пуд ним. І вӧн, тот нипотрібний, прийшо́ў домӧ і ка́жи: Жо́но, ге у ме́ни и́зир золоти́х.

І вона́ сьа ду́жи зра́довала.

Тогди́ вӧн імиў собі мидьве́дьа і віў. Привіў на тот мӧст, де тот жит, шчо уд ньо́го ўдуриў дру́гу одьішчину. А ў ньо́го ґу́льі з ма́ргоў були́; і ка́жи йому́: Шчо ото́ йи?

Се вели́кий, ка́жи, ґульа́ш.

А тот жид маў во̂сьім ґульашо̂ў, та йім дава́ў кумунці́йу і гро́ші. А тот нипотрі́бний ка́жи: Сесь, ка́жи, таки́й ґульа́ш, ни тре́ба го ўдыі- ва́ти, лем йі́сти му дати́; кумунці́йу ни тре́ба му дава́ти, ай вӧн го́дин за ти́ждень бу́ти там йидни́м кирчиґо́м, ни тре́ба сьа за не́го тво- ри́ти нич.

Но, ка́жи, чолові́чи! кидь би тото́ буў таки́й пасти́рь, та миньі би тре́ба тако́го бу́ло. Йа ма́у робо́ту іс тима вӧсьма́; прийди анґа́рійа, да- ва́ти би гро́ші і зе́рно; а то́му йинно́му ни тре́ба буде́ дава́ти, а худо́бу буде́ сокоти́ти. Тогди́ ка́жи вӧн: Та шчо ти за ото́ хо́чиш?

Йа хо́чу и́зир золоти́х, бо ото́ дорого́йи. Тот мо́же бу́ти і на де́- сьать ро́ко̂ў, тот па́сти́рь, а го́дин сокоти́ти худо́би і чоти́ри сто дара́би. І даў йому́ жид и́зир золоти́х. Но, ўже вӧн ма́йи два и́зирі, ўже му сьа вирну́ло. Жид узьа́ў, приві́ў і нагна́ў його́ д ґу́льі у коша́ру і за ти́ж- день ід ньо́му ни йшоў; а тот мидьві́дь ўши́тку худо́бу поби́ў. І тогди́ прийшо́ў тот нипотрі́бний іс ти́ма гро̂шми домо̂. Ка́жи му жона́ аттак: Ну, хва́ла Бо́гу, даў тобі Бӧ розу́м. Буўйись нипотрі́бний спирет сього, а типе́рь йись жидо̂ў тих унирьйова́ў. Айбо жиди́ отi, тот шчо купи́ў коньа́, ни каза́ў собі бра́ту, ош так тот кӧнь погуби́ў уд нього одьі́ш- чину оту́ дорогу́, а тот ни каза́ў дру́гий, шчо купи́ў пастирьйа́, ож у нього погуби́ў ўши́тку худо́бу; най ма́йуть оба́ шко́ду. — Іми́ў вӧн во́ўка і виде́ його́; а тот тре́тий жид ка́жи: Шчо ти тото́ виде́ш?

Ка́жи: Пастирьйа́ виду́.

Йако́го тото́ пастирьйа́?

Таки́й, ка́жи, пасти́рь, шчо го́дин во̂цьі па́сти.

А ў нього чоти́ри салаші́ ове́ць. Та, ка́жи, йа вӧчаро̂ў де́ржу.

Вӧн ка́жи: Сесь пасти́рь го́дин дозира́ти хо́тьби ко̂лько ове́ць було́ і го́дин позначи́ти йіх.

Ну, ка́жи, та йа його́ ў те́би ку́пльу. Айбо, ка́жи, шчо хо́чиш за нього?

Хо́чу и́зир золоти́х.

Жид пушо́ў і даў му и́зир золоти́х.

Типе́рь то́го пастирьйа́ йак приве́деш ід коша́рі, оби́сь його́ нагна́ў ў ночи́ у коша́ру, а сам у́тти йди гет, ни тре́ба вартова́ти нич, бо вӧн сам буде́ сокоти́ти.

І тот нипотрі́мний чолові́к прийшо́ў домо̂; ўже ма́йи три и́зирі зо- лоти́х. А тот жит то́го во́ўка нагна́ў ў коша́ру, а воўк до ра́на пости- на́ў ўсьі во̂цьі. Тогди́ вӧн надӧйшо́ў тот жид ід бра́ту собі́, ід дру́- гому. Но, йа собі́, ка́жи, купи́ў біду́. Йа гада́ў, шчо ото́ чолові́к дурни́й бо прода́ў буў таку́ одьі́шчину дорогу́, ано́ йак ньа ўради́ў типе́рь! Прода́ў ми пастирьйа́ тако́го, ож ми ўши́ткі во̂цьі постина́ў, так ми ўсо-

котйў. — А тот ка́жи, шчо купйў мидьве́дьа: А миныі продаў дру́гого тако́го пастирьйа́; ўшйтку худо́бу ў ме́ни побйў. — А тре́тий ка́жи: А йа заплатйў йому́ за коньа́, а вöн росказа́ў ми пуд коньа́ дорогу́ одыі́шчину стелйти. Йа стелйў, а вöн ўшйтко іспусто́шува́ў. Но, кобйсьме го увідьіли, нич з ним чинйти ни будеме́, лем го за́бйиме. А онй ма́ли жонй старі́ ўже. Тогдй нипотрі́бний чолові́к зладйў собі́ чамньанйй біґарь — вöн хотьі́ў ўсьакати добрі́ — і с тим біґарьйо́м іде́. Даў собі́ тот біґа́рь, шчо ў ру́ки бра́ти, тото́ офарбйти на́-червено; а тотй жидй усьі три ў ййдно стойа́ли. І вöн прййде іс тим біґарьйо́м і ка́жуть йому́ жидй: Но, колйсь ту приййшо́ў, бо̆льши жйти ни бу́диш.

Вöн ка́жи: А чому́?

Ти нам такі́ пастирі́ продава́ў, тотй нам го̆рко пасту́шили.

Вöн ка́жи: А чому́?

Йиде́н, ка́жи, пастйрь ўшйткі во́ли побйў. Йа маў во̆сьім ґульашо̆ў, а типерь ньі йинно́го ўже ни тре́ба, так ми ўсокотйў.

А вöн йому́ ка́жи: Ти миньі ни ўчйниш нич, ка́жи, бо ти сьа забу́ў довідувати мине́, шчо с тим пастирьйо́м чинйти. Ти лем сьа ра́дуваў, ош ту́нього пастирьйа́ ма́йиш; а ото́ бу́ло пригва́рити, та ду́жи би до́брий буў пастйрь. Ни пригва́риўйись, та біду́сь собі́ ўчинйў.

Дру́гий жит, шчо купйў уд ньо́го во́ўка, ка́жи: Ти миньі́ опйа́ть тако́го пастирьйа́ прода́ў, шчо сьа йакісь во̆цьі опста́ли, шчо ни постина́ў йіх і отй ни здоро́ві; такйй ото́ пастйрь йи.

Вöн йому́ ка́жи: Ото́ було́ пригва́рити; ти ни пригва́риў, лем йись ско́ро ў коша́ру нагна́ў у вичэ́рі.

Тогдй тотй жидй ка́жуть, трійй: Ми вйдиме, ош ти че́сний чолові́к, а ми самй ниче́сньі, бо ми йиде́н дру́гому-сьме ни каза́ли, ож хйбу ма́йиме, а типе́рька ми собі́ завинйли самй, обй ўсьі три хйбу ма́ли. А типе́рь шчо ти ма́йиш, чоловічи, таке́, такйй біґа́рь файний?

Тото́, ка́жи, такйй біґа́рь, шчо ў котро́го ў вас стара́ жона́, та лем тим добрі́ ўда́рити ў чоло́ і молода́ бу́ди і ду́жи ча́мньана, ріска́ буде́. Кить свадлйва ду́жи, ду́жи че́сна бу́ди, буде́ моўча́ти, лем добрі́ ўда́рити ў го́лову.

І онй тогдй ўсьі трійй жидй, йиде́н ка́жи: ў ньо́го стара́ жона́ і нипотрі́бна; дру́гий ка́жи: ў ньо́го стара́ жона́ і нипотрі́бна; і тре́тий ка́жи: і ў ньо́го така́ жона́; по̆зно наладйть сьа фрйштик варйти, йак сьа ўспить.

Сисе́ файнойи молодйло, ка́жи тот нипотрі́бний; тим йак ўдариш, молода́ буде́.

І зложйли сьа на три сто̆ўки і далй му за біґа́рь; ко́ждий по сто, ўсьі трійй. І тогдй пöшлй домо̆. Май ста́рший ўбіг до хйжі, а жона́ му стойа́ла ко́ло стола́; і нагна́ў сьа із біґарьйо́м і ўда́риў собі́ жону́ тогдй

і заби́ў. Тогди́ ӥі спрьӥатаў до дру́гоӥі хи́жі і надбіг дру́гий жид і ка́жи му: де тво́ӥа жона́?

Вӧн ка́жи: Така́ ми жона́ чамньана́, шчо робо́ту собі ро́бить і говори́ти ни хо́чи.

І тогди́ ўхопи́ў тот дру́гий біґа́рь і тот сво́ӥу ўда́риў, за́бӥў. Прийшо́ў тот тре́тий. Ка́жи му: Де тво́ӥа жона́ ӥи?

А, ка́жи, мо́ӥа жона́ пушла́ ў сило́; шчось, ка́жи, тре́ба ӥіў.

Чи, ка́жи, ча́мньана?

Ріска́ ӥ ни хо́чи зо мноў говори́ти, така́ ча́мньана.

Узьа́ў тот тре́тий тогди́ біґа́рь, ўда́риў тот сво́ӥу, за́бӥў. Йак за́бӥў, зӧйшли́ сьа ўсьі трі́ӥи жиди́, ка́жуть ӥиде́н дру́гому: Йа своӥу́ жону́ заби́ў. Дру́гий ка́жи: І ӥа сво́ӥу. І тре́тий ка́жи: І ӥа сво́ӥу. — Но, гӧрки́й ми ва́шар ма́ли; худо́бу ў нас намісти́ў і шчи жо́ни ми собі поби́ли.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Берегської столицї.

Друга частина сеї казки, де графський зять виробляє збитки з жидами, відносить ся до численних казок про шутів. Паралелї до них див.: Laura Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Т. II. Ч 70—71. — Strackerjan, Aberglaube u. Sagen a. d. Herzogthum Oldenburg, T. II. Ст. 286. — Arnason, Islenzkar Þjódsögur og AEfintýri. Т. II 500. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 359—371: Шутъ. Т. IV. Ст. 502—509. — Труды Курск. Статист. Комит. Т. I. Ст. 532—533. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. І. Ч. 30. — Матеріалы для изученія народ. словесности. Ст. 33—34. — Bož. Němcova, Slovenské pohadky. Ст. 433—443. — Malý, Biblioteka zabavného čtení. Ст. 232. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 42—45 і 83—86. — Hahn, Griechische u. alban. Märchen. Т. І. Ч. 42. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 215—220. — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. І. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. І. Ч. 61. — Kolberg, Lud. Kujawy. I, Ст. 190—192: O Żydach i Maćku. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 55—61: Filuty. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Т. І. Ст. 76—83: O mądrem i głupiem bracie.

34. Як вояк паном став?

Ӥиде́н чолові́к ўмер; оста́ли по ньум два сино́ви: ста́рший і моло́тший. Тот моло́тший пушо́ў у воӥа́ки, ста́рший опста́ў до́ма за ґа́зду. Поста́вили го ў вала́льі за біро́ва. І тот, шчо ў воӥа́кох буў, піса́ў дому́, шчо́би му да́ӥакі гро́ші до воӥа́куў пусла́ў, бо ӥому́ пома́лу да́уть при

во́ську. Ун йому́ ни посла́ў ничь; і шчи го лаў брат і його́ жона́, шчобй віґда дому́ ни прийшо́ў на йіх біду́, чей би його́ по́ле йім воста́ло. Ун буў за три ро́ки ў войа́кох. Ни пришпорува́ў гро́ший на путь, ни бу́ло ш чим дому́ йти. Йак ми́нуло три ро́ки, ун апельова́ў, жи шчи бу́ди три ро́ки служи́ти за найи́м, же́би му плати́ли три сту́ўки на три ро́ки. Ун ни звисй́ў гро́ші а́ні ґра́йцара; йак і пе́рші три ро́ки, так і дру́гі; не ма́йи гро́ший нич. Тре́ба іти́ дому́, ни ма́йи ш чим. Ви́фасували му ву́ттам соро́чку й ґа́чі і йидну́ кі́кльу. Вун ішо́ў дому́, ни маў ґра́йцара на дра́гу. Прийшо́ў на йидну́ ко́рчму; у туй ко́рчмі йиде́н католи́к буў, ґа́зда, за качмарьйа́. Али вун маў у тум ва́роши три ко́рчми: дві сво́йі, тре́тьу за найи́м. А дыти́й ни маў, лем йидну́ дыі́ўку. Ішо́ў войа́к з во́ська до сво́його до́му, за́йшоў до то́йі канти́ни, до то́го католи́ка, шчо продава́ла па́линку його́ дыі́ўка. Звіда́ть сьа од войака́: Чому́ ни пйуть па́линку? — уна́ йому́ повіда́ть — або́ хлыі́ба ни йісте́?

Ун повіў, жи ни ма́йи й йидно́го ґра́йцарьйа; з во́ська йде до сво́го дому́ства.

Ўна його́ са звідуйи: Ци ви до́ма до́брий ґа́зда?

Ой, йи по́ли і хи́жі дві, а́ли ми на́то двайи́ бра́тьа.

Ни зуста́ли ви би туй, кидь би вам тра́фило са мі́сто? А ун йуй повіў, же опста́ни, лем ун би са ганьбй́ў, жи вун шу́мний хлоп, а на тот час ни́йакой ґазду́ство ни ма́йи.

То ни га́ньба, ўна йому́ повіда́ть, бо йа ґазду́ство ма́у; ци мо́жу йа сво́його утца́ на́то закли́кати, же́би ту прийшо́ў?

Мо́жуть, а́ле ки́дьби з ме́ни га́ньбу ни ўчини́ли.

Прийшо́ў позвра́ти йийі оте́ць, шчо дыі́ўка польуби́ла. Звідуйи са йийі оте́ць: Ци до́брий вун розу́м ма́йи? Ци вун з ним чи́сто буде́ говори́ти, а́йбо пу́дло?

Прийшо́ў оте́ць, росказа́ў йому́ дати́ па́линки і хлыі́ба і мньа́со, шчо потрі́бно чолові́кови. Звідуйи го са: Ци не́суть гро́ші, кидь уд во́ська йдуть?

Йа ни не́су а́ні ґра́йцарь. Йа хлоп молоди́й, чи́сто хотьі́ў ходи́ти. Тих гро́ший ма́ло дава́ли, шчо ми шче й ни доходи́ло.

Та тепе́рь де йдете́?

Йду дому́, т сво́му бра́тови.

А утца́ ўже ни ма́йите а́ні ма́тери?

Ни йи ні́кого, лем йиде́н брат і систра́.

Ці ма́йите хи́жу?

Два, а́ли ўйи́дно (з бра́том).

Ви мо́жити туй опста́ти? Йа ни ма́у дыти́й, лем йидну́ дыі́вочку. Йа́кби йа ўмер, та́би бу́ло ўши́тко ва́шой. Ма́у два корчми́ сво́йі і на

оре́ньды тре́тьа. Шчо до́ходок, то йи ўши́ткой мо́й. Ма́у слугу́ і два служни́цы, та вам би ту добрі бу́ло. То йи мо́йа дыі́ўка сисьа́.

Войа́к са попози́раў: То йи шу́мна і бога́та, приста́ну йа д ньім.

Зві́дуйи са його́ католи́к: Йако́йісти ві́ри?

Ун пувіў, жи Ру́син.

За́то ни йи хи́би, бо ви хрест зна́йите так, йак і ми.

Пушли́ до па́тра дати́ собі ру́ки, бо католи́к при́йме сьо́го леґіньа́ т сво́йуй дыі́ўцы. Ви́стойали часи́ туй жени́тві, не вельа́ть войако́ви ни́ґда роби́ти. Войа́к ду́маў, же лем спершу́ йому́ ла́ску пасу́ть, та роби́ти не вельа́ть, а́йбо то ўсе так. На йидну́й ко́рчмі продайи па́линку служни́цьа, на дру́гуй сам католи́к, а на тре́тьуй то́го войака́ жона́. Войа́к сиди́ть, із ньоў фі́ґлы стро́йіть, йі́сть а пйи, робо́ту жа́дну ни ма́йи. Прийшло́ му до розу́ма: Кидьби вун пушо́ў ў гости́ну до сво́його бра́та! Повіў сво́йуй жоны́ тото́. Уна́ йому́ отповіла: Пові́ч і утцьо́ви; ньай ти даду́ть запрьйачи́ ко́ны до ко́ча і Мі́шку за ко́чіша. Ун са вобра́ў до сво́його бра́та на гости́ну. Ішо́ў за путьо́ў, найшо́ў пуд горо́ў де́ўйать льуди́й заби́тих. Зві́дуйи са Мі́шку: Шчо будеме́ роби́ти, Мі́шко? Ци то охабиме́, ци то забе́реме?

Забе́рме йі́х. Умерлы́ льу́ди ни ма́уть ту гни́ти, бо ми би ма́ли штроф, ки́дьисьми найшли́, а ни пові́ли, або́ ни забра́ли.

Забра́ли до коча́. Тьа́шко почали́ ко́ны тьа́гати умерли́х де́ўйать льуди́й. Уни́ са ра́дьать: Шчо будеме́ роби́ти, Мі́шко? То ачей зло́дыйі побили тих льуди́й, та за́бйуть і нас! Али ми ма́йиме пу́шку ко́ло се́би, ла́манку; бу́деме би́ти на патро́ни; чей то буде́ ско́ро, шчо нам ни́хто нич чей ни зро́бить! Прийшли́ да́ле, найшли́ 'гень і двана́цать розбу́йникуў. Прийшо́ў войа́к, повіў йім шча́стьа й ци би го ни прийали́, би собі злади́ў ко́ло них вичерьйу.

Уни́ йому́ утповіли: Ньай собі ізла́дьать пан вичерьйу.

Ун скрича́ў на ко́чіша, на Мі́шку: Прине́сь геў йидно́го ўмерло́го чолові́ка; будеме́ го вари́ти і печи́ на вичерьйу.

Розбу́йники са напу́дили: Ми льуди́й бйиме́, а́ли самі ни йіме́; тот прокльа́тий розбу́йник, бо тот йак за́бйи, та шчи ззі́сть.

Повіда́уть розбу́йники: Ньай буде́ пан до́брий, ньай ни не́суть геў чолові́ка; ту йи до́ста на вичерьйу з йа́ловичого мйа́са. Звідауть са розбу́йники: Ці мно́го йіх йи?

Повіў войа́к: Не суть лем двайи́.

Ку́лько уни́ ўже заби́ли?

Кидь де́ўйать іззі́м, а двана́цать за́бйу, жеби́ мньа́со йидно́ на дру́гой ўсе бу́ло.

Та ви ни йі́сте во́ли або́ йалуўки?

Йа тото́ ни хоснýу ни́ґда. Ў чоловíку лыíпшой мньáсо, бо вун йíсть солéной і маснóй, та са ў ньум мньáсо випрáўльать.

Розбýйники йидéн на дрýгого са зýздріли, ачéй тот і йіх пýбйи. Витпроси́ли, жебы́ ун ни вари́ў чоловíка на вичéрьйу.

Ун отповíў: На тот час мáло грóший мáу; ни будýть ми помагáти йíсти тих дéўйать льуди́й, кидь ми дадýть дéўйать міхуў грóший.

Стрáшно мнóго. Уддали́ йомý ўши́ткі грóші, лем би льуди́й ни йíли. Ун помíньаў за дéўйать льуди́й дéўйать міхуў грóший; уд них вийфіґльоваў; а йім так наказáў, зáкльа са тади́ назáд вéрне, жебы́ йогó прáцьа ни пропáла, жебы́ тих дéўйать льуди́й ззіли. Ун пушóў до свóйого брáта. Розбýйники ўтеклы́ с тóйі гори́ до дрýгойі, жéби ун йіх там ни найшóў, йак будé йти назáд.

Ун прийшóў до свóйого брáта і повíдать: Ці йи дáхто дóма?

Оголоси́ла са жонá йогó брáта: Хто там йи?

Йа, ваш брат, шчо буў ў войáкох.

Ўна са дýжи напýдила, почалá го лáйати, жи даґдé бідá бідý у вóйньі ни забы́ла, áбо го кóлька ни ўколóла, бýло' там умéрло, лем шчи прийшóў на нáшу бідý ід нам назáд домý.

Ун пушóў гет; ли́шиў брáта, бо ни бýло брáта дóма, лем брáтова жонá йогó дýжи лáйала. Звíдуйи са льуди́й: Де ту бýвать систрá мóйа? До кóго унá са виддáла?

Виддáў йий твуй брат за худóбного чоловíка, та ни мáуть нíчого. Унá хóдить шáтьа прáти, а ун по валáльі дри́ва рíзати. А твуй брат бірýў і типéрька ў кóрчьмі йи.

Пóтьте, ми ўкáшти, де мóйа систрá би́вать. Чи ньа прийми на пуч і мóйі кóньі і мóйого кóчіша!

Уни́ йомý ўказáли, де йогó систрá. Ун покли́каў спут хи́жи: Ци йи ту дахтó дóма?

Йомý са оголоси́ла систрá йогó: Хто там йи?

Йа, твуй брат, шчом буў у войáкох. Та ци прийм
еш ньа сéстро, мóйі кóньі і кóчіша?

Подь, брáти, до хи́жі. Унá ни мáла хльівá. Пушлá до валáлу, вид дрýгого ґазди дустáти хльівá, уўйазáти кóньі. Побíгла за ґáздом, жéби ґáзда йшоў домý, бо прийшóў йийі брат ў гости́ну: Подь домý, бо ту муй йи брат, а ни йи го чим гóстити!

Узьáў пи́лку, шчо ньоў дри́ва рíзаў, на свóйі дьіти хльíба зарабльáў, і соки́рку, застáвиў до склéпу за мукý і за ольи́й, бо ни будé гóдин йíсти пуснóй. І ўзьаў уд качмарьйá пáлинки погóстити шóўґра: Ішчи́ шóўґор дóбрий, шчо ни пушóў до брáта богáтого, лем до систри́ худóбнойі. Ун у валáльі за бирóва, а йа по валáльі шáтьа пéру: шчи

ґу́рши жа́ловаў сво́йому бра́тови виче́рьйу дати́, йак йа систра́ худо́бна іс сво́йім ґа́здом худо́бним.

Посіда́ли д виче́рі, закли́кали ко́чіша. Повіў пан сво́му ко́чішови: Ни гирбу́й мо́йоў систро́ў; йаку́ вичерьйу дала́ і таку́ йіч.

Фа́йна вичерьйа; похвали́ў ко́чіш, із білойі муки́ і ўльі́йом машче́ной.

Обдарува́ў брат систру́ за худо́бну вичерьйу; даў йуй сто золо́тих. Роздьіли́ў тоти́ гро́ші на́-двойи: Поло́ўка шо́ўґрови на ша́тьа, жиби́ собі́ купи́ў за пйадиса́ть золоту́вок, а систрі́, повіў так: Ве́ци ти дам гро́ший, йак ти ма́йиш трісок, бо йа, хва́ла Бо́у, ма́у до́бру до́льу. Прийу́йу́йим до тьа де́уйать міхуў; киби́сь мірква́ла даґде́, шчо́би дахто́ продаў по́ли і хи́жу, йа́би купи́ў тобі.

Повіў йому́ шо́ўґор: Шо́ўґри льуби́й! продаўть ту па́нський бі́рток, по́ли і дом, ко́ньі і во́ли і коро́ви, чіґа́шуў і бі́ришуў.

На тобі, бра́ти, сто́ўку, муй льуби́й шо́ўґре, йак буду́ть продава́ти на льіцита́цийу, буду́ть дава́ти ка́ўцийу на стул пе́рет пану́ў, шчо буду́ть продава́ти.

Прийшли́ там дру́гий день до па́на пано́ви його́ ґазду́ўство продава́ти. Жиди́ бага́тьі прийшли́ купува́ти. Кла́ли до ка́ўцийі по де́сать золоту́вок. Біріўський шо́ўґор, шчо ўзьаў його́ систру́, та поло́жиў сто банко́вок. Крем біро́ва ни могли́ продати́. Мусіў біру́ў бу́ти світком, йак продава́ли па́ньськой ґазду́ўство. Чу́дно біро́вови, ви́тки біда́ сту́ўку ўзьало́: Ни ма́йи во́луў, а́ні ко́ний, лем с пи́лкоў зара́бльать!

Прийшо́ў його́ брат біру́ўський, привіта́ли го пано́ви.

Чей ви, па́ни, прийшли́ бі́рток купува́ти?

Муй шо́ўґор купу́йи, йа лем го хо́чу ви́платити. Повіда́уть жиди́, жи даду́ть чоти́ри ти́сьач. Вун росказа́ў шо́ўґрови, же́би ун даў пйать. Жиди́ бйуть, жиби́ буў шість ти́сьач бі́рток; а вун на жиду́ў наби́ў сім. Жиди́ над нього де́уйать ти́сьач, а вун на ньі де́сать ти́сьач. Зуста́ло худо́бному: Іди́, шо́ўґор, д мо́му ко́чішови, ньай ти дасть з йиде́н міх іс ко́ча! Принью́с шо́ўґор гро́ші. Звідуйи са сво́го шо́ўґра войака́: Де задьіти тоти́ гро́ші?

Ви́сип іт сто́ликови на ді́льа пе́рет пану́ў.

Розйаза́ў йіх із гру́шми і ви́сипаў. Ўши́ткі пано́ви са зо́здріли, шчо там ду́жи много гро́ший.

Ци буду́ть рьйахова́ти, ци йім до́ста бу́ди крем рьйаху́нку тих гро́ший?

Пано́ви са звідували, же ци ўши́ткі охаби́ти?

Войа́к угповіў: Слубу́дно собі забра́ти.

Переписа́ли бі́рток пано́ви на худо́бного чолові́ка. Біру́ў поча́ў проси́ти бра́та сво́го: Дай ми, бра́ти, лем поло́ўка с то́го.

Ни дам ти нич. Твóйа жонá минé кóлькоў покормúла; а муй шóўґор застáвиў пúлку і секíрку за тутý вичéрьйу, шчо ми вичéрьйати даў. Ідú, шóўґре, ньай прижéне Мíшко с кýньми до нáшого дворá, ньай укáжу свóйім льýдьом грóші, йакúм тьа ту пáном лúшу.

Приўйуз Мíшко вýсьим мíхуў грóший. Росказáў поносúти до каштéльа свóйого пéрет свóйіх урадникуў і дирéхторуў і шáфаруў, жéби знáли, же йóго систрá пáньі, а шóўґор пан. — Ни сúпали грóші до лáди, лем у йиднý закýтину до бýчнойі хúшки, шчо тýлько мнóго грóший нúґда ни вúдьіли йак войáк приўйýз. Росказáў йім ўшúткім служúти; йак служúли сьóму пáнови, та ньай слýжать йогó шóўґрови, йак біреші, так і чіґáші, бо вун ў йиднýм вáроши бýвать, три кóрчми мáйи, та ун там ідé бувáти. Утклонúў са рóдичум і пушóў домý.

Йак йшлú у путú домý, та са с кóчішом рáдили: Колúсьме йшли ту, велúкусьме дóльу мáли. Али у туй путú пýмреме пéред живáнами; домý ни прúйдеме. Не йдúме тоў путьóў, за котрóўйисьме ту прийшлú. Пóдьме чéрез йиднý горý, та убýйдеме тотý путь, де живáни вартýуть.

Женé кóчіш кóньі до висóкойі горú. Пан узьáў пýшку на плéчі, та йде позáд кóча. Тих дванáцать розбýйникуў на туй горí сидьáть: Пропáла би нáпасть; уже д нам ідé. Шчи лéм-исьме днесь тúждень пéред ним вúттам утеклú, а вун ўже туй йде!

Ун йіх увíдьіў. Ўни зачалú ўтьікáти. Ун на ньі скричáў, жи бýди стрільáти: Ни ўтьікáйти, пóтьте ту; тадь йа такúй розбýйник, йак і ви, мóжи шчи гýрший.

Прийшлú д ньóму і посідáли. Вúньаў патрóни і до пýшки ладýйи. Ў ньóго са звíдууть: Шчо хóчити робити?

Ци пойíлисьте тих дéўйать льудúй? Та вас хóчу побúти.

Ўни кáжуть, жи пойíли.

Айбо нипрáўда, бо йа там буў, та тáкойисти на громáдьі охабúли.

Дýже са почалú пáнькати і просúти: Хибáль так, кидь ішчú дéўйать мíхуў грóший дастé.

Шчо йидéн вáрош опкрáли, та ўшúткі грóші далú, склаў на коч, потьáг домý. Пéред грýшми ни бýло де на кóчі сидьíти, мусíў пан пішо йти. Йак йшóў домý, на ньóго вартовáла йогó жонá. Спóзнала го і побíгла ґо утцóви свóйому. Повíдать: Апу, муй пан пішо йде, а кóньі шчось вéзуть.

Побíх отéць скóро до дóброго, богáтого пáна, жéби му пожúчили кóньуў і кóча і кóчіша, бо йогó зьать пішо домý йде, бо на мóйі кóньі і на муй коч, та шчось набрáў тьáшкой, лéдво кóньі вéзуть. Вúйшоў тесть у пéред ньóго з вон вáроша до рóвени. Шчо везéш, сúне муй?

Дéўйать мíхуў грóший.

Хто ти даў?

Йа з утцьўўського ґаздуўства, вид бра́там ўзьаў.

Ду́жи са католи́к зра́доваў. Узьали́ його́ на коч, приве́зли дому́ ве́село, же́би його́ но́ги ни больі́ли: Си́не муй! ти гва́риў, жи ґрайцарьйа́ ни ма́йиш, а йа тибе́ прийаў т сво́йуй дьі́ўцьі, а ти таки́й бога́ч, шчо ни йи такого богача́ у тум ва́роши. Льу́ди по де́ўйать мі́хуў пшени́цьі ма́уть, а ти ма́йиш стрі́бла а зо́лота де́ўйать мі́хуў!

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

35. Про бідного чоловіка і судию, що любив хабарі.

Бу́ли двайи́ бра́тьа, йиде́н бога́тий, дру́гий худо́бний. Худо́бний маў шесте́ро дьіти́й, а бога́тий йидно́й. Худо́бний ни муг ни́йак у йари́ ви́орати, бо ни маў во́луў. Пушо́ў од бра́та проси́ти: Брат му повіў: Одро́б ми шість нніў, а се́мий день дам ти во́луў і слугу́, та пу́йдиш собі!

Худо́бний брат за шість нніў бога́тому робйў, се́мий ни прийшо́ў, бо то бу́ла нидьі́льа. Прийшо́ў ў понедьі́лок: — Ну, подь, бра́ти, ора́ти!

Та ци заробйўйись собі ў ньа? Нне́ська пе́рший день.

Та йа тобі робйў за ти́ждень!

Ун йому́ повіў: Ти свуй день Бо́гу поенґидува́ў, бось ни хотьі́ў йти ора́ти. Кить хо́чиш, та шче ми йиде́н ти́ждень роп!

І так се́ґінь ішчи́ йиде́н ти́ждень робйў, брат бра́тови, до дру́гоїі нидьі́льі. У дру́гу нидьі́льу пушли́ ора́ти худо́бному. Загна́ў му брат чоти́ри во́ли іс слугоў. Йак ви́йшли на фа́лат і обишли́ на о́коло, прийшла́ ід ним смерть: Шчо ро́бити? А днесь нидьі́льа! Ци хо́чиш, же́би во́ли ту поздиха́ли, ци хо́чиш, же́би твуй брат ўмер, а́бо твого́ бра́та хло́пець, шчо лем го ма́йи йиде́н?

Повіў худо́бний: Хоть ни бу́ду ни́ґда ора́ти, а ра́дньи ньай во́ли поздиха́уть, йак ма́йи ўме́рти муй брат, а́бо мо́го бра́та син, бо лем го йидно́го ма́йи, а ун во́луў до́ста ма́йи.

Наколи́ тото́ худо́бний повіў, одра́зу во́ли на зе́мльу ўпа́ли ўши́ткі чоти́ри. Забрали́ йа́рма іш чотиро́х во́луў, плух і тельі́шки, потьа́гли дому́ ўши́ткой.

Увідьіў тото́ брат: Та де во́ли?

Прийшла́ смерть і так повіла: Хоть ти ма́йиш ўме́рти, хоть твуй син, а хоть во́ли поздиха́ти.

Бось так дýжи ўганьáў, та зáто поздихáли! отповíў брат брáтови.

Йа ти, брáти, ўкáжу, жи ни вúрізали áни йиднý бороздý!

Подь, брáти, до соўґабірóва, бо ти ни енґидýу.

Худóбний узьáў дáрап хлыíба ітú з брáтом на прáво; а богáтий грóший, крáсного хлыíба і солонúни, бо вун йде на прáво, до путé. Перейшлú да з йиднý мúльу зéмлыі, зайшлú до йиднóго качмарьйá. Тот качмáрь тóму богачóви буў побратúм: Вітáйти ў нас, побратúми! жит повíдать.

А ґáзда повíдать: Дáйти лем дóбройі пáлинки.

Богáч са напúў пáлинки, вúньаў солонúну і хлыіб, сіў іт столóви, почáў йісти. Худóбний вúйшоў на пец, упéр са у ціўку. Ціўка булá тéпла; нагрíў са ў плéчі, почáў на сúдьачи спáти. Житка малý дытúну купáла у корúтыі. Ун на сúдьачи заспáў, на малý дытúну ўпаў. Йак ўпаў, одрáзу головóў дытúну забúў!

Повíдать йогó брат: Позирáйти, побратúми, йакúй то живáн!

Повíў жит: Йа йомý ни инґидýу свóйу дытúну. Йа йду з вáми, побратúми, на прáво.

Іде жид на пéрет, побратúм пóзад ньóго, а тот живáн нáйзаду. Прийшлú д йиднýй виликуй вóдыі, шчо на ньуй буў вилúкий муст висóко. Тот худóбний собí роздýмаў, шчо вун мáйи чинúти: Хотьбим смерть за вóли ни пóжиў, пóжиу за дытúну. Колú вид нья видуйшлú, а йа скáчу з мóста до тóйі вóди!

Там богáч рúби імáў пуд мóстом, та трúмаў дрýчок. Худóбний йак до вóди скакáў, та ни позирáў нич: Скóчиў богачóви на гóлову, вúломиў му ўйáзи. Богáч йогó т сóбі ймиў, жéби са ни ўтопúў. Учинúў са гойк, вирнýли са сесí двайú і імили худóбного. Прийшлú до тóго богачá, шчо му ўйáзи поламáў. Богáч ўпрьаг кóныі, потьáх і худóбного і сам пушóў. Худóбному дóбри са ўчинúло, бо ни дрáў бочкóр. Прийшлú на вóзыі до соўґабúрова. Рáдьать са, йак будýть повідáти: Иншак нúйак, лем за шóром!

Нáйперши прийшóў йогó брат пéрет соўґабíрова. Худóбний то увíдыіў; — та вúпала йиднá цéгла з мýру, тотý цéглу ўзьаў пут плечé: Кидь нья соўґабíроў зле ўсýдить, жéби нья завíсити, та миныí ўшúтко йиднo, тай йогó зáбиу цéглоў!

Заклúкаў го соўґабíроў днýка, а ун цéглу так путтьáх (опов. показує: підныс під плече). Соўґабíроў са зрáдуваў, жи то дар: богáч ни притрúмуйи нич! Соўґабíроў стрáчку трúмаў худóбному: Росповíдж, йакý крúўду мáйиш! велúть богачóви.

Забúў ми чотúри вóли муй брат, шчо ми робúў дванáцать днуў, а йа му даў день орáти у нидыíльу.

Соуґабіроў на нього скричаў: Хто видыіў у нидыільу орати? Веце, богачу, ни каж нич! Терас ти худобний повіч, за цось його волки побиў?

Худобний повіў, жи ун са з братом так поклаў: шість нnуў робити, а вун йому дасть семий орати. Тот день семий то була нидыільа; так йа ни пушоў орати. Прийшоўйим ў понедыільок, жеби йшоў брат орати, вун повіў, жи ўже ни доўжен, бо ўчера буў семий день, нидыільа: Ни мусыіўйись, жобраку, дома сидыіти, лем кидьйим ти даваў волуў і слугу, та було йти орати. Роб ми шче йиден тиждень, та ти пуйду семий день! Зато йа робиў, пан великоможний фийсоўґабіроў, за дванацать нnуў. І тогди ми даў тринацатий день волуў орати у нидыільу. Загнаў ми слугу і чотири воли, а сам муй брат пушоў до церкви. Ми рошчали 'рати, ни обийшлисьми ани рас, прийшла ід нам смерть йиднoў нивістоў і повідать: Чому орете ў нидыільу? Йа орьйу, бо йа худобний чоловік, лемем собі од брата заходиў, шчом му за дванацать нnуў робиў. Позвідувала са ньа смерть, шчо йа жадау свойому братови: Ци жеби му воли поздихали, ци жеби брат ўмер, ци братова дытина, шчо майи йидиного сина. Йа повіў, жи лем ньай воли поздихауть, бо й брата чкода і сина чкода.

Ну, видиш, богачу, йакий твуй брат вірний тобі. Воли мож вигодовати і купити, а сина льуцького ни вигодуйиш за свого, кить твуй ўмре. А йак буўйись сам ўмер, табись ани воли ни годуваў, ани свойу дытину; а типерька та шчи з братом по правіх ходиш? Кулько дома волуў майиш?

Чотири.

То братны, ни твойі.

А тот тогди цеглу путсунуў, лекше му стало.

Закликаў соуґабіруў жида, ньай повідать, чим му дытину забиў.

Прийшли двайи до хиш; статечний ґазда сіў за стул палинку пити, а живан вильіз на муй пец гріти са. Там нагріў са, почаў спати такой на сидьачи. Мойа паны дытину купала. Ун на дытину упаў, забиў дытину ў кориты.

Но, та цо хцеш?

Йа му ни инґидуў.

Но, та жибисьти му зробили другой дзицко, на-цосте забили? А цо ви са забили у корито, ни жадайити ніч?

Худобний повіў, жи ни жадать нич.

Йа на тото, пани, ни пристаў! повіў жид.

Ну, та дай му йидну краву, бо кидь ни даш чесно, будеш му шче за то плацьіць, цо собі забиў у корито главу[1]).

---

[1]) Судия старає ся говорити на словацький лад.

А тот тогди́ путсу́нуў це́глу, жиби́ ни ўпа́ла у до́лину. — А соўґабіруў ўсе ду́маў, жи то йому́ дар.

Увошо́ў тот тре́тый.

Но, цо хцеш?

Тот ми чоловік поломаў мо́йі ўйа́зи!

Звідуйи са соўґабіруў: Йак?

Йа пуд мо́стом ри́би ла́паў, а вун з мо́ста на го́лоў ми ско́чиў, шчо са ладиў затопи́ти.

Ну, та цо хцеш за то?

Йа му ни инґиду́у.

Та ньай ун на тото́ місто ста́ни, де ти буў, а ти ўже скоч з мо́ста.

О йа, па́ни, ни ска́чу.

Та ко́ньі, нибо́жи, ни тво́йі.

Ра́дньи дам два ко́ньі, йак скака́ти бу́ду.

Йак тоти́ пушли́ ўши́ткі во́нка, худо́бний зуста́ў сам: Нибо́жи! шчо там ма́йиш?

Пан виликомо́жний фийсоўґабіруў! йинну́ це́глу.

Та на шчо то три́маш?

Йа ду́маў, жи то бу́ди пу́длой пра́во, тай йіх іс тоў це́глоў за́бйу.

Соўґабіруў до Бо́га зди́хнуў, жи до́льа його́, жи до́брой пра́во опсуди́ў. Ви́ньаў худо́бному сто зла́тих: Ідзь до́му ґаздова́ти!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 657: Не завше по правдї і в судї судять. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 174—179: Шемякинъ судъ. Т. IV. Ст. 466—469. — Памятники старин. рус. литер. Т. II. Ст. 405—406 (вид. ґр. Кушеливим Безбородком). — Историч. Христоматія церковнослав. и древлерус. языковъ Буслаева. Ст. 1443—1446. — Лѣтописи рус. литер. и древн. Т. V. Ст. 34—38. — Архивъ истор. и практич. свѣдѣній о Россіи. 1859 р. Т. IV. Розд. V. Ст. 1—10. — Очеркъ литерат. исторіи старин. повѣстей и сказокъ. А. Пыпина. Ст. 300—301. — В. А. Клоустон, Народні казки та вигадки. (Перевід А. Кримського). Ст. 86-92.

36. Як бідний правотив ся з богачом.

Та бу́ли опйа́ть два бра́тьа; та йиде́н буў таки́й, шчо пан буў, а йиде́н худо́бний. Прийшло́ ў йари́, ора́ў би тот худо́бний. При́йде до то́го па́на. Звідать його́ пан: Та шчось прийшо́ў?

Ка́жи: Ци дайа́кби опи́ ни йшли миньі́ ора́ти?

Та йак ти, ка́жи, пӧду́ ора́ти, за шчо?

Ка́жи: Буду́ вам робйти.

Та, ка́жи, шчо ми буде́ш робйти?

Хоть копа́ти, хоть косити.

Копа́ти, ка́жи, ни пӧдиш миньі́, бо тре́ба тобі́ йісти заробйти; а косйти, ка́жи, ни пӧдиш, бо тре́ба ти удьі́шчину купйти на сьа. Ай так, ка́жи, бу́ди, шчо бу́диш у ме́ни ко́ло плу́га за шість нноў, а се́мий пӧде́ш собі́ ора́ти. А то се́мий день нидьі́льа. Но, й так тото́ бу́ло, шчо на вели́ґдень йому́ припада́ло ора́ти. А вӧн заста́вяў, тот пан, слугу́, обй йшоў то́му ора́ти, загна́ў його́ там із вӧльми. Та ка́жи тот худо́бний: Шчо ви прийшли́?

Та загна́ў пьа, ка́жи пан, ора́ти.

Но, й та́кой вӧн ни хо́чи йти, бо ото́ вели́ґдень, а́йбо му́сить.

Тоди́ ка́жи тот худо́бний: Йа ннесь ни бу́ду ора́ти.

Прийшо́ў слуга́ домӧ, пан му ка́жи: Та шчось прийшо́ў?

Бо, ка́жи, тот ни хо́чи ора́ти, бо ннесь, ка́жи, вели́ґдень.

Іди́ йому́ кажи́ так, ож йа йому́ бӧльши ни пӧду ора́ти, най о́ре ннесь.

Прийшо́ў вӧн ора́ти, почьали́ ора́ти. Прийшо́ў ід ньо́му стари́й чоловік: Тай ви, ка́жи, о́рити?

Тать о́риме.

Та ци знайити, шчо ннесь йи, ож ннесь нидьі́льа тай вели́ґдень?

Айбо му́симе, бо так нас росказа́ў.

Ну, та йди домӧ, та кажи́ так па́ну: Ци хо́чи, обй му о́чи у́пали, ци хо́чи, обй ў ньо́го ўсьі чотйри во́ли здо́хли?

Прийшо́ў слуга́ домӧ: Но, ка́жи, шчось прийшо́ў?

Прийшо́ў, ка́жи, стари́й чоловік ід нам, та каза́ў так, ож: Ци хотьа́ть пан, обй йім о́чи у́пали, ци хотьа́ть, обй ўсьі чотйри во́ли здо́хли ў плу́зьі?

О́чи ни хо́чьу, обй ми у́пали, бо тре́ба ми позира́ти, а ка́жи, во́ли ож іздо́хнуть усьі́ чотйри, та йа ку́пльу дру́гі.

Во́ли ўсьі чотйри здо́хли ў плу́зьі. Тоди́ вӧн заправотйў бра́та, ож брат му так ора́ў, ож ўсьі чотйри во́ли здо́хли. — Прийшло́ на пра́во йти. Тот пан ізобра́ў собі́ світкӧў мно́го, а тот худо́бний іде́ сам, ай ни ма́йи й хльі́ба. Пӧшла́ му жона́ та запра́ла ма́ло мукй вӧсьа́нойі, та спикла́ му боґа́чь. Прийшли до ко́рчьми; тот бога́ч дайй свӧйім світкӧм пити, йісти до́ста; а тот худо́бний йість тот боґа́чь. А житка ўвідьіла ў ньо́го тот боґа́чь; ка́жи: Дай миньі́.

Айбо, ка́жи, принеси́ миньі́ дру́гий.

Айбо житка ка́жи опйа́ть: Дай миньі́ тот боґа́чь.

А вӧн ка́жи: Дай миньі́ дру́гий, бо йа ни ма́у бо̂льши.

Айбо жи́тка була́ тьа́шка, пӧшла́ до дру́гоӥі хи́жі, та зӧйшли́ ў не́йі два хло́пцьі. Тоди́ і жид його́ заправоти́ў; а вӧн сьа ду́жи застра́шиў, ож ўже його́ два заправоти́ли, а вӧн сам. Ну, йдуть они́ на пра́во йиннáко ўсьі. Прийшли́ ў тот ва́рош, де бу́ди пра́во; тоди́ вӧн сьа збо́йаў, та́ ўльіз горі́ на це́рькоў, на ту́рньу. А два урфі́йі йшли́ поспере́т це́ркви: А вӧн тоди́ ско́чиў ўтти, тай йинного́ за́биў, бо вӧн гада́ў, шчо за́бйи сьа сам, а вӧн за́биў ўрфі́йа. Тоди́ тот його́ дру́гий заправоти́ў опйа́ть. Тоди́ пӧшо́ў із усьіма́ трьйома́ на пра́во — а вӧн сам.

Покли́кали май пе́рши то́го па́на: Но, ка́жи, ци хо́чиш ти бога́чьу, оби́ ти о́чи ўпали, ци хо́чиш, оби́ ти тот то̂лько гро́ший да́ў за во́ли?

Ка́жи: О̂чи ни хо́чьу, оби́ ми ўпали; хо́тьбих ішчи́ то̂лько гро́ший покла́ў, ги во́ли кошту́уть, а о́чи ни хо́чьу, оби́ ми ўпали, бо тре́ба ми позира́ти.

Тоди́ почьали́ му каза́ти, оби́ клаў там гро́ші па стӧл тот бога́ч. Вӧн положи́ў. — Тоди́ покли́чьуть жи́да. — Йак покли́кали: Но, шчо ти жи́ди хо́чиш?

Йа хо́чьу тото́, оби́ ми да́ў наза́д два хло́пцьі такі́; бо, ка́жи, вӧн йі́ў вӧсьа́ний боґа́чь, та мо́йіў жо́ньі ни да́ў, та зӧйшли́ ў не́йі два хло́пцьі.

Та іди́ жи́ди домо̂, та най вӧн тобі́ такі́ два хло́пцьі ўчи́нить.

Ни хо́чьу йа, ка́жи, оби́ вӧн чини́ў, вольі́у покла́сти то̂лько гро́ший, гі два хло́пцьі ва́жать. — Тоди́ покли́чьуть того́ ўрфі́йа. А шчо ви з ньо́го хо́чите?

Та за́биў, ка́жи, цімбору́.

Типерь вӧн най ста́ни пут це́рькоў, а ви ўльісьте горі́, та ско̂цьти на ньо́го, та ви його́ за́бйити.

Ка́жи: Хо́тьбих то̂лько гро́ший покла́ў, гі цимбора́ ва́жить, та ни хо́чьу на ньо́го скака́ти. — Покла́ў вӧн там гро́ші. Тоди́ дали́ то́му худо́бному, шчо йшоў с ти́ми трьйома́ па пра́во, ўсьі.

Айбо[1]) ўйшли с то́го ва́роша ду́жи дале́ко, а тот собі́ худо́бний ни купи́ў хльі́ба. Прийшли́ до йинно́йі ко́рчьми, тогди́ почьа́ў тот бога́ч брат йі́сти, а тот голо́дин почьа́ў уд ньо́го проси́ти. Ка́жи: Бра́ти, дай ми дара́пчик хльі́ба!

А бога́ч ка́жи: Дай собі́ о́ко ўкопати, тоди́ ти дам хльі́ба.

Ну, та́кой вӧн голо́дин бу́ў, да́ў собі́ о́ко ўкопати. І тоди́ бога́ч да́ў йому́ хльі́ба ма́ло. А вӧн йак ізьі́ў, та ка́жи: Дай ми шчи!

А бога́ч ка́жи: Дай собі́ дру́ги о́ко ўкопати.

Айбо, ка́жи, ни бу́ду ві́дьіти домо̂ прийти! Та ци бу́диш ньа, ка́жи, ве́сти?

---

[1]) Ту кінчить ся новеля, а починає ся казка; я не уважав однакож конечним їх розбивати на два окремі оповіданя.

Ка́жи: Буду́. Ну, ка́жи, дай, най ти у́копльу. — У́копаў му і даў опйа́ть дара́пчик хльі́ба. Тоди́ іду́ть у́тти гет. Привіу́ його́ на йинну́ пусти́ньу, а там стоўп йи на тоў пустати́ни. Тоди́ ка́жи: Но, йми сьа ко́ло сього́ сто́ўпа. Ка́жи: Сисе́ хрест; та бу́дуть льу́ди йти сьуда́ на ва́шарь, та буду́ть ґрайцарі́ дава́ти. Тоди́ його́ там лиши́ў бога́ч; а вöн сидьі́ў там, сидьі́ў, ни чьу́йи ничь. Айбо вöн там мо́ўчьки сидьі́ў до двана́цьцьать го́дин. У двана́цьцьать го́дин прийшли́ пропа́сники на то́го сто́ўпа — тото́ шибйиницьа бу́ла — три і почьали́ зві́дати йиде́н дру́гого: Шчо ти зна́йиш?

Йа, ка́жи, зна́у тото́, шчо ут сього́ сто́ўпа на де́сьать кро́кöў така́ кирни́цьа йи, шчо кить чоловíк ни ма́йи очи́й, та помасти́ть сьа тоў водо́ў, та бу́ди ві́дьіти.

А дру́гий ка́жи: А ти шчо зна́йиш?

Йа, ка́жи, зна́у тото́, шчо царьська́ кіша́сонька ўже сім ро́кöў йак лежи́ть хво́ра.

А тре́тий ка́жи: А ти шчо зна́йиш?

Ка́жи: Йа тото́ зна́у, шчо ў тöм ва́роши ўже вöсьім ро́кöў йак льу́де пишчьа́ть биз води́.

А тот пöшо́ў ут то́го сто́ўпа, та помасти́ў собі́ о́чи тоў водо́ў, та ўві́дьіў на́рас, та почьа́ў слу́хати. А тот пропа́сник ка́жи: Царьська́ кіша́сонька причьашчьа́ла сьа на царьськи́х две́рьйох; та, ка́жи, ўда́риўйим попа́ по руцьі́, та ўпа́ло причьа́сьтьа, та жа́ба зьі́ла. Тко́би найшо́ў сьа таки́й, оби́ тоту́ пли́ту пуньньа́ў, де тота́ жа́ба сиди́ть, та́би йі роспоро́ў — ў ньіў тото́ причьа́сьтьа йи — розми́ў на три пугари́, та оби́ йі дава́ў пи́ти, ни на́раз, лем пуў го́дину.

А тот, шчо пут сто́ўпом лежа́ў, слу́хаў, та обибра́ў сьа за до́хтора. І прийшо́ў до ца́рьйа і почьа́ў каза́ти, шчо вöн йийі здо́йме с то́го. І загна́ў царь до церькöўника́, ўзьали́ кльуч і пöшли́ до це́ркви. Тот пуньньаў пли́ту і у́ньаў жа́бу. Тоди́ роспоро́ў йийі́, причьа́сьтьа у́ньаў, припьі́с домо́, розми́ў на три пугари́, даў йіў йиде́н, она́ у́пила і обернýла сьа на дру́гий бöк. Даў йіў дру́гий, й дру́гий у́пила; тоди́ ўста́ла, та почьала́ сьі́дьіти. Даў йіў тре́тьій; йак у́пила тре́тьій, ўста́ла, та облекла́ сьа. Тоди́ ка́жи царь йому́: Шчо ти за сисе́ хо́чиш?

Шчо присьві́тлому ца́риви дьа́ка, тото́ най ми даду́ть.

Та бу́ди ти, ка́жи, за жону́.

І тоди́ она́ сьа йому́ опста́ла за жону́. І даў йому́ чотири ко́ньі і кочі́йу. Тоди́ вöн сьа забра́ў, та пöшо́ў ў дру́гий ва́рош во́ду пушчьа́ти. А вöн, тот пропа́сник, повіу́: Ўже вöсьим ро́кöў, йак ни йи води́ там, а йа спер пуд йинно́ў пли́тоў. Тко́би сьа, ка́жи, таки́й найшо́ў, оби́ пуньньа́ў пли́ту, та оби́ пусти́ў во́ду, та мно́го би ва́рош дарова́ў його́.

Но і тот прийшо́ў у́ тот ва́рош і дау́ на у́сьі бо́ки у́копати кана́луші, бо кидь би на́раз у́пустиу́, обі́ ни бу́ло кана́лушӧу́, та ва́рош би вода́ у́льала́. — Тоди́ у́копали, вӧн наньньа́у́ пли́ту і води́ по́у́ний ва́рош йавиу́ сьа. Тоди́ йому́ наси́пали йиде́н вӧз гро́ший, тот ва́рош, і ко́ньі му дали́, тоди́ вӧн прийшо́у́ домо́. Увідьіу́ му тот брат бога́ч, ош тото́ у́ нього то̆лько йи і ка́жи му: Веди́ мине́ там, де ти ото́ дӧста́у́.

Йа, ка́жи, там дӧста́у́, десь мине́ лиши́у́.

Ка́жи: Копли́ миньі́ о́чи, та веди́ мине́ там.

Ка́жи: На шчо йа бих тобі́ копа́у́, кить ти ма́йиш ш чо́го жи́ти?

Ти, ка́жи, му́сиш мине́ вести́ та́мка.

І так вӧн йому́ о́чи у́копау́, та повіу́ його́ та́мка т то́му сто́у́пови. Тоди́ ка́жи му: Ну, туй сиди́.

Раз у двана́цьцьать го́дин при́йдуть пропа́сники наза́д на то́го сто́у́па. Ка́жи: Тко тото́ таки́й буу́, шчо тото́ у́чиниу́ у́ши́тко?

Дру́гий ка́жи: Ткось таки́й буу́.

А тре́тьій ка́жи: Мо́жи да́тко слу́хау́ пут сто́у́пом? Ану́ ідьі́м, мо́жи й типе́рь йи та́мка!

Прийшли́ там, а вӧн пут сто́у́пом. Тоди́ іми́ли, та пӧрва́ли го.

Зап. в мартї, 1896, від Івана Русина, в Дусинї, Березької столицї.

Паралелї: Етноґр. Збір. Т. І. Роздольський, Ст. 69—76: Як брат брату за дві чвертки жита очи вибрав. — Świętek, Lud nadrabski. Ст. 340—341. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ст. 131—136. — L. Bechstein, Neues deutsches Märchenbuch: Der Blinde und die wissenden Thiere. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. І. Ст. 215—232: Правда и кривда (Сїм відмін). Т. IV. Ст. 68—72. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 47. — Собраніе старинныхъ русскихъ сказокъ. Ст. 3—12. — Труды курск. статист. комит. Т. І. Ст. 539—540. — Черниговск. губерн. вѣдомости. Р. 1860. Ч. 15. Звідти перепеч. у Рудченка, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ч. 35. — Haupt u. Smoler, Volkslieder der Wenden in der Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 181—184. — Вук Стеф. Караджич, Српске народн. приповј. Ч. 16. — Božena Němcova, Slovenske pohadky a povesti. Ст. 558—560. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. T. I. Ч. 75. — Malý, Biblioteka zabavného čtení. Ст. 81. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 5. — Norwägische Volksmärchen. T. II. Ч. 18. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. II. Ст. 89—100: Die beiden Wanderer. T. III. Ст. 183—184. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 30. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. І. Ст. 168. Т. II. Ст. 171—191 і 294—304. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 96—99: O bogatym bracie, co dał biednemu chleba za oko. — Лїтературу подав Весе-

ловскій, Разысканія. V. вып. 77. — Chełchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. 194. — Zbiór wiad. do antrop. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 50. Ч. 35. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. 322. — Манжура, Сказки. Ст. 73—74: Правда. — Václavek, Poh. a pov. valaške. T. I. 7. — Kolaš, Z chatek mor. Slovače. 48 — P. Dobšinský, Prostonárodnie slov. povesti. T. I. Ст. 31—40: Či jesto pravda na svete? — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 194—202: O biednem i bogatem bracie.

Друкарські похибки.

Ст.		вірш		Надруковано:	Має бути:
2	5	вірш	з гори	і з;	із;
2	15	„	„	пе;	на;
3	7	„	з долини	інгó;	йигó;
4	13	„	„	недостóйім;	недостóйін;
6	11	„	з гори	Ўпустиў;	Ўпустиў;
„	14	„	„	отў	отý;
„	21	„	„	вöтцьў;	вöтцьý;
7	12	„	„	Ўвили;	Ўвили;
„	9	„	з долини	мпого;	мнóго;
13	12	„	„	ó здика;	óздика;
„	16	„	„	доmí;	домő;
18	9	„	з гори	мéрп;	мéрли;
24	20	„	„	Улоńи;	У лоńи;
26	7	„	з долини	чонце;	сóнце;
30	20	„	з гори	перебириваў;	перебируваў;
35	13	„	„	приріс;	приріс.;
46	5	„	з долини	Набодныя;	Народныя;
50	2	„	„	Ўпльунуў;	Ўпльунуў;
55	14	„	з гори	йак;	як;
„	20	„	„	та;	так;
60	16	„	з долини	ґаґрáли;	ґарґáли;
70	2	„	з гори	виплbу нути;	виплbунути;
73	15	„	„	Oosterley;	Oesterley;
„	20	„	„	Ане;	Але;
75	3	„	з долини	і д;	ід;
87	5	„	„	нáрьйови;	цáрьйови;
„	16	„	„	вечéрьу;	вечéрьйу;
88	13	„	з гори	а ни;	áпи;

				Надруковано:	Має бути:
Ст. 89	17	вірш	з гори	нрийде;	прийде;
„ „	13	„	з долини	пла́меиь;	пла́мень;
„ 90	9	„	„	дыі̆уйі;	дыі̆уцы;
„ 94	18	„	з гори	трпе́рь;	тепе́рь;
„ 95	21	„	з долини	ві́дьти;	ві́дьіти;
„ 97	11	„	з гори	раді́сть;	радӧсть;
„ 106	20	„	з долини	прьйа́диво,;	прьйа́диво.;
„ 108	14	„	„	ка́жп;	ка́жи;
„ 112	5	„	з гори	то уві́дыі̆у — пропущено:	котро́ йи му справедли́ва донька́;
„ 114	11	„	з гори	та;	на;
„ 128	11	„	„	укўй;	уку́й;
„ 133	15	„	„	Т. І. Ч.	Т. І. Ст.
„ 163	2	„	з долини	цимборі́ў;	цимборо́ў;
„ 196	3	„	„	зольлыі́ў;	зольлыі́у;
„ 209	7	„	„	шчи;	шчо;
„ 214	3	„	„	кістьаний;	кӧстьаний;
„ 220	17 і 18		з гори	казки, казок	новелї, новель.